

Zalai Waldorf Óvoda, Általános Iskola és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény

NEVELÉSI PROGRAMJA
ÉS HELYI TANTARVE

2017

TARTALOM

I. NEVELÉSI PROGRAM	5
1. Bevezetés	5
1.1. Az antropológiai antropológia.....	6
1.2. Individualizáció	7
2. A Waldorf-pedagógia feladatai és célkitűzései.....	9
2.1. Az egészséges fejlődés elősegítése	9
2.2. Az emberi fejlődés archetípusa.....	10
2.3. Az individualitás felismerése.....	11
2.4. A tanár feladata.....	13
2.5. A tanár szerepe alsó és középső tagozaton.....	14
2.6. A szociális feladat	16
2.7. Értékek.....	16
3. Iskolánk megalakulása	17
4. A törvényi kötelezettségek teljesítése.....	18
5. A pedagógiai módszer jellegzetességei.....	20
5.1. Emberkép és tanítás.....	20
5.2. Az osztálytanítói rendszer.....	20
5.3. A tananyag megformálása és az oktatási folyamat.....	20
5.4. A tanulók önálló munkája	27
5.5. Az iskolánkban használt eszközökről.....	27
5.6. Az ellenőrzésről és az értékelésről	28
5.6.1. Általános elvek.....	28
5.6.2. Folyamatos értékelés	30
5.6.3. Nyomonkövetés	30
5.6.4. Bizonyítványok	30
5.6.5. Gyermekmegfigyelések	31
5.6.6. Osztálymegfigyelések	31
5.7. Fegyelem	31
5.8. A szülőkkel való kapcsolat.....	32
6. A pedagógiai munka feltételei	33
6.1 Tanításra fordított idő	33
6.2 Személyi feltételek	33
6.3. Tárgyi-dologi feltételek.....	35
7. Az iskola élete	35
8. Komplex fejlesztés.....	36
9. Felvétel, átvétel.....	36
9.1. Általános irányelvek.....	36
9.2. A jelentkezés előtt - a mérlegelés ideje	37
9.3. Beszélgetés a jelentkezőkkel.....	37
9.4. Új jelentkezők a magasabb osztályokba	37
10. Az iskolából való távozás.....	38
11. A Waldorf-iskola öngazgató rendszere	38
II. HELYI TANTERV	41
1. A fejlődés állomásai a tanterv szempontjából.....	41
1.1. A születéstől hétéves korig.....	41
1.2. Iskolaérettség.....	41

1.3. A 7-14 éves korig tartó fejlődési szakasz	43
2. A tankönyvek, taneszközök kiválasztásának elvei	45
3. Az ismeretek számonkérése, a tanulói teljesítmény minősítésének formája.....	45
4. A magasabb évfolyamba való lépés feltételei	45
5. A tanulók fizikai állapotának mérése.....	45
6. Nemzeti, etnikai kisebbségek kultúrájának megismerése.....	46
7. Otthoni, ill. napközis és tanulószobai felkészüléshez előírt feladatok meghatározásának elvei	46
8. A NAT és a helyi tanterv viszonya	46
8. Iskolánk 1-8. évfolyamának tantárgyi rendszere és éves óraszámai	51
10. Vertikális tanterv	59
Magyar nyelv és irodalom	59
Számtan és matematika	81
Történelem.....	92
Honismeret és földrajz	103
Természettudományok és biológia	117
Fizika	125
Kémia	131
Idegen nyelvek.....	135
Angol	137
Francia.....	148
Kertművelés	172
Gazdasági ismeretek	178
Tanulásmódszertan	186
A főoktatás egyéb részei.....	190
Művészeti nevelés	190
Képzőművészet.....	191
Agyagozás – szobrászat.....	202
Kézimunka	209
Kézművesség / famunkák	220
Euritmia.....	227
Dráma.....	238
Zene	249
LEGITIMÁCIÓS ZÁRADÉK.....	263
II. SZ. MELLÉKLET: A WALDORF-ISKOLÁKBAN A PEDAGÓGUS-MUNKAKÖRÖK BETÖLTÉSÉHEZ SZÜKSÉGES VÉGZETTSÉGEK	270
III. SZ. MELLÉKLET: A ZALAI WALDORF ÓVODA, ÁLTALÁNOS ISKOLA ÉS ALAPFOKÚ MŰVÉSZETOKTATÁSI INTÉZMÉNY MINŐSÉGGONDOZÁSI ÉS MINŐSÉGBIZTOSÍTÁSI PROGRAMJA.....	273
LEGITIMÁCIÓS ZÁRADÉK.....	284
V. SZ. MELLÉKLET: A ZALAI WALDORF ÓVODA, ÁLTALÁNOS ISKOLA ÉS ALAPFOKÚ MŰVÉSZETOKTATÁSI INTÉZMÉNY EGÉSZSÉGNEVELÉSI PROGRAMJA	298
VI. SZ. MELLÉKLET: A ZALAI WALDORF ÓVODA, ÁLTALÁNOS ISKOLA ÉS ALAPFOKÚ MŰVÉSZETOKTATÁSI INTÉZMÉNY GYERMEK - ÉS IFJÚSÁGVÉDELMI TEVÉKENYSÉGE	301

VII. sz MELLÉKLET: A ZALAI WALDORF ÓVODA, ÁLTALÁNOS ISKOLA ÉS ALAPFOKÚ MŰVÉSZETOKTATÁSI INTÉZMÉNY FOGYASZTÓVÉDELEMMEL KAPCSOLATOS TEVÉKENYSÉGE.....	303
---	-----

I. NEVELÉSI PROGRAM

1. Bevezetés

A Waldorf-pedagógia tartalmát és módszereit a gyermekek fejlődéséből és annak változásaiból meríti és teszi gyakorlattá. A Waldorf-iskola gyermek-és személyiségközpontú, képességfejlesztő iskola, melyben a művészeti és gyakorlati készségek fejlesztése azonos súlyú a közismereti képzéssel. A tanítás a hagyományos tantárgyak nagy részében epochális - tömbösített, időszakos - jelleggel folyik.

A Waldorf-pedagógia a Rudolf Steiner (1861-1925) által empirikus tapasztalatok és megfigyelések alapján kidolgozott emberképen alapul; e tapasztalatok különleges megismerési képességével egészültek ki, mellyel mélységében tudott lelki és szellemi folyamatokat feltárni. Ez a tudásanyag jelentős kutatásokkal bővült a Waldorf-mozgalom elmúlt 80 éve alatt, aminek gazdag háttériródalma olvasható a világ számos nyelvén.

Az ember steineri értelmezése képezi az alapját annak a filozófiai és kozmológiai iskolának, melyet antropológiának nevezünk. Steinert egy Emil Molt nevű gyáros kérte fel az első Waldorf-iskola alapítására 1919-ben, eredetileg a Waldorf-Astoria Cigarettagyár munkásgyermekei számára. 1925-ben bekövetkezett haláláig Steiner volt az iskola igazgatója. Ez alatt az időszak alatt számos tanfolyamot tartott a tanároknak, rendszeresen látogatta óráikat, és részt vett a tanári megbeszéléseken. Az eredeti tantervet maga Steiner fejlesztette ki és vezette be, ami azután saját irányításával és a stuttgarti iskola tanárainak kezdeményezésére fejlődött tovább. Ez idő óta a Waldorf-tanterv természetes fejlődésen ment keresztül, és alkalmazkodott a változó kulturális és földrajzi környezethez, s ma 56 ország 999 iskolájában alkalmazzák.

A Waldorf-pedagógia ismeretelméleti és antropológiai alapját az antropológia képezi, anélkül, hogy azt mint tárgyat tanítanák az iskolákban. Az antropológia emberismerete és ethosza azonban átjárja a tantervet, és olyan eszmei háttérrel biztosít a tanárok számára, amit jól tudnak használni munkájuk során, és amiből inspirációt meríthetnek. Steiner maga az antropológiát egyfajta megismerési útnak nevezte, amely „az emberben lévő szellemiséget a világban lévő szellemiséghez vezet el.”

Az antropológia központi gondolata az egyén szellemi fejlődésének leírásában ragadható meg. Steinernek számos olyan publikációja ismert, melyben irányelveket dolgozott ki azok számára, akik a morális és szellemi fejlődés útjára kívánnak lépni. Ezen útmutatások célja, hogy segítsék az egyént morális ereje megerősítésében, megismerő képességeinek finomításában, gondolkodásmódjának és ítélőerejének szélesítésében. Ennek a belső fejlődésnek az előfeltételeit Steiner a következőkben foglalta össze: „(ön)uralom a gondolatmenet és az akarati impulzusok felett, higgadtság az örömben és a bánatban, pozitív hozzáállás a világ megítélésében, elfogulatlanság az életfelfogásban”. Ehhez a fegyelmezett gondolkodásmódhoz olyan morális és személyes tulajdonságok társulnak, mint a türelem, a nyugalom, a tisztelet, a nagybecsülés, az igazságszeretet, hűség a tényekhez, a munka iránti lelkesedés, a világ iránti érdeklődés, mások iránti szeretet és tisztelet, valamint felelősségvállalás saját tetteinkért.

Mivel Steiner fogalmainak és meglátásainak nagy része meglehetősen radikális és gyakran ismeretlen is volt, saját terminológiát vezetett be az antropológia által felismert jelenségek leírására. Terminológiája jó része szokatlan, és gyakran csak antropológiai körökben használatos. Ezek a terminusok természetesen csak címkék, a lényeg azokban a jelenségekben van, amelyeket leírnak.

1.1. Az antropozófiai antropológia

A Waldorf-pedagógia alapvetése szerint az ember test, lélek és szellem egysége. Az emberi fejlődés és individualizáció lényegét tekintve olyan folyamat, melynek során az egyéni szellem, amit 'én'-nek vagy 'ego'-nak nevezünk, magára igyekszik formálni egy testet, melyben élni tud, amelyen keresztül érzékelni képes a fizikai világot, s amelyen keresztül ki tudja fejezni önmagát. Az emberi lény, Steinerrel szólva, három különböző világ polgára: „Teste révén a testével érzékelhető világhoz tartozik; lelkével felépíti saját világát; szelleme útján pedig olyan világ nyilatkozik meg előtte, amely a két előbbinél magasabb.”

A fizikai test az embernek azon része, amely érzékeinkkel is közvetlenül megtapasztalható; az egyén testén keresztül kapcsolódik a materiális világhoz, és testével válik annak részévé is. Lelkében az emberi lény a személyes tapasztalatok belső világát építi fel, ezen keresztül viszonyul a külvilághoz és ez jut kifejezésre gondolkodásában, érzéseiben és akaratában. A világ teljes valóságában a szellemben, vagyis az 'én'-en keresztül tárul fel az egyén számára.

Steiner a hagyományos hármas felosztás - test, lélek és szellem - mellett meghatározott egy negyedik önálló részt vagy testet is. A formaképző erők teste (amit váltakozva hol időtestnek, szokástestnek, hol formaképző erők testének vagy étertestnek nevez) mindazokat az erőket egyesíti, melyek a fizikai test egységes működését teszik lehetővé, és amelyek az életritmust, a növekedési, regenerációs és reprodukív folyamatokat irányítják. Ezek mellett az organikus funkciók mellett, a formaképző erők teste a lélek bizonyos működéseit is elősegíti, ekképpen a viselkedésminták, alkati jellemvonások, az emlékezőtehetség és a gondolatképek alkotásáért is felelős. A formaképző erők teste alakítja a gondolkodást is, közvetíti az idegrendszerhez tartozó érzékszervek és a lélek tapasztalatai között, ezáltal segítve ezeket a szerveknek abban, hogy a lélek és a szellem eszközeiként működhessenek.

Steiner különböző szinteket vagy módokat különböztetett meg a lélek részeként is, így különválasztotta az érzékelést (az érző testet) és a tapasztalatot (az érző lelket). Az előbbi a testi érzékelés tartománya, amely az érzékszervek aktivitásán keresztül jön létre, az utóbbi pedig a tapasztalat, amit az egyén az érzékeléssel kapcsolatban érez. Az érző test szervezi az érzékelési folyamatokat addig a pontig, amíg az érzékelés keletkezik. Az ember az érző lélekben tapasztalja meg ezeket az érzéseket. Az érző lélek a hordozója azoknak a vágyaknak, késztetéseknek (éhség, önvédelem, agresszió, szexuális vágy) és érzelmeknek (félelem, öröm, idegenkedés, kielégülés stb.), amelyek testi vagy ösztönös folyamatokból eredeztethetők. Nekünk, emberi lényeknek nem szükséges vakon követnünk vágyainkat, ösztöneinket, szenvedélyeinket. A gondolkodás segítségével próbálhatjuk kiélni vagy közömbösíteni őket. Anyagi kultúránk nagy része az érző lélek szükségleteinek kielégítésére keletkező gondolat eredményeként jött létre.

A gondolkodáson keresztül juthatunk el a világ személyes életünkön túl lévő, magasabb szintű megértéséhez, a törvényekhez és az elvekhez. Az igazságot vagy a tudást keresve, egy tapasztalatainkon túli, független világgal teremtünk kapcsolatot. Ha valami igaz, az nemcsak az egyén számára, abban a pillanatban igaz, hanem egyetemes érvénye is van. Steiner szavaival élve: „Akkor is el kell ismernünk, hogy az igazság fennáll önmagában, ha gondolataink az örök igazság múltó megjelenési formái csupán.” Ugyanez érvényes a morális értékekre is: „Az erkölcsi jó - mint az igazság is - magában hordja örök értékét, nem az érző lélektől kapja azt.” Az emberi lélek örök igazság általi megnevesedésében vagy megvilágosodásában a szellemi valóság fejeződik ki. Csakis ezen a szinten szabadul meg a

lélek biológiai determinációjától, és az olyan énközpontú vágyak kényszerétől, mint amilyen a vonzás és taszítás, a szimpátia és antipátia érzése.

Noha tudatosság a mindennapok szintjén is létezik, teljes tudatosságról csak akkor beszélhetünk, ha az ember el tud vonatkoztatni testi érzékelése minden érzelmi és szubjektív tartalmától, s figyelmét a testi érzékelésen túlra tudja összpontosítani. Az én tudatosításán keresztül jut el az egyén az identitás érzéséig. E totális tapasztalat leírására használjuk az 'én' szót. Mint ahogyan az érzékszerveken keresztül megtapasztalható fizikai szervezet integráló központja az agy, a lélek központja az 'én'. A test és a lélek a külvilág ingereire reagál. Ahogy az individualizáció folyamata előrehalad, egyre inkább az 'én' válik az egyén akaratlagos cselekedeteinek irányító központjává. „Ez jogosítja fel az embert arra, hogy 'én'-jét tekintse tulajdonképpen lényének, testét és lelkét pedig burkoknak, amelyekben él, és eszközöknek, amelyek segítségével tevékenykedik. Az ember fejlődése folyamán megtanulja, hogy ezeket az eszközöket mindinkább 'én'-je szolgálatába állítsa.” A szellem az 'én'-en keresztül él és jut kifejezésre az emberi lényben.

1.2. Individualizáció

Az individualizáció folyamata során, melyben a nevelésnek igen jelentős, előremozdító szerepe van, az 'én' fent említett integráló szerepében egy progresszív eltolódás következik be. Születéskor az 'én' elsősorban a fizikai testen belül aktív. Körülbelül hétéves kor körül az élettést erői fokozatosan fölöslegessé válnak az organikus funkciók számára, és függetlenítik magukat a fizikai szervezettől. Így egy önálló belső élet kialakulását, ezen belül is a képekben való gondolkodást és az emlékezet fejlődését segítik elő; két olyan készséget, melyek elengedhetetlenek a tanuláshoz. Mielőtt ez a függetlenedés végbemenne, a gyermek inkább utánzásban, mint megértésen keresztül tanul, mivel az érzéki tapasztalatok nagyrészt az agy közvetítése nélkül jutnak el a gyermek tevékenységéig. Az élettést formaképző erőinek felszabadulásával a gyermek egyre inkább képessé lesz arra, hogy megformálja és rendszerezze tapasztalatai belső világát. Az emlékezés, mivel még szorosan a szervezethez kötött, nem független, hanem szituatív formában jelenik meg. Az absztrakt gondolkodás csupán akkor jöhet létre, amikor az emlékezés leválik az érzéki ingerekről.

Pubertáskorban a gondolkodás, az érzések és az akarat lelki tevékenységei válnak szabaddá, ezek idáig a fizikai szervek folyamataiba, majd ezt követően az élettést folyamataiba integrálódtak. Az 'én' a lelken belül aktivizálódik: segít a fiataloknak ítéleteket alkotni, önálló gondolatokat teremteni és fokozatosan olyan irányba tereli viselkedésüket, amely megfelel ideálok ösztönözte tudatos elképzeléseiknek.

Már e rövid bevezetés után is világossá válhat, hogy a nevelés központi feladata, hogy a különböző részek integrálásában minden gyermeknél úgy mozdítsa elő az 'én' öntevékenységi folyamatát, hogy biztosítva legyen a gyermek egészséges, harmonikus fejlődése. Azért is fontos az egyén öntevékenységének támogatása, mert így ismerhetjük fel a benne rejlő lehetőségeket. E cél szolgálatába szegődik az oktatás minden vetülete.

Rudolf Steiner teljesen világossá tette az antropozófia és a Waldorf-pedagógia közötti kapcsolatot, mikor az újonnan alapított első Waldorf-iskola szüleihez beszélt: „Egyáltalán ne féljenek attól, hogy ezt az iskolát világnézeti iskolává akarjuk alakítani, és a gyermekekbe antropozófiai vagy egyéb dogmákat akarunk beültetni. Ez eszünkbe sem jut. Aki azt állítaná, hogy a gyermekeket éppen antropozófiai meggyőződésre valló dolgokra akarjuk tanítani, az nem mondana igazat. Szellemi meggyőződésünkől az oktatás 'hogyan'-ját akarjuk leszűrni. Nem saját véleményünket akarjuk a gyermekekbe sulykolni, de meg vagyunk róla győződve, hogy a szellemtudomány éppen abban tér el minden más tudománytól, hogy a személy

egészét ragadja meg minden területen, így nyújtva megfelelő képzést az embereknek, mindenekelőtt az embertársaikkal kialakított viszony tekintetében. Nem a 'mit'-re akarunk tekinteni, hanem a 'hogyan'-ra. A 'mit' a társadalmi szükségletekből adódik; teljes érdeklődésünket latba vetve kell kiolvasnunk abból, hogy az embernek milyen tudásra és képességekre van szüksége, hogy rátermett emberként illeszkedjék korába. A gyermekek tanításának mikéntje azonban csak alapos, mély és szeretetteljes emberismeretből táplálkozhat. Ez uralkodjék és működjék a Waldorf-iskolánkban."

2. A Waldorf-pedagógia feladatai és célkitűzései

A Waldorf-pedagógia feladatai:

- megteremteni azokat a feltételeket, amelyek minden gyermek egészséges fejlődéséhez szükségesek,
- képessé tenni a gyermekeket arra, hogy felismerjék saját lehetőségeiket, és
- olyan képességeik kibontakozását elősegíteni, melyek a társadalomba való beilleszkedésükhöz szükségesek.

2.1. Az egészséges fejlődés elősegítése

A Waldorf-tanítók a ma fiataljait úgy nevelik és tanítják, hogy a társadalom más tagjaival együtt szabad közösséget legyenek képesek alkotni, megfelelően a kor kérdéseinek, kihívásainak. A fiatalokat szabadságra és önálló felelősségtudatra "iskolázza", vagyis olyan individuumokat kívánunk nevelni, akik szabadságukkal felelősen képesek bánni, akik szociálisan érzékenyek. Pedagógiánk ezért fontosnak tartja hogy a gyermekekben alapvetően meglévő, a környezetük és a világ iránti nyitottságot ápolja, illetve megőrizze.

A Waldorf-iskola az oktatásban és a nevelésben szabad művészi folyamatot, alkotó együttműködést lát az egyes emberek és ezáltal a társadalom fejlődése érdekében.

Minden gyermek személyiségében rejtélyként áll előttünk, mikor iskolánkba lép. Feladatunk, hogy az évek folyamán egyre közelebb kerüljünk megfigyeléséhez. Belső erőit, képességeit, egyéni módon lehet kibontakoztatni, felszabadítani. Az iskolánkban tanított tantárgyakat nem pusztán elsajátítandó ismeretanyagként tartjuk, hanem eszköznek arra, hogy ezek a folyamatok egészséges irányba alakulhassanak. A tanterv a Waldorf-iskolában nem recept, hanem organikus rendszer, amely a Waldorf-pedagógia emberképét és a gyermek fejlődését tükrözi.

A Waldorf-tantervnek nemcsak az a célja, hogy lépést tartson a gyermekkor és a kamaszkor legfontosabb fejlődési fázisaival, hanem egyben az is, hogy ösztönözze a fejlődéshez elengedhetetlen tapasztalatok megszerzését. Amikor egy tananyag bevezetésénél egy bizonyos módszert alkalmazunk, azzal új képességeket, új látásmódot, a megértés új módozatait hívhatjuk elő a tanulóknál. Rudolf Steiner szándékai szerint a tanterv harmonizáló hatást fejt ki, mely kihat az egész szervezetre, a test ritmusaira és működésére is. **Ebben az értelemben a Waldorf-tanterv alapvetően gyógyító hatású is, mivel megteremti a teljes személyiség egészséges fejlődésének feltételeit.** Az egészség ebben az értelemben olyan dinamikus egyensúlyt jelent, mely harmonizálja a gyermekben belüli erőket, és kiegyensúlyozza az egyén másokhoz és a világhoz való viszonyát. A tanterv arra törekszik, hogy minden egyes gyermekben a lehető legoptimálisabb mértékben bontakoztassa ki a benne rejlő lehetőségeket.

Világunk sok szempontból átmeneti kornak tekinthető, melyben a családokra sokszor nagy teher nehezedik. Helyüket jól megálló, a konfliktusokat bíró, alkotó, nagy teljesítményekre képes felnőtteket szeretnénk nevelni, ehhez azonban fontosnak tartjuk a kiegyensúlyozott, derűs, fantáziagazdag belső megővését ill. megteremtését, melynek eszköze elsősorban a művészeti tevékenység és az egyes gyermekek fejlődésének megfelelő tempójú oktatás. Az a célunk, hogy kreatív, a problémákra érzékeny és azokat jól megoldani képes fiatalok kerüljenek ki iskolánkból.

2.2. Az emberi fejlődés archetípusa

A Waldorf-pedagógia abból indul ki, hogy létezik az emberi fejlődés menetének egy olyan archetípusa, melyet azért tekinthetünk egészségesnek, mert integrálja a fizikai, a lelki és a szellemi fejlődést. A Waldorf-tanterv erre az archetipikus fejlődésre épülő folyamat, mely a gyermeket a mindenkori érettségének megfelelő kihívások elé állítja.

A gyermeki fejlődés univerzális minta alapján való felvázolása nem egy leegyszerűsített modell, hanem egy nagyon finom és összetett folyamat leképeződése. Minden ember egyedi fejlődési utat jár be, ezt az egyén életútjának vagy sorsának nevezzük. Mindenki más-más helyen és más időben csatlakozik a közös úthoz, és máskor is tér le róla. Ezek olyan küszöbök a gyermeki fejlődésben, amelyeket néha válságok megélésével sikerül csak átlépni. Ilyen jellemző időpontok - bár ekkor sem minden esetben és mindenkinél - például a 9., a 12., vagy a 16. életévek. Azt is megfigyelhetjük, hogy minden új fejlődési fokot szükségszerűen egy konszolidációs és érési időszak követ. A Waldorf-tanterv segít abban, hogy a gyermekek a számukra fontos dolgok legjavát elsajátíthassák; inspirálja belső fejlődésüket, segíti őket képességeik fejlesztésében és a világgal való egészséges viszony kialakításában.

Az oktatásnak mind a mindenkiben közös, mind az egyéni tényezők kölcsönhatásában kell működnie. Állíthatjuk-e, hogy a gyermekek a világon mindenhol egyformán fejlődnek? Azonosak-e az igényeik és azonos ütemben fejlődnek-e? A válasz természetesen nemleges. A különbözőség az ember lényegéhez tartozik.

Noha karaktertípológiát sokféleképpen állíthatunk az ember megértésének szolgálatába (mint például a temperamentumok, az alkati és a lélektani típusok, a kulturális jellegzetességek és földrajzi sajátosságok felismerése révén), mégis azt tapasztaljuk, hogy a legmeghatározóbb jellemvonásokat mindig maga az egyéniség hordozza. Az egyéniségben ötvöződik az annak magját alkotó 'én' vagy 'ego' mind a genetikus örökséggel, mind a természeti és az emberi környezet meghatározó befolyásaival. Az 'én' feladata az is, hogy egyensúlyt teremtsen e két hatás között.

Általános igazság, hogy az emberi fejlődés alapvetően heterokron jellegű: más-más ritmusban megy végbe a fizikai, viselkedésbeli, érzelmi, értelmi, szociális és szellemi érés. E folyamat gyakran progresszív és előre megjósolható, úgy, hogy az egyik fejlődési fok a másiktól következik. Kézenfekvő példaként hozhatnánk fel, ahogyan a gyermekek jární vagy beszélni tanulnak, illetve nemi érésük folyamatát. A fejlődés azonban nem mindig ilyen egyenletes, hanem sokszor rendszertelenebb, és egyéni különbségeket mutat. Ezeket a különbségeket, amelyek ugyanakkor nagyon sokat elárulnak az egyénről, még a fejlődési utak nagyjából hasonló folyamatain belül is nehéz megjósolni.

Az emberi fejlődést olyan interakciónak tekinthetjük, melyben az egyén szellemi magja küzd azért, hogy mind jobban és jobban megvalósítsa önmagát azon a szervezeten belül és keresztül, melyet örökölt, s melyet individualizálnia kell. Ennek a testnek először a lélek és a szellem otthonává kell válnia, ugyanakkor olyanná is, mely ajtót és ablakot nyit a világra. A test ezután a világban való lét eszközévé válik. Ezen interakció mindig szociális és kulturális közegben jelenik meg.

Bár a változók mennyisége igen nagy és hatalmasak lehetnek az egyéni eltérések is, egy sor tényező azonban (például az etnikai és a nyelvi hovatartozás, az adott társadalmi berendezkedés, az éghajlat vagy a földrajzi környezet) hasonlóan hat az egyének jelentős hányadára. Azt mondhatnánk, hogy a közös út a legkülönbözőbb kulturális és földrajzi tájakat szeli át. Ez teszi lehetővé az iskolák, sőt egész régiók számára, hogy nagyjából ugyanazt a tantervet használják. Az oktatásnak mind a mindenkiben közös, mind az egyéni

tényezők kölcsönhatásában kell működnie. Essen bár mindenkire az eső, megázni mindig az egyén ázik meg.

Honnan tudhatjuk, hogy milyen az emberi fejlődés archetípusa? Ezt folyamatos megfigyeléssel, kutatással, összehasonlításokkal és önvizsgálattal ismerhetjük fel. Így válik nyilvánvalóvá az is, hogy az archetípus nem egy megszilárdult, végleges állapot, és nem abszolút, hanem változó és alakulóban lévő hatások együttese. Megfigyelhető például, miként változtak meg a gyermekek az elmúlt néhány generáció alatt. Eltolódtak a testi és a lelki érettség fejlődésének szakaszai: korábban történik a nemi érés, ugyanakkor elhúzódik az a lelki folyamat, mely a felnőtté válással együtt járó felelősségvállalásra teszi alkalmassá az egyént. A kultúra változása az emberi evolúciót nagyobb tempóban hajtja előre, mint a biológiai evolúció, ezáltal is növelve az emberi fejlődésben eredendően meglévő heterokron jellegét.

Más változásokat azonban még nehezebb definiálni. Elképzelhető, hogy a mai gyermekek már egészen más viszonyban vannak a világ magasabb jelentésével, és ez tükröződik szellemi fejlődésükben is. Nincs-e nagyobb szükségük a gyermekeknek arra, egy olyan világban, melyben a magasabb jelentés már nem része a mindennapi kultúrának, hogy mégis értelmet találjanak benne? Vajon nem ez jut-e kifejeződésre abban, hogy egyre több a szorongás és a félelem? Éberebbek lennének a mai gyermekek érzékei, s ezáltal hajlamosabbak volnának az érzékszervi túlterhelésre? Nagyobb elvárásaik lennének a felnőtt világgal szemben, és azért volnának elégedetlenek velünk, amiért biztonság és vezetettség iránti vágyukra nem megfelelő gondoskodással válaszolunk?

Milyen hatással van az „információs korszak” a gyermekek fejlődésére? Vajon egy gyermeknek többet kell-e ma tanulnia, mint az előző századfordulón? Mintha az információ mennyisége az információ minőségének helyét venné át, holott a korábbi történelmi korszakokban épp ez állt az oktatás homlokterében. Feltehetően régebben az emberek kevesebb dologról tudtak többet, míg manapság több dologról tudunk kevesebbet! Mindenesetre annyi bizonyos, hogy ma a gyermekek sokkal több egymással semmilyen módon sem összefüggő információval találkoznak, mint a múlt bármely időszakában. Az elektronikus média által közvetített információ fő jellegzetessége, hogy nagymértékben nélkülözi a valós, közvetlen tapasztalatot. Mindez természetesen kihat a tanulás természetére és szükségleteire is.

A fenti kérdések világossá teszik, hogy az emberi lény természetét - melyet élő archetípusnak nevezünk - átfogó, holisztikus megértéssel kell megközelítenünk. Enélkül ugyanis elveszítjük az egyes gyermek megértésének egészséges alapját.

2.3. Az individualitás felismerése

Ha alaposan megfigyeljük a gyermekeket, fel tudjuk ismerni azokat a tüneteket is, melyek az individualizáció folyamatára jellemzőek, mely általában nem egyenletesen és folyamatosan megy végbe, hanem gyakran különböző természetű krízisek osztják szakaszokra. A gyermekek gyakori változások sorozatán keresztül fejlődnek; ilyenkor valami, aminek kibontakozása korábban még gátolva volt, hirtelen áttörik. Ezekben az időszakokban instabilitást, frusztrációt, szorongást, tanulási nehézségeket és viselkedési zavarokat is tapasztalhatunk. Azt is megfigyelhetjük, hogy a gyermekek valahogy megváltoznak egy-egy betegség vagy nyaralás után, vagy éppen egy iskolai kirándulást, egy fontos személyes tapasztalatot követően. Azt látjuk ilyenkor, hogy a gyermek fejlődésében egy új lépcsőfokot tett meg, más módon viszonyul hozzánk, mint korábban, nagyobb érettséggel gondolkodik

és beszél, mozdulataiban hirtelen nagyobb szabadság fejeződik ki, vagy egyszerűen nőtt néhány centimétert.

Az egyéniség akkor mutatkozik meg a legtisztábban, ha ismerjük az archetípus vonatkozó jellegzetességeit, és a kettőt össze tudjuk vetni egymással. Ebben az értelemben az archetípus alapvetően eltér az úgynevezett statisztikai átlagtól. Az archetípus ugyanis azt mutatja meg, hogy miként integrálódik szervesen az 'én' a fejlődés egy adott szakaszán belül, illetve egy adott életkorban az emberbe. Az archetípus az egyén számára belső modellként szolgál, amelyhez mérheti, sőt mellyel ütközve akár alakíthatja az egyéniségét.

Azt mondhatnánk, hogy az egyén számára maga az élet teremti meg a szükséges ellenállást. A testi felépítését minden gyermeknek magának kell individualizálnia, magának kell kialakítani saját szokásait és azt is, hogy miként látja és éli meg a világot. Ez a folyamat nem mindig könnyű. Az ellenállás gyakran sűrűlódásokkal, összeütközésekkel jár, olyan meghatározó minőségekkel, melyek maguk is alakítanak, formálnak, csiszolnak. Bizonyos értelemben a fejlődésnek ellenállásra van szüksége. Ennek hiányában fejlődésünk nem lehetne egyéni és irányítható, lelki értelemben passzívvá válnánk. Ha azonban az egyén ellenállásba ütközik, ez arra ösztönzi, hogy kinyilvánítsa jogait, felbredjen, tudatossá váljon - egy szóval: fejlődjön.

A pedagógia egyik feladata ennél fogva az, hogy olyan ellenállással vagy kihívással szembesítse a tanulókat, amely az adott időszakban a legmegfelelőbb. Másik fontos feladata az, hogy olyan támogató háttérrel biztosítson, mely egyrészt biztonságot nyújt a gyermeknek, másrészt új képességek kifejlesztését teszi lehetővé számára. Ez az egyensúly teszi képessé a gyermeket arra, hogy kifejlессze - a pszichológus, Lev Vigotszkij megnevezésével élve - „következő fejlődési zónáját”. A gyermeket - képességeinek ismeretében - támogatni kell abban, hogy meg tudja közelíteni saját lehetőségeinek tartományát. Ez az életkornak megfelelő kis lépésekben való haladás meghatározó a Waldorf-pedagógiában.

A nevelés központi feladata mindazonáltal, hogy megerősítse az 'én'-t, minden egyes gyermek szellemi magját. A nevelés során azt próbáljuk elősegíteni, hogy az 'én' integrálódjék a test organizmusába, hogy önnön ritmusára találjon, és hogy olyan képességeket alakítson ki, melyek segítségével kifejezheti önmagát, illetve szociálisan érzékeny viszonyt alakíthat ki a világgal és a többi emberrel. Az egyén szellemi magjának, a Steiner által az inkarnáció ösvényének leírt útján éppúgy együtt kell növekednie a gondolkodásból, érzésekből és akaratból gyúrt életével, mint testi organizmusával is. A legfontosabb feladat ennél fogva a gyermek öntevékenységének serkentése és irányítása a tanulási folyamaton belül. A pedagógia célja tehát az, hogy segítse az egyént, amint egyre jobban kézbe veszi önnön tanulási folyamatait.

Az oktatás olyannyira magától értetődő dologgá vált a mai társadalomban, hogy ritkán kérdezzük rá, vajon miért is tanítjuk gyermekeinket. Ha megkérdeznénk, a legtöbb ember a következő okokat jelölné meg: a gyermekeknek szükségük van olyan alapvető képességek és ismeretek elsajátítására, melyek lehetővé teszik számukra, hogy megtalálják helyüket a modern társadalomban. További okként említenék, hogy a gyermekeknek szükségük van arra, hogy kulturális ismereteket szerezzenek, és műveljék elméjüket. Az állam egyre inkább érdekeltté válik abban, hogy kiegészítse a legfontosabb megszerzendő képességek és ismeretek listáját, és hogy törvényi úton szabályozza, hogy a tanulóknak mikor és milyen szintű tudással kell rendelkezniük. Gyakran - szakemberek tanácsára - még azt is előírják, hogy mit kell tanítani.

A Waldorf-pedagógia messzebbre és mélyebbre tekintő válasszal szolgál a fenti kérdésre, az alapvetően emberit szólítva meg bennünk.

A kisgyermek még követi testi ösztöneit és vágyait, és csodálatos intelligenciája révén belső készítésnek enged, amikor feláll, egyensúlyt talál, járni kezd, mozog, vagy elsajátítja a nyelvet. Mindazonáltal, ha ezt az akaraterőt megfosztanánk attól a közvetlen emberi példától, amit az utánzás révén nyerhet el, a gyermek mozgása koordinálatlan lenne, protonyelve pedig sosem válna teljes nyelvi kompetenciává. Az utánzással a kisgyermekben lévő akarat ereje összpontosul, a gyermek felveszi az élet ritmusát, viselkedési mintákat, gondolkodás- és létezmódokat sajátít el, így távolodva el az ösztönök birodalmától.

Az iskoláskorú gyermek akaratát már a gondolkodás, a memória, a fogalmak és más, az ember számára hasonlóan fontos képességek kialakításának szolgálatába kell állítani. Miért ne érhetné el ezt a gyermek oly módon, hogy folyamatosan figyeli és utánozza az idősebbeket? Rudolf Steiner ezt a kérdést az emberi lény és a magasabb rendű állatok összehasonlításával közelítette meg:

„Tegyük fel magunknak a kérdést, amennyiben az emberi nemhez tartozunk és nem az állatvilághoz: miért nevelünk? Miért van az, hogy az állatok nevelés nélkül képesek belenőni életfeladataikba? Egyáltalán, miért kell nekünk embereknek az embert nevelnünk? Miért nem az történik, hogy az ember egyszerűen szemlélésen és utánzáson keresztül szerzi meg magának, amihez az életben szüksége van? - Ez olyan kérdés, amit legtöbbször nem is vetünk fel, mert a dolgot magától értetődőnek tartjuk.

Nem kevesebbről van itt szó, mint arról, hogy a gyermek a hetedik és tizennegyedik életéve között megfelelő kapcsolatba hozzuk egymással a gondolkodást és az akaratot. Az állatokra álomszerű gondolkodás jellemző, és amennyiben az ő esetükben akaratról beszélhetünk egyáltalán, e gondolkodásnak és az akaratnak az összekapcsolódása magától megy végbe. Az embernél azért van szükség nevelésre, mert a gondolkodásnak és az akaratnak ez az összekapcsolódása nem történik meg magától. Míg az állatnál ez természetes folyamat, az embernél morális cselekedet kell, hogy legyen. Azért tud az ember morális lényvé válni, mert alkalma van itt a Földön mindenekelőtt gondolkodását összekapcsolni az akaratval. Azon alapul a teljes emberi jellem - amennyiben ez a folyamat belülről jön létre - hogy képesek vagyunk-e megfelelő harmóniát létrehozni a gondolkodás és az akarat között az emberi tevékenységeken keresztül."

Ennek alapján láthatjuk, hogy a gyermek öntevékenysége kezdetben utánzással, később az oktatás által fejlődik.

2.4. A tanár feladata

A gyermekek megfigyelése áll a tanárképzés és ennél fogva a tanterv kidolgozásának középpontjában. Akkor járunk el helyesen, ha folyamatosan szélesítjük és mélyítjük megfigyelőképességünket. Ahogyan az olvasás során is egy másik ember gondolatai tárulnak fel előttünk, úgy tárul fel valami a gyermek belső lényéből is, amikor „olvasni” próbálunk természetében. Sok gyermek megfigyelése révén felismerhetjük a közös vonásokat bennük. Ily módon, ha megtanuljuk „olvasni” és értelmezni a gyermeket, és hogyha alapos megfigyelők vagyunk, az emberi fejlődés archetípusa is megmutatkozik számunkra. A tanítás tehát két dolog kiegyensúlyozásából tevődik össze. Egyfelől tudnunk kell, hogy az adott életkorban mire van szükség a gyermek általános fejlődése szempontjából, másfelől tudni kell azt is, hogy az adott gyermeknek mire van szüksége éppen az adott pillanatban. Ebben az értelemben a Waldorf-tanterv nem annyira „gyermekcentrikus”, inkább azt mondhatnánk, hogy a gyermek fejlődésének megértése áll a középpontjában.

A tanároknak meg kell ismerniük a fejlődés közös útját, a gyermekfejlődés archetípusát. Figyelembe kell venniük azt a kulturális és földrajzi környezetet, amelybe az iskola

ágyazódik, és figyelemmel kell kísérniük, hogy a gyermek hogyan és mikor követi, illetve hagyja el a fejlődés közös útját. A tanterv eszközként szolgálhat arra, hogy láthatóvá tegyük a közös utat.

A tanterv tantárgyakból és a tantárgyakhoz kapcsolódó tevékenységekből áll. A tanárnak tisztában kell lennie azzal, hogy az egyes tantárgyakban, az egyes iskolai tevékenységekben mi az, ami elősegíti a gyermek fejlődését. A tananyag nem öncél, hanem lelki táplálék, amely választ ad a gyermekek adott életkorban megfogalmazódó kérdéseire. Természetüknél fogva az egyes tárgyak bizonyos egyoldalúságot képviselnek, ezért is fontos, hogy a tárgyak interdiszciplinárisan kiegészítsék és erősítsék egymást. Ezért fontos, hogy konvertálható képességeket fejlesztünk ki a gyermekekben. A legmélyebb összefonódás a manuális, gyakorlati készségek és az értelmi fejlődés belső kapcsolatában mutatkozik meg: a mozgékony ujjak például, hogy csak egyet említsünk a számos, részben még ki nem kutatott összefüggés közül, valóban segítenek a mozgékony gondolkodás kialakításában.

A tananyag önmagában nem több mint alapanyag, melynél sokkal differenciáltabb és hatékonyabb a tanítási módszer. Steiner gyakran hangoztatta, hogy a tanítás mikéntje nemcsak a gyermek jóllétére van közvetlen hatással, hanem hosszú távon kihathat a betegségek iránti hajlamok kialakulására is. A tétel fordítottja is ugyanígy igaz. A jó iskola nemcsak az értelemre van hatással, hanem a testi egészséghez is hozzájárul.

Látható, hogy a rugalmas tanítási módszerek a differenciált megközelítés szempontjának érvényesítésével többszörösen is igazodhatnak az egyes tanulók igényeihez. Annak ellenére, hogy ebben a folyamatban rendkívül fontos a tanároknak az órákra való felkészülése és a visszatekintés, gyakran a megfelelő pillanatban hozott döntéseknek is óriási jelentőségük van. E kettősség teszi a tanítást élő művészetté.

A rendelkezésére álló pedagógiai eszközök, gyakorlat és tanítási módszer közül a tanár választja ki a gyermek számára mindenkor legmegfelelőbbet. A megfontolt előkészületek és az empátikus megfigyelés csak részben biztosítja, hogy a megfelelő időben megfelelő módon cselekedjünk. Néha intuitívan kell cselekednünk. Az intuíción vezérlő mélyebb megértés a tanár saját belső fejlődésének gyümölcse. A tanterv inkább csak a lehetséges válaszok skáláját kínálja fel, mely illeszkedik az emberi fejlődés archetípusa által rajzolt keretbe. A tanár minden egyes lépése a gyermekek reakcióin keresztül vizsgálható és értékelhető, melyek pedig ezer szálon kötődnek a fejlődésről alkotott általános képünkhöz. E folyamat legnagyobb erénye abban áll, hogy a tanítás nem válik gépiessé, hanem élő, intuitív művészi tevékenység marad.

2.5. A tanár szerepe alsó és középső tagozaton

Az iskoláskorú gyermek azt feltételezi, hogy a világ feltárható, megtapasztalható és felfedezhető, és abban a tudatban él, hogy a világ szép, érdekes és egy integrált egész része. A tanár feladata az, hogy ilyen világot tárjon a tanulók elé, s képviselje azt. A hetedik életévtől, de még inkább a kilencediktől kezdve a gyermek egyre inkább képessé válik arra, hogy tudatosabb, belső kapcsolatot alakítson ki a világgal. Ebben az időszakban, ami a pubertásig, illetve a kamaszkorig tart, leginkább a gyermek lelki életének van szüksége táplálékra. Azok a biológiai folyamatok, melyek eddig a testi felépítés formálásában és érésében, valamint ezek idegrendszeri tükröződésében voltak aktívak, most egyre inkább a gyermek belső tapasztalatainak alakításában és differenciálásában válnak tevékenyvé. A gyermeki értelem természetére ebben az életkorban a nagyfokú képszerűség és fantázia jellemző. Valóban, éppen az jelöli ki ennek az időszaknak a kezdetét, amikor a gyermek

külső érzéki ösztönzéstől függetlenül, az emlékezet segítségével képes gondolatképeket alkotni.

A tanár feladata, hogy olyan tevékenységeket találjon a gyermekek számára, melyek finomítják és megerősítik ezt a folyamatot, melyben fontos szerepet kap a jelek használatának elsajátítása mind az írásban, olvasásban, mind a számolásban. Ugyanilyen fontos az emlékezet tudatos fejlesztése szövegek ismételtesén és visszaidézésén keresztül. A fogalmi, később a logikai vagy deduktív gondolkodás képezik ennek a fejlődésnek az állomásait egészen a tizenkettedik évig. Ennek ellenére, ebben az időszakban a gyermek belső életének képi és narratív jellegét is meg kell szólítani, a részeknek mindig összefüggésben kell állniuk az egészszel, s mindig a gyermeknek magának kell az elsődleges viszonyítási pontnak lennie az egész folyamatban.

A hetedik és tizenkettedik év közötti időszakban a világot elsősorban antropomorf fogalmak segítségével kell megértetni, mert ezekhez tud a gyermek a legjobban viszonyulni. Ez nemcsak azt jelenti, hogy mesékkel, fabulákkal, legendákkal és mítoszokkal dolgozunk, amelyekben az archetipikus emberi tapasztalatok képek formájában jelennek meg, hanem azt is, hogy amikor a gyermek felfedezi az állati, növényi és ásványi világot, akkor magában is felfedezi az állati, a növényi és az ásványi minőséget. A természetet bizonyos értelemben humanizálnunk kell annak érdekében, hogy a gyermek kapcsolatot tudjon kialakítani vele.

Ennek érdekében a tanárnak először is élő kapcsolatot kell kialakítania az általa oktatott tantárgyakkal. A tanítás során talán a legfontosabb, hogy a tanár képes legyen megragadni valamit a tárgy lényegi minőségéből. Hogyan lehet ezt elérni? Ennek két alapvető módja van. Mindenekelőtt a tanárnak saját tapasztalattal kell rendelkeznie az adott tárggyal kapcsolatban, ami azt jelenti, hogy - szó szerint - volt már dolga vele korábban, és átfogó képpel rendelkezik a tárgy egészéről. Másrészt pedig fontos, hogy a tanár tudatosan lássa, hogy az adott tárgyat az adott korosztálynak miért éppen a választott módon tanítja. A tanár dolga az, hogy felkeltse a gyermekek érdeklődését, mégpedig oly módon, hogy a tanulók személyes viszonyulást alakíthassanak ki az adott tárggyal. A gyermekeknek meg kell tanulniuk, hogy hogyan hasznosíthatják a világ jobb megértésében azokat az ismereteket, melyeket egy-egy tantárgy kapcsán szereztek. A gyermekeknek mindenekelőtt olyan képességek kibontakoztatására van szükségük, melyekkel a későbbiekben önálló tanulásra lesznek képesek.

A tanárnak elő kell készítenie az ismereteket, és olyan tapasztalatokat kell átadnia a gyermekeknek, amely felkelti érdeklődésüket, és öntevékenységre sarkallja őket. Még abban a kedvező esetben is, amikor a gyermekek a saját tapasztalatukon keresztül ismerkednek meg egy anyaggal, a tanárnak mindezt úgy kell előkészítenie, hogy előzőleg maga is végigcsinálja a feladatokat ahhoz, hogy megfelelően tudja irányítani az ezt követő tudatosítási folyamatot, legyen az beszélgetés, az események felidézése vagy fogalmak alkotása. Ezzel alapozza meg a tanár a tekintélyét.

Míg a kisgyermek reflexió nélkül utánozza nevelője külső és belső cselekedeteit, az iskolás gyermeknek azt kell elsajátítania, hogy hogyan kell tanulni. Ebben az időszakban a gyermekeknek éveken keresztül azonos az osztálytanítójuk, rajta kívül csupán néhány szaktanárunk van; a gyermekek így megismerkedhetnek, miként tárják a tanárok lépésről lépésre eléjük a világot, megmutatva azt is, miként nyílik meg ez a világ az ő számukra is. E folyamatot az első néhány évben a tanár irányítja. A gyermek növekedésével párhuzamosan válik saját öntevékenysége is erősebbé.

2.6. A szociális feladat

A Waldorf-tanterv legfontosabb feladata, hogy az egyes életkorokhoz igazított ismeretanyagok közvetítésével biztosítsa az egyén egészséges fejlődését. E folyamat célja, hogy a társadalomban résztvevő és azzal együttműködő egyént neveljen. Ez elsősorban nem a tanulmányi eredményektől függ, amelyek csupán a tárgyi tudás megszerzését tükrözik.

Míg a tanári megközelítés homlokterében az egyéni szükségletek állnak, a tanterv korcsoportokat céloz meg. Mivel az emberi fejlődés egyik legfontosabb tényezője a szociális szerepek elsajátítása, egyetlen tanterv sem koncentrálhat csupán az egyénre. A gyermekek együtt, de egymástól is tanulnak. Hasznosabb és hatékonyabb, ha megosztják tapasztalataikat olyan gyermekekkel, akik nagyjából hasonló fejlődési fokon állnak, mint ők. Ennélfogva a Waldorf-pedagógia külön hangsúlyt fektet arra, hogy az osztály különböző képességű tanulói csoportokból tevődjön össze. Minden órának és tanulási folyamatnak egyensúlyban kell tartania a különböző tanulási formákat: a közvetlen tapasztalatot, a szociális interakciót - a beszélgetéseken, egymás meghallgatásán és csoportmunkán keresztül - valamint az önálló munkát. Ezen elemek mindegyike rendkívül lényeges, megoszlásuk pedig az adott helyzet függvénye.

A Waldorf-tanterv figyelembe veszi a gyermek fejlődésének kulcsfontosságú szakaszait, mint az iskolaérettség elérését, a fogváltást, a kilenc- és tizenkét éves kor átmeneti időszakát, a pubertást és még sorolhatnánk: ezekben az időszakokban jelentős mértékben megváltoznak az oktatás fő hangsúlyai, új tanulási módszereket és tevékenységeket vezetünk be. Ezeken a kereteken belül a tanárnak számos lehetősége nyílik arra, hogy felgyorsítsa vagy visszafogja a tanulás tempóját, hogy megváltoztassa az értelmi, érzelmi és akarati tényezők egymáshoz viszonyított hangsúlyát, hogy külön egyénre szabott narratív anyagokat használjon, és differenciált feladatokat adjon.

2.7. Értékek

A Waldorf-pedagógia az emberi értékeket helyezi tanterve középpontjába.

A gyermekek minden osztályba különböző szociális és kulturális háttérrel érkeznek. Ez a vegyes vallási, etnikai és nemzetiségű csoport olvad majd össze egy szociális közösséggé, amely az iskola egész idejére együtt marad. Az osztály ily módon a körülöttük lévő társadalom mikrokozmoszává válik, amelyben a tanulók megtanulják megérteni és tiszteletben tartani egymás különböző adottságait és gyengéit mind tanulmányi, mind szociális téren.

„A Waldorf-iskolában nem helytálló a szelektív elitnevelés igénye. Nem jó helyen járnak azok a szülők, akik ilyen nevelést óhajtanak. Nemcsak társadalmi ideál, de társadalmi szükségszerűség is, hogy minden gyermeknek joga lehessen a legmagasabb szintű nevelésre.” (Rudolf Steiner: A nevelés szociális alapja)

A szociális harmónia feltétele egy független, integrált, multikulturális és vegyes képességű pedagógiai környezet, amelyben mindenki egyenlő eséllyel indulhat. Az iskola nem osztja a tanulókat képességeik szerint csoportokba, annak ellenére, hogy különbségek vannak köztük néhány tantárgyban, ami általában 14 éves kor után jelentkezik. Törekedni kell folyamatosság megteremtésére. Az osztály ethosza általában olyan erős, hogy elbírja, és kezelni tudja azokat a kríziseket, melyek a normális gyermekfejlődéshez hozzátartoznak. A Waldorf-pedagógia a szociális konfliktusokat az életkornak megfelelően igyekszik értelmezni, illetve kezelni, és aktívan bátorítja a kedvességet, a jószívúséget, valamint a másokra való odafigyelés képességét. Szintén életkornak megfelelő kontextusba igyekszik ágyazni annak megértését, hogy a tetteknek következményei vannak.

A nem versenyszellemű környezet a gyermekeket arra serkenti, hogy büszkéek legyenek munkájukra, és képességeiknek megfelelően a legmagasabb szint elérésére törekedjenek. A tanulók arra is késztetést kapnak, hogy maguk és társaik munkáját objektív, ugyanakkor pozitív és konstruktív módon értékeljék.

A nevelők megpróbálják a természet jelenségei és az emberek iránti csodálat és tisztelet érzését elültetni a kisgyermekben, hogy ez teremtsen majd meg kamaszkorban a tudás iránti vágyat, a tiszteletet és a kíváncsiságot. Így a fiatalok saját belső hangjukra, igazságérzetükre és felelősségtudatukra találhatnak rá.

Számos művészi és gyakorlati tevékenység során alkalmuk nyílik arra, hogy megtanuljanak kiscsoportokban együtt dolgozni, és problémákat megoldani. Ezeken az átfogó munkatapasztalatokon, ökológiai és szociális gyakorlatok segítségével nemcsak a munka világába nyernek betekintést, hanem megtanulnak másokkal is együtt érezni, és felismerik egymás támogatásának szükségességét az élet minden területén.

A tanárok lelkes kapcsolata a gyermekekkel olyan morális erőt képvisel, ami saját személyes fejlődésükből nő ki. A tanárok nemcsak az által hatnak a gyermekekre, amit tudnak, hanem legalább ilyen fontos a gyermek számára az is, hogy kik ők valójában, és mit képviselnek.

A gyermekeknek azt tanítja a Waldorf-iskola, hogy az ítéleteket alapos megfigyelés alapján lehet meghozni, s hogy ezt a képességet kell alkalmazniuk majd személyes, szociális és morális téren is.

„A felvetett kérdés nem az, hogy az egyénnek mit kell tudnia, és milyen tevékenységre kell képesnek lennie, hogy beilleszkedjék a meglévő társadalmi rendbe, hanem inkább az, hogy milyen képességei vannak, és mi fejleszthető ki benne. Ha ezt számításba vesszük, akkor minden új generáció a folyamatos megújulás erőit nyújthatja a társadalmi rendnek. Ebben a társadalmi rendben akkor minden együtt él majd, amit a felnőtt emberi lények cselekedni tudnak. Nem szabad ugyanis megtörténnie annak, hogy a fennálló társadalmi rend saját képére formálja az eljövendő generációt.” (Rudolf Steiner)

A szociális közösség igyekszik érvényre juttatni ezeket az elveket, nem úgy, hogy ezeket hitbeli kérdésként kezeli, hanem úgy, hogy elismeri a minden emberben rejlő belső idealizmust. A szülők együttműködése, elkötelezettsége, nem utolsósorban munkája és önfeláldozása példaértékű és motiváló tényező a gyermekek számára. Ritkán fordul elő a Waldorf-iskolákban vandalizmus, iskolakerülés vagy mások bántalmazása, ami valószínűleg azt tükrözi, hogy a gyermekek azonosulnak az iskola ethoszával.

A Waldorf-pedagógia sok időt szán az iskolai és osztálytermi szinten felbukkanó szociális konfliktusok megoldására. A Waldorf-iskola hatékony stratégiákkal rendelkezik a konfliktusok és egymás bántalmazásának kezelésére, amit rendszeresen felülvizsgál a tanári értekezleteken, és ezeket alkalmazza, amikor szükség van rájuk. Az iskola felnőtt közössége ugyanakkor arra törekszik, hogy a sérelmeket és konfliktusokat konstruktív módon közelítse meg. Ebben a folyamatban a tanárok is, és a szülők is részt vesznek.

3. Iskolánk megalakulása

A Waldorf-pedagógiai iránt érdeklődők számára havonta szerveztünk előadásokat, melyek során az érdeklődők megismerkedhettek a Waldorf-pedagógia főbb jellemzőivel, és az ünnepkörökkel. Az előadások mellett a szűkebb alapítói közösség rendszeres szellemi munkával, közös gondolkodással és olvasással készült az iskola megalapítására.

Célunk a Waldorf-pedagógia és szellemi háttérének széles körű társadalmi megismertetése, az oktatás és nevelés területén történő gyakorlati alkalmazása, értékeinek és érdekeinek védelme és képviselése, valamint egy Waldorf-iskola működtetése.

A közös szellemi munka, a szülői összefogás hívhatja életre a Zalai Waldorf Óvoda, Általános Iskola és Alapfokú Művészetoktatási Intézményt, amely a zalaszentlőrinci általános iskola üresen maradt épületében talált otthonra.

4. A törvényi kötelezettségek teljesítése

Jogsabályi háttér

- 2011. évi CXC törvény a nemzeti köznevelésről
- 229/2012. (VIII. 28.) Korm. Rendelete a nemzeti köznevelésről szóló törvény végrehajtásáról
- 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet a nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról
- 110/2012. (VI. 4.) Korm. Rendelet A Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról
- 51/2012. (XII. 21.) EMMI rendelet A kerettantervek kiadásának és jóváhagyásának rendjéről
- 2001. évi XXXVII. törvény a tankönyvpiac rendjéről
- 23/2004. (VIII. 27.) OM rendelet az iskolai tankönyvellátás rendjéről szóló
- 32/2012. (X.8.) EMMI rendelet A Sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének irányelve és a Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelve kiadásáról
- 32/1997. (XI. 5.) MKM rendelet a Nemzeti, etnikai kisebbség óvodai nevelésének irányelve és a Nemzeti, etnikai kisebbség iskolai oktatásának irányelve kiadásáról

A 2011. évi CXC. törvény a nemzeti köznevelésről szóló törvény 9. § alapján

„(8) Az alternatív óvodák, iskolák az általuk készített és az oktatásért felelős miniszter által jóváhagyott óvodapedagógiai programban, kerettantervben meghatározottak szerint készítik el pedagógiai programjukat. Az alternatív óvodapedagógiai programban, az alternatív iskolai kerettantervben lehet meghatározni az általános szabályoktól eltérő, sajátos, az adott intézményben

- a) folyó óvodai nevelés és az óvodai élet megtervezésének elveit, a nevelés tevékenységi formáit és az óvodapedagógus feladatait,
- b) az iskolában oktatott tananyagot, követelményeket,
- c) folyó felkészítést az állami vizsgákra,
- d) a tanulók számára előírt heti kötelező óraszámot,
- e) a pedagógusok kötött és kötetlen munkaidejének szabályait,
- f) alkalmazott építésügyi előírásokat, eszközöket és felszereléseket, a minőségpolitika rendszerét, módszereit és eszközeit,
- g) működő vezetési modellt, nevelés- és oktatásszervezést,
- h) elfogadott pedagógus végzettséget és szakképzettséget.

(9) Az óvodapedagógiai program, kerettanterv a (8) bekezdésben meghatározott körben eltérhet az e törvényben, valamint az e törvény felhatalmazása alapján megalkotott jogszabályban meghatározottaktól.

(10) A (8) bekezdés alkalmazásában alternatív óvoda, alternatív iskola az az óvoda, iskola, amely nem hagyományos pedagógiai módszerekkel végzi nevelő és oktató munkáját. Az engedély iránti kérelmet, ha van olyan hálózat, szervezet, amelyik az alternatív óvodát, iskolát képviseli, a hálózat, szervezet, ha nincs ilyen hálózat, szervezet, az intézmény fenntartója jogosult benyújtani.”

Az Emberi Erőforrások Minisztériuma 2013. május 2-án hagyta jóvá „A magyar Waldorfiskolák kerettantervét” a 21140-2/2013/KOIR számú határozatában. A határozat alapján a miniszter által jóváhagyott Waldorf-kerettanterv rendelkezései az Nkt. 9. § (8)-(10) bekezdései alapján az általános jogszabályi előírások helyébe lépve kötelező érvényűek a Waldorf-név használati jogával rendelkező iskolák és fenntartóik, valamint az ügyeikben eljáró köznevelési hatóságok számára egyaránt. A Kerettanterv a törvény által megengedett körben az általános köznevelési jogszabályoktól eltérő rendelkezéseket tartalmaz, így eltérő az iskolai vezetői modell, a fenntartó és iskola kapcsolata, ezért a Waldorf-iskoláknak az intézményvezetés tekintetében a kerettantervi rendelkezéseket kell alkalmazniuk. A Kerettanterv – összhangban az Nkt. magánintézményekre vonatkozó 31. § (2) bek. a)- b) pontjának szabályozásával – kimondja, hogy a Waldorf-iskola nem kötelező felvételt biztosító iskola, amely elvárja és vizsgálja a megalapozott iskolaválasztás érdekében a szülők Waldorfpedagógia iránti elkötelezettségét, és az alapelvek között meghatározza a tanulófelvétel alapelveit. A Kerettanterv a vezetői modell, a fenntartó és iskola együttműködése, valamint a tanulófelvétel tekintetében a részletes szabályozást – a kerettantervi alapelvek mentén – az egyes Waldorf-iskolák hatáskörébe utalja.

Iskolánk pedagógiai programja ennek megfelelően A magyar Waldorfiskolák kerettantervén alapul. Iskolánk egységes, nyolc évfolyamosra bővülő iskola, mely ellátja az általános iskola és az alapfokú művészetoktatás feladatait.

5. A pedagógiai módszer jellegzetességei

5.1. Emberkép és tanítás

Az iskola pedagógiai módszere a Rudolf Steiner által megfogalmazott emberképen alakul. Ennek értelmében a gyereket - a fejlődő embert - testi-lelki-szellemi egységnek tekintjük. A gyerek akarati-érzelmi- és gondolati élete egymással harmóniában kell, hogy fejlődjön; a gyerek életkori sajátosságaitól függ, hogy ez a fejlődés hogyan történhet.

A Waldorf-pedagógia a gyermek fejlődésében nagy, hétéves szakaszokat állapít meg, melyeken belül természetesen több kisebb szakaszt is figyelembe vesz. Az első hétéves szakasz vége felé hat-hat és fél éves korban kerül a gyermek iskolaérett korba. Így az iskolázás első része a gyermek második hétéves periódusára esik. Ezen belül két szakaszt különítünk el a nevelésben és tanításban: az alsó tagozatot (1-3. osztály), és a középtagozatot (4-8. osztály).

A nevelési-tanítási folyamat módszerét, tananyagát és szervezését a gyerek életkori sajátosságai szabják meg. Testileg elsősorban az, hogy az iskolás gyermeknek sok ritmikus mozgásra van szüksége. Lelkileg-szellemileg pedig arra, hogy érzelmi biztonságban tudjanak tanulni. Absztrakt, elvont ismereteket csak a 6. osztálytól kezdve fokozatosan tanítunk a gyerekeknek.

5.2. Az osztálytanítói rendszer

A Waldorf-iskola egyik jellemvonása a tanítvány és a tanár közötti mély, személyes kapcsolat. Az osztálytanító az a személy, aki a gyermek számára a tudás megszemélyesítője, az ismeretek forrása. Minden osztálynak saját osztálytanítója van, aki ideális esetben nyolc évig kíséri az osztályt.

Az osztálytanító tartja napi két órában a reggeli főoktatást, és a szaktárgyak többségét a saját osztályában. Az osztálytanító az osztály összetartó erejeként működik, és a folyamatosságot képviseli a többéves fejlődés során. Arra törekszik, hogy morális tekintéllyé váljék, amit elkötelezettségével, a gyermekekkel való bánásmódjával, és a szülőkkel való szoros kapcsolatával tud megalapozni.

„Az az órarend, mely minden szempontból megköti a tanár kezét, kioltja a benne élő lehetőséget, hogy a nevelés művésze legyen. Ez így nem helyes. A tanító legyen a teljes iskolai élet hajtóereje és éltető eleme.”

5.3. A tananyag megformálása és az oktatási folyamat

5.3.1. Az iskolai nap felépítése

Minden nap a kétórás főoktatással kezdődik. Ez az integrált tanegység az egész tantervet átíveli, és a következő tevékenységeket foglalja magában: a gyermekek figyelmének összpontosítása, az alapkészségek szóbeli és írásbeli gyakorlása, fejszámolás, zene, rajz, új anyag tanulása, előző napi (vagy korábbi) anyag ismételése és megbeszélése, egyéni munka, beszélgetés, mese vagy történet, és gyakorlati foglalkozások.

Ezt követik a 45 perces szakórák, amelyek művészeti és kézműves tárgyak esetében gyakran duplázódnak.

A délelőtti órákban inkább az elméleti tárgyaknak van prioritása, míg a kora délutánt általában a művészeti, kézműves, szabadtéri, sport vagy gyakorlati tevékenységekre lehet használni. Szerencsés a rendszeres gyakorlást igénylő tárgyakat (zene, euritmia és az idegen nyelvek) a nap középső szakaszára tenni. Amikor a tantervi beosztást készítjük, elsőbbséget

kell adnunk az alsóbb osztályoknak, akik számára az órák és a napi beosztás kiegyensúlyozott ritmusának még óriási jelentősége van.

5.3.2. Főoktatás

A főoktatás a Waldorf-pedagógia egyik legfontosabb sajátossága. Ezzel a mintegy kétórás foglalkozással kezdődik minden iskolai nap. A tantárgyakat általában három-négyhetes blokkokban tanítjuk. Minden osztály (1-8. osztály, 6-14 éves korig) ezt a rendszert követi.

A főoktatás a képességek változatos és egyre szélesedő skáláját öleli fel: matematikai és irodalmi, tudományos és művészeti ismeretek tárházát nyújtja. A főoktatás minden nap integráns és organikus egészt alkot. A főoktatás és a szaktárgyak témái kapcsolatban állnak egymással.

A tanterv követelményének és az adott osztály szükségleteinek megfelelő tananyagot, tevékenységet és feldolgozási módot az osztálytanító választja ki. A felkészülésre különös figyelmet kell fordítani. A napi visszatekintést követően, a tanár szükség szerint módosíthat az óravázlaton. Arra kell törekednie, hogy minden óra művészi egységet alkosson, ahol a részek összhangban állnak az egésszel, úgy hogy az egészet ritmus járja át, belső összefüggés, feszes szerkezet fogja egybe, s ne pusztán logikusan felépített kapcsolaton alapuló események sorozata legyen. A gyermek fejlődését tekintve rendkívül hasznosnak tartjuk ezt a művészi megközelítést.

A főoktatás olyan tevékenységeket és tananyagot foglal magában, mely a gyermek intellektuális-kognitív, esztétikai-affektív és gyakorlati jellegű tanulásfajtaát célozza meg. Minden főoktatás az alábbi tevékenységek skáláját öleli fel:

1. Ritmikus rész: reggeli mondás, versmondás, ének, hangszeres zene, fejszámolás, előző anyag ismétlése

2. Fő rész: új anyag bevezetése és megvitatása, önálló munka, alapkészségek gyakorlása

3. Mese/történet rész: mese vagy történet

A főoktatás során az osztálytanító folyamatosan figyelemmel követi a gyermekek órai részvételét és munkáját. A rendszeres napi kapcsolat lehetőséget nyújt egy átfogó, objektív kép kialakítására, amely magában foglalja a gyermekek tanulmányi és viselkedési, szociális jellemzőit is.

5.3.3. Szakórák

A főoktatás után a szakórák következnek, melyek heti rendszerességgel vannak jelen az órarendben. Olyan tárgyakat tanítunk ezeken az órákon, melyek rendszeres gyakorlást igényelnek. A szakórák legtöbbjét eleinte az osztálytanító tartja, később fokozatosan lépnek be a megfelelő szaktanárok. Az alsóbb osztályokban ének-zene, idegen nyelvek, játékos torna, euritmia, kézimunka és a festés zajlik ilyen módon. A felsőbb évfolyamokon ezek mellett megjelennek a kézműves tantárgyak, matematika, magyar nyelv és irodalom, beszédművelés, dráma.

5.3.4. A ritmus szerepe a tanulásban

A Waldorf-pedagógia a tanulás elengedhetetlen részének tartja a ritmust. Az iskolai nap és az iskolaév organikusan strukturált, melyben a koncentráció és ellazulás, a gondolati és gyakorlati tevékenységek, a mozgás és a pihenés, a passzív és aktív részvétel egészséges egyensúlya valósul meg. Minden órán törekedni kell arra, hogy egyenlő arányban vegyünk

igénybe a gyermek gondolkodását, érzelmeit és akaratát. Minden napnak és minden órának megvan a maga ritmusa.

A ritmus teszi lehetővé, hogy az ismétléseket megújuló érdeklődés kísérje. Ha rendszeresen változtatjuk a tevékenységformákat, könnyebben fenntartható a figyelem és az érdeklődés, és ez a változatosság fizikailag is ösztönzően hat a gyermekekre. A tanár többféle tevékenységet tervezhet, amit annak megfelelően alkalmazhat, ahogy az adott osztály figyelme megkívánja.

A tanítás ritmusváltásait a tanár rugalmasan kezelheti, és aszerint alakíthatja, hogy a gyermekeknek mire van szükségük. Például egészen másmilyen hétfő reggel tanítani, mint péntek reggel. Ezek a tényezők jelentős szerepet játszanak az órák tervezésében.

Az egyes évszakokhoz kötődő ünnepek teremtik meg az egész év egyensúlyát, a folyamatosság érzését, és ezenkívül erős közösségformáló hatásuk van.

5.3.5. Felejtés és emlékezés

Magának a tanulási folyamatnak is előnyére válik a ritmikus megközelítés. A Waldorf-pedagógia különbséget tesz az olyan képességek között, amelyek rendszeres gyakorlást igényelnek (mint az idegen nyelvek, a zene, a matematika és a helyesírás), és az új tananyag bevezetése között. Új tananyagot vagy feladatot a legjobb azután bevezetni, ha a régi anyag már beépült. Más folyamat, és más ritmust is igényel az új képességek megszerzése, illetve ezek készség szintig való begyakorlása.

Egy adott témával 3-4 hétig foglalkozunk intenzíven, azután pihenni hagyjuk, mielőtt újra elővennénk, és tudatos szintre emelnénk. A tapasztalatnak bizonyos „üledési” időszakokra van szüksége, ami alatt a tudás készség szintre emelkedik. Ez a tudás később felidézhető, és építeni lehet rá a következő főoktatásban. A személyes tapasztalat felidézése és egy szélesebb kontextusba integrálása a tanulási folyamat fontos részét képezi.

Az emlékezet fejlődése során különböző változásokon megy keresztül a helyzethez kötött, reflex-szerű memóriától az absztrakt memória kialakulásáig. A Waldorf-pedagógia külön hangsúlyt fektet a különböző típusú emlékezés aktivizálására. A szituatív memóriát az alsóbb osztályok életét szervező egészséges rutin fejleszti, a ritmikus memóriát pedig az olyan szóbeli gyakorlatok serkentik, mint a szorzótábla, a különféle számsorok, versek, közmondások, énekek, vagy az idegen szavak kívülről való megtanulása. Az egyik legfontosabb készség, melyet a tanulók szinte minden órán és naponta gyakorolnak, az aktív visszaidézés: ennek során a tanulók komplex, közösen megélt helyzeteket idéznek fel. A jó memória azon múlik, hogy az egyén képes-e saját tapasztalataival erős identifikációs viszonyt kialakítani. Ezt a legjobban úgy érhetjük el, ha felkeltjük a gyermek érdeklődését és érzelmi válaszok adására késztetjük.

A másik kulcsfontosságú tényező a memória kialakulása szempontjából a kontextus. Minden ismeretet olyan összefüggésbe kell ágyazni, hogy az értelmet kapjon a gyermek számára. Ez a belső képzelőerőt mozgósító tanítás azért fontos, mert lehetővé teszi, hogy a gyermekek gondolatképeket alkossanak a tanultakkal kapcsolatban. A feszültségmentes környezet is jó hatással van a memória aktivizálására, ezért a tanár igyekezzék nyugodt, ugyanakkor szellemileg éber légkört teremteni az osztályban.

5.3.6. A tanulás egymásra épülő szakaszai

A főoktatásban - és a szakórákon is - a tanulás három fázisát különböztethetjük meg egymástól. Az első szakasz általában egy nap alatt történik - az első napon. A második szakaszra általában a rákövetkező, a második napon kerül sor. A harmadik szakasz, vagy

fázis eltarthat napokig, hetekig, vagy néhány esetben akár évekig is, mivel a harmadik szakasz legfőbb célja az, hogy ne rögzült és befejezett, hanem alakulóban lévő és élő fogalmakat hozzon létre. A befejezetlen és organikus fogalmak alkalmazásával a tanulók időt és lehetőséget nyernek arra, hogy azokat egy feldolgozási, beépítési és növekedési folyamaton keresztül igazán sajátjukká formálják. Ezzel a módszerrel a diákok differenciáltan sajátíthatják el az óra anyagát, amely jelentéssel telik meg számukra. A tanítás így alakul át tanulássá.

Első szakasz : A tanár előadja az új anyagot, vagy új tapasztalatokat tár a tanulók elé. A gyermekek befogadják, megtapasztalják az újonnan hallottakat, és az anyag az óra végére a kezdeti irányított gondolkodás szintjéről remélhetőleg memóriájuk mélyebb rétegeibe süllyed. Ha az anyag túl absztrakt, emészthetetlenné válhat a gyermekek számára; ha viszont a tanítás strukturálatlan vagy kaotikus, nem biztos, hogy megragadja a gyermekek figyelmét, ez fordul elő például az unalmas vagy fárasztó órák esetében.

Második szakasz: A második napon, mikor már aludtunk egyet az előző nap tapasztalataira, megkérjük a gyermekeket, hogy idézzék vissza az előzőleg hallottakat. Az ezt követő folyamatban, mely az eddigiek ismétléséből, vitából és a súlypontok kiemeléséből tevődik össze, azt várjuk a tanulóktól, hogy kreatív módon, egyéni és differenciált tudásukat tükrözve számoljanak be a tanultakról. Ez az a fázis, amikor a véleményalkotás folyamata zajlik. Most válik igazán a tanulók sajátjává a tananyag.

Sokan úgy vélik, hogy maga az alvás is lényeges szerepet játszik a tanulásban. Azt tudjuk, hogy az agyban meghatározó szenzoros információk áramlanak az alvás felszíni, REM fázisában és a mély alvás alatt. Gyakran megfigyelhetjük, hogy másnapra sokkal jobban integrálódnak az előző napi tapasztalatok.

Harmadik szakasz: Ahogy a gyermekek az általános iskola osztályaiban egy analitikus, oksági alapon nyugvó gondolkodás kialakulása felé haladnak, úgy válik fontosabbá, hogy ez a harmadik fázis az órák tudatosan megtervezett elemévé váljék. Ebben a szakaszban az értelem újabb fejlődési lépést tesz a fogalmi gondolkodás irányába. A tanulókat különböző tapasztalatok, vélemények és perspektívák irányított szintézisének keresztül tudományos törvények és fogalmak megértéséhez segítjük. Az első lépésben elültetett magok mostanra szárba szöknek, s a tapasztalás, a felejtés és a kreatív emlékezés, valamint az egyéni megnyilvánulásokon keresztül élő, mozgékony, a valóságban gyökerező fogalmi virágokat hoznak. A kisebb gyermekeknek képi formában bevezetett, élő fogalmakat a gyermekek idősebb korában újra felidézzük. A tanterv belső struktúrája megkönnyíti ezt a spirális tanulási módszert, amely a korábbi tapasztalatokra épít.

5.3.7. Egészosztályos tanítás

A Waldorf-pedagógia az egészosztályos tanítás köré rendeződik. A tanulási folyamat fókuszában a tanár áll. Ez a forma csoportmunkákkal és képességek szerint differenciált csoportokkal egészül ki, például amikor a gyermekek számolni vagy olvasni tanulnak. A differenciálás mindazonáltal mindig az egész osztályból indul ki a csoportok felé, amelyek aztán újra integrálódnak az osztály munkájába.

Ideális közösségnek a különböző képességekből álló osztályt tekintjük. Az osztálytanító feladata, hogy elősegítse az osztályon belüli szociális érzékenység kialakulását és a tanulók összetartását. Ezt a folyamatot erősíti az a folyamatosság, amit az osztálytanító állandó személye képvisel.

Nagy hangsúlyt helyezünk arra, hogy a gyermekek egymástól és egymással is tanuljanak, megtanulják egymás adottságait értékelni, és elfogadni egymás gyengéit és korlátait.

A szociális érzékenység és empátia ápolása, valamint az a napi tapasztalat, hogy egyéni és csoportproblémákkal konstruktívan birkóznak meg, segít a gyermekeknek felkészülni az életre.

5.3.8. Sajátos nevelési igényű gyermekek nevelése-oktatása

A Waldorf iskolák az 1998. évi XXVI. fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló törvény, és a 2003. évi CXXV. törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség biztosításáról, valamint a 2011. évi CXC nemzeti köznevelésről szóló törvény 47. § alapján az integráció egy lehetséges színterét képviselik. Amellett, hogy a hatályos törvényi kereteken belül alkalmazkodik a különböző tanulási és/vagy viselkedési problémák leírására felállított kategóriákhoz, mint a sajátos nevelési igény, tanulási-beilleszkedési nehézség, hátrányos- és halmozottan hátrányos helyzet, azonban a tanulókat érintő problémák esetén nem a deficitorientált orvosi modellt, hanem a korszerűbb tanulási és részvétel orientált szociális modellt veszi alapul. E szemlélet alapján speciálisan a gyermek nehézségeit figyelembe véve kell megteremtünk az iskola nevelés-oktatásban való részvételének feltételeit. A Waldorf iskola ezek mentén az inkluzív formához áll közelebb, így tehát figyelembe veszi, felismeri és tisztelgetben tartja a tanulók közötti egyéni különbségeket. E szemlélet megjelenik az osztálytermi és a tanórán kívüli tanulási- nevelési környezetben egyaránt. Az adott korosztály sajátosságait szem előtt tartva rendeli az aktuális osztályfokhoz a tananyagot.

5.3.9. A mese és a történet fontossága

A Waldorf-pedagógia másik fontos jellegzetes vonása, hogy nagy hangsúlyt fektet a történetekre. A mese olyan fogalmi keretet nyújt a gyermek számára, amelyen keresztül el tud igazodni, és megérti saját tapasztalatait. A mesének van eleje, közepe és vége; logikus, jelentéssel bíró felépítésű, és egy krízis megoldását mutatja be, ami a gyermek figyelmét személyes tapasztalataira tereli.

Rendkívül erőteljes, magával ragadó élmény a gyermek számára egy olyan történet hallgatása, melyet a tanár saját szavaival mesél el. Nemcsak a nyelvi és megértési képességeket erősíti ez a fajta szóbeli munka, de nagyban elősegíti az identifikáció folyamatát is.

A mesemondás révén a gyermekek közösségük és kultúrájuk részeseivé válnak. Segítségével fel tudják dolgozni tapasztalataikat. A tanár gyakran mesébe tudja csomagolni a fájdalmas és nehéz tapasztalatokat, például a valaki elvesztése fölött érzett bánatot, a haragot vagy a szorongást, így segítve a gyermeknek vagy egy egész csoportnak megbékélni saját érzéseivel. Ezzel az indirekt módszerrel gyakran a konfliktusokat és a gyermekek közti feszültségeket is kezelni lehet. Furcsa módon a mese gyakran objektívebb tud lenni, mint a dolgot nevének nevező, vagy moralizáló megközelítés.

E történetek számtalan forrásból fakadhatnak, lehetnek tündérmesék, népmesék, legendák, fabulák, parabolák, a mitológia vagy a múlt történetei, és lehet szépirodalom. A tananyagot is gyakran történetek formájában adhatjuk elő. Kisebb gyermekek esetében például élhetünk megszemélyesítésekkel és antropomorfizmussal, mint például a „számmanók” esetében, de mesélhetünk az állatok vagy a növények párbeszédéről, vagy festésórán a színek egymáshoz való viszonyáról is. Nagyobb gyermekeknél a történelmi életrajzok segíthetik elő a mintákkal való azonosulást.

Minden új anyag bevezetésekor még az idősebb tanulóknál is megmarad a szóbeli leírás jelentősége, melynek során megtapasztalhatják a folyamatok, az események sorrendjének, illetve ezek végeredményének ábrázolását. A kommunikációnak, véleménycserének, párbeszédnek és a vitának is mind megvan a maga helye az órákon. Ezeket a képességeket alacsonyabb osztályokban alapozzák meg. A mese azáltal könnyíti meg ezt a folyamatot, hogy példát nyújt a párbeszéd struktúrájára, megmutatja, hogyan lehet tapasztalatokat kommunikatív formába öltetni, és ápolja a figyelem képességét, ami az egyik kulcsfontosságú képesség a közösségben.

5.3.10. A képi megfogalmazás és a képzelőerőt mozgósító nyelv

Az első évek alatt (6-12 éves korban) az elvont terminológiával szemben a képi megfogalmazást helyezzük előtérbe. Az imaginatív fogalmak képesek arra, hogy együtt nőjenek a gyermek változó világértelmezésével. A tanár, ahol csak lehet, képekben megfogalmazott fogalmakat használ, amikor a gyermekekhez beszél. A 8-9 éves gyermekeknek konkrét képekre van szükségük, amelyek a képzelet világában erős érzéki benyomásokat váltanak ki belőlük: „Forró, sós könnyek csurogtak le Hamupipőke állán, csíkokat húzva maguk után, mint esőcseppek a párás ablakon, s lecsöppenve orcájáról, sötét, nedves foltot hagytak szürke ruháján.” (Grimm: Hamupipőke)

A gyermekek továbblépnek ebből az imaginatív, képi tudatosságból egy absztraktabb, intellektuális gondolkodás felé. Az átmenet a tizedik év körül kezdődik, amikor kezd megjelenni az elvont, később az ok-okozati gondolkodás képessége. Ettől az időtől kezdve a pubertásig karakterében változik meg a nyelv, leírásaiban a szó szerinti megfogalmazás helyét egy metaforikusabb, morálisabb tónus veszi át. Hasonlat, metafora és összehasonlítás alkotják a képeket, melyekben a fizikai részletek hangulatfelidéző képekké alakulnak át. „Az ágyú szakadatlan dörög a dombon túl, és sűrűn pukkognak közbe a várbeli vékony szakállas ágyúk. A füst bűze is odaverődik néha. A lombok között a várnak egy tornyát is látják. Romlott már, mint az egérrágta gyertya. De ők mégis örömmel nézik. Azt a helyet mutatta a torony, ahova eljutnak még ezen az éjszakán.” (Gárdonyi Géza: Egri csillagok)

Kamaszkorban a képeknek a nyelv sokrétűségére kell épülniük, hogy megteremthessék a szimbolikus jelentés szintjét: „Tonio Kröger köpenybe burkolózva állt a szélben, és elmerülve a hullámzajba, hallgatta ezt az örök, súlyos, kábító zivajt, amelyet úgy szeretett. Ha megfordult és továbbment, akkor egyszerre nyugalmat és melegséget érzett maga körül, de tudta, hogy a háta mögött ott a tenger. A tenger hívta, csábította, és ő mosolygott.” (Thomas Mann: Tonio Kröger)

Képi elemeket nemcsak történeteken belül használhatunk. Gyakran feladatokat és utasításokat is képi formában fogalmazhatunk meg. „A gyermekeket úgy kellene nevelnünk, hogy valamennyi fogalmuk növekedhessék, hogy fogalmaik és akarati impulzusaik valóban elevenek legyenek. Ez nem könnyű, de a művészi nevelésnek sikerülhet. A gyermek közérzete más, ha nem holt, hanem élő fogalmakat adunk át nekik. Öntudatlanul tudják ugyanis, hogy amit adunk nekik, az ugyanúgy velük növekszik, mint a karjuk nő a testükkel együtt.”

5.3.11. A tankönyvek szerepe

A Waldorf-iskolákban a tanítás záloga és a tudás forrása nem a tankönyv, hanem a tanár. Ő választja ki azt az anyagot és tanulási formát, amely a gyermekek adott csoportjának megfelel. Így van ez minden tantárgy esetében.

Az, hogy a tanár gondosan előkészíti az óra anyagának a képi megfogalmazást mozgósító, a szóbeli és a gyakorlati összetevőit, felkelti a tanulók érdeklődését, és növeli a tanár tekintélyét a gyermekek szemében.

Segédkönyvek, szótárak, atlaszok, vagy más kézikönyvek használata hasznos lehet, de mindig a tanár által előadottak alátámasztására használjuk őket. 12 éves korukra (6. osztály) a tanulónak egy sor olvasási és információszerzési technikát kell elsajátítaniuk, hogy el tudják végezni az óra anyagához kapcsolódó feladatokat.

5.3.12. A tanári tekintély

Az alsóbb osztályokban a gyermekeknek egyértelmű irányításra és korlátokra van szükségük. Az osztálytanító feladata, hogy ezeket biztosítsa, és viselkedésével példaként szolgáljon. Ez a tekintély mutatkozik meg abban, ahogyan tanít, és rávetül az osztály egész szociális és pedagógiai életére.

Kamaszkorban a hangsúly eltolódik, s a tanár tekintélye már nem pedagógiai elemként jelenik meg, hanem szakmai tekintély formáját ölti. A tanár saját integritása és igazságkeresése abba az irányba terelheti a diákokat, hogy maguk is lelkesen tudni akarják, hogy mi igaz, és mi hamis. A hangsúly most a pontos megfigyeléseken alapuló független ítéletek alkotására helyeződik.

A tekintélynek e kettő - az irányításon és a szakmai tiszteleten alapuló - fajtája együttesen teremtenek olyan kereteket, melyben kibontakozhat az etikus individualizmus és az individuális morál.

5.3.13. Szociális képességek

A szociális képességek fejlesztése a Waldorf iskola kiemelt céljai közé tartozik. Az egyes tantárgyak megközelítése csakúgy, mint az iskola szervezeti felépítése, egyaránt a szociális képességek erősítését szolgálják. A szociális képességek nem önálló tantárgy, hanem az iskola életében számtalan területen megnyilvánuló tananyag-megközelítés, közösségi hozzáállás, tanári jelenlét és konfliktuskezelés formájában van jelen.

1-3. osztályban a festés, a rajzolás, az Írás és olvasás, a számolás, az ének és a furulyázás során a gyermekek tapasztalatot gyűjtenek arról, hogy a dolgok találkozása milyen sokféle minőséget rejt. A színek éles határvonala vagy éppen egymást átfedő árnyalatai, a matematikai műveletek egész-rész viszonya, erkölcsi vonzata, a zene által megkövetelt különleges figyelem, vagy a kézimunka fejlesztő hatása adja az elsődleges élményeket.

4-7. osztályban a gazdálkodás- és házépítés-epocha során a diákok megismerkednek az alapanyagok átalakulásának folyamatával, alapvető gazdasági ismereteket szereznek. Tapasztalják a gazdasági tevékenységekben rejlő kölcsönös függőséget (a gazda a traktorgyárral áll kapcsolatban, a gyár pedig az acélművekkel és más nyersanyag kitermelő cégekkel) és a hozzájuk szükséges összetett kapcsolatrendszert (bankok, biztosítások, jogi vonatkozások, reklám, egészségvédelem, környezetvédelem, háttérkutatások stb.). A fenti elvek gyakorlati és lehetőség szerint pozitív példák során való megközelítése a cél. Fontos, hogy az egyes munkafolyamatok hagyományos formája mellett jelenjen meg napjaink modern példája is (pl. juhász, favágó, halász és ezen foglalkozások mai formája). A helytörténet során saját környezetünk tárgyalása lehetőséget ad a külvilággal, más régiókkal való kapcsolatok megemlézésére is. A gyakorlati élethez kötött matematikai példák a szociális és erkölcsi éberséget erősítik. A magyar nyelv és irodalom tantárgy nem pusztán a kommunikációs készségeket fejleszti, hanem az emberi kapcsolatokat is segít tudatosabbá tenni. Az egyes Nyelvtani szerkezetek ebben nyújthatnak segítséget (ki mit csinált, miért, hol,

hogyan stb.). Más gondolatainak pontos idézése, egy üzleti levél megírása olyan feladat, mely a tárgyra koncentrálni objektivitást hangsúlyozza, formát és pontosságot igényel. Az 5. osztálytól kezdődő történelemtanítás bemutatja a társadalmi formák változásait (pl. a királyságtól a köztársaságig), a kialakuló szociális kapcsolatformákat (pl. szerzetesrendek), a gazdasági formák változásait (pl. különböző termelési módok), az esztétikátörténeti hatásokat (pl. nacionalizmus). A földrajz és a kertészet oktatása is lehetőséget nyújt egyes szociális kérdések tárgyalására (pl. az egész földet érintő környezeti kérdések, a mezőgazdasági munka megbecsülése, egészséges táplálkozás).

A szociális ismereteket indirekt módon kell megközelíteni az alsóbb osztályokban, azonban 7-8. osztálytól fölfelé egyre direkter lehet és kell őket tanítani. Lehetőség van a téma elmélyítésére beszélgetésekben és olyan konkrét gyakorlati tevékenységek során is, mint például a gyorsírás és gépírás, könyvelési alapismeretek, saját pénzügyek kezelésének tanítása.

5.3.14. A tanórákon kívüli nevelés és oktatás

Mindennapjainkat áthatja a keresztény szellemiség, melynek ünnepei együttlétünk kiemelkedő eseményei. Hangsúlyozzuk azonban, hogy az iskola nem tartozik semmiféle felekezethez, egyházi szervezettel rendelkező vallási irányzathoz.

A tanítási órákon kívül az osztálytanítók rendszeresen szerveznek olyan foglalkozásokat, melyek valamilyen módon szorosan kapcsolódnak az epocha témájához: mezőgazdasági gyakorlatok, biológiai terepgyakorlatok, földmérés- és néprajzi terepgyakorlatok, ipari és szociális gyakorlatok stb.

Alsó tagozatban két csoportban (1-2. és 3-4. osztály) napközi működik iskolánkban.

A tanórán kívüli nevelés fontos elemei a különféle táborok, kulturális események.

5.4. A tanulók önálló munkája

A gyermekek iskolában és iskolán kívül végzett munkája a nyolc év során fokozatosan épül fel. Az első évben még majdnem mindent a tanár irányításával végeznek, otthoni feladat még nincs, vagy csak játékos formájú. Az évek során az elvégzett feladatok feletti öröm már lehetővé teszi, hogy otthon is képesek legyenek önállóan dolgozni. Mivel a Waldorf-iskolákban pedagógiai megfontolásokból többnyire nem használunk tankönyveket, így a gyermekeknek általában maguknak kell elkészíteniük azokat a füzeteket, amelyekből tanulnak. Ennek elkészítéséhez nemcsak az órai figyelem szükséges, hanem esztétikai érzék és odaadás. A nagyobb osztályokban gyakran kell önálló beszámolókat tartaniuk, ezek forrását részben az iskola könyvtára, részben a gyermekek által látogatott nagyobb könyvtárak, illetve az otthon megtalálható könyvek szolgáltatják. Az első osztályokra jellemző vezetettség tehát fokozatosan alakul át teljes önállósággá.

5.5. Az iskolánkban használt eszközökről

A tanítás során használt eszközök igazodnak a gyermekek életkori sajátosságaihoz. Nagy jelentőséget tulajdonítunk annak, hogy a tanárok művészi szinten tudják kezelni ezeket, legyen szó hangszerről, táblakrétáról vagy akár a kísérletek demonstrálását szolgáló eszközökről.

Az epochák hangulatát, tartalmát megmutató táblarajzok nagyon fontosak az alsó nyolc osztályban, ezek elkészítéséhez különleges minőségű színes táblakrétákat használnak az osztálytanítók. A gyermekek eleinte színes méhviasz krétákkal rajzolnak, írnak, csak fokozatosan vezetjük be a finomabb mozgáskoordinációt igénylő ceruzát, majd a töltőtollat.

A formázható színes méhviasz is megelőzi a sokkal nagyobb erőt igénylő és hidegebb agyag használatát a plasztikában. Ezt követi a szerszámokat is igénylő fafaragás.

A zenei képzés során az énekhangtól kiindulva először pentaton-furulyát, majd C-szoprán furulyát használunk, ezekhez később egyéb hangszerek (líra, cintányér, triangulum, xilofon, dobok, stb.) társulnak.

A festés tanításához természetes növényi kivonatokat tartalmazó akvarell-festéket használunk.

Az alsóbb osztályokban pedagógiai megfontolások alapján eltekintünk az olyan eszközök használatától, amelyek működési elvét a gyermekek még nem érthetik (pl.: számítógép, stb.).

A kísérleti természettudományos tárgyak (fizika, kémia) megjelenésével nagy szerepet játszanak a különböző jelenségek bemutatására alkalmas eszközök, melyek megalapozhatják a jelenségek magyarázatának megértését.

5.6. Az ellenőrzésről és az értékelésről

5.6.1. Általános elvek

Értékelni annyi, mint „tisztán látni, mélyen megérteni a másikat, és tisztelettel viseltetni az így megszerzett tudás iránt.”

Az értékelés átszövi a Waldorf-pedagógia egészét. Azt tekinthetjük példaértékű gyakorlatnak, amikor az önmaga munkáját és eredményeit rendszeresen értékelő tanár tapasztalatokat von le a napi pedagógiai-emberi folyamatokból, és azokat visszaáramoltatja az osztálytermi munkába. A Waldorf-pedagógia az értékelést mint a gyermek megismerésének és megértésének eszközét fogja fel. Minél pontosabbak és átfogóbbak a tanár megfigyelései, annál mélyebben képes megérteni a gyermeket. A gyermeknek ez az alaposabb megértése elősegíti a gyermek pozitív fejlődését. Ideális körülmények között az értékelésnek az lehet a legfőbb eredménye, hogy a gyermek használható segítséget kap, és új fejlődési lehetőségek tárulnak fel számára. Az értékelés átalakulásokat eredményezhet a tanításban és a tanulásban egyaránt.

Az értékelés két lényegi funkciót lát el: segíti a tanítási folyamatot, és normákat teremt. Az előbbi visszajelzést ad a szülők és a tanulók számára, és teljes előmenetelük tükrében ad képet a tanulók hozzáállásáról, magatartásáról és képességeiről. Az értékelésnek ez a módja formatív, folyamatos, párbeszédre épül, és a minőségen alapul. Az értékelés második fajtája külső megfigyelés formájában történik, speciális eredményekre vonatkozó, mérhető adatokkal szolgál, megállapítja, hogy a tanuló mire képes és mire nem, valamint szelekciót tesz lehetővé. Az értékelés formatív és összegző voltának saját helye van a tanításban; bármelyiket helytelenül alkalmazva azonban visszahathat a fejlődésre.

A formatív értékelés központi szerepet játszik a Waldorf-pedagógiában. Ez a tanár, a tanító ethoszának megnyilvánulásain keresztül jut kifejezésre, akik a gyermek életében hosszú távú folyamatosságot képviselnek. Minden tanár abból a feltételezésből indul ki, hogy az előtte álló gyermek sokkal nagyobb lehetőségeket rejt magában, mint ami a jelenben megmutatkozik. A gyermek egész eddigi életútja azt az utat tárja elénk, ahogyan a gyermek individualizációja fejlődött, és képet ad arról, hogy a benne rejlő lehetőségeket mennyire sikerült kiaknázni. Ez a benne rejlő lehetőség többek között abban jut kifejezésre, hogy

miként éli meg a gyermek a kulcsfontosságú fejlődési fázisokat, hogyan tanul, és hogyan birkózik meg azokkal a nehézségekkel, amelyekkel az élet szembesíti. Ennek a fejlődési útnak a megfigyelése, és az erre való válaszadás a formatív értékelés elsődleges célkitűzése. A csupán formális, adminisztratív értékelés túlsúlya megöli a tanári intuíciót és kezdeményezőkézséget, bármilyen értékelés hiánya azonban magában hordozza a szubjektivitás és az önkényesség veszélyét.

A Waldorf-iskolákban nincs osztályzás, ami nem jelenti azt, hogy értékelés sincs. Pedagógiaiilag a fejlesztő értékelést tartjuk megfelelőnek a gyermekek számára. A tanulók nap mint nap visszajelzéseket kapnak az őket tanító tanároktól. Azt tartjuk, hogy a jegyek nem feltétlenül jelentenek objektív értékelést (sokszor nagyon is szubjektívek), és nem feltétlenül tükrözik a gyermekek által elvégzett munkát. Az osztályzás által megnyilvánuló teljesítmény-központú megközelítés csak egy szempont a pedagógiában fontos számos szempont közül. A tudás megszerzése helyére nagyon gyorsan belép az érdemjegyek megszerzése, amit nem tartunk egészségesnek. Az értékelésnek tehát más módját választjuk.

Az osztálytanító a napi intenzív kapcsolat következtében jól ismeri a gyermeket, az epochánként változó tantárgyak tanítása közben egyre árnyaltabb és pontosabb kép alakul ki benne a gyermekről. A szülőkkel is szoros kontaktust épít ki, így megfelelően tudja tájékoztatni őket. A havi rendszerességgel tartott szülői esteken a szülők tájékoztatást kapnak az osztály általános fejlődéséről és a gyermekek egyéni haladásáról.

Az év végén a gyermekek szöveges bizonyítványt kapnak, aminek az osztálytanító részéről a gyermek felé irányuló személyes része a bizonyítványvers, ezek nagy gonddal megformált, pedagógiai tapintatot tükröző saját szerzemények. Ugyanakkor a szülők a gyermek általános fejlődéséről és minden tantárgyról külön is szöveges értékelést kapnak. Az előzőekből következően iskolánkban nincs osztályismétlés, mivel károsnak tartjuk a kialakult szociális viszonyok tanulmányi okokból történő megbontását. Tapasztalataink szerint a tanulók fejlődése idővel harmonizálódik.

A bizonyítvány másolatát és minden egyéb, a gyermek teljesítményével kapcsolatos írásos dokumentumot a tanuló dossziéjában őrzünk. Az iskola kiállítja a szükséges állami bizonyítványt is, az érvényben lévő törvényeknek megfelelően, illetve a gyerekek lehetséges iskolaváltásának biztosítására.

A 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről szóló törvény 54. § alapján „(4) A második évfolyam végén és a magasabb évfolyamokon félévkor és év végén a tanuló értékelésére - jóváhagyott kerettanterv vagy az oktatásért felelős miniszter engedélyével - az iskola pedagógiai programja a (2) bekezdésben meghatározottaktól eltérő jelölés, szöveges értékelés alkalmazását is előírhatja. Ha az iskola nem alkalmazza az (1)-(2) bekezdésben meghatározottakat, de arra iskolaváltás vagy továbbtanulás miatt szükség van, vagy a szülő vagy a tanuló kérésére köteles a félévi és az év végi minősítést osztályzattal is elvégezni. Az iskola által alkalmazott jelölés, értékelés érdemjegyre, osztályzatra való átváltásának szabályait a helyi tantervben kell meghatározni.”

Ennek megfelelően iskolánk azon tantárgyak esetében ad - iskolaváltás vagy továbbtanulás esetén - osztályzattal történő értékelést, melyek az állami fenntartású oktatási intézményekben is jelen vannak, a magatartás és a szorgalom esetében nem értékelünk osztályzat formájában. A szöveges értékelés érdemjegyre való átváltását az osztálytanító és a szaktanárok a következő szempontok alapján végzik:

- képességek a tanév elején,

- az éves munka minősége,
- a képességekhez mért egyéni fejlődés, az adott tárgy területén tanúsított előmenetel,
- epochazárók, dolgozatok eredményei - bevezetésükre már a negyedik év végén sor kerülhet, magasabb évfolyamokon pedig rendszeresen alkalmazhatóak.

5.6.2. Folyamatos értékelés

Az értékelésnek két szintje van: az egyik a tanár folyamatos megfigyeléseiből alakul, a másik pedig a formális visszajelzésekből. A tanár által folyamatosan végzett megfigyelések kiterjednek a gyermek napi iskolai tevékenységére, munkájára, szociális kapcsolataira, órai jelenlétére, otthoni feladatainak elvégzésére, a vele kapcsolatos szokatlan jelenségekre (atipikus magatartás, otthoni vagy szociális krízisek, betegségek).

A megfigyelésekből származó jegyzeteket kiegészítik a szaktanárok a gyermek szakórákon nyújtott teljesítményével. Az év során összegyűlt észrevételeket az osztálytanító és a szaktanárok összegzik a gyermek év végi bizonyítványában.

A gyermekről készített feljegyzések emellett tartalmazhatják:

- a tanári konferenciákon készült gyermekmegfigyelések összefoglalásait,
- az iskolaorvos jelentéseit,
- a teljesítményt mérő epochazárók és dolgozatok, a gyermek képességeit felmérő vizsgálatok eredményeit,
- a különleges - pl. fegyelmi - helyzetekről és megoldásaikról szóló beszámolókat,
- az előző iskolákból származó dokumentumokat,
- egyes esetekben a fejlesztő- és gyógypedagógusok külön foglalkozásairól szóló visszajelzéseket, „külső” szakemberek - pl.: logopédus - jelentéseit.

5.6.3. Nyomonkövetés

Az osztálytanító nyomon követi a gyermek íráskészségében, számolásában, koordinációjában és szociális viselkedésében történt előmenetelét, és a fejlesztő pedagógusokkal összeállított felmérések segítségével feljegyzést is készíthet erről.

Az órákat a tanárok tervezik meg, figyelembe véve a gyermekek képességeit és teljesítményeit. Ezeket az óraterveket, melyek integrálódnak az egész iskola tantervébe, az osztálytanítók és a szaktanárok a rendszeres tanári konferenciákon megosztják egymással. A közös pedagógiai elképzeléseiket és tapasztalataikat a tanárok segítségként használják föl a tananyag megtervezésében és az adott osztály aktuális állapotrajzának felállításában.

5.6.4. Bizonyítványok

A szülők a tanár stílusa és az általa választott forma szerint éves bizonyítvány formájában összefoglalást kapnak ezekről az értékelésekről. Ez a dokumentum általában a következőket tartalmazza:

- Az osztálytanító jellemzése a gyermekről mint egész személyiségről, rávilágítva erős oldalaira és gyengéire
- A gyermek részvételének (figyelme intenzitásának, együttműködési készségének, reakcióinak), a különböző tárgyakban tanúsított előmenetelének és képességeinek, (ideértve a megértési, verbális és írásbeli képességeit) szociális viselkedésének, (beleértve, hogy mennyire figyel másokra, mennyire tud másokkal együtt dolgozni) és aktivitásának (idetartoznak a bemutatott munkái, azok külalakja, befejezett feladatai) értékelése, részvételi szintjének, reakcióinak és érzelmi-esztétikai fejlődésének összegzése
- Az éves jelenlétének és munkájának összegzése

- Az összes tantárgyban tanúsított előmenetele
- A bizonyítványvers, amely egy olyan képet ragad meg, mely segítséget nyújthat a gyermek jövőbeni fejlődéséhez

A bizonyítvány másolatát és minden egyéb, a gyermek teljesítményével kapcsolatos írásos dokumentumot a tanuló dossziéjában őrzünk. Az iskola kiállítja a szükséges állami bizonyítványt is, az érvényben lévő törvényeknek megfelelően, illetve a gyerekek lehetséges iskolaváltásának biztosítására.

5.6.5. Gyermekmegfigyelések

Gyermekmegfigyeléseket nemcsak olyan gyermekek esetében végezhetünk, akik viselkedésükben vagy tanulmányaikban különleges elbánást igényelnek, különleges képességűek, hanem az adott iskolába járó valamennyi átlagos képességekkel rendelkező tanuló esetében is. Ezek a megfigyelések a gyermeket tanító tanárok részvételével történnek, de jelen lehetnek más szakemberek, mint például az iskolaorvos vagy az iskolában tevékenykedő fejlesztő pedagógusok is.

A megfigyelések kiterjednek a gyermek fizikai állapotára, mozgására, az osztályon belüli és kívüli (pl. otthoni) magaviseletére, amennyiben vannak, egyéb vizsgálati eredményekre, művészeti munkákra, a más gyermekekkel és felnőttekkel való kapcsolatára, a tanulási és munkaszokásokra, az otthoni körülményekre, az iskolai munkára, a házi feladatokra, a szolgálatkészségére, részvételére az iskolában, a különböző tárgyakhoz és iskolai tevékenységekhez való viszonyára.

Ezeket a megfigyeléseket a tanárok a rendszeres tanári konferenciák keretében megosztják az egész tantestülettel. A folyamat lezárásakor a megfigyelést végző tanárok megpróbálnak utakat és lehetőségeket felvázolni, melyek segítséget jelenthetnek a gyermek fejlődésében, de néha már a tanári kar kitüntetett figyelme is jó hatással van a gyermekekre.

5.6.6. Osztálymegfigyelések

A rendszeres osztálymegfigyelések az osztálytanító kezdeményezésére az osztályban tanító szaktanárok részvételével történnek. Ezek a megbeszélések az adott osztály pillanatnyi állapotáról alkotott kép megformálását jelentik a tudásszinttől a szociális dinamikáig.

Ezekre általában akkor kerül sor, amikor az osztály egy bizonyos fejlődési csomópontot ért el (például második osztály végén, illetve amikor a középiskolába lép), vagy, ha egy új tanár veszi át az osztályt, vagy, ha a szaktanárok közösen úgy ítélik meg, hogy az osztály különleges figyelmet érdemel. Az osztálymegfigyelések különböző dolgokra koncentrálhatnak a tudásszinttől a szociális dinamikáig. Az osztályról a 8. év végén nagyobb felmérés készül.

5.7. Fegyelem

A Waldorf-pedagógia szerint a fegyelemnek a közösség által kialakított belső szabályokból és a tananyag által keltett érdeklődésből kell fakadnia, ezért az iskola nem híve a merev, erőltetett fegyelemnek. Ez azt jelenti, hogy bízunk kell a gyerekekben, hogy a maguk módján növekedjenek, mindenféle külső nyomás nélkül, kivéve a közösség önkormányzatát.

Az általános iskolában a ritmus, a forma, a korlátok és a tanári tekintély teremti meg azon jelentéssel bíró kereteket, amik között a gyermekek élnek és növekednek. A jól előkészített órák, és a megfelelően váltogatott tanítási módszerek a fegyelem egy magától

értetődő formáját alakítják ki. Ha a gyermekek jól megválasztott tempóban, inspiratív légkörben, megfelelő szinten dolgozhatnak, ami arra sarkallja őket, hogy fejlesszék képességeiket, akkor megteremtettük a jó értelemben vett fegyelem feltételeit.

Ha a tanár maga is dolgozik saját fejlődésén és szakmailag felkészült, fontos mintaként szolgálhat a gyermekek számára. Amennyiben a tanítási folyamatot egy autentikus tekintély irányítja, az megfelelő függetlenséggel ruházza fel a gyermeket, és ezzel későbbi önfegyelmének kialakulásához segíti.

A fegyelemhez való viszonyulást a Waldorf-iskolában talán leginkább a „művészi” névvel lehetne illetni. Azáltal, hogy a tanár maga tervezi meg az óra anyagát, szabja meg a tanulók feladatait, az ő kezében van annak felelőssége is, hogy megteremtse és működtesse az osztály életének és munkájának kereteit. Tudatosan olyan teret hoz létre, mely szabadságot ad a gyermekeknek. Ebben a kreatív térben nyílik lehetőség a beolvadás és a beilleszkedés, az útmutatás és a felfedezés, a tanítás és a tanulás dinamikus összjátékára.

A szabályok és a viselkedési előírások azt a célt szolgálják, hogy a fiatalok tisztelettel és figyelemmel vegyék körül a környezetükben lévő embereket és tárgyakat. Az iskola szabályainak legfőbb célja a szociális harmónia, egészség és biztonság megteremtése, és az, hogy kreatív tanulási környezet jöhessen létre. Ezeknek a szabályoknak és viselkedési előírásoknak világosnak, átláthatónak és érthetőnek kell lenniük a tanárok, diákok és szülők számára, úgy elvben, mint minden részletében. A szabályoknak és az ezek áthágásából fakadó következményeknek az életkornak megfelelően kell alakulniuk. A heti tanári konferencia rendszeresen felülvizsgálja a magatartásbeli szabályokat, és ezeket megvitatja a szülőkkel és az idősebb diákokkal is.

Ha szabálytalanság történik, a Waldorf-iskola mindig az egyedi eset alapján mérlegel. A hangsúlyt arra a tetre kell helyezni, amelyik éppen megtörtént, és ügyelni kell arra, hogy az okozott károkat mindig jóvátegyék. Az iskola szankciókat nem automatikusan, meghatározott büntetés alapján hoz. Inkább az egyént és az egyéni helyzetet veszi figyelembe, és annak megfelelő szankciókat ró ki.

5.8. A szülőkkel való kapcsolat

Iskolánkban rendkívül fontos a szülők és tanárok szoros együttműködése. A tanítás nem nélkülözheti a szülők támogatását és érdeklődését, s a gyermekek számára különösen hasznos, ha ez az együttműködés kölcsönösen támogató jellegű.

A szülők különböző szinteken vesznek részt az iskola munkájában. Néhány szülő fenntartói szerepet is vállal; mások az iskolán belüli önkéntes mandátumos csoportokhoz csatlakozhatnak, amelyek bizonyos területekért vállalnak felelősséget, mint például a gazdasági vezetésért, építkezésért, kiadványok, hírlevelek, tájékoztató anyagok szerkesztésért stb.

Gyakran a felnőttoktatás különböző formáira is lehetőség van az iskolákban; ilyenek például a szülőknek szóló tájékoztató estek, előadások.

Minden osztálytanító rendszeresen tart szülői esteket, amelyben a tanár beszámol a tanterv aktuális vonatkozásairól és a gyermekek fejlődéséről. Itt lehet megbeszélni az osztályban felmerülő kérdéseket, problémákat, és itt lehet kezdeményezni a gyermekeknek nyújtandó segítség számos válfaját.

Iskolánkban fontos a családlátogatások gyakorlata, mivel az iskola tisztában van az otthoni helyzet jelentőségével a gyermek fejlődésében. Iskolánk a hónapünnepek, osztályszintű nyílt napok révén lehetővé teszi a szülők számára, hogy betekintést nyerjenek

a tanárok munkájába. Az egész iskolaközösség élete felpezsdülhet egy-egy évszakhoz kötődő ünnep alkalmával, amelyen gyakran a szülők és a barátok is részt vesznek.

Ezen túl a tanár és a szülő egyaránt kezdeményezhet személyes beszélgetést a gyermek fejlődésével, problémáival kapcsolatban.

Az iskola fontosnak tartja, hogy információs anyagokkal, hírleveleken keresztül is tájékoztassa a szülőket. A megfelelő tájékoztatás és az iskolai szervezet átláthatósága segít sok kérdés megválaszolásában.

6. A pedagógiai munka feltételei

6.1 Tanításra fordított idő

A tanév rendjét, az iskolai tanítási napok számát a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény 94. § (1) bekezdés a), b), p) és r) pontjában kapott felhatalmazás alapján, a Kormány tagjainak feladat- és hatásköréről szóló 152/2014. (VI. 6.) Korm. rendelet 48. § 10. pontjában meghatározott feladatkörében eljárva - a szakképzés tekintetében a Kormány tagjainak feladat- és hatásköréről szóló 152/2014. (VI. 6.) Korm. rendelet 90. § 16. pontjában meghatározott feladatkörében eljáró nemzetgazdasági miniszterrel egyetértésben – EMMI rendeletben határozzák meg. Az egyes osztályok óraszámát a helyi tantervben olvasható és látható.

6.2 Személyi feltételek

6.2.1 Tanulók

Induló osztályunkba az előzetes felmérések szerint átlagosan 15 gyermek várható.

6.2.2 Pedagógusok

6.2.2.1. A pedagógusok végzettsége

Pedagógusaink végzettsége megfelel a **II. sz.**, "A Waldorf-iskolákban a pedagógus munkakörök betöltéséhez szükséges végzettségek" c. **mellékletben** leírt követelményeknek. Az iskolánkban tanító tanárok továbbképzése több szinten és helyszínen zajlik. A közös szellemi munka színtere a hetenként megtartott tanári konferencia, ahol nemcsak az aktuális problémákról van szó, hanem általános pedagógiai kérdéseken is dolgozunk.

6.2.2.2. A tanárközösség

Az első Waldorf-iskola alapításakor Steiner kifejtette, hogy egészséges egyensúlyt kell teremteni a Waldorf-pedagógia ideáljai és azon igény között, hogy rugalmasan „kiszolgáljuk az ideáljainktól távol eső elvárásokat is”, és hozzátette, hogy mindenki számára fontos lenne, hogy „kezdettől fogva latba vesse teljes erejét. Ezért az iskolát nem bürokratikus, hanem kollegiálisan fogjuk megszervezni, és republikánus módon közösen vezetjük. Egy igazi tanári közösségben nem lesz meg az a kényelmünk, hogy egy igazgatótól kapjunk útbaigazítást, hanem a problémák megoldásához magunknak is hozzá kell járulnunk, és teljes felelősséget kell vállalnunk azért, amit tennünk kell. Mindannyiunknak teljes felelősséget kell vállalnunk. A felügyeletet helyettesíthetjük ezzel az előkészítő tanfolyammal, és a munkánk révén megszerezzük mindazt, ami egyesíti az iskolát.”

6.2.2.3. A pedagógusok és a fenntartó kapcsolata

Iskolánk a feladatok delegálásának elvén működik, amely során egyének és csoportok vállalnak felelősséget a vezetés és döntéshozatal bizonyos területein a közösen meghatározott célok figyelembevételével. Iskolánk állampolgári kezdeményezésre jött létre, és nonprofit közhasznú egyesület fenntartásában működik. Az iskola fenntartója az oktatást érintő napi kérdések intézését a tanári kollégiumra ruházza, amely rotációs alapon, rövid hivatali időre konferenciavezetőt jelöl ki tagjai közül. A tanári kollégiumnak általában tagja minden állandó szerződéssel rendelkező tanár. A tanári kollégium képviseli az iskola pedagógiai ethosát, és együttesen vagy delegált képviselői által minden olyan területen felelősséggel tartozik, amely normál esetben az igazgató hatásköre volna.

Az iskola egészét érintő kérdésekben, pedagógiai, jogi, gazdasági téren, valamint a minőség ellenőrzésében a tanári kollégium szorosan együttműködik a fenntartóval. Az iskoláért mint közintézményért a fenntartó vállal mindennemű felelősséget. Legfontosabb feladata, hogy megteremtse az oktatáshoz szükséges feltételeket. Ezek közé tartoznak a gazdasági és jogi ügyek rendezése, az épületek, a karbantartás, az adminisztráció, a dologi feltételek, az egészség és biztonság, a biztosítás stb. kérdései. Ugyanakkor elsősorban a tanári kollégium vállal felelősséget a tanításért, az oktatás területén végzett kutatási munkákért, a tanterv fejlesztéséért, a tanárok felvételéért és azok képzéséért, a gyermekek felvételéért, az órarend kialakításáért, az ünnepek megtartásáért, és az iskola egész szellemi életéért.

6.2.2.4. A tanári konferencia

Az iskolánkban zajló pedagógiai munka forrása a Rudolf Steiner által megfogalmazott antropológiai ember- és világkép. A tanári kollégium tagjai hetente egyszer sorra kerülő konferencián foglalkoznak az egyes fejlődési szakaszokra jellemző életkori sajátosságokkal és az egyes tantárgyak antropológiai háttérével. Ez az iskolában közösen végzett szellemi munka alapja. A konferencián pedagógiai és technikai kérdésekkel egyaránt foglalkozunk. A konferenciát az évenként választott konferencia-vezető készíti elő és vezeti le.

A pedagógiai rész egyik jellegzetes része a közös olvasás, melyen Rudolf Steiner, a Waldorf-pedagógia megalapítójának előadásait olvassuk, dolgozzuk fel. Az itt olvasott, illetve ennek nyomán kialakuló gondolatok termékenyítik meg a mindennapi pedagógiai munkát. A következő részben gyermekmegbeszélés zajlik, melynek során több héten át foglalkozunk egy-egy gyermekkel. Igyekszünk minél pontosabban megismerni, ezáltal megérteni őt, és keressük azokat a lehetséges utakat, amelyek a felmerült gondokat megoldhatják. Ez a fajta megközelítés a tanároknak érzékenységet és kreativitást fejleszt ki a problémákkal kapcsolatban, illetve azok megoldása iránt. A közösen végzett szellemi munka ugyanakkor közösségteremtő erejű is. Ugyanilyen jelentőséget tulajdonítunk a közös művészi ill. kézműves tevékenységnek is, melyek szintén szerepelnek a konferencia programjában. A konferencia pedagógiai része az aktuális nevelési problémák felvetésével ill. megvitatásával zárul.

A technikai kérdések megvitatása a konferencia másik nagy része. Itt fontos megjegyezni, hogy a két rész nehezen választható el egymástól, hiszen a technikai problémák sokszor pedagógiai jelentőséggel bírnak, és a pedagógiai döntéseknek is komoly technikai vonzata lehet.

Bizonyos kérdések megoldására a konferencia munkacsoportokat hívhat életre, melyek döntés-előkészítési vagy döntési jogkörrel bírhatnak.

Az egyes csoportok, személyek kompetenciakörét az iskola szervezeti és működési szabályzata tartalmazza.

Az iskola a konferenciamunkán belül, de azon túl is, figyelmet fordít a minőségbiztosításra.

6.3. Tárgyi-dologi feltételek

A Zalai Waldorf Óvoda, Általános Iskola és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény a zalaszentlőrinci általános iskola üresen maradt épületében működik. Az iskolának tágas udvara van, ahol óráközi szünetekben és a napköziben jó levegőn, mozgásigényüket kielégítve játszhatnak a gyermekek, valamint a szabadtéri torna- illetve játékorák is megtarthatóak. Az udvar méreteinél fogva helyt ad virágos- és zöldségeskertnek, melyet a gyermekekkel együtt hozunk létre. A nevelő munkához "A magyar Waldorf-iskolák kerettanterve" alapján szükséges helyiségek, berendezések és eszközök jegyzékét az **I. sz. Melléklet** tartalmazza. Az iskola teljes kiépüléséig minden új tanév megkezdése előtt az aktuális legmagasabb évfolyam oktatásához-neveléséhez szükséges helyiségek, felszerelések, eszközök beszerzéséről, a meglévő alacsonyabb évfolyamok számára pedig az esetleges pótlásokról gondoskodunk.

7. Az iskola élete

Az iskolában zajló életre határozott ritmus jellemző. Ez megnyilvánul az egyes órák felépítésében, a nap szerkezetében, az epochák sorrendjében és a tanév lefolyásának menetében.

A reggeli főoktatás 8 órától 10 óráig tart, ezt követi a 30 perces tízórai szünet, majd (évfolyamtól függően) kettő-négy 45 perces szakóra, közöttük rövid átállási szünettel.

A délutáni élet sokrétű. Alsó tagozaton délután 16 óráig két csoportban (1-2. és 3-4. osztály) napközi működik. A napközi ideje alatt egyrészt lehetőség nyílik az elmaradt órai munkák pótlására, a házi feladatok elkészítésére, másrészt a játékokon, a napközis tanárok által szervezett foglalkozásokon keresztül a délelőttiektől eltérő körülmények közötti együttlétre, ami szociális szempontból nagyon fontos. A középtagozaton (5.-8. osztály) a délután szakórákkal folytatódik. A nagyobbak ilyenkor járnak a művészeti és kézműves órák nagy részére, tornaórára, kémiai gyakorlatra.

Az évek során rendszeresen visszatérő ünnepeink egy másik ritmust hoznak be életünkbe. A hosszas készülődés, a megünneplés és a lezajlott ünnepre való visszatekintés kerek egészé áll össze, az egyik ünnep lecsengése lassan átmegy a következőre való előkészületbe. Ünnepeink:

- Szt. Mihály-nap
- Szt. Márton-nap
- Adventi ünnep és bazár
- Szt. Miklós-nap
- Adventi közös hétkezdések
- Karácsonyi játék
- Farsang
- Húsvét
- Pünkösöd
- Szt. János-nap

Rendszeresen tartunk hónapünnepeket is, melyeken a gyermekek, a szülők és a pedagógusok bepillantást nyerhetnek az egyes osztályokon belül folyó munkába.

Az év során tartandó epochák beosztását az osztálytanító dönti el, harmonizálva a tantárgy, az ünnepek és az évszakok hangulatát, figyelve az osztály fejlődését. A tanórákon kívüli tevékenységek csoportján belül említett különböző gyakorlatok az iskola életének szerves részét képezik, az ezekre való felkészülés, a gyakorlatok elvégzése ugyan olyan fontosságú, mint a közismereti tárgyak tanítása. Tapasztalataink szerint az ilyenkor átélt dolgok sokkal mélyebben megérintik a gyermekeket, mint az iskola padjában tanultak.

A tanév során őszi, karácsonyi, húsvéti és egy rövid pünkösd szünetet tartunk. A szünetek között 6-8 hét tanítás van, ez két-három epochát jelent. A szülők az év elején értesítést kapnak a tanév rendjéről, az ünnepek és a szünetek beosztásáról.

8. Komplex fejlesztés

Intézményünk csak olyan gyermeket tud felvenni az iskolába (egy osztályba), akinek problémája megoldható a waldorf-iskolai nevelés által. Minden egyes alkalommal mérlegelni kell, hogy az adott gyermek az adott osztályba felvehető-e, illetve, hogy az osztályban maradása fenntartható-e. Ezt a mérlegelést az osztálytanító és az osztályban tanító szaktanárok közösen végzik, fejlesztő pedagógus véleményét is kikérve.

9. Felvétel, átvétel

Az osztálytanító dönt az osztály kialakítását illetően, kikérve az iskolában tanító tanárok véleményét. Abban az esetben, ha az osztálytanító kiléte még nem biztos, a tanári kollégium dönt a gyermekek felvételénél. A döntést az intézményvezető hagyja jóvá.

A felsőbb évfolyamba történő átvételnél fontos tényező, hogy a NAT által előírt követelményeket rugalmasan kezelve némelyeket korábban, másokat pedig későbbi évfolyamon teljesítik a Waldorf-iskolában tanuló gyerekek. A 3., 6. és a 8. osztály végén vannak olyan szakaszhatárok, amikor a követelmények fedésbe kerülnek. Ezeket tekintjük átjárhatósági pontoknak más iskolarendszerekkel.

A Zalai Waldorf Óvoda, Általános Iskola és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény **nem kötelező felvételt biztosító** iskola. Az osztályok kialakítását, a felvételt a leendő osztálytanítók és az iskolában tanító tanárok közösen végzik.

A Zalai Waldorf Óvoda, Általános Iskola és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény nyolcosztályos, egységes iskolaként működik, felvételt az első osztályba lépéskor szervez. Előfordul azonban, hogy későbbi évfolyamokon tanuló gyerekek szülei tanév közben, vagy új tanév kezdetén kérnek felvételt iskolánkba. Ilyen esetekben az érintett évfolyam osztálytanítója és az osztályban tanító tanárok – rövid próbaidőt és felvételi beszélgetést követően - közösen döntenek arról, hogy az osztály tud-e új gyereket befogadni. A mérlegelésnél fontos szempontok: megfelelőnek tartjuk-e a gyerek számára a nálunk alkalmazott módszereket; a felvétel valóban a gyermek érdekeit szolgálja-e; árt vagy használ az osztálynak az új tag felvétele; tanulási és szociális szempontból az új diák erősíti vagy gyengíti az osztályközösséget? Iskolánk írásbeli felvételt nem szervez.

9.1. Általános irányelvek

Iskolánk célja a nálunk tanuló gyermekek harmonikus, egészséges fejlődése, ennek következtében a jelentkező gyermekeknél nem a jövőben várható teljesítmény a felvétel

kritériuma. Igyekezünk olyan osztályt kialakítani, amelyben a különböző temperamentumú, lelki alkatú gyermekek között egyensúly van, ugyanakkor figyelünk a fiúk-lányok arányára is. Tekintetbe vesszük a szülők iskolaválasztási szempontjait is, ez ugyanis döntő jelentőségű az elkövetkező időszak pedagógiai együttműködésének sikere szempontjából.

9.2. A jelentkezés előtt - a mérlegelés ideje

Az iskola iránt érdeklődő szülők számára a tavaszi beiratkozás előtt több hónappal előadás-sorozatot indítunk. Ezeket a tanári kollégium tagjai, szülők, illetve a gazdasági vezető tartja. Pedagógiánk alapelveinek, fő irányvonalainak ismertetése mellett ilyenkor betekintést nyújtunk a pedagógia szellemi háttérébe, a módszertanba, az iskola életének jellegzetességeibe. A tanterv vázlatos ismertetésén túl a szülők, a tanárok közreműködésével, átélhetik azokat a lépéseket, melyeket gyermekeik is átélnek majd a következő évek során. Ilyenkor ismertetjük azokat a könyveket, kiadványokat is, melyek a Waldorf-pedagógiával részletesen foglalkoznak. Ezek áttanulmányozása tovább segíthet a döntés meghozatala előtti mérlegelésben. Ezt követően a szülők jelentkezési lapot töltenek ki, melyen a megadott kérdések alapján részletesen le kell írniuk gyermekük eddigi fejlődését, és indokolniuk kell az iskolánkba való jelentkezésüket. A beszélgetések során a tanári kollégium bemutatja a leendő osztálytanítót is. Ez időnként csak a beiratkozás után történik meg, mivel a megfelelő pedagógus megtalálása komoly nehézségeket okozhat.

9.3. Beszélgetés a jelentkezőkkel

Az iskolába jelentkezőknél igyekezünk minél pontosabb képet kialakítani a gyermekről, a szülőkről, a családban kialakult szülő-gyermek kapcsolatáról. Ez több párhuzamos szálon fut. Részletesen áttanulmányozzuk a szülő által beadott jelentkezési lapot, ami kialakítja a beszélgetés vázát. A szülő ilyenkor részletesen beszélhet gyermekéről, kifejtheti azokat a fontos momentumokat, amelyeket a jelentkezési lapon nem állt módjában részletezni, a tanárok pedig olyan kérdéseket vethetnek fel, melyek a beadott anyag alapján lényegesnek tűnnek. Természetesen a szülők is feltesznek olyan jellegű kérdéseket, melyekre az előadások alapján nem sikerült választ kapniuk.

Eközben a gyermekek játékos ismerkedésen vesznek részt. Csoportban vizsgáljuk a gyermekeket, így alkalmunk nyílik a közösségben való viselkedésükről is benyomást szerezni. A csoportos játék, mesébe ágyazott ügyességi gyakorlatok közben több tanár figyeli a gyermekek hallását, ritmusérzékét, emlékező tehetségét. Az egyéni feladatok során többek között a számfogalom kialakulását, a rajzkészséget, a finommozgások koordinációját figyeljük. Az iskolaérettség felmérése nem pusztán az intellektuális képességek bizonyos szintjének meglétét vizsgálja, hanem a szociális és testi fejlettséget is.

Szükség esetén a gyermeket külön alkalom keretében fejlesztő pedagógus is vizsgálja.

Végezetül a tanárok összegzik tapasztalataikat és megpróbálják összeállítani, megkomponálni az osztályt. A felvételre javasolt gyermekeket a tanári kollégium egyetértésével vesszük fel az osztályba. A döntést az intézményvezető hagyja jóvá.

9.4. Új jelentkezők a magasabb osztályokba

Előfordulhat, hogy a tanév közben, vagy új tanév kezdetén jelentkeznek szülők felvételi kérelemmel. Ilyen esetben az osztálytanító az osztályban tanító kollégáival együtt mérlegeli, hogy az osztály tud-e újabb gyermeket befogadni. Amennyiben igen, a felvételizés tényét közli a tanári konferenciával. A felvételi legalább két tanár jelenlétében zajlik, módját és a felvétel kritériumait a gyermek életkora és az illető osztály összetétele határozza meg. A

felvételtől az osztálytanító dönt a felvételiztető tanárok véleményét meghallgatva, az eredményéről értesíti a tanári kollégiumot és a szülőket. A döntést az iskolaképviselő hagyja jóvá.

10. Az iskolából való távozás

A gyermek iskolából való kilépésének indokai különbözőek lehetnek.

Iskolánk mindent meg kíván tenni annak érdekében, hogy a gyerekek számára megkönnyítse a más iskolatípusban való továbbtanulást - ha erre valamilyen okból sor kerül. Ezért az iskolánk vállalja, hogy hozzásegíti az eltávozó gyermeket, az új körülményeknek megfelelő szint megszerzéséhez, hangsúlyozva, hogy az esetleges iskolaváltás felelősségét a szülőkkel közösen viselik.

Mindezek mellett az iskola azt a nézetet képviseli, hogy a gyerekek szempontjából kívánatos lenne, hogy lehetőleg végig a Waldorf-iskolákban teljesítsék a tankötelezettségüket.

11. A Waldorf-iskola öngazgató rendszere

Az 1919-es stuttgarti Waldorf-iskola alapítói, Dr. Rudolf Steiner és Dr. Emil Molt gyáros szándékai szerint az első Waldorf-iskola olyan kulturális esemény kívánt lenni, amely oktatási reformokat vezet be, sőt forradalmasítja az oktatást. Ez a hozzáállás képeződik le mind az új iskola, mind az ezt követően alapított Waldorf-iskolák belső szerkezetében.

A Waldorf-iskola két elkülöníthető elemre épül. Az egyik a tanterv, és hozzákapcsolódóan a fejlődő ember kutatása. A másik elem azokra az alapelvekre épül, melyeket Rudolf Steiner a szociális élet hármas tagozódásáról fogalmazott meg. A Waldorf-pedagógia legfontosabb célja a szociális megújulás. Egészséges szociális életet olyan szociális felelősségérzet művelésével lehet teremteni, mely individuális emberismereten alapul, és amit széleskörű és holisztikus neveléssel lehet elérni.

A hármas tagozódás a szociális élet fő területei, a gazdasági szféra, a jogi-politikai, valamint a kulturális-szellemi szféra közötti alapvető interakció és dinamika megértésének egy módja. Steiner úgy látta, hogy ez a három elsődleges terület kölcsönös egymásrataltságban létezik együtt. Minden területnek megvan a maga működési elve. A kulturális vagy szellemi életben a vezérelv a szabadság; a jog és politika világában az egyenlőség és az igazság; a gazdasági életben pedig a testvériség elvének kell meghatározónak lennie. Egészséges szociális fejlődés akkor jöhet létre, ha ezen elvek mindegyike érvényesül a megfelelő szférában. Ha ezek alkalmazása helytelenül történik, akkor ezek az elvek szociális egyenlőtlenséghez és konfliktusokhoz vezetnek. A korlátlan szabadság alkalmazása a gazdasági szférában kizsákmányolást és környezeti pusztítást eredményez. A szellemi vagy kulturális életre kényszerített egyenlőség az individualitás tagadásához, uniformitáshoz, a kulturális életben belül pedig érdektelenséghez vezet. Ahol a politikai vagy intézményi szférából hiányzik vagy meggyengül az igazság és egyenlőség elve, az emberi jogok tiszteletének hiánya a legkülönbözőbb elnyomásfajtákhoz vezethet.

A működési elvek egészséges egyensúlyának megteremtése persze akár a társadalomban, akár csak egy társadalmi szervezeten vagy intézményen belül, differenciált és bonyolult

folyamat eredménye lehet. Ugyanakkor ezeknek az alapelveknek az elfogadása döntő fontosságú.

Steiner elsődleges szándéka az volt, hogy megóvja a tantervet és a tanítási módszert a politikusok és bürokraták előírásaitól, valamint, hogy távol tartsa a gazdasági érdekek befolyását az iskolától. Nézete szerint az iskolának függetlennek kell lennie ezektől a befolyásoló tényezőktől, ugyanakkor elérhetővé kell válnia mindazon szülők számára, akik ezt az iskolát választják gyermekük számára. „Egészséges viszony csak akkor áll fenn az iskola és a társadalom között, ha a társadalmat állandóan olyan emberek látják el új és egyéni kezdeményezésekkel, akiket a nevelésük akadálytalanul hagyott kibontakozni. Ez csak akkor valósítható meg, ha az iskolák és az egyén nevelési rendszere a társadalmi organizmuson belül önálló. Az államnak és a gazdasági életnek olyan emberekkel kell együttműködni, akiket szabad szellemi kultúra nevelt. Nem szabad, hogy hatalma legyen arra, hogy saját igényei szerint előírja, hogy ezeket az embereket hogyan kell nevelni.”

Steiner a továbbiakban kifejtette, hogy az iskola vezetésének önállósága biztosítja, hogy egy olyan szabad kulturális intézmény, mint amilyen egy iskola, ne a világtól elrugaszkodott embereket képezzen. És valóban, az igazi szociális megújuláshoz arra van szükség, hogy a társadalom vállalja annak kockázatát, hogy egy független, az emberi természetire irányuló folyamatos kutatáson alapuló oktatási rendszer jöjjön létre, amely szabadon gondolkodó, kezdeményezőkésséggel rendelkező egyéneket képez. „A nevelők társadalmon belül elfoglalt helyének és tevékenységének kizárólag azoktól az intézményektől kell függeniük, amelyek tagjai maguk is nevelők. Az oktatási-nevelési intézmények irányítása, pedagógiai tanfolyamok szervezése és céljaik kitűzése csakis olyan emberek kezében legyen, akik egyidejűleg tanítanak, vagy más módon produktívan tevékenykednek a kultúréletben. Ezek az emberek minden esetben megosztanak idejüket a tulajdonképpeni tanítás (vagy kulturális működés egyéb fajtája) és a nevelési rendszer adminisztratív irányítása között.”

Annak ellenére, hogy ezt mondta, az első Waldorf-iskola alapításakor Steiner a kompromisszumkötés szükségszerűségét emlegette. A Waldorf-iskolának el kell kerülnie az izoláció veszélyét, és nem válhat elitista, kisebbségi iskolák mozgalmává. A maga elé tűzött szociális feladatokat csak a társadalom fő sodrán belül lehet megvalósítani. Ő maga egyezséget kötött a helyi oktatási szervekkel arra nézvést, hogy mik legyenek a tanulók fő fejlődési stádiumaiban elvárható teljesítmények. A Waldorf-pedagógia igazi szerepe abban áll, hogy aktív szerepet vállaljon a kulturális életben, képviselje nézeteit a gyermekfejlődésről, de ne adja fel identitását.

A Waldorf-iskolák egységes iskolaként ellátják az általános iskola, a gimnázium és az alapfokú művészetoktatás feladatait. Az egységes iskola legalább nyolc és legfeljebb tizenhárom évfolyammal működhet.

A Waldorf-iskolák öngazgató intézmények, melyek szervezeti életük kialakítása során a Rudolf Steiner által megfogalmazott szociális elvek megvalósítására törekcszenek. Egyszemélyi felelős vezetőként meghatározott jogkörű intézményvezetőt neveznek meg. Az iskolát az önkormányzattal, a helyi és az országos oktatásirányítással való kapcsolatban ez a megbízott egyszemélyi felelős vezető képviseli.

A hármas tagozódás elvei tükrözödnék a Waldorf-iskola szervezeti felépítésében, melyek még mindig meghatározzák minden Waldorf-iskola vezetésének szerkezetét. Minden iskola a feladatok delegálásának elvén működik, amely során egyének és csoportok vállalnak felelősséget a vezetés és döntéshozatal bizonyos területein a közösen meghatározott célok figyelembevételével.

A Waldorf-iskolákban rendkívül fontos a szülők és tanárok szoros együttműködése. A szülők különböző szinteken vesznek részt az iskola munkájában. Néhány szülő fenntartói szerepet is vállal, mások az iskolán belüli önkéntes munkacsoportokhoz csatlakozhatnak, amelyek bizonyos területekért vállalnak felelősséget.

Iskolánk szervezeti és működési szabályzatában rögzítettük intézményünk szervezetének felépítését.

II. HELYI TANTERV

1. A fejlődés állomásai a tanterv szempontjából

A Waldorf-pedagógia a gyermek fejlődésében három fázist különít el: a születéstől 7 éves korig, a 7-14 és 14-21 éves korig tartó időszakokat. Pedagógiai terminusokban kifejezve ez megfelel a születéstől a 3. életévig tartó csecsemőkornak és a 3-6/7 éves korig tartó kisgyermekkornak, a 6/7-14/15 éves korig tartó általános iskolás kornak és a 14/15-18/19 éves korig tartó középiskolás kornak. Mindegyik fázist a maga sajátos fizikai, lelki és szellemi változásai határozzák meg. Az alábbi leírás természetéből fakadóan csak egy rövid összefoglalás kíván lenni.

Noha minden állomás az élet egy szakaszát képviseli, mely saját jogon egységes és meghatározott, idővel mindegyik átalakul a következő fázisba. Azok a folyamatok, melyek elérnek egy bizonyos tetőpontot az egyik fázisban, a rákövetkező fejlődési szakaszban képességekké változnak.

1.1. A születéstől hétéves korig

Az első három évben a kisgyermek erőteljesen növekszik, és szervezete szükségletei kielégítéséhez alkalmazkodik. Ez a csodálatosan komplex folyamat talán abban érhető tetten, hogy a kisgyermek megtalálja egyensúlyát, és elkezd járni, megtanul beszélni, és létrejönnek az értelmi fejlődéshez szükséges alapok. A legmélyebb tisztelettel adózhatunk a kisgyermek teljesítményének, ha ehhez még hozzávesszük azt a legalább ennyire fontos dolgot, hogy a megtanulnak másokhoz viszonyulni, és a társadalom tagjaivá válnak, amit először a család és a barátok kiterjesztett köre jelent számukra. A csecsemőnek elsősorban egészséges táplálásra, gondozásra és mindenekfelett szeretetre van szüksége. A gyermekek, akik kezdettől fogva társas lények, akkor fejlődnek a legjobban, ha szerető környezet, kommunikáció és az abból az érzésből fakadó biztonság veszi őket körül, hogy ők az emberi társadalom integráns részei.

Ebben a szakaszban a kisgyermek elsősorban utánzáson és játékon keresztül tanul. Tapasztalatait túlnyomórészt nem tudatosan szerzi meg és dolgozza fel, amiből következik, hogy inkább implicit, mint explicit tanítási módszereket alkalmazunk. A gyermekeknek biztonságos és gondoskodó környezetre van szükségük, ahol ténykedéseik értelmes összefüggésekbe ágyazódnak. A kisgyermek tapasztalatait tevékenységgé alakítja, s ez a tevékenység szerepet játszik abban, hogy egész valója kiteljesedjék. Ily módon az utánzás fejlesztően hat testi felépítésére, de elősegíti az anyanyelv, a szokások és viselkedési minták kialakulását is.

Ebben az időszakban a játék komoly és életfontosságú szerepet tölt be a gyermek életében. A játék lehetőséget teremt arra, hogy a kreativitás, az imagináció és a kezdeményezőkézség erői kibontakozzanak. Játék közben tanulnak meg a gyermekek viszonyulni a világhoz. A kisgyermekkori fázisában a nevelés feladata az, hogy olyan környezetet teremtsen, melyben helyet kap minden, ami a természetes világban érték.

1.2. Iskolaérettség

Élete első hat-hét éve során a gyermek elsősorban érzékszerveiben aktív, ugyanakkor még nem fejlődtek ki azok a képességei, melyek megszüríhetnék érzéki benyomásait. Határtalanul nyitott minden iránt, ami körülveszi, és mindent elfogad, amit a világban talál. Éppen ezért van szüksége a felnőttekre és egy olyan környezetre, mely értékes példát mutat neki. Amikor

a formaképző folyamat - különösen az agyban - elér egy bizonyos szintet, fokozatosan felszabadulnak azok az erők, melyek eddig a különböző szervek kialakulását, és működésük ritmusát biztosították. Ezekben az erőkben még olyan lehetőségek rejlenek, melyek túlmutatnak az életritmusok és organikus folyamatok kialakításán és fenntartásán. Ez a potenciális erő a hatodik életév körül jelentkezik. Mivel ekkorra ezek a formaképző erők függetlenedtek a fizikai szervezettől, egyre inkább a tanulás szolgálatába állíthatók. Ez az a pillanat, amikor a gyermeket iskolaérettnek tekintjük. E formaképző erők segítenek, hogy a gyermekben kialakuljon a képekben való gondolkodás, fejlődjön az emlékezőképessége, képessé váljon a tanulásra és a figyelem összpontosítására. Ha ezeket az erőket korábban hívjuk elő, például azáltal, hogy írni és számolni tanítjuk a kisgyermeket, akkor veszíthet életeterejéből, és szűkülhet az a tapasztalati bázisa, melyre a rákövetkező tanulás építkezhet.

Hasonló módon, ha a gyermekeknek öt- és hatéves koruk között nincs módjuk arra, hogy képzelőerővel telített akarataikat szabadon és intuitív módon közösségi feladatokhoz igazítsák, későbbi szociális beilleszkedésük szenvedhet kárt. Körülbelül négyéves korukig a gyermekek egymás mellett játszanak. Ettől az életkortól kezdve már egyre többet játszanak kortársaikkal, s ha megfelelő bátorítást kapnak, kreatív játék keretében sokrétű társas kapcsolatrendszert alakítanak ki. Ez fontos fejlődési fok, melynek időre van szüksége ahhoz, hogy beérjen és strukturálttá váljék. Sok gyermek képes arra, hogy intelligenciáját az Írás és olvasás megtanulására fordítsa. Felmerül a kérdés: Nem kellene-e még ennek az intelligenciának egy kis időt adni, hogy a másokkal szembeni szociális érzékenységet erősítse a gyermekben, alkotó játékok keretében? Ha ez nem történik meg, az íráskészség ahelyett, hogy a kommunikáció és az élmények megosztásának eszközévé válna, túlságosan aszociális tevékenységgé alakulhat. Nem szabad lebecsülnünk azokat a fontos képességeket, melyek egy jól megformált óvodai környezetben kialakulhatnak; ilyenek a nyelvértési és nyelvhasználatbeli készségek, a társas kapcsolatfelvétel formái és az erre az életkorra jellemző kezdeményező-készség. Míg a kisgyermekkorra alapvetően a gyermek tevékenységekben megnyilvánuló akarata jellemző, az első hét év ezen utolsó szakaszában az akarat fejlődése szociális és érzelmi téren válik meghatározóvá.

A fogváltás - amikor a sokkal szilárdabb állandó fogak veszik át a tejfogak helyét - annak a változásnak külső jeleként értelmezhető, hogy a legfontosabb szervek többé-kevésbé kialakították működésüket, és jelentős mértékben összehangolódtak a különböző funkciók. Ez azonban még csak kezdete a teljes második fogsor kibújásának, a befejezés még évekbe telhet.

A számos jel közül a fogváltás csak egyik, s nem is elengedhetetlen jele annak, hogy a gyermek formaképző erői felszabadultak, és megérett arra, hogy iskolában, szabályozott keretek között tanuljon. E jelek közé tartozik, hogy mozgása koordináltabb lesz, bizonyos emlékezetbeli képességek jelennek meg (például az előzőleg bemutatott formákat és alakokat képes felfogni, visszaidézni és reprodukálni), valamint bizonyos érzelmi függetlenség és bátorság tapasztalható, mely abban mutatkozik meg, hogy a gyermek el mer távolodni a szülők és az óvónő nyújtotta biztonságtól. Manapság egyre nehezebb felmérni a gyermekek iskolaérettségét, hiszen az nem következik automatikusan sem az életkorból, sem a biológiai érettségből, sem bizonyos képességek birtoklásából. E kérdés eldöntésekor hosszú távra szóló szempontokat kell figyelembe vennünk, így gyakran ki kell kérni az óvónő, a leendő osztálytanító és az iskolaorvos véleményét is. Az iskolakezdés halogatása néha ugyanolyan kártékony lehet, mint a korai beiskolázás.

Döntő fontosságú lehet végül, hogy miként értelmezzük a tanterv funkcióját. Egyik lehetőség szerint azt a kérdést tesszük fel, hogy érett-e a gyermek arra, hogy első osztályba

jöjjön. Egészen mást jelent a tanterv funkciójára nézve azonban, ha azt mondjuk, hogy a gyermeknek szüksége van arra, hogy iskolába járjon azért, hogy megkezdhesse azt a fejlődési folyamatot, melyet az iskolai keretek között zajló tanulás, az írás és számolás elsajátítása jelent számára. A különbség abból fakad, hogy az egyikben azt kérdezzük, készen áll-e a gyermek arra, hogy ezt vagy azt csinálja, a másikban pedig azt, hogy szüksége van-e ezekre egész fejlődése szempontjából? E döntéseket csak egyéni alapon lehet meghozni.

1.3. A 7-14 éves korig tartó fejlődési szakasz

Ebben a szakaszban kezdik el a gyermekek a formális tanulást; intellektuális fejlődésüket az alapvető tanulási készségek elsajátítása és az emlékezet fejlődése mozdítja elő, méghozzá úgy, hogy erősen kötődnek a gyakorlati élethez. Ebben az időszakban mindenfajta tanulás a gyermek érzéseit igyekszik megszólítani annak érdekében, hogy a gyermek azonosulni tudjon azzal, amit tanul. A tanulás alapvetően tapasztalatokra épül, s ezeket a közvetlen tapasztalatokat olyan erős és folyamatos narratív struktúrákkal kell megerősíteni, amelyek lehetőséget teremtenek a megismerésre is. A képzelőerő és a képekben való ábrázolás játssza a legfontosabb szerepet abban, hogy a tanulás személyes belső tapasztalattá váljék. Ezenkívül még a művészetek és a zene segítségével ragadhatjuk meg a gyermek érzéseit. Ez a szakasz jól elkülöníthető alszakaszokat foglal magában: a 7-9 éves, a 9-12 éves és a 12-14 éves időszakot. Ezeket a szakaszokat többek között bizonyos kognitív előrelépések és a gyermek világhoz való viszonyának megváltozása jellemzik.

A hét és kilenc év közötti gyermekek egyik fő jellemvonása, hogy úgy szeretnek tanulni, hogy ne kelljen saját véleményét alkotniuk a tanultakról. Ez a szakasz többek között az emlékezet és a képzelőerő fejlesztéséből, ritmikus ismétlésekből tevődik össze. A felnőttek feltétel nélküli elfogadása erős marad, de elmozdul abból az állapotból, amely az érzékek irányította utánzásra épült. Most már nem a tanár személyének feltétel nélküli elfogadása jellemzi a gyermeket, hanem olyan ember szükséges számára, aki szavain és tettein keresztül hat rá. Olyan kérdéseket fogalmaz meg önmagáról és a világról, amely meghatározza a tanár viszonyát a gyermekkel. Ezekre az alapkérdésekre kapnak választ az órákon és az órák segítségével, amelyeknek nemcsak az a feladatuk, hogy tapasztalatokat közvetítsenek a világról, hanem az is, hogy engedjék, hogy a gyermek maga tapasztalassa meg azt. Az a tanár, aki megfelel a gyermekek ezen elvárásainak, tekintélyre tesz szert a szemükben.

Az első két-három év még megőrzi a korábbi utánzásos időszak bizonyos elemeit. A gyermekek ekkor még nem választják el önmagukat a külvilágtól, és ugyanígy nincs éles különbség számukra az élő és az élettelen világ között sem. A tanítás során ezt figyelembe kell venni, az óráknak ennél fogva megfelelő teret kell teremteniük a közvetlen tapasztalás számára. A Waldorf-pedagógia nem tulajdonít fontosabb szerepet a kognitív képességek fejlesztésének, mint a szociális, érzelmi és akarati készségek gazdagításának. A hetedik és a kilencedik év közötti időszakra még mindig nagyon jellemző az utánzás és a helyzethez kötődő memória.

Az első elszakadási tapasztalatra a kilencedik életév körül, a harmadik osztályban kerül sor. Ebben az időszakban a gyermekek éles választóvonalat éreznek maguk és a felnőttek között. Először csak öntudatlanul, de kezdik megkérdőjelezni a tanár addig kikezdehetetlennek tűnő tekintélyét. Most azonban tudni akarják, hogy mindaz, amit a tanár mond, valóban az élet és a világ alapos ismeretén alapul-e. Egészében véve ez a folyamat tudatalatti szinten zajlik, és ritkán verbalizálódik. A gyermekek most tisztelni akarják azt a személyt, akit korábban szerettek, de meg akarnak győződni róla, hogy tiszteletük

megalapozott. Éppen ezért új tanítási módszerek bevezetésére van szükség. A tanárnak figyelembe kell vennie ezt az eltávolodási folyamatot, amikor elébük tárja a világot, ugyanakkor a gyermekeknek szükségük van még arra, hogy kísérjük és a helyes irányba tereljük őket, miközben átlépnek a gyermekkori paradicsomi állapotából egy új – még ha kissé naiv módon - differenciált világ színeibbe valóságába. Másképp fogalmazva: az, hogy most már a világot teljes valójában tárjuk elébük, nem azt jelenti, hogy hirtelen száraz és az emberi szempontoktól teljesen független tudományos tényekkel kellene bombázni őket. Mivel az „elveszett paradicsom” érzése egyre erősebb ebben az életkorban, minden egyes gyermekkel éreztetni kell, hogy ő maga is egy egyedi világot alkot, amely ugyanakkor kapcsolódik környezetéhez is. Kilenc- és tizenkét éves kor között a ritmikus emlékezet a legmeghatározóbb, és a gyermekek rengeteget képesek tanulni, ha a tanár természetes, világ iránti érdeklődésükre épít, és ritmikusan tagolja az anyagot.

A gyermekek tízedik és tizenkettedik életévük között fejlődésük új szakaszába lépnek. Tizenkét éves korukra testüknek a gyermekkori középső szakaszára olyannyira jellemző harmonikus arányai általában felbomlanak. A végtagok kezdenek túlsúlyba kerülni, és az izomzat válik egyre fontosabbá. Lelkiállapotukra szembeötlő kritikai szemlélet jellemző, s figyelembe kell vennünk azt az új kibontakozó képességüket is, hogy kezdenek ok-okozati összefüggésekben gondolkodni. A tanárnak megfelelő irányba kell terelnie a gyermekek készülődő, helyét kereső intellektualitását. Ki kell használni a tanulók kérdező, kereső hozzáállását, és érdeklődésüket egyre inkább az élettelen természet és annak törvényei iránt kell felkelteni. Olyan törvények megismerését keresik ebben a korban, melyek az embertől függetlenül léteznek és vele szemben is megőrzik függetlenségüket. Lényeges azonban, hogy mindeközben továbbra is megmarad a világhoz való viszonyukban egy személyes és szubjektív elem, mivel a gyermekek tisztában vannak azzal, hogy a természetre irányuló kutatások és a felfedezések mögött nem csupán mérhető eredmények, hanem valós emberi küzdelmek és teljesítmények állnak. A gyermekek érzik, hogy nem csak a teret, de az időt is strukturálni kell. Mindez azt jelenti, elérkezett az ideje, hogy történelmi folyamatokról tanuljanak. A történelem tanítása során megmutatjuk, hogy az emberiség történelme nem csupán eseményekből és a hozzájuk kapcsolódó évszámokból áll, hanem nagyon is emberi lények alakították olyanná, amilyen, másrészt azonban őket is formálták a történelmi erők.

A 7-14 év közötti szakasz utolsó harmadát pubertásnak nevezzük. A látható fizikai változásokat és gyors növekedést a lelki egyensúly kizökkenése kíséri, de gyakran ennél szélsőségesebb formát is ölthet. A gyermek ebben az időszakban testi és lelki téren egyaránt elveszti azt az egyensúlyt és nyugalmat, amire a gyermekkori közepén szert tett. Mindazok a viselkedési formák, szokások és a dolgokhoz való hozzáállás, amit eddig elsajátítottak, elveszítettnek tűnnek, de legalábbis ambivalenssé válnak. Mivel a kiskamaszok egyre inkább saját belső folyamataikra figyelnek és 'én'-központúakká válnak, egyre nagyobb szükségük van arra, hogy tanáraik és szüleik részéről új, az eddiginél objektívebb orientációt kapjanak. Tizenkét éves kortól kezdve egyre inkább képesek lesznek arra, hogy elvont fogalmakat alkossanak, és ok-okozati összefüggéseket értsenek meg. Ez az időszak a pontos megfigyelések és a mítoszokból a történelemben tartó átmenet ideje.

A pubertás első szakaszában a gyermekek erős késztetést éreznek arra, hogy szembeszálljanak a körülöttük lévő világgal, sőt hogy legyőzzék azt. Ez a lényegében agresszív gesztus azonban csiszolatlan játékosságot takar. A fizikai kihívások segítenek kirántani őket ebből az állapotból. Az osztálytanítónak arra kell törekednie, hogy elterelje figyelmüket saját magukról a természeti (és teremtetett) világ működése felé; már egyre jobban érdekli őket ebben az időszakban a technika, a munka, a hivatás.

Nagyban segíthet a fiataloknak, hogy nyitottá váljanak maguk és mások megértése iránt, ha megtapasztalhatják azt, hogy saját belső küzdelmeikkel nem állnak magányosan a világban. Elég szabadságot kell azonban hagynunk nekik, ha azt akarjuk, hogy ezek a felfedezések segítségükre legyenek. Minél elszigeteltebbnek érzik magukat, annál inkább vonzódnak majd a világ holisztikus magyarázatához. Ekkorra már egyre nagyobb érdeklődést mutatnak a hagyományos tudományágak összefüggései iránt is.

2. A tankönyvek, taneszközök kiválasztásának elvei

Az iskolánkban használt legfontosabb taneszközök a gyermekek által készített epochafüzetek, melyek az adott tantárgyhoz kapcsolódó minden, az órán elhangzó ismeretanyagot tartalmaznak, megfelelő rajzokkal illusztrálva. Az egyes tantárgyakhoz felhasznált tankönyveket, segédkönyveket az adott tantárgyat tanító pedagógus az osztály sajátosságait is figyelembe véve választja ki. (Lásd még: Nevelési program 5.3.10.: A tankönyvek szerepe)

A tanítás során használt eszközök igazodnak a gyermekek életkori sajátosságaihoz. Nagy jelentőséget tulajdonítunk annak, hogy a tanárok művészi szinten tudják kezelni ezeket, legyen szó hangszerről, táblakrétáról vagy akár a kísérletek demonstrálását szolgáló eszközökről. (Részletesen lásd: 5.5. Az iskolánkban használt eszközökről)

3. Az ismeretek számonkérése, a tanulói teljesítmény minősítésének formája

Nevelési programunk 5.6. pontja (Az ellenőrzésről és az értékelésről) részletesen tartalmazza a tanulók munkájának, teljesítményének részletes, sokoldalú számonkérésének elveit és formáit.

4. A magasabb évfolyamba való lépés feltételei

A helyi tanterv tantárgyakra és évfolyamokra lebontva tartalmazza a tanév végére várható eredményeket, ezek támpontul szolgálnak annak eldöntésében, teljesítette-e a tanuló évfolyamának követelményeit. Fontos azonban megjegyeznünk, hogy iskolánkban nincs osztályismétlés, mivel károsnak tartjuk a kialakult szociális viszonyok tanulmányi okokból történő megbontását. Tapasztalataink szerint a tanulók fejlődése idővel harmonizálódik.

5. A tanulók fizikai állapotának mérése

A tanulók fizikai állapotának mérése iskolánkban mozgástantervünkkel összehangoltan történik. (Lásd. Mozgás és testnevelés.) 1-4. évfolyamokon elsősorban a játékok keretein belül nyílik lehetőség arra, hogy képet kapjunk a gyermekek fizikai állapotáról. A folyamatos állapotfelmérés mellett az osztálytanító minden félévben összegzi a gyermekek állapotát, fejlődését, megállapítja a szükséges segítség formáit. Az 5. osztályban az olimpia keretein belül országos szinten nyílik lehetőség a fizikai állapot felmérésére, illetve összehasonlítására más iskolákkal. 6. osztálytól kezdve egyre nagyobb szerepet kap a pontosság, mely a méréseken keresztül is megnyilvánul.

6. Nemzeti, etnikai kisebbségek kultúrájának megismerése

Ha a gyermek megismeri az egymásmellettséget a térben, szeretetteljesebben fordul majd a „mellette lévő” ember (embertársa) felé is. Helyi tantervünkben az 5. osztályos földrajz keretei közé építettük be az országban és különös tekintettel a településünkön, ill. környékén élő nemzeti, etnikai kisebbségek kultúrájának megismerését, de már a 3. osztály mesterségek epocháján belül találkoznak tanulóink a nemzeti kisebbségek kultúrájának egyes jellegzetes vonásaival, az általuk hagyományosan űzött mesterségek megismerésén keresztül.

7. Otthoni, ill. napközis és tanulószobai felkészüléshez előírt feladatok meghatározásának elvei

Ld. a Nevelési program 5.4. A tanulók önálló munkája c. fejezetét

8. A NAT és a helyi tanterv viszonya

I. A NAT-ban szereplő kiemelt fejlesztési területek és a tanterv viszonya

1. Az erkölcsi nevelés

A Waldorf-iskola létrehozásának pillanatától működésének mindennapjain át olyan tudatos személyes jelenlétet igényel mind szülői, mind tanári részről, amely már hozzáállásunkat tekintve önmagában példamutató az iskolába járó gyerekeknek. A szülők tudatos döntésük alapján nem csupán anyagi fenntartóivá válnak az intézményeinknek, de napról napra iskolai események közreműködő-szervezői, az iskolai szellemiségébe bekapcsolódóan tényleges éltetői lesznek gyermekük iskolája életének. A tanárok munkája is kiemelkedő együttműködést igényel: a gyermekek ennek tudatában folytatják tanulmányaikat. Az iskolai életnek minden mozzanata a jelenlétnek ezt a magas minőségét feltételezi: mindez minden fél számára a lehető leggyakorlatibb találkozást hozza az életben rájuk váró feladatokkal.

2. Nemzeti öntudat, hazafias nevelés

A nemzeti öntudatra nevelés gyakorlatában valósul meg a Waldorf-iskolában. Diákjaink számára már az első évfolyamokon a magyar kultúrával áthatott tantervünk biztosít természetes anyanyelvi közeget: a magyar költészet és a magyar zene-, ritmus- és dallamkincs határozzák meg a mindennapjaikat. Kézműves-művészeti tantárgyaink, iskolai ünnepeink révén népi kultúránk hagyományait élhetik meg a tanulók. A felsőbb évfolyamokon nemzeti ünnepeink megemlékezéseinek létrehozásában alkotóan vesznek részt a diákok. A tantervünknek számtalan olyan vetülete van, amely akár közvetlen lakóhely megismerése által a szülőföld, akár a történelem sokszínűségének felismerése által a hazaszeretet érzését táplálják.

3. Állampolgárságra, demokráciára nevelés

A Waldorf-iskola működésének feltétele egy önigazgatási alapokon szerveződő iskolairányítás. Ezzel kiváló példát ad a méltányos együttműködésből születő munkára, az együttélési szabályok megalkotására és alkalmazására, az egyéni és közösségi célok összehangolásának gyakorlatára. A demokratikus, szabadon alkotó állampolgári

tevékenység szép példája a Waldorf-iskolák szakmai érdekvédelmi egyesületének, az 1997 óta tevékenykedő Magyar Waldorf Szövetség fenntartása: ennek az intézményeknek delegációsan működő jellege kiváló példája demokratikus szervezeti működésnek. A legfontosabb állampolgári jogok és kötelességek gyakorlásának terepe ez: az érdekképviseleti működés, a közügyek gyakorlása, a szakmai munka szervezése, tanári-szülői továbbképzések mind alkotó felelősségteljes jelenlétet igényelnek.

4. Az önismeret és a társas kultúra fejlesztése

A Waldorf-pedagógia vallja, hogy az iskola egyik legfontosabb feladata szociális képességek fejlesztése. Pedagógiai működésének egyik alappillére a diákok együttműködési készségének, az egymás felé fordulásnak folyamatos gyakorlása. A művészeti – különösen az euritmia, a dráma és a közös zenei – nevelésben már az alsóbb osztályfokokon is igen nagy jelentősége van a közösségi együttműködésen alapuló tanulásnak, a nagyobb csoportok közös művészeti előadásainak, fellépéseinek. Ez a törekvés tizenkét éven keresztül végigkíséri egy-egy osztály életét. A kézműves és képzőművészeti tantárgyak az akarat nevelés legfőbb eszközei: az évek múltával egyre fokozottabban szolgálják az önismeretet, s így a társas együttélés megalapozóivá lesznek.

5. A családi életre nevelés

Az átrendeződő, relativizálódó értékrendű világban egy Waldorf-iskola működésében kiemelkedő szerep jut fokozott családi együttműködésnek. Már eleve evvel az alaphelyzettel természetes pozitív nevelési alapkörzetet biztosít a gyermekek számára. Az eltelt évek során a diákok fokozatosan egyre több közösségi feladatot vesznek át a családtagoktól. Ugyanakkor az új Waldorf-kerettantervben tantervi célkitűzés az egészségre és az egészséges szexualitásra nevelés.

6. A testi és lelki egészségre nevelés

A Waldorf-iskolák pedagógiai és iskolafenntartási tevékenységeikben a diák-szülő-tanár hármasára építenek. Az egészségességre törekvés az iskolai élet minden szintjére kiterjed: a pedagógiai munka fontos mozzanata a fejlesztő pedagógusokkal, iskolaorvossal való szoros együttműködés. Ez a figyelem általános igényként/követelményként szervező ereje az iskolai folyamatoknak: pozitív hatása van a családok életére is. A Waldorf-iskolák higiéniai pedagógiai szerepe a magyar közoktatásban ezen a területen is érzékelhető.

7. Felelősségvállalás másokért, önkéntesség

Az új Waldorf-kerettanterv ajánásaiban megfogalmazottak szerint az iskoláinknak törekedniük kell az inkluzív jellegű közösségépítésre: céljai között elhangzik, hogy elfogadó, együttműködő és ösztönző légkör jöjjön létre az iskolában. (A különböző készségbeli nehézségekkel küzdő diákok számaránya az osztályközösségben ne haladja meg az ország összlakosságára eső átlagokat.) Ezen általános működési elv szerint a diákok személyiségfejlődésének egyik csúcspontja a tizenegyedik évfolyamban megvalósítandó szociális gyakorlat. Az egyéni felelősségvállalás gyakorlati próbája minden diákot szembesít az emberélet közösségi és egyéni határaival is, megtapasztalják a valóságos segítség jelentőségét a szociális kapcsolatokban.

8. Fenntarthatóság, környezettudatosság

A Waldorf-iskolák fenntartásának biztos alapját adó szülői kör olyan tudatos döntést kell meghozniuk, amikor ezt az iskolatípust választják gyermeküknek, amely már eleve feltételez egy más jellegű családi alapállást a világban. A környezettudatos magatartás szinte alapigényt tartható számon mind az iskolafenntartói, mind a iskolaműködtetői oldalon. A tanterv felépülése már az alsóbb osztályokban folyamatos kapcsolatot igyekszik kialakítani a valós világgal, illetve a világ természetes folyamataival, régi mesterségek, tevékenységekkel való találkozás által a gyerekek olyan, az önfenntartó természetességgel működő történelmi gazdasági gyakorlatokkal ismerkednek meg, aminek önmagában példamutató értéke van. A felsős természettudományi tanterveknek pedig tematikailag is része képezik ezek a kérdések.

9. Pályaorientáció

A Waldorf-pedagógia egésze a tudatos én-t birtokló ember nevelésére irányul. Ezt célozzák az alapfokú művészeti nevelés nyolcadikos és tizenkettedikes éves zárómunkái is. Az első vizsga nyolc év tanulmányainak, a kifejlődött képességeknek visszatekintő jellegű felmérése is; a második vizsga elvárásként – mint a tizenkét éves Waldorf-képzés egyéni lezárása – már magában hordozza annak lehetőségét, hogy a diák jövőbeli életútjának irányai felé mozduljon. Ennek a felismerési és ön-megismerési folyamatnak a támogatására irányul tizenkét éven keresztül a művészeti nevelés, az életkorok sajátosságait figyelembe vevő tantervi koncepció, az iskolai gyakorlatok sora. A végső célkitűzés, hogy a diák egyéni adottságaiból is fakadó képességeiben kiteljesedve döntéseket meghozni tudó emberként hagyja el az iskolapadot.

10. Gazdasági és pénzügyi nevelés

Az új magyar Waldorf-kerettantervben két modulban megjelenik a gazdasági és pénzügyi nevelés. A pénz világunkat alakító szerepének tudatos végiggondolásán alapuló gazdaságtan-tanterv az ötödiktől a nyolcadik osztályig alapvető gyakorlati-logikai készségeket igyekszik kialakítani a gyermekekben; majd a kilencediktől a tizenkettedik osztályig tartó időszakban már nagyobb rálátást kíván adni a gazdaságot működtető, de akár a világgazdaság változásait meghatározó folyamatokra.

11. Médiatudatosságra nevelés

A tudatos médiaismeret és -alkalmazás jelentőségét elismerve szintén külön tanterv készült: alapvető célunk itt is a médiától működésétől áthatott és befolyásolt mindennapi életünk értékelvű szervezésének, tudatos egyéni irányításának megtanulása. A médiát vezérlő erők (meg)ismerése, hatásmechanizmusainak megértése, a médiahasználat tudatosságának kialakítása a diákoknál első rendű feladat: felismertetni velük a jó kommunikációs képességek kialakításának, illetve annak meglétének milyen felelősségteljes szerepe van a társadalmunk életében.

12. A tanulás tanítása

Az új Waldorf-kerettantervben választható tantárgyként külön tantervi szakasz található a tanulás tanulásáról. Már sok éves tapasztalat és gyakorlat alapján felépített tanterv, tanulást segítő könyvek alapján pontosan behatárolható az az életkor, amikor hatékonyan lehet ezt a képességet fejleszteni. A Waldorf-pedagógiában egy osztálytanítónak – aki nyolc évig vezeti osztályát – egyedülálló lehetősége és felelőssége is, hogy jártas legyen ezekben az eljárásokban. A Waldorf-pedagógia céljai között az élményszerű tanítás, a tanultak örömmel

áthatott megélése, a megfigyelési-leírási gyakorlatok, a világ jelenségei iránti nyitottságra törekvő figyelem kialakítása nem csupán mind, mind szerepelnek, hanem a szakmódszertana is ezekből a célkitűzésekből indul ki.

A köznevelési rendszer egyes feladatainak megjelenése a tantervben

Etika/Erkölcstan

A Nemzeti Alaptantervben meghirdetett egyik alapgondolat: „Az erkölcsi nevelés a minden emberben jelen lévő erkölcsi érzék kiművelését jelenti; ami nem kifejezetten egyik vagy másik tantárgy feladata.” Sok ponton megfelel ennek az elvnek a Waldorf-kerettanterv: számos lehetőséget biztosít arra, hogy különböző tantárgyak hatékony eszközei legyenek az erkölcsi nevelésnek. A Waldorf-iskola életre hívása eleve feltételez közösségi akaratot és folyamatos közösségépítő tevékenységeket: olyan szülői együttműködést igényelnek az iskolai élet mindennapjai, az intézmény fenntartása, amely csak tudatos, mélyen etikai jellegű döntéseken alapulhat. Az önigazgató tantestületi együttműködés is példaértékű cselekedet mind a diákok, mind a családok számára. Az, hogy az iskolák évről-évre a keresztény kultúrkör szellemi működéséhez kötődik, élővé teszi a kötődést az európai hagyományokhoz. Tantárgyaink közül a szabad vallás tanterve az, amelyik legközvetlenebb módon felveti, s a lehető leggyakorlatibban tárgyalja is az alapvető emberi etikai kérdéseket. Az ünnepeink tárgyalásakor már tettünk utalásokat, milyen általános emberi értékekhez, keresztény hagyományokhoz kapcsolódunk általuk. Ezen események életre hívásához tudatosan átgondolt és felépített iskolai működésre van szükség: a változás és a hagyományokhoz kötődés kiegyenlítési folyamatát kell örökösen éltetni. Tantervünk horizontális és vertikális felépítésében is egy mélyebben végiggondolt moralitás fejeződik ki: tantárgyi összefüggések, témaválasztások, tantervi ívek a gyermekek életkori sajátosságainak embertani ismeretein alapszanak. A Waldorf-tanári működésnek egyik alappillére a folyamatos részvétel a tanártovábbképzéseken, iskolák közötti pedagógiai tanári konferenciákon. A társadalmi elkötelezettség intézményi kifejeződése a Waldorf-iskolák szakmai és érdekvédelmi szervezetének, a Magyar Waldorf Szövetségnek a léte.

A tanterveinknek jelen szűk keretek között a szabad vallás fent említett szerepén túl még három vonulatát szeretnénk felmutatni. Az emberi történetek által való nevelés: alsóbb évfolyamokon a népmesék, állattörténetek, szentek élete, bibliai teremtménytörténet megismerése révén találkoznak a gyerekek archetipikusan eredendő morális kérdésekkel. Ez a folyamat az individuális életlehetőségek mintáit adó életrajzok elbeszélésével folytatódik a felsőbb évfolyamokban. A történelem tanításának megjelenésével, az emberiség történetének megismerésével már ötödik osztálytól megvalósul a NAT egy másik célja az etika tanításával: amely „feltárja és fogalmilag megragadhatóvá teszi azokat az értékeket, amelyeken a társadalmi együttélés bevett normái alapulnak és segíti a kulturális sokszínűség értékének felismerését”. A középiskolában már nem csupán a humán tantárgyak adják meg a lehetőséget arra, hogy tiszta filozófiai értelemben vitassanak meg etikai kérdéseket: a természettudományos tanulmányok idején sorra vetődnek föl fejlődéselvű korunk sok-sok ellentmondásosságát hordozó és morális kérdéseket feszegető gondjai.

Mindennapos testmozgás

A NAT fejlesztési területek és nevelési célok fejezetében az alábbiak is elhangoznak: „Az egészséges életmódra nevelés hozzásegít az egészséges testi és lelki állapot örömteli megéléséhez.” A mindennapos testmozgás megjelenése a Nemzeti Alaptantervben olyan –

régén megelőlegezett – új mozzanat, amely a Waldorf-pedagógia alapvető célkitűzéseivel teljesen egybeesik: alsóbb évfolyamokon az epochális tanítás legjellemzőbb gyakorlataként alkalmazott 105 perces mindennapi főtanítás ritmikus részeként tudatosan alkalmazott eszköze a pedagógiánknak a dramatizált játékok által, a betűírásban, a számolás gyakorlásában megvalósuló mozgás. A főtanítás után tartott hosszú szünetek egyik célja szintén a megfelelő mozgásidő biztosítása. Az euritmai mozgásművészeti tantárgy tizenkét évfolyamon keresztül egyedi része a Waldorf-tantervnek. A Waldorf-pedagógia sajátos testnevelési módszere, a Bothmer-gimnasztika pedig a különböző életkorok sajátosságaira felépített tudatos rendszerével szintén a mozgás elsőrendűségének elfogadásán és ismeretén alapszik. A mindennapos testmozgásról elmondhatjuk, hogy nem csupán céljaink, hanem pedagógiai eszközeink közé tartozott: mindig is gyakorlata volt pedagógiánknak.

Művészeti nevelés

A Waldorf-pedagógia egyik alappillére a művészeti nevelés. Alapelveink, hogy a művészetek általi (s nem művészetre, művésszé!) nevelésnek, ugyanúgy mint a mindennapi testmozgásnak döntő szerepe van az akarat nevelésben. Az általános Waldorf-képzés tizenkét éve alatt a zenei, képzőművészeti, drámai és tánc(-mozgás)-művészeti képzésnek is szerepe van. Nem „csak” egyiknek vagy másinak, hanem arányosan megalkotva egy-egy évfolyam pedagógiai munkáját: mindegyiknek a tizenkét évfolyamon keresztül. A négy művészeti szakág minden évfolyamon általánosan megjelenik a kerettantervben. Legalább háromezer órában végeznek művészeti tevékenységet a Waldorf-diákok a tizenkét év alatt. Kialakult képességeikről évszak ünnepeken (hóünnep) előadásain, belső iskolai kiállításokon, kis-koncerteken, dráma-bemutatókon, s nem utolsósorban nyolcadikos és tizenkettedikes zárómunkáik elkészítésekor és az összművészeti eredményeket felmutató színdarab bemutatóikon tesznek tanúbizonyságot. A cél természetesen a világ jelenségeire nyitottabb, illetve a zajló életbe beépülni tudó, alkotó-tevékeny személyiség életre segítése.

A 32/2012. (X. 8.) EMMI rendelet alapján a Nemzeti alaptanterv (a továbbiakban: Nat) a sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának is alapidokumentuma, az abban meghatározott fejlesztési területek – nevelési célok, kulcskompetenciák, illetve a műveltségi területeken megfogalmazott célok, feladatok a sajátos nevelési igényű tanulókra is érvényesek. Az alábbiak figyelembe vételével:

- a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény (a továbbiakban: köznevelési törvény), a Nat és az Irányelv rájuk vonatkozó előírásai,
- a nevelés és oktatás helyi célkitűzéseit és lehetőségeit,
- a fővárosi, megyei feladatellátási, intézményhálózat-működtetési és köznevelés-fejlesztési terv,
- a szülők elvárásai és
- az általuk nevelt tanulók sajátosságai.

Az Irányelv egyaránt vonatkozik a sajátos nevelési igényű tanulóknak a többi tanulóval részben vagy egészben együtt (integráltan), azonos iskolai osztályban történő, illetve az e célra létrehozott gyógypedagógiai nevelési-oktatási intézményben, konduktív pedagógiai intézményben, iskolai osztályban a sajátos nevelési igényű tanulók számára külön szervezett (gyógypedagógiai nevelésben, oktatásban részt vevő nevelési-oktatási intézményekben) nevelésére, oktatására.

8. Iskolánk 1-8. évfolyamának tantárgyi rendszere és éves óraszámai

Tantárgy / Évfolyam	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
KÖTELEZŐ TANTÁRGYAK:								
Magyar nyelv és irodalom	255	255	175	175	141	121	131	167
Számтан és matematika	144	144	125	125	131	151	141	141
Történelem	-	-	-	-	80	70	60	60
Honismeret és földrajz	-	-	60	30	70	80	80	50
Természetre- jz és biológia	-	-	30	30	40	30	30	30
Fizika	-	-	-	-	-	40	30	40
Kémia	-	-	-	-	-	-	30	40
Angol nyelv	72	72	72	72	72	72	108	108
Francia nyelv	72	72	72	72	72	72	108	108
Mozgás és testnevelés	114	114	123	123	87	87	123	123
Ritmikus rész/mozgás	Integráltan jelenik meg a főoktatáson belül.							
Kötelezően választható testmozgás	Integráltan jelenik meg a Mozgás és testnevelésen belül.							
Kertművelés	-	-	-	-	-	72	72	36
Kötelező óraszám összesen:	657	657	657	627	663	765	873	873
MŰVÉSZETI NEVELÉS:								
Képzőművészet	36	36	36	36	36	54	54	54
Formarajz szabadkézi geometria	-	-	-	30	30	-	-	-
Kézimunka	72	72	72	72	54	54	54	54
Kézművesség	-	-	-	-	54	54	54	54
Zene	36	36	72	72	54	54	54	54

Euritmia	36	36	36	36	72	72	72	72
Művészeti	180	180	216	246	300	288	288	288
óraszám								
összesen:								
Kötelező	837	837	873	873	963	1053	1161	1161
tárgyak								
összesen:								
SZABADON VÁLASZTHATÓ:								
Szabad	36	36	36	36	36	36	36	36
vallás								
Agyagozás					36	36	36	36
Gazdasági					Integráltan jelenik meg Honismeret és földrajzon belül.			
ismeretek								
Tanulásmó					Integráltan jelenik meg Magyar nyelv és irodalmon belül.			
dszertan								
Szabadon	36	36	36	36	102	102	112	102
választható								
összesen:								
ÖSSZES	873	873	909	909	1065	1155	1273	1263
ÉVES								
ÓRASZÁM								
:								
HETI	24,25	24,25	25,25	25,25	29,58	32,08	35,36	35,08
ÓRASZÁM								
OK:								
NAPI	4,85	4,85	5,05	5,05	5,92	6,42	7,07	7,02
ÁTLAG:								

9. Horizontális tanterv

A horizontális tantervben a tantárgyakat évfolyamokra lebontva tárgyaljuk, úgy ahogyan azokat egy azonos életkorú gyermekekből álló osztálynak egy iskolai tanév során tanítjuk. Ezt követően a vertikális tantervben mutatjuk be azt, hogy az egyes tantárgyak hogyan épülnek fel évről évre a legkisebb korosztálytól a legidősebbekig. A horizontális tantervből tűnik ki számunkra, hogy az egyes tantárgyak hogyan kapcsolódnak egymáshoz, figyelembe véve az egyes életkorok szükségleteit. Ez egyben arra is lehetőséget teremt, hogy felvázoljuk az egyes korcsoportok fejlődésbeli sajátosságait. A vertikális tanterv nyújt lehetőséget arra, hogy a tanulás spirális jellegét vázoljuk fel, melyben az új készségek a már meglévőkre épülnek, s ahol az egyes témákat új, és az egyes életkoroknak megfelelő szempontból is megvizsgálhatjuk.

A tanároknak úgy kell alkalmazniuk a tantervet, hogy az megfeleljen a gyermekek szükségleteinek. Ennélfogva fontos, hogy tisztában legyünk azzal a ténnyel, hogy az alább leírt epocha és szaktárgyi órák esetében a tanári megközelítés minőségi különbségei legalább annyit nyomnak a latban, mint maga a tananyag. Ezek a különbségek ellensúlyozzák a tantervet annak megfelelően, hogy a gyermekek szellemi, pszichológiai vagy fizikai értelemben milyen fejlettségi szinten állnak. A Waldorf-iskolában minden tanárnak feladata, hogy alakítsa a tantervet, sőt pontosabban, hogy minden helyzetben újraértékelje, vagy megújítsa.

1. évfolyam (6-7 éves kor)

Fejlődési jellegzetességek

A Waldorf-pedagógia a betöltött hatodik életévet tartja megfelelőnek az iskolakezdésre. Az első hét év folyamán a kisgyermek otthonra talál saját fizikai testében, kialakítja térbeli tájékozódását, és elsajátítja azokat az alapvető képességeket, amit a járás, a beszéd, és a gondolkodás jelent. A gyermek egész környezetének minden rezdülése tanulási alapul szolgál számára, hiszen a kisgyermek mindent és mindenkit utánoz környezetében. Az utánzás gesztusa révén derül ki, hogy mi az, amit a kisgyermek már megtanult. Az óvodában a tapasztalaton alapuló tanulás, a kreatív játék keretében tett felfedezések, valamint a gyermekekkel és az óvónővel kialakított társas kapcsolatok képezik a legfőbb pedagógiai feladatokat. Az anyanyelvet és a számolást nem didaktikusan tanítjuk, hanem játékos foglalkozásokban és csoportos tevékenységekben hívjuk fel a figyelmet.

A hetedik életév körül a fogváltás kezdetével azok az erők, melyek idáig a gyermek növekedésének szolgálatában álltak, felszabadulnak, és a független, képi gondolkodás számára válnak aktívvá. Ebben az életkorban elkezdjük az írás-olvasás, a számolás és más tárgyak tanítását. A gyermekekre ekkor még mindig jellemző egyfajta álomszerű lét, melyben még mindig könnyebben tud valamit teljesen átélni, mint figyelmét egy tanulási feladatra összpontosítani.

Célok és célkitűzések

Ebben az évben a gyermekek óriási lépést tesznek meg, amikor az óvodából bekerülnek az iskola formális tanulási keretei közé. A gyermekek a tanár irányításával szerzik meg első tapasztalataikat a formák, hangok, betűsorok és számok világában, melyben képek, ritmusok és történetek sietnek segítségükre.

A gyermekek számtalan gyakorlati tevékenység - mozgás, versek, rajzok és írás - segítségével tanulják meg felismerni és megjegyezni az újonnan tanultakat. Az osztálynak ebben az évben kell hozzászoknia ahhoz a közös iskolai élethez és munkához, mely az alapját képezi majd nemcsak az egész alsó tagozatos, hanem lényegében az azt követő, egész iskolai időszaknak. Az első és ezt követő osztályok legfontosabb morális célkitűzéseit a következőkben foglalhatjuk össze: tanítsuk a gyermekeket arra, hogy tiszteljék a természetet, óvják környezetüket, becsüljenek másokat, keltsük fel érdeklődésüket a világ iránt, és építsünk bennük bizalmat a tanárok iránt. A tanároknak arra kell törekedniük, hogy olyan szociális kohézió jöjjön létre az osztályban, melyben a gyermekek törődnek egymással és figyelnek a másokra.

2. évfolyam (7-8 éves kor)

Fejlődési jellegzetességek

A nyolcéves gyermek továbbra is, nagyrészt egy önmaga alkotta világban él, amely abból a képességéből fakad, hogy belső világa birodalmából képes egyéni gondolatképeket alkotni. A külvilág eseményei és tapasztalatai a gyermek képzelőerején, mint egy szűrőn mennek keresztül, hogy ott a gyermek homogén világképének megfelelően újrendeződjenek. A gyermekek ebben az életkorban már nagyobb éberséget tanúsítanak a körülöttük történő dolgok irányába. Az a teljességtudat, ami idáig jellemző volt a gyermekekre, most ellentétekre esik szét, amit egyrészt egy mélyebb és tudatosabb vallási érzület felé fordulás, másrészt a rosszaság éber kísértése jellemez.

A tanterv ebben az életkorban elsősorban arra irányul, hogy a nyelv érzéseket és érzelmeket kifejező gazdagságát és mélységét tegye érzékletessé a gyermekek számára.

Értelmi szempontból továbbra is az a fő feladat, hogy a gyermek otthon érezze magát egy olyan tanulási közegben, ahol a képekben való gondolkodás az elsődleges. Fogalmakat úgy lehet legjobban jelentéssel megtölteni, ha azok minőségüket tekintve plasztikusak és organikusak. A tanulók tovább ismerkednek az írás-olvasás és a számolás alapjaival, miközben a finom- és nagymotoros mozgás területén - ugrálás, labdadobálás, kötés, horgolás vagy furulyázás - továbbfejlesztik az első osztályban felébredő készségeket és képességeket. Az intellektust úgy próbáljuk a gyermekekben felébreszteni, hogy az átélés és a cselekvés erőit hívjuk segítségül.

A második osztályos gyermekek állandó fogazata továbbra is növekedésben van, a lateralitás és a dominancia ekkorra viszont már véglegesen kialakul. A biztonságérzet, mely áttetszik egy másodikos tanuló viselkedésén, egyértelműen az első osztályban letett alapoknak köszönhető.

Célok és célkitűzések

Az első év kezdeti tapasztalatai tovább mélyülnek, és újabakkal gyarapodnak a második osztályban. Ez az időszak alapvetően azt szolgálja, hogy az előző évben szerzett új készségeket begyakoroljuk és továbbfejlesszük. Míg az első osztályban arra fordítottuk figyelmünk nagy részét, hogy az osztályból erős szociális közösséget formáljunk, melyben a gyermekeket a teljesség megtapasztalása erősíti, a második osztályra jellemző egyfajta polarizálódás, amely például a gyermekek egymáshoz való viszonyában is megfigyelhető. A gyermekeknek segítséget tudunk nyújtani ebben az életszakaszban azzal, hogy szentek életéről szóló legendákat, végletes emberi viselkedési formákat és jellemvonásokat ábrázoló fabulákat mesélünk nekik. Ennek az osztálynak erős irányításra van szüksége, mely egyrészt a tanárok következetességéből, másrészt fantáziájuk erejéből táplálkozik.

3. évfolyam (8-9 éves kor)

Fejlődési jellegzetességek

Ebben az évben lépnek be a gyerekek a tizedik életévükbe, amikor fontos fizikai, pszichológiai és kognitív változásokon mennek keresztül. Ezek azok a változások, amit a kilenc-tíz év körüli gyermekeknél "Rubikonnak" nevezünk, amelyet különböző időtartamban és intenzitással élnek meg.

A gyermek sokkal kiegyensúlyozottabb tempóban halad: a beszédhangokat egyre inkább a szájüreg közepén képi, sokkal tisztábban artikulál, és figyelmét "középtávra" összpontosítja. A gyermekek fizikai szervezete szemmel láthatóan erősebb. A szív megnő, és nagyobb mennyiségű vér fogadására alkalmas, s véglegessé válik a belélegzés és a pulzus egymáshoz való aránya: egy belélegzés alatt négyet dobban a szív. A növekedés elsősorban a végtagokra és az anyagcserére irányul, valamint a törzsre, ami szélteben kezd növekedni. Néhány gyermeknél ez a fejlődési szakasz fáradékonyságot, has- és fejfájást, vagy náthát, szédülést, változékony étvágyat, asztmát, ekcémát, esetleg alvászavarokat idézhet elő. Steiner ennek kapcsán a gyermek érzelmi életében bekövetkező változásról beszél. Hétéves korban a gyermek gondolkodása alakul át. Harmadik osztályban a gyermek saját lelkében tapasztal egyfajta kettősséget a világ befogadásával kapcsolatban. Úgy alakul ki ez a folyamat, hogy a gyermek egyre növekvő erővel tapasztalja meg az objektivitás érzését, de ugyanakkor egy növekvő szubjektivitást is tapasztal. A szubjektív belső tapasztalat és a világ objektív valósága ellentétben állnak a gyermek lelkében. Emiatt kérdések és kételyek, egyedüllét érzése és egy kezdődő kritikai hangvétel lesz jellemző a gyermek lelki állapotára.

Van, akinél kicsit korábban, másnál kicsit később, de szinte minden gyermeknél megjelenik az év folyamán ez a fejlődési fázis, mely rendkívül jelentős az öntudatra találás folyamatában. Ezt az állapotot gyakran - mind emberi, mind fizikai értelemben vett - elkülönülésként élik meg a gyerekek, illetve a külső és a belső világ szétválásaként. A világ korábbi egységének elvesztése ellentétbe kerül a világ újfajta megismerése fölötti csodálkozással, s ez az ellentét gyakran összezavarodást, bizonytalanságérzést vált ki a gyermekekből. Ezek gyakran magatartásbeli változásokban öltönek testet, melyek temperamentumtól és személyiségtől függően jelentős eltérést mutatnak.

Ebben a kereső időszakban az Őszövetség képei, törvényei és szellemi irányítása növelhetik belső biztonságérzetüket, a gazdálkodás és a házépítés-epocha pedig abban lehetnek segítségükre, hogy új kapcsolatot tudjanak kialakítani környezetükkel.

Célok és célkitűzések

Ahogy a harmadik osztályos tanulók egyre inkább tisztába kerülnek önmagukkal és az őket körülvevő fizikai környezettel, kezdenek újfajta módon érdeklődni az anyagi világ iránt. Miután a második osztályban alaposan begyakorolták a számolás és az írás-olvasás alapjait, most már a mindennapi élet számtalan helyzetében tudják ezt a tudásukat kamatoztatni, például különböző mérésekben, egyszerű feladatok megoldásában, vagy levélírásban.

4. évfolyam (9-10 éves kor)

Fejlődési jellegzetességek

A 4. és az 5. osztály, amikor a gyerekek 10-11 évesek lesznek, az osztálytanítói időszak közepén helyezkedik el. A kisgyermekkorból tartó átmenet már befejeződött, a pubertás felé

tartó viszont még nem kezdődött el. Az osztálytanítói időszak középpontja egybeesik az élet második hétéves periódusának közepével, amit a Waldorf-pedagógiában a "gyermekkor szívének" nevezünk.

A gyermek öntevékenysége magával vonja a légzés és a vérkeringés kapcsolatának harmonizálását is.

Ebben az új állapotukban tapasztalható magabiztosság kitörő életerőben és a világ iránti kíváncsiságban jut - többek között - kifejezésre. A világgal való ismerkedést a természettudományokkal kezdjük, az állatvilág megfigyelésével, mégpedig az emberekkel való alaktani hasonlóságok és különbözőségek összevetésével. Ezt követi a közvetlen környezet alapos megismerése, ami a térképkészítésben éri el csúcspontját.

Célok és célkitűzések

Az elsődleges és legfontosabb feladat a 4. osztályban, hogy azt a hatalmas energiát, amit ezek a tízéves gyerekek az osztályterembe hoznak, pozitív irányba tereljük. A gyermekeknek kihívásokra van szükségük, és arra, hogy feladataik minden lehetséges aspektusa irányába megmozgassuk őket.

A gyermekek növekvő tudásvágya igényli, hogy minél több konkrét ismeretet tárjanak elébük, és kínáljanak fel olyan lehetőségeket, melyek önálló munkára teremtenek alkalmat. A gyermekeknek arra van szükségük, hogy új kapcsolatot alakítsanak ki feladataikkal, társaikkal és tanáraikkal. Az órák narratív részeiben olyan történetekkel találkozunk a gyerekek, melyekben sokszínű személyiségek játszanak szerepet a társadalom egészében (mint például az északi istenek), és elindul az a folyamat, melynek eredményeképpen különbséget kezdenek tenni a rossz és jó megítélésében. A gyermekekben kezd kialakulni annak a tudata, hogy hova is tartoznak szűkebb és tágabb környezetükben.

5. évfolyam (10-11 éves kor)

Fejlődési jellegzetességek

A gyermek ebben az életkorban, koránál fogva, mozgásában bizonyos könnyedségre és kecsességre tesz szert. A koordinált, kiegyensúlyozott és harmonikus mozgás kulcsfontosságú ebben a fejlődési fázisban. Lelki fejlődésükre jellemző, hogy tovább erősödik az én és a világ megkülönböztetése, növekedni kezd az egyéni "akarati" tényező, megerősödik az 'én'-tudat, szociális szinten pedig erőteljes csoportdinamika érvényesül az osztályon belül, noha saját egójuk még meglehetősen kialakulatlan. Értelmi fejlődésüket az jellemzi, hogy jobban felfogják már a kérdések, jelenségek reális, racionális vonatkozásait. A képi elem a gondolkodás folyamatában továbbra is fontos szerepet játszik a gyermekek tudatában, de kezdetét veszi az a folyamat, amikor a fogalmak alkotása és megértése már nem annyira egyénített képek és gondolatképek alkotásán alapul, hanem azon, hogy képesek tisztán, tényszerű, érzésektől mentes fogalmakat felfogni. Azáltal, hogy növekszik az emlékező-tehetségük, kialakul időérzékük is. A memória teszi lehetővé, hogy visszatekintsenek a múltba, és megtervezzék a jövőt, s ha ezt az érzések elmélyülése is kíséri, akkor mindez a tudatosság és a felelősségérzet megerősödését eredményezi.

Intellektuális és morális értelemben a gyermek megérett új kihívásokra. Számolásban és írás-olvasásban az alapokat letették már tízéves korukig. Ebben az életkorban ragadható meg talán az egyéni felelősség érzetének kialakítása, a „jó és rossz” megkülönböztetésének racionális képessége.

Ez az év jelzi a gyermekkor és a pubertás közötti fordulópontot. Olyan szintet képesek elérni, amiről nem is álmodtak volna. Teljesen azonosulnak munkáikkal, időt töltenek azzal,

hogy kidíszítsék, tökéletesítsék. Ötödikben gyakran büszkék munkájukra, szemben az előző évvel, amikor inkább lekicsinylően nyilatkoztak róla.

Az év vége felé érzékelhető a tanulók növekvő intellektuális képessége. Egy újabb leválás van kialakulóban, ami magával vonja a kritikai szellem növekedését is. A harmónia elvész, hogy majd újra megtalálhassák a felső tagozat vége felé.

Célok és célkitűzések

Ennek az évnek az a feladata, hogy átmenetet teremtsünk a mítoszból a történelembe, miközben megvizsgáljuk ennek kihatását az egyénre. A gyerekeknek tudatosabbá kell tenni az élet és a környezet kölcsönös egymásra hatását, amire a botanika tanulmányozása a legalkalmasabb. Különös hangsúllyal jelenik meg az eredeti olimpiai eszmény, melyben a csoportkülönbségek egy nagyobb egésznek rendelődnek alá, és amelyben a szépség legalább olyan fontos értéknek számít, mint a gyorsaság és a távolság. A gyermekek memóriáját például idegen szavak tanulásával kell fejleszteni, vagy földrajzi területek vizuális felidézésével, térkép segítségével.

6. évfolyam (11-12 éves kor)

Fejlődési jellegzetességek

Általánosságban véve, a gyermek növekedése csontozatának növekedésében fejeződik ki. Meghosszabbodnak a végtagok, kialakulnak a gyermeknél furcsa, szögletes mozdulatok. A 12 éves gyermek a gravitáció erejét csontjaiban érzi. A fizikai változásokat a gondolkodás területén a kauzalitás megtapasztalása kíséri, míg lelki fejlődésében a gyermek olyan életszakaszba lép, amelyet leginkább az állandó változás jellemez. A 12 éves gyermek valami olyasmit él át, amit a gyermekkor elmúlásaként, vagy az individuum megszületésének pillanataként írhatnánk le.

A második hétéves periódus utolsó harmadában már a kamaszkor előrevetüléséről beszélhetünk. A különböző javasolt tantervi témák - egymásra épülő, lejegyzett történelem, Európa földrajza, leíró geometria, közgazdasági matematika, fenomenológiai tudományok, kertészet, fafaragás és szervezett játékok - mind a gyermek fizikai, lelki és értelmi változásait ragadják meg.

Célok és célkitűzések

Ebben az életkorban a tanár arra törekszik, hogy a gyermekek külvilág iránti növekvő érdeklődését aknázza ki. Igyekszik a gyermekek sarjadó kritikai képességeit a természettudományos megfigyelések irányába terelni. A szociális kapcsolatok iránti, növekvő érdeklődésük jó alapot teremthet arra, hogy a gyermekek felelősséget érezzenek saját osztályközösségük iránt. A cél az, hogy új szociális kapcsolatot alakítsanak ki egymással és tanárukkal egyaránt.

Ahogy megjelennek új értelmi képességeik, arra ösztökélhetjük a gyerekeket, hogy oksági összefüggéseket működés közben értsenek meg a világban. Figyelmüket egy olyan világ felé kell irányítani, amelyben élni és dolgozni akarnak majd, mint felnőttek. A tanulóknak kihívásokra van szükségük, hiszen nagyon színvonalas munkák létrehozására képesek.

7. évfolyam (12-13 éves kor)

Fejlődési jellegzetességek

A hetedik osztályban a tanulók a kamaszkorba lépnek. Két alapvető jellemzője van ennek az életszakasznak: az egyik külső aktivitásban nyilvánul meg, a másik forrongó, dinamikus belső lelkiállapotot jelez. A világ jelenségei iránti tudásvágy mellett megjelennek az egymás iránti figyelem és az önreflexió képességének első megnyilvánulásai. Ezekben a feltörekvő erőiben egyre határozottabb szerepet kapnak azok a fizikai változások, melyek a szexuális identitást és képességet teremtik meg. Az az általános tapasztalat, hogy a fizikai változások megelőzik a lelki fejlődést. Noha a gyerekek megérik a függetlenség és az egyedüllét ízét, és vágyakoznak utána, bizonyos szorongás, érzékenység és zavar kíséri ezt az élményt.

Általánosságban elmondhatjuk, hogy ebben a korban jelentős különbségek mutatkoznak a fiúk és a lányok között, másfajta kihívásokat jelentenek ezek az élethelyzetek számukra, és másként is reagálnak rájuk. A következő témák lehetnek alkalmasak arra, hogy bennük a világ felfedezésére irányuló vágy és a tanulók belső utazása tükröződjék: történelemben a felfedező utak, irodalomtanításban a hangulatok és a stílusok tanulmányozása, a kémiában és a fizikában az égés és a mechanika tanulmányozása, valamint a táplálkozás és az egészségtan.

Célok és célkitűzések

A tanároknak új perspektívákat kell nyitniuk a kamaszok számára, s különösen arra kell ügyelniük, hogy figyelmüket a világ felé tereljék. Arra kell ösztönözni a hetedikeseket, hogy merjenek kezdeményezni, és értékeljék az absztrakt és logikus kérdésfelvetéseket. Arra is biztatni kell őket, hogy megkérdőjelezzék azokat a nézeteket és viselkedésformákat, melyeket eddig tekintélyalapon elfogadtak, és meg kell nekik mutatni, hogyan kell saját szempontjukat kialakítani, elfogadva ugyanakkor azt is, hogy mások másként láthatják a világot. A tanárnak egyre inkább szembe kell néznie a tanulók egyéni véleményével, és fokozatosan arra kell indítani őket, hogy felelősséggel viseltesse maguk és a közösség iránt. Fontos ebben az életkorban, hogy a gyerekek saját magukat egyrészt mint világpolgárt tapasztalhassák meg, másrészt mint egyedi individuumokat, akik szociális felelősséggel rendelkeznek.

8. évfolyam

Fejlődési jellegzetességek

A 8. osztály, melynek során a tanulók átlépik a 14. életévüket, az osztálytanítói időszak végét jelzi. Eredetileg ez volt az az időszak, amikor a tanulók megváltak az iskolától, és megkezdték inas éveiket valamely ipari vagy kézműves műhelyben. Ennélfogva a 8. osztályra úgy tekintettek, mint a gyermek iskoláztatásának "lekerekítésére". Az elmúlt ötven évben Európa-szerte kitolódott az iskoláztatás felső határa, és a Waldorf-iskolákban is létrejöttek az úgynevezett felső tagozatok, a 14 éves kor ma már nem az iskola befejezésének időpontját jelenti. A 8. osztály továbbra is valaminek a lezáródását jelzi, de ez inkább egy bizonyos világképre, és benne az ember által elfoglalt helyre vonatkozik.

A kamaszkorban a fizikai és lelki változások többnyire már mindenkinél elkezdődnek. Általánosságban megfigyelhető, hogy a fiatalok sokkal robosztusabbnak tűnnek, valamelyest csökken az a lágyság, ami az elmúlt két évben jellemző volt rájuk. Növekedésük, nemi érésük a fiúknál például a mutálásban, lányoknál a menstruáció megindulásában fejeződik

ki. Ez az a kor, amikor a fogalmak világa kezd jelentéssel megtelni a kamaszok számára, és rendkívül élessé válik kritikai érzékük, mellyel elsősorban az eddigi kereteket, különösen a szabályokat veszik górcső alá. Ezt az érzelmekkel is telített kritikai hajlamot az ellensúlyozza, hogy ezzel egy időben nagyobb szerepet kap életükben a racionalitás, felülkerekedik 'én'-jük gondolkodó része.

Végző szakaszába lép a független érzelmi élet kialakulása, s az ezt kísérő érzelmi turbulencia nem kis kihívás elé állítja a tanárokat és a szülőket egyaránt. Tudva azt, hogy a krízis hozzátartozik a fejlődéshez, a nevelés központi kérdése, hogy miként kísérjük ezeknek az individualizált és független érzéseknek, gondolatoknak, törekvéseknek születését és emancipációs útját anélkül, hogy magukkal sodornának ezek a hatalmas érzelmi hullámok.

Míg a lányok idejük és energiájuk nagy részét arra fordítják, hogy kis, összetartó csoportokban osszák meg egymással érzéseiket, és beszéljék ki az élet minden érzelmi és szociális eseményét, addig a fiúk általában másképp reagálnak az őket ért hormonális és lelki változásokra. Ők látszólag meglehetősen lemaradnak a lányokhoz képest szociális viselkedés és érzelmi érettség terén, hiszen nem túl kommunikatívak, érzéketlennek tűnnek, és hajlamosak a nyers és mogorva viselkedésre. Függetlenül ezektől a külső megnyilvánulási formáktól, mind a fiúk, mind a lányok előtt új és ismeretlen távlatok nyílnak meg, melyeket élesedő elmével, meleg szívvel és a gravitációval küzdő végtagokkal fogadnak. Év végére a tanulók már új tekintélyeket és szerepmintákat keresnek maguknak.

Célok és célkitűzések

A gyermekeket azon cél szem előtt tartásával kell vezérelnünk, hogy mindaz, amit eddig tanultak, értelemmel bíró világgá álljon össze számukra, melyben a főszerepet a küzdő, etikus ember játssza.

A 8. osztály fő feladata egy önálló éves munka készítése, amikor minden tanulónak választania kell egy témát, amellyel egész éven át foglalkozik.

10. Vertikális tanterv

Iskolánkban az egyes tantárgyi tantervek egységes folyamatot képeznek az 1-8. évfolyamon.

Magyar nyelv és irodalom

Bevezetés

A nyelv az emberi kapcsolatteremtés alapvető eszköze és éppen ezért a tanítás egészét behálózza és meghatározza. A gyermeki tudat az iskoláskor kezdetén válik éretté arra, hogy a szóbeliségből továbblépjen az írásbeliségre. Ez nem egyszerűen kézügyesség és technika kérdése, mint ahogy az írás sem csupán a beszéd jelekkel történő lejegyzése. Sokkal inkább két különböző gondolkodási formáról van szó, melyeket könnyen összehasonlíthatunk, ha az emberiség kultúrtörténetében vizsgáljuk az szóbeliségből az írásbeliségbe történő átmenetet. A szóbeliségre jellemző, hogy mögötte álló tudat mitikus jellegű, konkrét képekben gondolkodik és erősen él a helyzethez és rítushoz kapcsolódó közösségi emlékekben. Az írásbeli tudat racionális és a történelmi érzékenység jellemzi. Törekszik az elvont összefüggéses feltáráására, alapja a meghatározás és a logikus kategóriákban történő

gondolkodás. Természetesen mindkét tudatforma megjelenhet szóban és írásban is. Az eposzok, a mítoszok, a lírai alkotások és a drámák olvashatók ugyan, de elsősorban a szóbeliség verselő hagyományából táplálkozó kifejezési formák; a tudományos és történelmi írások és egyéb próza művek inkább az írásos hagyományhoz tartoznak.

Az iskola több évezredes intézménye elsősorban az írásos hagyományt képviseli, háttérbe szorítva a szóbeliségben megőrzött értékeket. Magyar nyelv és irodalom tantárgy tanításában, arra kell törekedni, hogy a szóbeliség kultúrája megmaradjon és úgy fejlődjön, hogy erre erős írásos kultúra épülhessen. A gyermeki fejlődés első szakaszában, a járás tanulásában, a beszéd és a gondolkodás elsajátításában a nyelvnek közvetítő szerepe van. Tulajdonképpen a nyelv és a beszéd segítségével a gyermekben az elsajátított mozgás új minőségében tükröződik. A megtanult mozgások, az ügyesség így hat a gondolkodás képességére. Kezdetben maga a beszéd alakítja a beszédhez és halláshoz használt szerveket, amelyek a szavakat és mondatstruktúrákat észlelik, rendszerezik és megértik. Ez az anyanyelv tanulása közben történik. Ezt követően, a nyelv válik a gyermek lelki életének egyik közvetítőjévé.

Egyfelől a nyelv lehetővé teszi, hogy a gyermek kifejezze önmagát és kapcsolatot hozzon létre a világgal, másfelől segít rendezni és rendszerezni a gondolkodást, hogy a gyermek tapasztalatai jelentést kapjanak. A nyelv az elsődleges megjelenítési módunk és az elsődleges közegünk, aminek segítségével a világról és különösen a benne lévő viszonyokról képet alkotunk. A nyelv egyetemes jellege képessé teszi az embert, hogy hozzáférjen bárki által, bármilyen nyelven közölt gondolatokhoz. A nyelv elősegíti, hogy a földrajz és kulturális környezetből, ahova a gyermek született, tovább lehessen lépni oda, ahol az egyén saját gondolatait képes kifejezni saját hangjának megtalálásával.

A szoros köteléket, amely a beszélt nyelv valamint a földrajzi közeg között létezik, szintén különös figyelemmel kell ápolni. A magyar nyelv mint szerves jelrendszer, szintén a világ teljességét képezi le; mind szerkezetében, mind pedig működési rendjében a valóságot ragadja meg, azzal egylényegű, a világ isteni-teremtő-rendjét nem csupán tükrözi, hanem újra is alkotja.

A gyermekdalok és versek, kiszámolójátékok az egész köznyelvi hagyomány, fontos a gyermek számára. Ezt a beszélt elemet a helységnevek, legendák, mondák és a néphagyomány gazdag szókincse egészíti ki. Pubertással a gyermekben lezajló testi folyamatok ellensúlyozására, a nyelvnek a köznyelvi szinten túl kell terjednie, egyetemesebb minőségeket kell kutatnia az eszmék világában. Ebben az időszakban veszíti el a fiatal ember természetes kapcsolatát a nyelv szellemével és immár tudatos munkával kell visszaszerezni azt.

1. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A Waldorf-iskolákban ugyanolyan fontos a verbális nyelvi készség művelése és jelentőségének hangsúlyozása, mint az írástudás művelése. A szóbeliség közvetlensége felébreszti a gyermek figyelmét, érdeklődését és képzeletét. Ez alakít ki fogékonyságot a későbbiekben az irodalom olvasásához és értékeléséhez – ennek a képességnek a megléte attól (is) függ, hogy az olvasók mennyire képesek a szövegtartalmat a saját képzeletükben folyékonyan és gátak nélkül újraalkotni. Ezért nagyon fontos a mesélés, hiszen a mese hallgatása közben a gyermek belső képeket készít – különösen, ha a tanító „fejből”, szabadon mesél – átéli a szellemi mozgást, az érzelmi azonosulást. Olyan meséket és történeteket kell a

gyermek számára választani, amelyekből akár erkölcsileg, akár a világban való helytállása érdekében biztos alapokat meríthet. Biztonságot ad a gyermeknek az, hogy a történetek egységben tartják a megismerhető világot.

Ez a megközelítés folytatódik a további években a korosztálynak megfelelő változtatásokkal. Az első osztályban nyelvtant még nem tanulnak a gyerekek.

Az írás fejlődése összhangban van az emberiség fejlődésével. Az írás eredete a képírásig (piktográfia) nyúlik vissza. A magdaléni kultúra barlangrajzait még a feltűnően természetű ábrázolás jellemzi, az ezt követő korok barlangfestményei egyre stilizáltabb formában, a lényegre szorítkozva, csak pár vonással utalnak az ábrázolt tárgyra. Később ez az élethűségtől eltávolodott, jelképes ábrázolás vezetett a képírás apró jeleinek kialakulásához. Ezt követte aztán a fogalomírás (ideográfia), a szó- és szótagírás, majd a betűírás.

A képírás kialakulásával megszülettek az első absztrakt jelek, de a kapcsolat a fogalom és az eredeti kép között megmaradt. A kép a teljes emberhez szól, a teljes embert ragadja meg, akaratában, érzésében, gondolkodásában.

A gyermeknél is fontos, hogy a jeleket tudják kötni a külvilághoz, legyen belső élményük róla, ne csupán az intellektus útján kelljen felfogni, amit tanulnak. A betűtanítást is mesével vezetjük be, és mesék kísérik végig minden egyes hangot, amelyek betűkké formálódnak.

A gyerekek így természetes kapcsolatot találnak a betűk és a külvilág között, amely segítségükre van abban, hogy a már jelként használt, a világtól elszakított betűket az érzéseiken keresztül megragadják és összekapcsolják azzal, ahonnan ezek a szimbólumok eredetileg származnak.

A gyerekek olvasni az általuk vagy a tanár által táblára írt szövegen tanulnak.

Előzetes tudás

Az anyanyelv ápolásának színhelye eddig leginkább az otthon és az óvoda volt, ahol élete első éveiben élő tapasztalatokat szerzett. Ezekre az alapokra lehet építkezni az első osztályban.

Tantárgyi fejlesztési célok

A mindennapi élmények tartalmának felidézése, elmesélése. Az órázáró történet részben vagy egészében emlékezetből történő felidézése.

Figyelem a társaira és a felnőtt beszélgetőtársakra.

Törekvés a mások számára érthető és kifejező beszédre.

Az önálló feladatvégzés egyes lépéseinek megalapozása és gyakorlása.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A nyomtatott nagybetűk bevezetése, fokozatosan. Teljes mondatok másolása és hallás utáni leírása, melyek a már megismert, elhangzott történetekből emelkednek ki. Ezeken a megdolgozott és leírt mondatokon kezdenek el olvasni a gyerekek.

A tanár által választott rövid szövegeket is illusztrálják.

A reggeli kör mondókáinak, verseinek kórusban szavalása.

Ajánlott szépirodalom:

Grimm legszebb meséi

Benedek Elek meséi

Illyés Gyula: 77 magyar népmese

Fésűs Éva: Ezüsthedű, más népek meséi

Török Sándor: Falatka királysága

Weöres Sándor, Károlyi Amy, Kányádi Sándor, Zelk Zoltán, Tarbay Ede, Szilágyi Domonkos versei

Kapcsolódási pontok

A nyelv a tanítás egészét áthatja és meghatározza, ezért minden tanított tantárggyal összefüggésben van. Különösen kiemelendő, hogy a formarajz tantárgyhoz, az írás előkészítése szintjén is kapcsolódik az anyanyelvi nevelés.

Kulcsfogalmak / fogalmak

beszédhallás, hallás utáni értés, beszédfejllettség, az írás jelrendszere, nyomtatott nagybetűk, nyelvi mintakövetés beszédben, játékosság, zeneiség, ritmusélmény

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek képesek az osztály egészével verseket, mondókákat kórusban szavalni. Megtanulják követni a tanár által adott utasításokat. Képesek egyszerű beszédgyakorlatokat és nyelvtörőket az osztály egészével együtt mondani. Megtanulják a tanárok által mesélt történetek, számukra lényeges pontjait felidézni. Kisebb szerepek eljátszására is vállalkoznak. Megtanulják a nyomtatott nagybetűk írását. A gyakorlat során képessé válnak hosszabb, összefüggő szöveg másolásának leírására.

2. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A második osztályban tovább folytatódik a mondókák, körjátékok, nyelvtörők gyakorlása, amelybe bekapcsolódik a helyese ejtés tanítása is: „a hanggyakorlatokon, a kiejtés-gyakorlatokon (a magánhangzók, mássalhangzók helyes ejtésén), a hangsúly gyakorlatokon és a ritmus gyakorlatokon” (Montágh Imre: A beszéd művészete) keresztül. A különböző nyelvi nehézségekkel küzdő gyermekek esetében elkezdődik a támogató munka, melyre a szakirányú (pl. logopédiai) segítségük között az eurytmia bizonyos ága, a gyógyeurytmia is alkalmas.

Második osztály irodalmi anyaga: a szentek élete, a fabulák és a természeti mesék. A mesélőnek az egész embert meg kell ragadnia. Fontos, hogy a gyermek egész testében érezzen valamit az elmeséltekből. Csupán az átértett dolgokból, az indulatokból, amelyet keltünk kell következnie az elmondott dolgok megértésének. Amikor mesét vagy legendát mond a tanító vagy festéses rajzolásos feladatot végeztet a gyermekekkel, nem magyarázza, hanem hagyja, hogy az megragadja a teljes embert. A gyermek csak utólag, önmagából kiindulva jut el a dolgok megértéséhez.

Az állatmesékben az egyoldalú emberi tulajdonságok és érzések (pl. kapzsiság, ravaszság, irigység, nagyravágyás) jelennek meg. Míg a legendák világa a tiszta érzéseket és emberi értékeket hordozzák (pl. Szent Erzsébet, Szent Ferenc, Szent Kristóf történetet).

Hangsúlyos helyet kapnak a memoriterek (Weöres Sándor, Csokonai Vitéz Mihály, Petőfi Sándor, Zelk Zoltán, Kányádi Sándor versei), és a dramatikus játékok, melyek szituatív jellegüknel fogva, több irányban is ápolják és fejlesztik a gyermekek nyelvi készségeit, képességeit: a nem verbális kommunikációs eszközöket (gesztus, tekintet, szövegfonetikai, mondatfonetikai eszközök alkalmazása, testünkkel való kommunikálás lehetőségeit), a produktív és a reprodukzív beszédet stb., a szókincs bővítését. Szervesen kapcsolódva az előző évben már elkezdett munkához a nagy nyomtatott betűk után megismerkednek

nyomtatott kisbetűkkel. Megszülethet az első olvasókönyv is, amely a tanár által kiválasztott szövegek, a reggeli körből ismert versek, mesék, természeti történetek gyűjteménye, s melyhez a gyermekek aktív részvételükkel erőteljesen kötődnek.

Az év második felében bevezetésre kerülhet a folyóírás, de ez harmadik év elejére is tehető.

Az írás, egyben az olvasás tanulása is. A leírt szövegeket az óra végén mindig elolvassa az osztály.

Először a gyermekek által leírt verseket, mondókákat olvassák, a nyomtatott szöveg olvasása csak ezután következhet. Kisebb versek és mondókák csak akkor kerülnek a füzetbe, ha azokat a gyermek már ismerték és többszöri mondás után elsajátították (interiorizálták).

Nagyon fontos a kórusban történő olvasás, először a tanítóval együtt. Tőle veszik át a gyerekek a vers zeneiségét, az értelmi hangsúlyokat, a hangszín változásait stb. Azután a tanító nélkül az osztály egyedül, majd egy-egy gyerek olvas.

A nyelvtan előkészítése a verbális kifejezőképesség alapozásával történik. A hosszú magán- és mássalhangzók helyes ejtésével tudatos munka folyik a nyelvhasználat terén, mely lassan megalapozza a magyar helyesírást. A verseken és ritmusokon keresztül képet kaphatnak a szó és mondat egységéről.

Előzetes tudás

Az első osztályban megszerzett tudásra építünk, a nyomtatott nagybetűk ismeretére, a tanár által adott, a gyermekek által ismert rövid szövegek leírásának képességére.

Tantárgyi fejlesztési célok

Felkészülés az olvasásra - figyelem, megfigyelés, ritmus, emlékezet, képzelet fejlesztése

Tájékozódás síkban és térben.

Hang és betű, szótag, szó felismerése.

Nyomtatott nagybetű és nyomtatott kisbetű/folyóírás betűinek ismerete.

Mondatok összekapcsolása.

Kérdések és válaszok megfogalmazása.

Nyelvi mintakövetés beszédben és írásban.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- önálló versmondás (erős ritmusú és sok ismétlést tartalmazó versek, természetversek)

- nyelvtörők, ritmusjátékok

- szóbeli kifejezőmódok eltérő minőségeinek megjelenése (cselekvést kifejező igék hangsúlyozása, a leíró elemek és nevek felfedezése, a tulajdonságok kifejezése)

- tanmesék, elsősorban állatokról szóló mesék: Ezópus, Heltai Gáspár, Leonardo da Vinci, La Fontaine, Lessing meséi, az amerikai indián hagyomány állatmeséi, szentek élete és legendái

- nyomtatott kisbetűk/folyóírás írása, vastag színes ceruzával

- folyóírás bevezetése

- a másolt szövegeket a tanár a táblára írja, melyek tartalma a főtanítás témájához kapcsolódik

- a tanár által adott ismert szövegek közös és egyéni olvasása

-olvasókönyv készítése

- a magas és mély magánhangzók megkülönböztetése hallás alapján,

- hosszú és rövid mássalhangzók hallás utáni megkülönböztetése

A gyakorlás eszközei: játékos gyakorlatok egy szó első és utolsó hangjának, a szóban szereplő magánhangzók, mássalhangzók megtalálására és meghatározására. Rímjátékok és ábécéjátékok (ábécérenddel együtt).

- betűk behelyettesítése új szavak képzéséhez, szólánc, adott hangokból szavak alkotása, találós kérdések

Kapcsolódási pontok

A nyelv a tanítás egészét áthatja és meghatározza, ezért minden tanított tantárggyal összefüggésben van.

Különösen kiemelendő, hogy a formarajz tantárgyhoz, az írás előkészítése szintjén is kapcsolódik az anyanyelvi nevelés.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Hallott szöveg megértése, tartalmának felidézése.

Mindennapi élmények tartalmának felidézése, elmondása.

Hangos olvasás gyakorlása.

Az aktív szókincs gazdagítása.

Rövid szövegek alkotásának gyakorlása.

Kiejtési gyakorlatok, szótagolás.

Gondolatok, érzelmek, vélemények kifejezése.

Játékosság, zeneiség, ritmusélmény.

A fejlesztés várt eredményei

Az első osztályban elsajátított képességek további ápolása mellett, az önálló versmondásban is jártasságot szereznek (bizonyítványversek elmondása). Gyakorlatot szereznek általuk ismert szövegek kórusban történő szótagolására. Jártasságot szereznek a találós kérdések megértésében és megfejtésében. Képesek egyszerű nyelvi játékokban való részvételre pl. szólánc. Részleteiben képesek a tanárok által elmesélt történetek felidezésére. Megtanulják és gyakorolják a nyomtatott kisbetűk írását. Elsajátítják a folyóírást, megtanulják a betűk ábécés rendjét. Képesek hosszabb szövegek pontos másolására. Jártasságot szereznek néhány gyakori szó helyes betűzésében és elválasztásában.

Az írási és olvasási nehézségekkel küzdő gyermekek támogatása:

A második osztály végére az osztálytanítónak látnia kell, melyik gyermeknél jelentkezik tanulási nehézség az írás-olvasás terén. A legasztfénia megelőzésére a Waldorf-pedagógia különös gondot fordít: az olvasás és írástanítás során a következő szempontokat tartja szem előtt:

- nem a lehető leggyorsabban,

- nem a lehető legkorábban,

- de átfogóan, a gyermek egészét - az akaratí és érzésbeli képességeit egyaránt megszólítva egyengeti az íráshoz és az olvasáshoz szükséges gondolkodási utat.

A kialakult írás- és olvasászavart elsősorban hallás- és beszédgyakorlatok útján enyhítjük.

Mindezek mellett a

- mozgáskoordinációs gyakorlatok,

- egyensúlygyakorlatok (testföldrajz)

- térorientációs gyakorlatok,

- szimmetriagyakorlatok (pl. formarajz)

is jelentős támogatást nyújthatnak az előrehaladásban.

Ha van gyógypedagógus, fejlesztőpedagógus az iskolában, ajánlott a második osztály végén minden gyermek nyelvi, motorikus, koordinációs, látási- és hallási képességeit felmérni, és megvizsgálni. Ha nincs, akkor az osztálytanítónak érdemes különleges figyelmet fordítania azokra a gyermekekre, akiknél a következő jelenségek közül, több egyidejűleg fordul elő és szakember segítségét kérni.

A következő lista támpontot nyújthat ehhez:

- gyenge egyensúly
- gyenge koordináció
- szaggatott mozgás
- nehezen dob és kap el labdát
- nehezen tud egyenesen ülni vagy állni
- helytelen ceruzatartás
- helytelen betűformálás
- képtelen egyenesen írni előre vonalazott lapon
- összekeveri a kis- és nagybetűket
- felcseréli vagy megfordítja a betűket, számokat (pl. b/d, p/q, u/n, s/z, 2/5, 6/9, 3/E, 7)
- túl sok vagy kevés lábat rajzol a betűknek (m, n)
- nem tiszta beszéd
- rossz emlékezőképesség

3. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A reggeli ritmikus részben az első két évben elkezdett munka folyik tovább.

Különösen hangsúlyos helyre kerül a beszédartikuláció, a légzéstechnika, a hangsúlyozás, a beszéd ritmusának és dallamának érzékeltetése.

A nyelvtörők, mondókák, versek gyakorlása, közös csoportos és egyéni mondása kellő lehetőséget nyújt a nyelvi készségek fejlesztésére. Fő téma az Ótestamentum történetei, illetve magyar írók versei (Weöres Sándor, Csokonai Vitéz Mihály, Kányádi Sándor, Zelk Zoltán).

Az év második felétől egy kiválasztott olvasmányt is feldolgozhatnak a tanár vezetésével (pl. Móra Ferenc: Kincskereső kisködmön).

Ennek az évnek feladatai közé tartozik az olvasási készség és képesség fejlesztése.

A gyermekek a már második osztályban elkezdett módon a rövidebb szövegekről lassan áttérnek a hosszabb szövegek olvasására. Az előző évi olvasókönyv alapján a tanító vezetésével ebben az évben is közösen megformálható egy olvasókönyv, mely hűen és egyénien követi az osztály arculatát, figyelembe véve az év aktuális témáit (ószövegségi történetek, mesterségek, házépítés). Ez a könyv is év végén kerül bekötésre, s a gyermekek munkái illusztrálják, mely megfelelő visszajelzést adhat a tanítónak, tekintetbe véve az elsődleges megértés ellenőrzését.

A mindenkori cél az olvasás fejlesztése, a megfelelő olvasási sebesség kialakítása és törekvés a hangsúlyos, kifejező olvasásra.

Az írás-olvasástanítás nem különül el egymástól, de az íráskészség kialakításának érdekében bizonyos részterületek nagyobb hangsúlyt kapnak. Fontos, hogy az első, illetve a második osztályban használt viaszkrétáról és vastag színes ceruzáról fokozatosan térjenek át a gyerekek a töltőtollra. Gyakorlatot szereznek az előttük lévő üres papír arányos kitöltésére (a

térhasználatra) és a betűk pontos nagyságának megformálására, a sorkihagyásokra, bekezdések elhelyezésére.

Továbbfejlesztjük a gyermekek azon képességeit, hogy önállóan is kezdjék leírni az élményeiket, rövidebb-hosszabb olvasmányaikat. Ezáltal megteszik az első lépéseiket is az írásbeli fogalmazás felé.

Lehetséges, hogy a folyóírás bevezetésére a harmadik osztály első félévében kerül sor.

Meseszerűen szövődik bele az oktatásba a nyelvtan. Megismerkednek a mondatfajtákkal a tartamuk és a hangsúlyuk szerint. A gyakorlásokból és az élethelyzetekből kinőve megfogalmazódnak a szabályok, amelyek memorizálása még nem kötelező. Fontos, hogy alkalmazás és felismerés szinten legyenek tisztában a különböző mondatfajtákkal. A szófajok közül az igével kezdődik a nyelvtan tanítása, a főnevekkel folytatjuk és végül a melléknévek kerülnek bevezetésre. A szófajok elsajátítása sok cselekvéssel, játékkal, tapasztalatszerzéssel történik. A főnév kimondása által az ember elkülöníti magát a környezettől, a melléknév kimondása által összekapcsolja magát vele, az ige kimondása által pedig tevékenyen beleoldódik a környezetbe, együtt mozdul vele.

Előzetes tudás

Az első és a második osztályban megtanított betűismeretre, szövegfelismerésre, írás és olvasás készségre és képességre építünk.

Tantárgyi fejlesztési célok

A mindenkorai cél az olvasás fejlesztése, a megfelelő olvasási tempó kialakítása és törekvés a kifejező olvasásra. A rendszerbe foglalás helyett a nyelvtan tanításának célja a harmadik osztályban, hogy az eltérő minőségeken keresztül ismerjék fel a gyermekek a különböző fajtájú mondatokat és szófajokat.

Szövegalkotás fejlesztése; önálló fogalmazás készítése, lényegkiemelés.

Rendszeresen vezetett füzetek készítése.

Önálló feladatmegoldás.

Szövegértés fejlesztése hallott szöveg utáni pontos felidézéssel és írott szövegből lényegkiemeléssel.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- leíró és humoros költemények, hosszabb versek a házépítés, kézműves munkák, mezőgazdaság témájából (elő is lehet adni ezeket).
- az Ótestamentum: a világ és az ember teremtése, a Paradicsomból való kiűzetés, nagy ótestamentumi alakok tetteinek bemutatása.
- Móra Ferenc: Kincskereső kisködmön
- a folyóírás használata: jól formált, esztétikus, olvasható írás, helyes kéz- és testtartás.
- töltőtoll használata
- fogalmazások írása a főoktatás témáival kapcsolatban.
- rendszeres hangos olvasás.
- az olvasókönyv készítése tananyaghoz kapcsolódó témakörökből (házépítés, mesterségek, bibliai történetek).
- beszéd fő részeinek különleges jellemzői: az óhajtó és a felkiáltó mondat, intonáció, hangsúly, dallam.
- a három fő szófaj és eltérő tulajdonságaik: ige („cselekvő szó”), főnév („megnevező szó”), melléknév („tulajdonság szó”).

- az igekötők helyesírását is gyakoroljuk.
- az írásjelek, pontok, vesszők, nagybetűk, kisbetűk, felkiáltójelek és kérdőjelek használata elsősorban azt vizsgálva, hogy milyen beszédbeli tartalmat jelölnek az írásjelek.
- kis színdarabok előadása a főoktatás témáinak köréből.

Ajánlott szépirodalom:

Az 1. és 2. osztályban felsorolt magyar költők gyermekversei, Lázár Ervin regényei (Berzsián és Dideki, A hétfejű tündér, Szegény Dzsoni és Árnika, Bab Berci kalandjai, A kisfiú meg az oroszlánok); Csukás István: A téli tücsök meséi; Selma Lagerlöf: Krisztus-legendák; Jacob Streit: És lőn világosság, 365 történet gyerekeknek a Bibliából

Kapcsolódási pontok

A nyelv a tanítás egészét áthatja és meghatározza, ezért minden tanított tantárggyal összefüggésben van. Kiemelendő az eurytmia- és a zeneóra, ahol a nyelv ritmusával, szövegek megformálásával, átalakításával a használt nyelvet más szempontokból közelítjük meg.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A hallott szöveg üzenetének, érzelmi tartalmának megértése.

Mindennapi élmények, olvasmányok tartalmának felidézése, elmondása.

A mindennapi élet szókincsének bővítése.

Önálló olvasás, szövegértés.

Szövegalkotás.

Tanult szövegek szöveghű és kifejező tolmácsolása.

Törekvés a mások számára érthető és kifejező beszédre.

A fejlesztés várt eredményei

Az első és második osztályban elsajátított képességek további ápolása mellett a gyerekek képessé válnak összetettebb történetek és események pontos visszaadására.

Az epochák témájához kapcsolódó színdarabokban önálló szerepet is vállalnak.

Második osztálytól kezdve egyre nagyobb jártasságot szereznek az általuk ismert szövegek nagyobb egységekre tagolásában.

Ebben az évben szövegek hallás utáni mondatra tagolásában is gyakorlatot szereznek.

Megismerkednek a leggyakrabban előforduló írásjelek használatával (mondatvégi írásjelek, vessző). Gyakorolják az ige, a főnév és a melléknév példákon keresztül történő felismerését, jellemzését, a mondatalkotást. Képessé válnak saját élményük egyszerű formában történő önálló megfogalmazására.

Jártasságot szereznek ismert szavak írásban történő elválasztásában, ismert szöveg szótagolás utáni olvasásában.

Képesek lesznek az órán leírtak, és elhangzottak megértésére és felidézésére a lényeg kiemelésére.

Gyakorlatot szereznek az ismert szavakat tartalmazó szövegek hangos értőolvasásában.

Egyszerű nyelvezetű könyvek önálló és hangos olvasását egyaránt elsajátítják ebben az évben.

4. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A 4. osztálytól kezdve egyre jobban szétválik az írás és az olvasás képességének gyakorlása. Fontos, hogy a beszélt nyelv művelése is folytatódjon szavalással, beszédgyakorlatokkal, beszámolókkal, leírásokkal, megbeszélésekkel és megfigyelésekkel.

Igazán jól olvasni a jól beszélő, artikuláló ember tud, ezért megfigyelendő és kezelendő a gyerekek beszédtechnikája. Hangsúlyosnak tekinthető a beszédleghzés, a beszédritmus tagolása, a mondatok dallamának játékos gyakoroltatása, a nem verbális kommunikáció eszközeinek mélyítése, szerep- és drámajátékok használata.

A szóbeli fogalmazás felől kell törekedni az írásbeli fogalmazás tanítása felé.

Kíváncsú mind az írás, mind az olvasás terén a képesség szintjére jutni, hogy az önálló tanulás lehetőségét mélyíteni tudjuk a gyermekeknél.

Ennek az évnél az irodalmi anyaga a germán mitológia, illetve a magyar mondavilág a honfoglalásig. A mitológia nagy képei elbeszélései közvetítik azt a lelki tartalmat, amelyre szüksége van a gyermeknek ebben az életkorban. A lelki kötődéssel megélt szövegek nagy lendületet adnak az olvasás technikájának is.

Természetesen más népek teremtéstörténeteit és mitológiáját is feldolgozhatjuk (pl. Kalevala).

A feltételezhetően készülő olvasókönyv továbbra is az osztály arculatát követi. Anyagát a mondák és mitológiai történetek, illetve magyar költők versei, meséi alkotják.

Az írás képessége feltételezi a már tanultak alkalmazását. A tollbamondás jelentőségét a rendszeres gyakorlás által hangsúlyozzuk. Memoriterek is tanulnak a gyerekek, ezek kiválasztásában formailag az alliteráció a legfontosabb, a mozgással végzett versmondás mélyíti el igazán a mondanivalót.

A közösen feldolgozott irodalmi művek mellett házi olvasmányt is kaphatnak a gyerekek, melynek témája kapcsolódik az év hangulatához, a főoktatás témáihoz. Erről olvasónaplót készítenek sok illusztrációval a gyerekek.

Az év témái az ige, főnév és melléknév csoportosítása és felismerése mellett ismeretek átadása a névelőről a személyes névmásról és egyéb képszerűen megragadható szófajokról (pl. számnevek, igekötők). Mindezek a harmadik osztályos témakörök kibővítését jelentik.

A 4. osztály fő nyelvtani témája az igeidők. Fontos, hogy a gyerekek megélik a három időnek – jelen, múlt, jövő – az állandóan változó minőségét, „folyó” jellegét. Ebben az életkorban hangsúlyt kap a szavak elválasztása, a magyar ábécé pontos ismerete, a szótövek felismerése.

A főnevek toldalékolhatósága, a térbeli viszonyok és elhelyezkedések szintén a 4. osztály témái.

A középpontozásban a kérdő és a felkiáltójelek használatát lehet továbbmélyíteni és kitérni a vessző szerepére a mondatban. A magyar nyelv szórendjével is foglalkozunk. A párhuzamokban való gondolkodás áthatja nyelvünk, műveltségünk és gondolkodásunk egészét. A mondat feletti szinteken is hasonlatokban és párhuzamokban szerveződnek szövegeink, lehetőleg kerülve az alárendeléseket és meghatározásokat.

A helyesírás fejlesztésében döntő szerepet játszhat a már előző években elkezdett munka: a hangos olvasás gyakorlása, a beszédművelési gyakorlatok, a figyelem koncentrációjának fejlesztése, a szó emlékezet fejlesztése s annak az igénynek kialakítása, mely a gyermeket ebben az életévben ösztönözheti arra, hogy írásbeli munkája igényes, pontos, szép legyen.

Törekedni kell nehezebb helyesírási helyzetek gyakorlására: az emlékezetből írásra, illetve önálló gondolatok leírására, megfogalmazására. Ebben segítenek azok a versek, mondókák, találós kérdések, melyeket a gyermekek ismernek, és az emlékezetükből könnyedén előhívhatnak.

Hangsúlyt kap a pontos „j” és az „ly” gyakoroltatása a leggyakrabban előforduló szavakon.

Előzetes tudás

Az első három osztályban tanítottakra építünk. A kialakuló szövegértési, írásbeli és olvasási készségekre alapozzuk a negyedik osztályos tananyagot. A gyerekeknek kialakult anyanyelvi és irodalmi fogalmai vannak, ezeket bővítjük.

Tantárgyi fejlesztési célok

Legfőbb cél mind az olvasás, mind az írás terén a képességek fejlesztése olyan szintre, hogy az önálló tanulás lehetővé váljék.

A hallás utáni tollbamondás eredményeként a helyesírás elmélyítése.

A pontos „j” és az „ly” megkülönböztetése a leggyakoribb szavakban.

A kommunikáció fejlesztése szókincs bővítéssel és szituációs játékokkal.

Az új nyelvtani ismeretek összekapcsolása a már megismertekkel.

A figyelem koncentrációjának fejlesztése.

A szóemlékezet fejlesztése.

Annak az igénynek a kialakítása, mely a gyermeket ösztönözheti arra, hogy az írásbeli munkája igényes legyen.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Beszéd és figyelem

- az évszakhoz kötődő természet versek a józan észről és az emberi bölcsességről szóló versek, a főoktatás témájához kapcsolódó költemények – állatok, a helyi földrajz és történelem

- az Edda részletei, az alliteratív költészet, a Kalevala

- az Edda, az északi istenek és hősök legendái

- a magyar mondák és mítoszok és a Kalevala részletei

- beszámoló írás az iskolai és napi történetekről és eseményekről

- leírások állatokról, történelmi jelenetekről, a helybeli tájakról szerzett benyomásokról, utazásokról

- hosszabb szövegek másolása

- tollbamondás különféle módon

- gyakori, de nehéz szavak helyesírása

- ismeretlen szavak kiejtésének és helyesírásának gyakorlása

- ismerkedés az értelmező kéziszótárral

- az igeidők (a fő igeidők: múlt, jelen, jövő idő jellemzői, képzésük)

- a főnevek toldalékolhatósága, a térbeli viszonyok és elhelyezkedések

- a kérdő és felkiáltójelek, a vessző

- számnév meghatározása és alkalmazása, az igeidők szerepe és helyesírásuk

- osztálydarab a tanult mitológiai történetekből vagy az eposzokból.

Ajánlott szépirodalom

Negyedik osztálytól a gyerekek egy-egy irodalmi művet közösen dolgoznak fel.

Az alább felsorolt javaslatok közül/mellett az osztálytanító választja ki ezt a művet.

A kiválasztásnál fontos szempont, hogy a mű nyelve az osztály számára könnyen befogadható legyen, a könyv egységes irodalmi alkotás legyen, és témájában kapcsolódjon az év fő témáihoz (pl. az állattanhoz Fekete István regényei, Kipling: A dzsungel könyve stb.). Edda; Germán-kelta regék és mondák; Tolkien: A Babó; Beke Margit: Északi hősök; Komjáthy: Mondák könyve; Lengyel Dénes: Régi magyar mondák; Fekete István: Vuk, Kele, Bogáncs stb.; Rudyard Kipling: A dzsungel könyve; Selma Lagerlöf: Nils Holgersson; Baum: Óz, a nagy varázsló; Lewis Carroll: Alice Csodaországban, Alice Tükörországban; Carlo Collodi: Pinocchio; Travers: A csudálatos Mary sorozat; Eric Knight: Lassie-regények.

Kapcsolódási pontok

A nyelv a tanítás egészét áthatja és meghatározza, ezért minden tanított tantárggyal összefüggésben van. Kiemelendők a magyarságismeret és az állattan tantárgyak, mert ezeken az epochákon nagyon sokat fogalmaznak a gyerekek.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Beszédfejlesztés, beszédtechnika.

A nem verbális kommunikáció eszközei.

Az ige, igeidők, főnév, melléknév.

Szövegértési gyakorlatok.

Szövegalkotási gyakorlatok, leíró fogalmazások, szereplők jellemzése.

Önálló folyamatos, értő olvasás némán és hangosan.

Saját vélemény megfogalmazása, gondolatok, érzelmek kifejezése.

Az olvasott szövegekkel összefüggésben az aktív szókincs gazdagítása.

Lényeg kiemelés, szerkezeti egységek összefogása, vázlatkészítés.

Nyelvi-nyelvtani jelenségek felismerése gyakorlati tapasztalatok alapján.

Néhány alapvető helyesírási szabály megismerése és alkalmazása.

Az anyanyelv és az idegen nyelv különbségének felismerése.

Az irodalmi mű közvetlenül adódó jelentésének felismerése és megfogalmazása.

A fejlesztés várt eredményei

A beszéd gyakorlatokban figyelni tudnak a helyes légzésre és a szavak helyes ejtésére.

Megtanulnak különböző ritmusú verseket kórusban szavalni.

Az önálló versmondásban is egyre nagyobb gyakorlatot szereznek.

Képessé válnak szóban történő közös történet alkotásra.

Az osztálydarabban önálló szerepeket játszanak el.

Képesek az aktuális témához kapcsolódó történetek pontos elbeszélésére.

Magabiztos és önálló olvasásra képesek a központosítás figyelembevételével.

Gyakorlatot szereznek gyakori nehéz szavak helyesírásában (pl. j-ly).

Olvasónaplót készítenek a házi olvasmányokból.

Jártasságot szereznek megtanult szövegek emlékezetből való – elfogadható pontossággal történő – leírásában.

Megtanulják az ige a főnév és melléknév definiálása mellett a leggyakoribb szófajok jellemzőit.

5. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az 5. osztályos diákok nyitottsága lehetővé teszi, hogy a tanárok különböző szövegeket választhassanak a közös és egyéni versmondáshoz, beszédgyakorlatokhoz. Ezenkívül a történelemepochákon az ókori kultúrákból származó szövegrészeket mondása is lehetővé teszi a nyelvi készségek fejlesztését, mint például a Bhagavad-gítá, a Mahabharata, a sumér, akkád, egyiptomi himnuszok, imák. A távoli időkből és helyekről származó irodalom segíti a diákokat, hogy tisztelettel nézzenek és nyitottá váljanak más népek és kultúrák felé.

A gyerekek egyre objektívebb, sokoldalúbb leírást készítenek. Egy növény leírása vagy egy táj hangulatának lefestése lehet egy önálló munka témája.

A történetek és az olvasmányanyag az ókori keleti kultúrákból származnak (Krisna és Arjuna hindu legendái, Gilgames története, egyiptomi és görög mitológia).

A görög mitológia történetei a tanév elbeszélésanyagának hangsúlyos részét teszik ki. A görög kultúra harmóniája a himnuszokban és a hősköltemények nyelvén is megnyilvánul. Memoriterként olyan irodalmi műveket választunk, melyek képeikben, ritmusukban fejlesztően hatnak a gyermekekre. A hexameter segíti harmonizálni a szív és a légzés ritmusát.

Ebben az osztályban az irodalom mint önálló epocha jelenik meg. Javasolt témakör Petőfi Sándor János vitéz című műve, a költő életrajza, kiegészítve a korosztálynak megfelelő költeményekkel (pl. az Alföld, Tisza, Szeptember végén, Pató Pál úr, Falu végén kurta kocsmá, Szülőföldemen, Anyám tyúkjá).

Az 5. osztálytól a gyermekek olvasási szokásaira ajánlott olvasmányokkal igyekszünk hatni. Nyárra a gyermekek kaphatnak egy könyvlistát, amely segíti őket olvasmányaik kiválasztásában. Az általuk kiválasztott könyvet önállóan fel is dolgozhatják: vázlatot készíthetnek, kérdéseket fogalmazhatnak meg, ajánlást írhatnak mások számára, életrajzi kutatásokat végezhetnek. Ebben az évben egyre gyakrabban írnak önálló fogalmazásokat is, amelyek szorosan kapcsolódnak a főoktatás témáihoz (pl. földrajz, növénytan, geometria).

Elsősorban olyan témákról készítenek fogalmazást, amelyek világos leírást és jellemzést igényelnek.

Az osztálykirándulásokhoz hasonló események információgyűjtésre, különböző stílusú levelek megírására biztosítanak alkalmat. Ennek elsődleges célja, hogy a gyerekek megtanulják világosan kifejezni szándékaikat és kívánságaikat.

Ebben az évben az anyanyelvi nevelésben a hangsúly a nyelv szépségére helyeződik.

Nyelvi játékokon keresztül a nyelv gazdagságát érzékeltetjük.

A nyelv szóbeli és írásbeli használata során elsősorban nem a szabályok megfogalmazása a legfontosabb, mert előbb a gyermekeknek fel kell fedezniük a jelenséget, mielőtt azokat megneveznék, minősítenék és jellemeznék. A főoktatás során a másolást felváltja a tananyag hallás utáni leírása. Ez nagy mértékben elősegíti a helyesírás készségének fejlődését.

Ebben az életkorban a gyerekeknek különbséget kell tenniük saját és mások véleménye között.

Ezt a különbségtételt gyakorolják írásban is az idézőjelek helyes használatával. Figyelniük kell arra, hogy pontosan megfigyeljék és megismételjék mások mondanivalóját. Eközben a gyerekek egyértelmű különbséget fedeznek fel aközött, amit saját maguk láttak vagy gondolnak, és aközött, amit mástól hallottak. Ezen a területen lehet elmélyíteni mindazt,

amit a központosításról idáig elsajátítottak (a vessző, az idézőjel, a kettőspont, a pontos vessző, a kötőjel és a zárójel használatát).

Az 5. osztály nyelvtani témája még az igeidők és igemódok rendszerének átlátása és helyes használata; a névmásokat és a kötőszavakat tartalmazó mondatok minőségének megvizsgálása és a melléknév fokozás is. A névelők és a névutók helyének és szerepének meghatározása is ebben az évben történik. Az egyszerű mondat elemzésének tanítása is megkezdődik. A magyar nyelv szókészletével, a hangalak és jelentés kapcsolatával is foglalkozunk.

Előzetes tudás

Az alsó tagozaton a gyerekek megtanultak olvasni és írni. Önállóan alkotnak rövidebb szövegeket több műfajban (pl. levél, leíró és elbeszélő fogalmazás), megalapozták a vázlatkészítés és a lényegkiemelés képességét. A legfontosabb szófajokkal megismerkedtek. Alapismereteket szereztek a mondatról, ezeket a gyakorlatban is alkalmazni kezdték. Képesek a közös történetalkotásra. Megtanultak különböző ritmusú verseket kórusban szavalni és az önálló versmondásban is egyre nagyobb gyakorlatot szereztek.

Tantárgyi fejlesztési célok

A jól formált, érthető beszéd kialakítása. Hallott és olvasott szöveg teljes összefoglalása, vázlat készítése. Tanult szövegek szöveghű tolmácsolása, önálló szerep választása, eljátszása. Az aktív szókincs gazdagítása. Szövegek műfaji különbségének érzékelése. Jellemzések készítése az olvasottak alapján. A kreatív szövegalkotási készség továbbfejlesztése. Alapvető nyelvtani tudásuk alkalmazása. Rövidebb beszámolók készítése. Önálló feladatvégzés. Memóriafejlesztés mozgásos gyakorlatokkal, kívülről megtanulandó szövegekkel. A helyesírás további szabályainak megismerése és alkalmazása.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- versek és szövegrészletek az ókori Kelet irodalmából (Bhagavad-gítá, Mahabharata, védák, sumér, akkád és egyiptomi himnuszok és imák, időmértékes versek
- történetek és olvasmányanyag az ókori keleti kultúrákból: Krisna és Arjuna hindu legendái, Gilgames sumér legendái
- görög mitológia
- Petőfi Sándor versei, a költő életrajza, a János vitéz közös feldolgozása, kiegészítése ennek életkornak megfelelő versekkel
- szóbeli leírás, egy növény bemutatása vagy egy táj hangulatának megfogalmazása
- leírás és jellemzés írása a főoktatás témáiban
- ajánlott olvasmányok olvasása és bemutatása, a szereplők jellemzése, annak megfogalmazása, hogy miért tetszett a könyv, miért ajánlják olvasásra másoknak
- a helyesírás fejlesztése tollbamondással
- idézés, az idézőjel és a gondolatjel használata
- a névmások, a kötőszavak, a fokozott melléknév, a névelő és a névutó használata
- az igeidők és igemódok rendszere és helyes használata, az alany és az állítmány és a tárgy bevezetése
- a vesszők használata, az idézőjel, a kettőspont, pontosvessző, kötőjel és zárójel a központosításban

- színdarab az osztály számára a keleti vagy a görög mítoszok vagy a görög történelem kapcsán

- színdarab Petőfi Sándor műveiből

Ajánlott szépirodalom

Indiai regék; Rámájana; Mahábhárata, Védikus himnuszok; Pancsatantra; Bain: A hajnal leánya (hindu elbeszélés); Buddha élete; Egyiptomi teremtésmítoszok; Görög regék, Homérosz: Iliász, Odüsszeia (eredeti és próza is), Fekete István: Tüskevár, Hegedűs Géza: Az írnok és a fáraó, A milétoszi hajós, Burnett: A titkos kert; Verne-regények; Mark Twain regényei, Ifj. Gaál Mózes: A nyár szigetén, Ransome: Fecskék és fruskák, Galambposta, Téli szünidő, Fecskévölgy; Cooper: Nagy indiánkönyv

Kapcsolódási pontok

Az anyanyelvi nevelés minden tantárgyhoz kapcsolódik.

Kulcsfogalmak / fogalmak

mitológia, védák, himnusz, görög istenek, teremtéstörténet, elbeszélő költemény, rím és ritmus, leíró kép, alany, állítmány, tárgy, a központosítás fogalmai, névmás, kötőszó, névelő, névutó

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek ebben az évben is szerepelnek az osztályszíndarabban.

A korábbi években tanultakat folytatva összetett koncentrációs gyakorlatokat végeznek.

Beszédben, versmondásban tudatosan alkalmazzák a helyes légzés, helyes ejtés szabályait.

A ritmusnak megfelelően tudnak időmértékes és ütemhangsúlyos verseket szavalni.

Képesek választékosan kifejezni magukat szóban, a téma stílusához illő szókinccsel.

Verseket, szövegeket mondásában különböző érzelmi állapotokat tudnak érzékeltetni. Megtanulják az ige, a főnév, a melléknév jellemzése mellett a leggyakoribb szófajok jellemzőit.

A gyermekek jártasságot szereznek a magán és hivatalos levél írásában.

Elemi fokon szabatos kifejezésre képesek többféle írásbeli műfajban (elbeszélés, leírás, jellemzés).

Különböző stílusú könyveket olvasnak önállóan és tartalmukat szóban össze tudják foglalni.

Egy-egy ismeretlen szó jelentését ki tudják találni a szövegösszefüggésből.

Több rendhagyó helyesírású szót ismernek és használnak.

Felismerik az egyszerű mondatban az alanyt, az állítmányt és a tárgyat.

6. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A hatodik osztály irodalmi anyagának fókuszában Arany János költészete áll, különös tekintettel a Toldira. Toldi Miklós személyében a fejlődésre, növekedésre képes hős lép a gyermekek elé. Egy olyan személyiség sorstörténetét ismerik meg, aki küzd indulataival, szenvedélyeivel, ösztöneivel, vágyaival és a próbák során igazi lovaggá válik.

Egy epocha keretében foglalkozhatunk a költővel és művével. A tanév sorára gyerekek több verset is megtanulhatnak, megismerkedhetnek a balladákkal. Dramatizálhatják a Toldi első két énekét vagy a költemény más részeit. A gyerekek legyenek képesek mondanivalójuk

tömörítésére, ismerjék meg a mottó fogalmát, tegyenek különbséget a költői nyelv és próza nyelvre és eszközei között. Beszélgessenek a nagyobb lélegzetű irodalmi mű szerkezeti sajátosságairól, a bonyodalom, tetőpont és a megoldás szerepéről.

Ezen felül jó, ha a gyerekek továbbra is természetéről szóló költeményeket szavalnak az évszaknak megfelelően, klasszikus és modern, XX. századi műveket egyaránt.

A nyilvánosság előtti beszédet és alapvető retorikát rövid beszámolók tartásával, lelkesítő beszédek, utasítások készítésével és tartásával (a gyerekek az ókori Róma történelmét tanulják) lehet tanítani.

Az ókori római birodalomban játszódik Móra Ferenc Aranykoporsó című regénye, a honfoglalástól az Árpád-házi királyokig tartó történelmi időszakról szól Hegedűs Géza Az egyetlen út és Gárdonyi Géza A láthatatlan ember és az Isten rabjai című műve.

Hatodik osztályban a cél, hogy a nyelv belső mobilitása iránti erős érzék a gyerekek nyelvérzékének részévé váljon.

Ebben segít, ha a szófajok rendszerét teljessé egészítjük, azt vizsgáljuk például, miként változik meg az ige; az ige tárgyas és tárgyatlan ragozásának árnyalatbeli különbségeit érzékeltetjük, vagy azt, a szófajok hogyan alakulnak át mondatbeli szerepükben (melléknév-jelző, ragozott főnév-határozó stb.).

Ezért is foglalkoznak a 6. osztályban a gyerekek a tárgyas és tárgyatlan igékkel és az igenevekkel. Hivatkozva az igemódokra, remek lehetőség kínálkozik a közvetlen erkölcsi tanításra a szükségesség, lehetőség, kötelesség és törvényesség, képesség, óhaj és kívánság kapcsán.

A 6. osztályban folytatódik a mondatelemzés tanítása, az alany, az állítmány, a tárgy, a határozók és a jelzők fogalmának és mondatbeli szerepének megismertetésével.

A magyar történelem tanítása kapcsán (honfoglalás) meg lehet beszélni a magyar nyelv szókincsét. Lehet keresni olyan szavakat, melyek az ősi alapnyelvi készletbe tartoznak, lehet beszélni a jövevényszavak eredetéről (török, szláv, latin, német jövevényszavak) esetleg lehet beszélni a gyerekekkel arról, hogy mi is az a nyelvcsalád, s hogyan alakult ki belőle a mi nyelvünk.

Ebben az évben folytatódik az esszéírás gyakorlásában 5. osztályban megkezdett munka. Több hangsúlyt fektetnek a kísérletek pontos leírására, a történelmi események gazdag, képszerű és drámai elbeszélésére. A gyerekek a természet tanulmányozásával és földrajzzal kapcsolatban leírásokat is készítenek és természetesen továbbra is gyakorolják a helyesírást.

Előzetes tudás

A gyerekek már ismernek irodalomelméleti fogalmakat, jártasak a szövegértésben, vázlatok készítésében, a lényeg kiemelésében. Olvasónaplóikban össze tudják foglalni az olvasottakat, jellemezni tudják a szereplőket. Szövegalkotásban néhány műfajban már kipróbálták fogalmazásbeli tudásukat, felismerik a legfontosabb műfajokat is. Megismerkedtek a szófajok rendszerével, az egyszerű mondat részeivel, és a mondatelemzéssel is. Szókincsük bővebbé vált, képesek választékosan kifejezni magukat. A memoriterek tanulásában gyakorlatuk van. Képesek az önálló munkára.

Tantárgyi fejlesztési célok

Érthető, jól artikulált beszéd. Szó szerinti olvasás. Folyékony, olvasható, a saját jegyeket hordozó írást tükröző íráskép kialakítása. Kreatív szövegek alkotása különböző műfajokban. A nyelvi egységek közötti egyszerűbb, rendszerszerű összefüggések felismerése.

Saját vélemény megfogalmazása és megvédése, mások véleményének meghallgatása, megértése. Az aktív szókincs gazdagítása. Alapvető nyelvhelyességi és helyesírási ismeretek tudatos alkalmazása. Önálló kiselőadás készítése.

Ismerkedés helyesírási kézikönyvek használatával. A költői nyelv sajátosságainak megfigyelése. Az irodalmi művek értelmezése.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- Arany János költészete, néhány versének megtanulása
- Arany János: Toldi - a mű feldolgozása
- a mondanivaló tömöríteni tudása
- a költői nyelv és a próza nyelve és eszközei közötti különbségek
- az irodalmi mű szerkezeti sajátosságai
- alapvető retorika, rövid beszámolók
- a szófajok rendszerének teljessé egészítése: az igenevek
- az igemódok
- a jelzők és határozók mondatban betöltött szerepe
- mondatelemzés és ágrajz készítése
- a magyar nyelv szókincse, az ősi alapnyelvi szavak, a jövevényszavak eredete (török, latin, német jövevényszavak)
- a nyelvcsaládok
- természeti jelenségek pontos leírása
- a történelmi események gazdag képszerű és drámai elbeszélése
- a Toldi első két énekének, vagy más részleteinek dramatizálása
- osztálydarab a történelmi tanulmányokhoz kapcsolódva, vagy zenés színdarab részlet előadása (pl. Mozart: Varázsfuvola)

Ajánlott szépirodalom

Móra Ferenc: Aranykoporsó; Hegedűs Géza: Az egyetlen út; Gárdonyi Géza: A láthatatlan ember, Isten rabjai; Molnár Ferenc: A Pál utcai fiúk; Kodolányi János: Julianus barát; Fazekas Mihály: Lúdas Matyi; Gárdonyi Géza: Egri csillagok; Cervantes: Don Quijote

Kapcsolódási pontok

Az anyanyelvi nevelés minden tantárgyhoz kapcsolódik. Ebben a tanévben kiemelten a honfoglalást tárgyaló történelem epochához a nyelvtörténet szempontjából.

Kulcsfogalmak / fogalmak

lovagi értékek, költői kifejező eszközök, leíró képek, párbeszéd, drámai fordulat, nyelvtörténet, szókincsbővülés, határozók, jelzők, igenevek, igemódok, mondatelemzés, mondatrészek, ágrajz

A fejlesztés várt eredményei

A gyerekek képesek mondanivalójuk tömörítésére.

Különbséget tudnak tenni a költői nyelv és a próza nyelvének eszközei között.

Felismerik az irodalmi mű szerkezetét alkotó elemek (epizód, párbeszéd stb.) sajátosságait.

Rövid beszámolókat tartanak meghatározott szövegek alapján való felkészülés alapján.

A memoriterek szöveghűen tudják előadni, a hallgatóság figyelmének felkeltésével és fenntartásával.

Különbféle műfajban és stílusban képesek a szövegalkotásra: tudományos kísérlet leírása, napló, meghatározott hangulat bemutatása, élménybeszámoló, rövid vers.

Szövegeiket tudatosan szerkesztik (bevezetés, tárgyalás, befejezés).

Önálló munkához referenciakönyveket használnak.

Használni tudják a nagyszótárt és az etimológiai szótárt.

Rendszeresen olvasnak egyénileg választott házi olvasmányokat.

A különböző stílusú könyvek tartalmát írásban is szabatosan tudják összefoglalni.

Felismerik és szóban és írásban is meg tudják fogalmazni a hétköznapi helyzetek törvényszerűségeit.

7. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A hetedik osztályban, az év karakterének megfelelően nagy reneszánsz történetekkel ismerkednek meg a gyerekek. A reneszánsz embereszmény áll előttük. Azt kutatjuk, arra keresünk választ, miért alakul ki egy új irodalom. Szóba kerülhet Shakespeare életének és műveinek tükrében a színház belső világának taglalása, amely már előkészítheti a jövő évi színdarabot is. Egy epocha keretében foglalkozhatunk a nyelvtani összefüggések taglalásával vagy akár a reneszánsz irodalom stíluseszközeivel, műfaji (szonett, óda, himnusz, dal, elégia) karakterizálásával.

A diákok kedvenc versei megjelenhetnek az órákon, bátoríthatjuk őket ezek bemutatására.

Olyan szövegeket érdemes választani, amelyek a diákoknak más népekhez és kultúrákhoz való kapcsolatát elmélyítik. A történelemtanítás témakörei adják a szövegválasztáshoz az anyagot a főoktatásban, ezek elsősorban a nagy földrajzi felfedezésekhez, a feltalálók életéhez és a reneszánszhoz kapcsolódnak. A gyermekeket ezeken a szövegeken, olvasmányokon keresztül arra ösztönözzük, hogy önállóan is olvassanak és kutassanak olyan területeken, amelyek az órai munkából merítve megérintették őket. Önálló munkáik eredményeit különböző módon ismertethetik: tanulmányt készíthetnek belőle, kiselőadást tarthatnak, írásban vagy szóban könyvismertetéseket végezhetnek.

Alternatívaként ebben az évben megismerkedhetnek a diákok a ballada műfajával is. Ezekben az irodalmi művekben a bűn és bűnhődés, igazság és hamisság, elhallgatás és szókimondás fogalmi – melyek a kamaszokat ebben az életkorban foglalkoztatják – a műfaj jellegéből adódóan tömören, drámaian jelennek meg. A népballadák mellett a középpontban Arany János balladáit állnak.

A leíró nyelvtan keretében eljutnak az összetett mondatok elemzéséig. A gyerekeknek érezniük kell a minőségi különbséget az alárendelés és mellérendelés között.

A nyelv vizsgálatának másik előnye, hogy alkalmat ad a metaforák és költői képek világának felfedezésére. A költészet különböző módjainak feltárása is izgalmas terület a fiatalok számára.

Itt nem az irodalmi művek esztétikai elemzéséről van szó, hanem a nyelvek, mint jelenségnek a megtapasztalásáról.

Az önálló fogalmazások, tanulmányok, esszék írása tovább folytatódik ebben az osztályban.

A reneszánsz világa, felfedező és feltalálók élete, távoli országok földrajzi sajátosságai, a csillagok világa számos önálló munkára buzdító témával szolgál.

A diákoknak azon kell dolgozniuk, hogy miként figyeljenek meg természeti vagy kultúrtörténeti jelenségeket, hogy mit érdemes ezekkel kapcsolatban elmondani, úgy,

mondandójuk közvetlenül a tényekre vonatkozzanak. Írásban és szóban egyaránt pontos leírásokat kell adniuk folyamatokról, jelenségekről, eseményekről és más megfigyelésekről.

Előzetes tudás

A gyerekek az előző évben behatóan tanulmányozták a nyelvi rendszert és az egyszerű mondat elemzését és ábrázolását is megtanulták. Foglalkoztak retorikával és vitáztak egymással. A magyar nyelv történetével ismerkedtek. Feldolgozták Arany János életútját, néhány versét és balladáit. A szövegalkotás alapjain tovább építkeztek kreatív szövegek írásával. Olvasmányaikat egyre jobban értik, tömöríteni tudják, egymásnak ajánlani.

Tantárgyi fejlesztési célok

Empatikus együttműködés a beszélgető társakkal. Saját vélemény megfogalmazása adott témákban, adott szempontok szerint. Az aktív és passzív szókincs bővítése önálló munkával. Rövidebb, a mai nyelvhasználattól eltérő szövegek megértése (útleírások, útinaplók) Az önálló jegyzetelés alapjainak elsajátítása. A helyesírási szabályok alkalmazása. Kiselőadások tartása, anyaggyűjtés, könyvtárhasználat. Összefoglalás készítése megadott szempont alapján. A nyelvi egységek szerkezeti, jelentéstani megfigyelése.

Az empátia fejlesztése dramatikus formák, játékok során.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- Arany János balladái
- modern költészet
- reneszánsz költészet és drámarészletek
- a reneszánsz irodalom stílus eszközei (szonett, epigramma, óda, himnusz, dal, elégia)
- Shakespeare élete és művei
- a színház belső világa
- életrajzok ismertetése és beszámolók a felfedezések korából
- a stílus és nyelvi kifejezőeszközei szóban és írásban
- a költői képek és alakzatok
- mondat szerkezet
- mondatfajták
- az összetett mondat, alárendelés és mellérendelés
- a központosítás helyes alkalmazása
- a témához megfelelő műfaj és stílus kiválasztása
- a történelmi vagy társadalmi kérdések ellentétes irányokból való megközelítése
- írásban és szóban egyaránt pontos leírások készítése folyamatokról, eseményekről és más megfigyelésekről
- reneszánsz színdarab jeleneteinek, vagy részletének előadása
- a főoktatás témájához kapcsolódó színdarab előadása.

Ajánlott szépirodalom

Marco Polo életrajza, Bodo Kühn: Gutenberg mester élete; Barabás Tibor: Mágiák Firenzében; Baktay Ervin: Kőrösi Csoma Sándor élete; Leonardo da Vinci írásai; Erdődi Sándor: Így élt Magellán; Sasoknál magasabban, Így élt Husz János, Rónaszegi Miklós: Hínáros tenger; Karliczky Margit: Janus Pannonius; Eve Curie: Madame Curie; Hegedűs Géza: Megkondulnak a harangok, A menekülő herceg, Csingiz Ajtmatov: A fehér hajó; Gerarld Durrell: Madarak, állatok és rokonok; Mikszáth Kálmán: Szent Péter esernyője, A két

koldusdiák, Jókai Mór: Az utolsó budai pasa, Törökvilág Magyarországon, Lamb: Shakespeare-mesék, Irwing Stone: Michelangelo, Majtényi Zoltán: Az utolsó ítélet, Gárdonyi Géza: Egri csillagok, Aszlányi Károly: Kalandos vakáció, Tarkovszkij: Az én nagy barátom, Mark Twain: Tom Sawyer

Kapcsolódási pontok

Az anyanyelvi nevelés minden tantárgyhoz kapcsolódik. Ebben az évben a nagy földrajzi felfedezéseket feldolgozó epocha a legfontosabb kapcsolódási pont.

Kulcsfogalmak / fogalmak

reneszánsz világkép, himnusz, szonett, óda, dal, elégia, epigramma, ballada; költői képek: metafora, megszemélyesítés, alárendelő és mellérendelő összetett mondat, stílus

A fejlesztés várt eredményei

Adott témában különböző nézőpontokat és véleményeket tudnak védeni és cáfolni.

Rövid beszédet tudnak tartani meghatározott témában.

Saját jegyzeteik alapján be tudnak számolni az olvasott szövegekről, saját szavaikkal, szabadon.

Az olvasott vers és próza befogadói élményét árnyaltan tudják megfogalmazni, egyéni színezettel. Olvasható, jó tempójú egyéni írásmóddal bírnak. Előadás utáni beszélgetést követően önállóan tudnak összefoglaló jegyzeteket készíteni.

Olvasott szövegekből jegyzeteket tudnak készíteni.

A gyerekek felismerik az alárendelt és mellérendelt mondatok fajtáit.

Ismerik a költői stílus sajátosságait.

Össze tudják hasonlítani a magyar nyelv és a tanult idegen nyelvek nyelvtani rendszerének bizonyos elemeit.

Az egyszerű mondat részeit gyakorlattan tudják ábrázolni.

8. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Elsősorban az életrajzok, a történelmi eseményekről és a modern történelemről szóló regények tartoznak ennek az évnek a legfontosabb olvasmányai közé.

A XIX. század magas minőségű irodalmából érdemes meríteni: világirodalomban a világtörténelemhez kapcsolódva Dickens regényeiből; vagy akár nem elbeszélői jellegű munkákból, mint Jefferson Függetlenségi Nyilatkozatának nyitó sorai, Martin Luther King beszédei, Voltaire, Rousseau, Diderot felvilágosult gondolatai. A magyar történelemhez kapcsolódva Kossuth Lajos és Széchenyi István beszédeiből ismerjenek meg részleteket, Kölcsey Parainesisének részleteit, a Himnuszt, Vörösmarty Szózatát.

Ösztönözzük a gyerekeket arra, hogy fedezzék fel saját érdeklődési körüket, ez egy egész éves munkájuk lehet, amelyet egy írásbeli dolgozat elkészítésével, egy szóbeli előadás megtartásával és egy hozzá kapcsolódó művészi munkával zárnak le. Az irodalomepocha kiemelkedő témája lehet a romantika, a romantikus látásmód, mely mintegy ellenpólusává válik a forradalmakban megfáradt európai polgárosodásnak. Választhatjuk például Vörösmarty életrajzát, költészetét, középpontba állítva a Csongor és Tünde című művét, Maeterlinck Kék madár című mesejátékát. Választhatunk azonban a XX. század irodalmából életrajzokat és műveket: pl. Kosztolányi Dezső vagy József Attila életrajzát.

A 8. osztály először ismerkedik meg egy jelentősebb drámai művel. Természetesen osztályként már adtak elő színdarabokat az osztálytanítói évek során. Körültekintően kell a munkát előkészíteni, ha a cél egy teljes színházi alkotás.

Ebben a korban még mindig lehetséges, hogy az osztálytanító maga írja meg vagy adaptál egy színdarabot az osztály szükségleteire és képességeire szabott részekkel és témákkal.

Ami a szereposztást illeti, még mindig előnyös, ha a szerep pozitív kihívást jelent a diákok képességeinek fejlesztéséhez.

Nyolcadik osztályban összefoglalják az eddig tanult nyelvtani ismereteket, és a tanárnak törekednie kell arra, hogy a gyerekek előtt egységében jelenjen meg a magyar nyelv rendszere, a különböző nyelvi szintek (hangok, szavak, szófajok, mondatok). Új módszer a tanításban a szöveg felőli megközelítés: mind írott formában, mind az élőbeszédben. Egy-egy mondat megismerése egyszerre több nyelvi szinten történhet, sőt egy-egy szépirodalmi idézet esetében a hangtani, szófajtani, mondatnyi megközelítés mellé hozzátehetik a stilisztikai ismérveket is.

Előzetes tudás

Nyolcadik osztályban összefoglaljuk mindazt, amit már tanultak a gyerekek a leíró magyar nyelvtanból, kommunikáció témájából, szövegértésből és szövegalkotásból.

Irodalomból is a meglévő elméleti és gyakorlati képességekre építünk. A gyerekek adott témában különböző nézőpontokat és véleményeket tudnak védeni és cáfolni.

Rövid beszédet tudnak tartani meghatározott témában.

Saját jegyzeteik alapján be tudnak számolni az olvasott szövegekről, saját szavaikkal, szabadon.

Az olvasott vers és próza befogadói élményét árnyaltan tudják megfogalmazni, egyéni színezettel. Olvasható, jó tempójú egyéni írásmóddal rendelkeznek. Előadás utáni beszélgetést követően önállóan tudnak összefoglaló jegyzeteket készíteni.

Olvasott szövegekből jegyzeteket tudnak készíteni.

A gyerekek felismerik az alárendelt és mellérendelt mondatok fajtáit.

Ismerik a költői stílus sajátosságait.

Össze tudják hasonlítani a magyar nyelv és a tanult idegen nyelvek nyelvtani rendszerének bizonyos elemeit.

Az egyszerű mondat részeit gyakorlottan tudják ábrázolni.

Tantárgyi fejlesztési célok

Érvelési technikák elmélyítése. Kommunikációs technikák alkalmazása a helyzetnek megfelelő módon. Szókincsfejlesztés. Nyomtatott és elektronikus formájú irodalmi és egyéb szövegek önálló feldolgozása. A tanult nyelvtani, helyesírási ismeretek normakövető alkalmazása. Különböző vélemények összevetése. A memória fejlesztése. A nyelvi egységek szövegbeli szerepének megfigyelése. A különféle irodalmi műfajok felismerése és megkülönböztetése. Kreatív történet és elbeszélési és történet átirási gyakorlatok. Szituációk és instrukciók értelmezése. Az önálló műbefogadás teljesebb és minél gyakoribb élménye.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- versek, idézetek a modern történelemhez kapcsolódva: Kossuth Lajos és Széchenyi István beszédeinek részletei, a Himnusz, Vörösmarty Szózata

- erős életrajzi és érzelmi töltésű költemények (pl. Juhász Gyula: Párizsi elégia; József Attila: A Dunánál, Levegőt, Elégia; Radnóti Miklós: Nem tudhatom; Ady Endre: Föl-földobott kő)

- éves munka készítése szabadon választott témából, és előadása az osztály előtt
- életrajzok, történelmi események és a modern történelemről szóló regények - a XIX. század világirodalmából: Dickens regényei, Martin Luther King beszédei, Voltaire, Rousseau, Diderot felvilágosult gondolatai
- a magyar irodalomból az irodalomepocha témája lehet a romantika, a romantikus látásmód: például Vörösmarty életrajza, költészete, a Csongor és Tünde, Maeterlinck Kék madár című mesejátéka
- életrajzok és művek a XX. század irodalmából (pl. Kosztolányi Dezső vagy József Attila életrajza)
- a tanult nyelvtani ismeretek összefoglalása és gyakorlása
- a nyelv egységes, egész rendszerének vizsgálata a különböző nyelvi szinteken (hangok, szavak, szófajok, mondatok)
- a szöveg tanulmányozása mind írott formában, mind az élőbeszédben
- egy-egy mondat megismerése egyszerre több nyelvi szinten, sőt egy-egy szépirodalmi idézet esetében a hangtani, szófajtani, mondattani megközelítés mellett stilisztikai ismérvek keresése is
- egy teljes színházi előadás létrehozása: választható reneszánsz, klasszicista vagy akár romantikus darab is.

Ajánlott szépirodalom

Jókai Mór: A kőszívű ember fiai, És mégis mozog a föld, Fekete gyémántok, Egy magyar nábob; Mikszáth Kálmán: A gavallérok; Dumas: Három testőr, Monte-Christo grófja; Jules Verne regényei; Dickens: Twist Oliver, Karácsonyi ének; Harriet Beecher Stowe: Tamás bátya kunyhója; Kertész Erzsébet: Harriet regénye; Móricz Zsigmond: Légy jó mindhalálig, Pipacsok a tengeren; életrajzi regények

Kapcsolódási pontok

Az anyanyelvi nevelés minden tantárgyhoz kapcsolódik. Ebben az évben az év végi drámafeldolgozáshoz kapcsolódik leginkább a tantárgy.

Kulcsfogalmak / fogalmak

modern líra, életrajz, útkeresés, szöveg felőli megközelítés, szintézis

A fejlesztés várt eredményei

Önálló előadást tartanak – egyéni kutatás és forrásfeldolgozás után – szabadon választott témakörben.

Tájékozódni tudnak alapvető tömegkommunikációs műfajokban.

A gyerekek szerepelnek egy teljes színdarabban.

Fogalmazást tudnak írni egy, az órán megbeszélt témáról a fő pontok összefoglalásával vagy egy bizonyos szempont kiemelésével.

A gyerekek jártasakká válnak a különféle érvelő műfajokban: ismertetés, magyarázat, tudósítás.

Ismerik a fő költői képek és alakzatok jelentését és használatát: hasonlat, metafora, megszemélyesítés, párhuzam, ellentét, ismétlés, fokozás.

Elemezni tudják az összetett mondatokat és szavakat.

A szavakat tagolni tudják szóelemekre.

Tudatosan használják a szókincs különböző rétegeit (köznyelv, szaknyelv, irodalmi nyelv).

Biztos helyesírással rendelkeznek a közkeletű idegen szavak és tulajdonnevek írásában.

Számтан és matematika

Bevezetés 1-4. évfolyam

A matematikában is, mint minden más tárgyban, a gyerekek természetét figyelembe kell venni. A matematikatanítás három szakaszra tagolódik a Waldorf-iskolában. Az első három osztályt felölelő első szakaszban a számtant a gyermekek életfunkcióival közvetlenül kapcsolódó tevékenységi területről hívjuk elő, itt a ritmusra és művészi képzelőerőre építünk, a számokkal végzett munkát ritmikus mozgással is segítjük, legyen az futás, tapsolás vagy ugrás. A kisgyermek a 9. életév tájáig a világot egységben látja. A számolástanításban kezdetben az egészből indulunk ki, és az egésztől haladunk a részek felé. A harmadik osztály végén a gyerekek biztonsággal mozognak a természetes számok világában. Mikor 10 éves korban az egységes világ töredezni kezd, eljön az ideje, hogy a törtekkel foglalkozzunk. A gyerekek egyre tudatosabban élnek a világban, így a számtanfeladatoknak is közelebb kell kerülniük a mindennapi élethez, valódi, praktikus, gyakorlati példákkal kell foglalkoznunk. Így a 4-8. osztályt felölelő második szakaszban a fő hangsúly teljes mértékben áttolódik a gyakorlatra. A 9. osztállyal kezdődő harmadik szakaszba való átmenetre a racionális szempontok belépése jellemző.

1. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az akaratlagos tevékenység dinamikájának bensővé kell válnia a megszámlálhatóság megtapasztalása által. A képszerű ábrázolásban megnyilvánuló számminőség kell hogy motiválja a gyermekek tevékenységét. Fontos szempont a test-orientált értelem iskolázása a mozgási tapasztalatok, a mozgáslehetőségek (nagy és finom motorikus mozgások) kihasználása, valamint a koordinációs gyakorlatok által. Emellett lényeges elem a számolástanulás első időszakában a képek alkalmazása.

Eleinte fontosnak látszik a tulajdonképpeni számolás lehető legkonkrétabb, legszemléletesebb megközelítése, valamint „az egésztől a részek felé” vezérmotívum szem előtt tartása. Ez azt jelenti, hogy ki kell alakítani az analitikus és a szintetikus gondolkodás helyes kapcsolatát.

A számolás tanításában kezdetben analitikusan kell eljárni. Az 1-ből, mint egységből kiindulva kvalitatív módon mutatjuk meg a többi számot 1-től 10-ig. A számok írása a szemléletesebb római számokkal kezdődik, amelyek az arab számoknál kevésbé absztraktak. Ezt követi az arab számok használata. A számfogalom kialakítását történetekkel segítjük, hogy a gyerekek érzelmi kapcsolatot tudjanak kialakítani a számokkal, így ne csupán egy absztrakt szimbólum-rendszert lássanak a számokban. A számok bevezetését követi a négy alpművelet bevezetése. Az első években a fejszámolás képességének kialakítása kap nagyobb hangsúlyt és csak bemutató jelleggel ismerik meg a négy alpműveletet leíró matematikai jelrendszert. Tehát a szóbeliség kap nagyobb hangsúlyt a feladatok

elvégzésénél. A matematikai műveleteket kezdetben analitikus módon - az egészből, az eredményből kiindulva - részekre bontással vezetjük be. Ezzel a módszerrel a gyerekek a matematika válaszok lehetőségének sokszínűségét is megtapasztalhatják. A négy alpművelet egyszerre kerül bevezetése. A számsorok ritmikus, mozgásos tanulása is elkezdődik.

A feladatokat általában közösen vagy kisebb-nagyobb csoportban oldják meg, az egyéni feladatmegoldások még ritkán jelennek meg.

Előzetes tudás

A gyerekek számlálási képessége, eddigi számélményeik.

Tantárgyi fejlesztési célok

Elsődlegesen a számfogalom kialakítása a tanulóknál. Számjegyek írásának elsajátítása. A négy alpművelet segítségével a fejszámolás képességének fejlesztése.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Számlálás és egyszerű fejszámolás 1-től 100-ig tartó számkörben. A számjegyek elsajátítása, kiindulva római/székelly számjegyekből, amelyet az arab számjegyek bevezetése követ. Négy alpművelet bevezetése és alkalmazása a természetesen számok körében 1-20-ig terjedő számkörben. Fejszámolás gyakorlása a megadott számkörben. Az alpműveletekhez kapcsolódó alapvető matematikai műveleti jelek megismerése. Számsoros mozgásos bevezetése.

Kapcsolódási pontok

A számlálás az egész életünket átszövi. Minden első osztályban tanított tantárgy lehetőséget biztosít a számlálásra, a négy alpművelet gyakorlására.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Számlálás. Minőségi számfogalom. Összeadás, kivonás, szorzás, osztás.

A fejlesztés várt eredményei

A tanulók eligazodnak az 1-től 100-ig tartó számkörben. A számjegyeket ebben a tartományban felismerik. Fejben képesek egyszerű fejszámolásokat elvégezni a 100-as számkörben. Biztonsággal számolnak fejben és írásban a 1-20-ig terjedő számkörben.

2. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A második osztályban folytatódik az első osztály tanulási folyamata. A feladatok még mindig szóban hangoznak el, és fejszámolás segítségével oldják meg a tanulók. A mozgásgyakorlatok továbbkísérik a számolástanulást. Tapssal, lépéssel és egyéb ügyességet fejlesztő gyakorlatokkal: ujjgyakorlatokkal, fonaljáték segítségével fejlesztjük a koncentrációs

és memória képességet és a finom motorikus készséget. Az írásos feladatok egyre nagyobb hangsúlyt kapnak a szóbeli megoldások mellett. Gyakoroljuk az analitikus és szintetikus formában megfogalmazott számolási feladatok leírását. A számsorok gyakorlásával egyidejűleg bevezetésre kerül a szorzótábla. A szorzótáblák elsajátítását segítik a számsorok grafikus megjelenítése.

Előzetes tudás

Az első osztályban kialakult számfogalom és a négy alpművelet ismerete.

Tantárgyi fejlesztési célok

A tanulók koncentrációs képességének fejlesztése. A számolás iránti érdeklődés fenntartása. A természetes számok fogalmának bővítése. A négy alpművelet számkörének bővítése.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A számkör kibővítése. A négy alpművelet gyakorlása 100-as számkörben. Fejszámolás gyakorlása. A négy alpművelet gyakorlása (a feladatmegoldás alapja még mindig a fejszámolás). Több különböző számtani műveletet tartalmazó feladatok bevezetése és leírása. Egyszerű szöveges feladatok megoldása. Az oszthatóság szabályszerűségeinek vizsgálata a páros és páratlan számok megismerésével. Számsorok rendszeres gyakorlása, ismerete. A szorzótáblák bevezetése 1-től 10-ig.

Kapcsolódási pontok

Idegen nyelveken folytatódhat a számlálás és számolás. A formarajz szimmetria-formáiban is megjelenik a számolás, de a második osztály más tevékenységeiben is megvan a lehetőség a matematikai feladatok gyakorlására.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Számtani sorok vizsgálata, páros és páratlan számok, alpműveletek.

A fejlesztés várt eredményei

A tanulók képesek 100-as számkörben biztonsággal a négy alpműveletet elvégezni fejben és leírt formában. Ismerik a több műveletet tartalmazó feladatokat. Ismerik a páros és a páratlan számokat. Emlékezetből tudják a számsorokat és a szorzótábla egyszerűbb sorait.

3. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Amíg a korábbi évfolyamokon a számlálást és számolási feladatokat konkrét feladatokhoz kötöttük, addig a harmadik osztályban a számfogalmat a különböző mérésekkel és a mértékegységek bevezetésével általánosítjuk. A méréseket kezdetben alkalmilag választott, később szabvány egységekkel végezzük. A mérés-korszakban a gyerekek által a mindennapokban használt és „belakott” tereket vizsgáljuk. A mérés eszköze, a mérték az

emberhez kötődik, ezzel szembesülnek a tanulók. A mértékegységek kialakulásának szociális szerepét és az egységes mértékegységek használatának fontosságát tapasztalják meg ezáltal. A mérés során a számegyenes bevezetésére is sor kerül.

Ebben az osztályban megismertetjük az írásbeli alpműveletekhez kapcsolódó feladatmegoldások módszereit, amelyek elsajátítása nagy hangsúlyt kap. Az "írásbeliség" a matematikában a helyi-és alaki értékek megértésében nyújt segítséget. A fejszámolás továbbra is lényeges eleme a matematika-tanulásnak. Ehhez kapcsolódóan a szorzótábla egyéni, emlékezetből való ismerete a tanév végéig megtörténik.

Előzetes tudás

A négy alpművelet használata fejben és írásban a százas számtartományon belül. Számsorok és a szorzótábla kezdeti ismerete.

Tantárgyi fejlesztési célok

A számfogalom általánosabb fogalommá válik. Megismerik a tér, tömeg, űrtartalom és idő meghatározását, a tanult mértékegységeket alkalmazzák. Ezzel párhuzamosan megismerkednek az írásbeli számolás technikai eljárásaival. A közös feladatmegoldást egyre többször az egyéni feladat megoldások váltják fel.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Fejszámolás fejlesztése. Többjegyű számok összeadása és kivonása fejben. Számtani műveletek számkörének bővítése 1000 fölé. A számok helyi-és alaki értékének bevezetése. A négy írásbeli alpművelet bevezetése és gyakorlása. Kétjegyű számok szorzása írásban. Osztás egyjegyű számokkal írásban. Számok kapcsolatainak vizsgálata, osztó és többszörös fogalma. Mértékegységek ismerete, mérés választott és kialakított egységekkel. Tömeg, hosszúság, űrtartalom, idő fogalmának kialakítása.

Kapcsolódási pontok

Idegen nyelveken való számolás, tervek készítése a házépítés korszakban, mérések a kézimunkában.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Mértékegységek. Becslés. Pontosság. Számegyenes. Írásbeli alpműveletek.

A fejlesztés várt eredményei

A tanulók biztonsággal számolnak az 1000 számkörben. Emlékezetből tudják a szorzótáblát. Ismerik a számok helyi- és alaki értékét. A négy alpműveletet képesek írásban is elvégezni. Ismerik a tömeg, a hosszúság, az űrtartalom és az idő mértékegységeit.

4. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A gyermekek fejlődésében a 9. életévük elérése körül lényeges változások mennek végbe. A környező világ és belső világuk harmóniája „darabokra törik”. A lelkükben végbemenő változásokhoz igazodik a számolás és matematika tanterve, amikor is a 4. osztályban a gyermekeket bevezetjük a törtszámok világába. Arra kell törekednünk, hogy a gyerekek megtapasztalják és megértsék a törtek lényegét. Ezután gyakorolják a törtekkel a négy alpműveletet, valamint az egyszerűsítést, bővítést, a közös nevezőre hozást és a törtek összehasonlítását.

A harmadik évfolyamban a mérés és az írásbeli alpműveletek során felmerült a maradék fogalma. A pozitív egész számok halmaza már nem elégséges, hogy ezt a problémát kezelni tudjuk. A közös törtek bevezetésével lehetőség nyílik a pozitív egész számok rendszeréből kilépni és új szempont szerint vizsgálni a világot. Az egész és a rész vizsgálata a gyermekben zajló változásokhoz is kapaszkodót biztosít.

Előzetes tudás

A szorzótábla ismerte, a korábbi fejszámolási gyakorlatok és a négy alpművelet alkalmazása megfelelő alapot nyújtanak a törtek bevezetéséhez és a törtszámokkal való műveletek elsajátításához.

Tantárgyi fejlesztési célok

A megfigyelőképesség, az önálló, fegyelmezett, logikus, problémamegoldó gondolkodás fejlesztése. A matematikai tartalom képi, szóbeli és írásbeli kifejezőképességének fejlesztése.

A matematikatanulással kapcsolatos tevékenységformák, szokások bővítése, erősítése.

A bővülő matematikai tartalomnak megfelelően a matematikai fogalomalkotás képességeinek fejlesztése. A szám- és műveletfogalom elmélyítése, tartalmi bővítése. A számolási rutin fejlesztése. Az önállóság növelése a feladatok értelmezésében és megoldásában.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Fejszámolás gyakorlása. Számítási műveletek kiterjesztése 10 000-es számkörre. Írásbeli szorzás és osztás többjegyű számokkal. A műveletek közötti kapcsolat vizsgálata, műveleti sorrend és zárójel használata.

A közös törtek fogalmának bevezetése. Azonos és különböző nevezőjű törtek összehasonlítása, átalakítása. Négy alpművelet a közös törtekkel.

Becslés, közelítő érték megkeresése. A kerekített értékek fogalmának kialakítása. A legnagyobb közös osztó és a legkisebb közös többszörös fogalmának megértése és használata.

Kapcsolódási pontok

Kézimunka-tervkészítés (keresztszemes hímzés), zenetanulás, anyanyelvi beszédképzés (különböző ütemű dalok, versek éneklése, mondása)

Kulcsfogalmak / fogalmak

Bennfoglalás. Egyenlő részekre osztás. Közösleges tört. Áltört, vegyes tört. Számláló, nevező. Reciprok fogalma. Egyszerűsítés, bővítés. Közös nevező. Összevonás. Tört szorzása és osztása egész számmal. Alapműveletek törtszámokkal.

A fejlesztés várt eredményei

Elsajátítják az írásbeli szorzás és osztás műveletét többjegyű számokkal. Ismerik a törtszámokat és a hozzájuk kapcsolódó fogalmak jelentéseit. Elsajátítják a négy alapműveletet a közösleges törtekkel. A tanulók ismerik a közös osztó és közös többszörös fogalmát. Képesek összehasonlítani a törteket.

Bevezetés 5-8. évfolyam

A 11-12. életévüket betöltött gyermekek gondolkodási-logikai képessége lehetővé teszi, hogy a már meglévő tudásukat rendszerezni tudják. Ez a lépés, amely 7. osztálytól megjelenik az algebrában, elvezet a számolási folyamatok megfigyelésén át az általános érvényű összefüggések felismeréséhez. Ha a diákok gyakorlatot és biztonságot szereznek a matematikai törvények megismerése és a műveletek végzése során, magabiztossá válnak a matematikai feladatmegoldásokban. Ebben az életkorban felébreszthetjük a diákokban a világ iránti érdeklődést, ha a gondolkodást praktikus életszükségletekre, követelményekre irányítjuk. A számolás a gondolkodás területén végzett aktív akaratnevelés.

A geometria a legalapvetőbb fogalmak megismerésén át elvezet a világban lévő törvényszerűségek felismeréséhez. Ez a folyamat sokkal könnyebben sikerül, ha a diákok megismerik a geometriai törvényszerűségek mellett a szerkesztett formák szépségét is. Amit csodálkozással tapasztalnak meg az 5. osztályos szabadkézi geometriában, azt gondolati úton tanulmányozzák a 6-7. és a 8. osztályokban. A diákoknak meg kell ismerniük a matematika tanulásához szükséges nyelvi-logikai szerkezeteket, a köznyelvi és a matematikai nyelv különbözőségét és a szaknyelv szoros kötődését a tantárgyhoz.

5. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A négy alapművelet összekapcsolása, műveletek sorrendje. Számelméleti alapok. Műveletek közösleges törtekkel. A tizedes törtek bevezetése. Műveletek tizedes törtekkel. Szabadkézi geometria.

Előzetes tudás

A négy alpművelet az egész számok körében (írásban és fejben). A tört fogalma, műveletek közönséges törttekkel.

Tantárgyi fejlesztési célok

A 4. osztályban bevezetett törtszámítást gyakorolják. Az egyszerűsítést, bővítést a nevezők prímtenyezőkre bontásával végzik. Ezt követik a tizedes törttek, mint a tört számok használata a mindennapokban. A maradékos osztás bevezetése után a diákok az 5. osztályban fedezhetik fel a tizedes törttekkel való számolás praktikusságát. Kifejlesztjük a gyermekekben azt a képességet, hogy az egész és törtszámokkal, valamint a tizedes törttekkel biztosan számoljanak. Az 5. osztályos szabadkézi geometriát a kör és az egyenes kettősségével kezdjük. Ahhoz, hogy a diákok számára ez a két mértani alakzat a lehető legintenzívebb élménnyé váljon, ajánlatos először körző és vonalzó nélkül, szabad kézzel rajzolni. A történelem órákon mesélt ó-egyiptomi történetekkel összefüggésben lehet tárgyalni Pitagorasz zsinórját (a derékszög kifeszítéséhez) és így a diákok először találkozhatnak Pitagorasz nevével.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A fejszámolás állandó gyakorlása.

A négy alpművelet összekapcsolása, műveletek sorrendje.

Prím- és összetett számok.

Két szám közös osztói, közös többszörösei, legnagyobb közös osztó, legkisebb közös többszörös meghatározása (a nevezők prímtenyezőkre bontása).

Számolás törttekkel.

Törttek ábrázolása számegyenesen.

A tizedes törttek bevezetése.

A helyi érték táblázat ritmikusan, mozgásszerűen és minőségileg bevezetve.

A tizedes tört és a helyi érték kapcsolata.

Számolás tizedes törttekkel, a tört számítás begyakorlása.

Kerekítés.

Mértékegységek, mint tizedes törttek.

A szabadkézi geometria elvezet a mértani alakzatokhoz.

Kör, négyzet, háromszög (egyenlő oldalú-, egyenlő szárú-, derékszögű háromszög).

Színezéssel és fantáziával különféle minták érhetők el. A gyermekek kiszínezik ezeket a virágszerű formákat és ezáltal új geometriai formákat fedeznek fel.

Kapcsolódási pontok

Növénytan epocha (virágszerű geometriai formák, szimmetriák vizsgálata).

Történelem epocha (egyiptomi törzs törttek, Pitagorasz zsinór).

Kulcsfogalmak / fogalmak

Prím- és összetett szám fogalma. Közös osztó, közös többszörös fogalma, legnagyobb közös osztó, legkisebb közös többszörös fogalma. Tizedes tört.

Kör, négyzet, háromszög szemléletes fogalma.

A fejlesztés várt eredményei

Az írásbeli szorzást, osztást a többjegyű természetes számokkal megbízhatóan végzik. A gyermekek ismerik a prím- és összetett számokat, a prímtenyezős felbontást, a legnagyobb közös osztó és a legkisebb közös többszörös meghatározását. Ismerik a számok tizedestört alakját. Képesek összehasonlítani a tizedes törteket. A négy alpműveletet tizedes törtekkel képesek elvégezni. Felismerik a szabadkézi geometria során megismert alapvető síkbeli geometriai alakzatokat.

6. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A tanulók megismerkednek a racionális számokkal és a négy alpműveletet is ebben a számkörben végzik. A százalékszámítást elsajátítják és alkalmazzák feladatokban. Az euklidészi szerkesztés elemeinek segítségével szabályos sokszögeket, háromszögeket szerkesztenek. Megismerik a háromszögek és négyszögek fajtáit és tulajdonságait.

Előzetes tudás

Közönséges és tizedes törtekkel végzett műveletek ismerete.

A geometria elemeinek és alakzatainak tapasztalati úton szerzett ismerete.

Tantárgyi fejlesztési célok

A tanulók megismerkednek a százalékszámítással, mint a matematika gyakorlati alkalmazásával. Körzővel és vonalzóval pontos szerkesztések végeznek, képesek a szerkesztés menetének leírására. A geometriai törvényszerűségeket és összefüggéseket felismerik, bizonyítják a háromszögek egyszerű tételeit.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Összetett aritmetikai feladatok végzése a nem negatív racionális számok körében.

Egyenes és fordított arányosság. Arányos osztás.

Százalékszámítás, az alap, a százalékláb és a százaléérték kiszámítása arányos következtetéssel.

A százalékszámítás alkalmazása a kereskedelmi számításokban: kamat-, árengedmény-, átváltás-, nyereség- és veszteség-, áfa-számítás valamint a képletek használatának általános bevezetése az egyszerű kamatszámítás segítségével.

A negatív egész számok bevezetése

A négy alpművelet a negatív számokkal.

Szabályos sokszögek szerkesztése a kör egyenlő részekre történő osztásával.

Háromszögek szerkesztésének alapesetei speciális (egyenlő szárú, egyenlő oldalú, derékszögű) és általános háromszögre.

A háromszögek belső szögeinek összege.

A szögek fajtái, nevezetes szögpárok és tulajdonságaik.

Négyszögek fajtái és elemi tulajdonságaik.

Kapcsolódási pontok

Kertművelés, földrajz (tájékozódás a valóságos viszonyokról térkép és egyéb vázlatok alapján, arányos becslés)

Kulcsfogalmak / fogalmak

Az egyenes és fordított arányosság definíciója. A százalék, alap , százalékláb, százaléktér fogalma. Számok ellentettje, abszolút értéke. Hegyesszög, tompaszög, homorú szög, egyenesszög és a teljesszög fogalma. Egyállású-, váltó-, mellékszögek. Háromszögek egybevágósága. A négyszögek fajtái (négyzet, téglalap, paralelogramma, rombusz, trapéz, deltoid)

A fejlesztés várt eredményei

A diákok készség szinten végzik a műveleteket a nem negatív racionális számok körében. Az egyenes és fordított arányosságot felismerik és alkalmazzák egyszerű, konkrét feladatokban. Ismerik a százalékszámítás fogalmait (alap, százaléktér, százalékláb), és ezek kiszámításának módját. Képesek körzővel és vonalzóval pontos szerkesztések elvégzésére. Szerkesztési feladatokban önállóan tudják alkalmazni a szakasz- és szögfelezést, szögmásolást, képesek adott egyenessel párhuzamos és adott egyenesre merőleges egyenesek szerkesztésére. Ismerik a háromszögek és négyszögek fajtáit és tulajdonságait. A nevezetes szög párokat, a háromszögek és a négyszögek belső szögeinek összegét alkalmazzák egyszerű feladatokban.

7. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Bevezetés az algebrába. Elsőfokú egyismeretlenes egyenletek megoldása. Pozitív egész kitevőjű hatványozás az egész számok körében. Egybevágósági transzformációk. Kerület- és területszámítás.

Előzetes tudás

A négy alpművelet végzése a racionális számok körében.

Tételek, síkbeli alakzatok ismerete.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az algebra bevezetésével a műveletfogalmat mélyítjük el és terjesztjük ki. Az egyenletek megoldása során a mérlegelv tudatos alkalmazására törekszünk, az eredmény ellenőrzése során a diákok megtanulják saját gondolkodásuk kontrollját és fejlődik az önellenőrző képességük. A geometriában a tanulók rendszerező képességét és a helyes kommunikációs képességet fejlesztjük.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A négy alapművelet végzése racionális számokkal több zárójeles feladatokban, a műveletek tulajdonságainak alkalmazásával.

A végtelen szakaszos tizedes törtek vizsgálata, a maradékos osztástétel.

A pozitív egész kitevőjű hatványozás fogalma és műveleti tulajdonságai.

2, 3, 5 hatványai, négyzet- és köbszámok.

Négyzetre emelés és gyökvonás teljes négyzetből.

Összefüggések a szorzótáblában.

Grafikus formában megadott egyszerű statisztikai adatok vizsgálata és belőlük következtetések levonása.

Algebrai kifejezések fogalma, értéke, összevonása és szorzása.

Elsőfokú egyenletek zárójelekkel, törtekkel és gyakorlati alkalmazásuk feladatok megoldásában.

Arányok és aránypárok.

A négyszögek fajtái és szimmetriájuk, származtatásuk.

Logaritmikus spirál és archimédeszi - spirál, levélformák szerkesztése.

Egybevágósági geometriai transzformációk: tengelyes- és középpontos tükrözés, pont körüli elforgatás, párhuzamos eltolás fogalma, tulajdonságai.

Pitagorasz- tétel, a tétel bizonyítása. és alkalmazása.

Szimmetrikus alakzatok vizsgálata.

A kör és egyenes kölcsönös helyzete.

A kerület és terület fogalma, a háromszög és a négyszögek kerület- illetve terület képletei.

Egyszerű perspektíva vázlatok.

Kapcsolódási pontok

Történelem (a reneszánsz), rajzolás (perspektivikus ábrázolás), fizika (az emelőtörvény alkalmazásának matematikai alapjai).

Kulcsfogalmak / fogalmak

Véges és végtelen szakaszos tizedes törtek fogalma. Az egész számok pozitív egész kitevőjű hatványának fogalma. Algebrai kifejezés, egynemű és különnemű algebrai kifejezés, egy- illetve többtagú algebrai kifejezés fogalma. Mérlegelv. Tengelyes- és középpontos tükrözés, pont körüli elforgatás, párhuzamos eltolás fogalma. Szelő és érintő. A tengelyes -, középpontos és forgás szimmetria. A kerület és a terület fogalma.

A fejlesztés várt eredményei

A gyerekek tudatosan alkalmazzák a mérlegelvet elsőfokú egyismeretlenes egyenletek megoldásában. Képesek szöveges feladatokat egyenlettel, illetve következtetéssel megoldani. Ismerik a pozitív egész kitevőjű hatványozás fogalmát és műveleti tulajdonságait. Az egybevágósági transzformációkat (tengelyes- és középpontos tükrözés, elforgatás, párhuzamos eltolás) képesek végrehajtani. Felismerik a szimmetriákat és tulajdonságaikat alkalmazzák háromszögek és négyszögek vizsgálatában. Képesek a tanult kerület-, s terület-képletek alkalmazására. Ismerik a Pitagorasz-tételt, és alkalmazzák alakzatok egyes hiányzó adatainak meghatározására.

8. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Elsőfokú kétismeretlenes egyenletrendszerek, elsőfokú egyenlőtlenségek. Szöveges feladatok megoldása egyenlettel, illetve egyenletrendszerrel. Négyzetgyökvonás. A háromszögek nevezetes vonalai, a kör és érintői. Térgeometria, felszín és térfogatszámítás. Bevezetés a valószínűségyszámításba.

Előzetes tudás

Elsőfokú egyismeretlenes egyenletek megoldása. Algebrai kifejezés fogalma, összevonása. Pozitív egész kitevőjű hatványozás az egész számok körében. Geometriai alakzatok felismerése, tulajdonságaik, kerület és terület képleteik.

Tantárgyi fejlesztési célok

A mérlegelv tudatos alkalmazása, értő, elemző olvasás, az összefüggések felismerése, modellezése. A következtetési képesség fejlesztése és az eredmények realitásának megítélése. Tájékozottság a koordináta-rendszerben. Függvényszemlélet kialakítása az algebrában és a számolási készség fejlesztése. Tapasztalatszerzés események megfigyelésben, relatív gyakoriság meghatározásában.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Az algebrában a műveletek tulajdonságai (kommutativitás, asszociativitás, disztributivitás). Többtagú algebrai kifejezések szorzása és szorzattá alakítása.

Elsőfokú, kétismeretlenes egyenletrendszerek és elsőfokú egyenlőtlenségek megoldása.

Szöveges feladatok megoldása egyenlettel, egyenletrendszerrel.

Négyzetgyök fogalma, négyzetgyökvonás.

Számrendszerek. Bináris aritmetikai (számolás kettes alapú számrendszerben).

Valószínűségi kísérletek, gyakoriság, relatív gyakoriság, az átlag kiszámítása néhány elem esetén.

Descartes-féle derékszögű koordináta - rendszer, egyszerű lineáris kapcsolatok táblázata, grafikonja. Lineáris függvények.

Elsőfokú egyismeretlenes egyenlet, illetve elsőfokú kétismeretlenes egyenletrendszerek grafikus megoldása.

A kör kerülete, területe.

Thalész-tétel, a kör és érintői, az érintőszög fogalma.

A háromszögek nevezetes vonalai, beírt köre, körülírt köre.

Hasonlósági transzformációk (nagyítás, kicsinyítés).

Platóni testek (tetraéder, oktaéder, hexaéder, dodekaéder, ikozaéder), Euler-tétel.

Testek felszíne és térfogata (kocka, téglatest, gúla, hasáb, henger és kúp).

A sokszögek kerülete és területe, a szabályos sokszögek szögei, tulajdonságai.

Feladatok a Pitagorasz-tétel alkalmazásával.

Kapcsolódási pontok

Fizika (Folyadékok törvényeinek vizsgálatában, optikai számítási feladatokban)

Kulcsfogalmak / fogalmak

Magasságvonal, középvonal, súlyvonal, szögfelező, oldalfelező merőleges. Háromszögek beírt és körülírt köre. Gyakoriság, relatív gyakoriság, átlag. Descartes-féle derékszögű koordináta-rendszer, koordináták (abszcissza, ordináta). hasonlósági transzformáció

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek biztosan dolgoznak elsőfokú egyismeretlenes egyenletekkel, egyenletrendszerekkel és alkalmazzák azokat egyszerű szöveges feladatok megoldására. Ismerik a műveletek tulajdonságait (kommutativitás, asszociativitás, disztributivitás). Készség szinten tudnak pontot ábrázolni a derékszögű koordináta-rendszerben. Képesek elsőfokú függvények ábrázolására. Tudnak algebrai kifejezéseket összevonni, többtagú kifejezéseket szorozni és szorzattá alakítani. Képesek háromszögekkel és négyszögekkel kapcsolatos feladatokat elvégezni. Ismerik a Thalész- és Pitagorasz-tételt és képesek háromszögek és négyszögek ismeretlen adatainak kiszámítására. Képesek a tanult kerület-, terület-, felszín-, és térfogat-számítási képletek alkalmazására egyszerű gyakorlati feladatokban.

Történelem

Bevezetés

A történelemtanítás alapvető célja az, hogy segítsen megérteni a világot, amelyben élünk. A történelem – mint az emberiség múltjának ismerete – az emberi tudat fejlődésének folyamatára világít rá. A múlt tanulmányozása során felfedezzük a különböző történelmi korokat és kultúrákat, hogy azokat összehasonlíthassuk saját korunkkal. A történelem megismerése segít megérteni és feltárni a jelenkor összefüggéseit is. A történelem tanítása a jelenkorból, az adott helyzetből indul ki. Ez nem csak azt jelenti, hogy a jelenkorra vonatkozó, történelemmel kapcsolatos témakörökkel és azok hátterével foglalkozunk, hanem

azt is, hogy a kiindulási pont megválasztásában a gyermekek életkorát, fejlettségét és érdeklődését is figyelembe vesszük. A történelemtanterv vezérmotívuma az emberiség tudatfejlődési folyamata és az egyes gyermek tudatfejlődése között meglévő párhuzam. Ez a tantervi anyag kiválasztásának szempontjait is meghatározza. A tanár példákra, a történelmi személyek és események képszerű megjelenítésén keresztül mutatja be a történelmi fejlődést előidéző erők meghatározó jellemzőit. A történelmi tanulmányokhoz nemcsak a múlt, hanem a jövő is szorosan hozzátartozik. A minden egyes emberben benne rejlő lehetőségek jelentik azt a forrást, melyet a tanulás során fel kell tárunk. A tanulók várhatóan felismerik, hogy a különböző történelmi kultúráknak, vallásoknak, az egyes népek és nemzetek történelmi küldetésének mind megvolt a maga fontos szerepe az emberiség fejlődésében. Tisztelet ébred bennük az egymástól eltérő kultúrák, vallások, népek iránt, tisztelet és felelősségérzet a saját kultúrájuk iránt. Felismerik, hogy az emberi faj fogalma magába foglal minden népet, és az egyes népek kölcsönös függőségben, egymásra utalva élnek. Minden nemzedéknek megvan a maga felelőssége a történelem alakításában. Az emberi szabadság alapjainak lerakásához a történelemtanítás úgy járulhat hozzá, ha nem szabja meg a jövő generációjának gondolkodását, nem kész ideológiákat kíván átörökíteni, hanem segíti az önálló ítéletalkotás és gondolkodás, az erkölcsi értékek és a szociális érzékenység kialakulását. A mi felelősségünk, hogy olyan képességek kialakulását segítsük, amelyek által a felnövő fiatalok lelkesen és bátran lépnek az életbe és formálják jövőjüket.

5. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A tanulók ebben az életkorban figyelmesebbé, érdeklődőbbé válnak a világ iránt, egyre jobban belehelyezkednek az őket körülvevő valóságba. A gyermekeket megismertetjük az első valóságos történelmi fogalmakkal. Az évfolyam témája alapvetően az ókor: az ősi India, Perzsia, Mezopotámia és Egyiptom kultúrája (lehetséges még: ókori Kína, Közép- és Dél-Amerika kultúrája), történetek a görög mitológiából, görög történelem Homérosz idejétől Nagy Sándor koráig. A tanulók élményszerűen, a tanár képszerű elbeszélése alapján tapasztalják meg, mennyire eltérőek az ókori nagy kultúrkorszakok. Megfigyelhetik, hogy a földrajzi környezet és az akkori éghajlat mennyiben befolyásolta egy adott társadalmi kultúra kialakulását. Példákra keresztül a tanár bemutatja, hogyan alapozták meg a régmúlt idők a mai kultúránkat. Felébresztjük bennük azt az érzést, hogy a Föld népei együtt bontják ki az emberi civilizáció virágát, melyben minden kultúrának megvan a maga sajátossága, szerepe, ugyanakkor mindegyik hozzátartozik a történelem folyamatához, és szorosan kapcsolódik a jelen kultúrához is. Így a gyermekek látóköre nem zárul le saját földrajzi határaiknál, megélik az emberiség egyes kultúráinak egymással való kapcsolatát.

Előzetes tudás

Előzetes szaktárgyi ismeretek nem szükségesek. Ebben az életkorban minden egészséges gyermekben megjelennek olyan képességek, melyek lehetővé teszik a történelmi múlt

jelenségeinek megértését. Értelmi fejlődésüket az jellemzi, hogy jobban felfogják a kérdések, jelenségek reális, racionális vonatkozásait. A képi elem a gondolkodás folyamatában továbbra is fontos szerepet játszik a gyermekek tudatában, de kezdetét veszi az a folyamat, amikor a fogalmak alkotása és megértése már nem annyira az egyes képek és gondolatképek alkotásán alapul, hanem azon, hogy képesek tiszta, tényszerű, érzésektől mentes fogalmakat felfogni. Azáltal, hogy növekszik az emlékezőtehetségük, kialakul az időérzékük is. Emlékezetük fejlődésével egyre inkább képesek visszatekinteni a múltba.

Tantárgyi fejlesztési célok

A tanulók megismerik az első valóságos történelmi fogalmakat és a tér- és időbeli tájékozódás alapelemeit. A tanári elbeszélés alapján megfigyelhetik a földrajzi környezet és éghajlat és egy adott társadalmi kultúra kialakulása közötti alapvető összefüggéseket. Felismerik az ókori nagy kultúrkorszakok közötti különbségeket. Példákon keresztül megfigyelik a múlt és jelen életviszonyai közötti különbségeket és párhuzamokat. A történelmi események elbeszélése és leírása által fejlődik a szóbeli és írásbeli kifejezőkészségük.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Javasolt témakörök:

Az ókori India:

A Védák, az indiai mitológia (Upanishad és Bhagavad-gítá), a kasztrendszer kialakulása, a kasztok élete, Krisna gyermekkora, Krisna és Arjuna, a hindu vallás fejlődésének bemutatásához Buddha élete

Az ókori Kelet világa:

Az ősi perzsa kultúra (a letelepülő közösségek fejlődése, a földművelés és az állattenyésztés kezdetei, Zarathustra élete, szövegek az Avestából)

Mezopotámia városi kultúrái (a Gilgames eposz, az ékírás fejlődése, zikkurátok, Hammurabi törvényei)

Az ősi egyiptomi mitológia motívumai, a Nílus völgyének földrajza hogyan hatott az egyiptomiak életéről és halálról kialakult elképzeléseire, példák az egyiptomi kultúra nagy vívmányaira (piramisok, királysírok, hieroglifák, öntözőrendszerek), az állam kialakulása, a Nílus völgyének földrajza hogyan hatott az egyiptomiak életéről és halálról kialakult elképzeléseire

Az ókori görögök:

Történetek az Iliászból és az Odüsszeiából

A görög poliszok felemelkedése (Athén, Spárta - különbségek)

A görög-perzsa háborúk eseményei és hősei

Periklész kora (művészetek, tudományok, hétköznapi élet)

Nagy Sándor és a görög kultúra elterjedése

További lehetőségek:

Közép- és Dél-Amerika ősi indián kultúrái

Az ókori Kína

Fejlesztési követelmények:

Ismeretszerzés hallott elbeszélő szövegekből

Híres emberek, történelmi személyiségek jellemzése

Történelmi jelenetek eljátszása különböző szereplők nézőpontjából

A különbségek felismerése (pl. Athén-Spárta), és a változások nyomon követése (pl. letelepedés, városok kialakulása) egy-egy történelmi jelenség kapcsán

Események, történetek elbeszélése előszóban és írásban

Történelmi események helyszínének megkeresése térképen

Egyszerű történelmi térkép készítése

Időmeghatározás más ismert eseményre, jelenségre való utalással (pl. A görög-perzsa háborúk után, Nagy Sándor uralkodása idején), Krisztus előtt, Krisztus után

Események, tárgyak, személyek stb. időrendbe állítása

Kiegészítő anyag gyűjtése gyermekek számára készült ismeretterjesztő könyvekből

A helyi gyermekkönyvtár használatának megismerése

Kapcsolódási pontok

Euritmia (kultúrkorszakok), Földrajz (tájékozódás történelmi térképeken), Dráma (történelmi jelenetek eljátszása), Irodalom (mitológiai történetek, Homérosz művei, fogalmazások írása), Rajz-festés (füzet illusztrálása, a témához kapcsolódó festmények készítése), Testnevelés (Waldorf-olimpia)

Kulcsfogalmak / fogalmak

időszámítás, kasztrendszer, földművelés, ékírás, hieroglifa, törvény, uralkodó, városállam, háború, ókor

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek kezdi megkülönböztetni a régmúltat, a múltat és a jelent

A tanult történelmi eseményeket időrendbe tudja állítani

Képes megnevezni az események helyszíneit és azokat térképen megkeresni

Képes társaival történelmi szituációk eljátszására, megjelenítésére

A történeti anyagot meg tudja jegyezni a tanár elbeszélése alapján, a történelmi személyiségeket röviden jellemezni tudja

A megismert történelmi fogalmakat alkalmazza

Rajzot, festményt, modellt tud készíteni történelmi eseményről, helyszínről, élethelyzetről, tárgyakról

Tanult történelmi eseményekre jellemző vonásokat ki tud emelni képben

A tanultakat képes kiegészíteni a gyermekirodalomból származó információkkal

Tájékozódni tud a gyermekkönyvtárban

6. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A tananyag kb. 2000 évet fog át, az ókori római történelmet és a középkort egészen Kr. u. 1400-ig. Ebben az életkorban a gyermek kezdi megérteni az ok-okozati összefüggéseket, fontossá válik számára, hogy a tanult történelmi eseményeknek, jelenségeknek milyen előzményei és következményei vannak. Egyre inkább előtérbe kerül a letisztult, tárgyilagos gondolkodás. A tanulók látóköre kiszélesedik, személyiségük egyre erősebben, karakteresebben nyilvánul meg. Különösen érzékennyé válnak az igazságosság és a jogosság kérdésében. Pontosan ismerniük kell kötelességeiket és a szabályokat. Önmaguktól és másoktól is elvárják ezek következetes betartását. Hasonló folyamatokat élhetnek meg a római történelem tanulmányozása kapcsán az emberiség fejlődésére vonatkozóan. A korai középkor tanítása során a rómaiak világához képest új lehetőség nyílik meg a béke és a keresztényi szeretet átélésével. Korunkban is erős vágyat tapasztalunk az erőszakmentes világ megszületése iránt. A gyermek megérti, hogy a görög-római és a középkor történelmének egészen a mai napig tartó hatásai vannak (pl. köztársaság, városi polgár, polgári jog, keresztes hadjáratok, arab kultúra hatásai a tudományokra, kereskedelemre).

Előzetes tudás

Az 5. osztályban megismert általános történelmi fogalmakat megérti és használja. Ebben az életkorban a gyermek már képes arra, hogy a történelmi okság fogalmát megértse.

Tantárgyi fejlesztési célok

A tanulók világosan megkülönböztetik a jelen, múlt és régmúlt fogalmát. A megadott történelmi témákhoz kapcsolódó fogalmakat élőbeszédben is használják. Egyszerű kronológiai számításokat végeznek. A szóbeli beszédek és viták megismerése során az érvekkel alátámasztott kulturált vita technikáját és szabályait gyakorolják. Tanári segítséggel megértik az egyszerű írásos források szövegét.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Javasolt témakörök:

Az ókori Róma:

Az ókori Róma alapítása (Romulus és Remus, a királyság kora, patríciusok és plebejusok harca, a római vallás)

A Római Birodalom felemelkedése (államszervezet, a köztársaság megszilárdulása, római jog)

Hadvezérek, csaták, uralkodók az ókori Rómában (pun háborúk, Scipio és Hannibál, Julius Caesar és hadserege, császárság, Augustus kora)

Hétköznapi élet, műveltség az ókori Rómában (híres szónokok, Róma, az ókori nagyváros, élet Pannónia provinciában)

A középkori Európa:

A kereszténység elterjedése a Római Birodalomban (Szent Pál élete, keresztényüldözések, korai keresztény közösségek, a keresztény egyház kialakulása, Nagy Constantinus)

A népvándorlások kora (Róma hanyatlása, gótok, hunok)

Nagy Károly és a frank birodalom

Az iszlám vallás, az arab hódítás és kulturális hagyatéka

A középkori élet színterei és szereplői (uradalmak, kolostorok, városok, egyházi műveltség, katedrálisok)

A lovagi életmód és a kereszties hadjáratok, a templomos rend

A pápaság és császárság harca

A középkor technikai újításai (vízimalom, szélmalom, lovagi páncél)

A magyarság történetének kezdetei és beilleszkedése Európába:

Történetek a magyarság vándorlásáról és a honfoglalásról, a kalandozások

Az államalapítás (Géza és Szent István, pogánylázadások, Szent Gellért legendája)

Az Árpád-ház uralkodói, szentjei (Szent László legendák, IV. Béla és a tatárjárás, élet a várakban)

Városfejlődés Károly Róbert és Luxemburgi Zsigmond idején

Hunyadi János a török ellenes küzdelmek élén

Fejlesztési követelmények:

Gyermekkönyvek, lexikonok, térképek segítségével a tananyag önálló kiegészítése

Ismeretszerzés olvasott elbeszélő szövegekből

Ismeretszerzés tárgyak, épületek közvetlen megfigyeléséből

Történetek kapcsán néhány mondatos összefüggő szöveg írása

A műveltségi területhez kapcsolódó rövid szövegek olvasása

Információgyűjtés adott témához segítséggel könyvtárban, múzeumokban

Kérdések önálló megfogalmazása a tárgyalt témával kapcsolatban

Fogalmazás írása valamely történelmi-társadalmi témáról

A történelmi térképeken a változások nyomon követése

Kapcsolódási pontok

Földrajz (Európa), Angol nyelv, Francia nyelv (a korszakhoz kapcsolódóan az adott nép mondáinak olvasása), Dráma (történelmi jelenetek eljátszása), Irodalom (fogalmazások írása), Rajz-festés (füzet illusztrálása, a témákhoz kapcsolódó festmények készítése)

Kulcsfogalmak / fogalmak

középkor, város, polgár, kereszténység, vallás, hadjárat, csata, egyház, pápa, császár, népvándorlás, szerzetes, lovag, honfoglalás, államalapítás, Kr. e., Kr. u., évtized, évszázad, évezred

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek képes a megismert történelmi élethelyzetek, események és mai életünk közötti párhuzamok felismerésére

Képes a képi és szöveges információkat együtt kezelni
Történelmi személyek vagy csoportok konkrét tetteit képes megindokolni
Képes a különböző léptékű térképeken tájékozódni
A történelmi és földrajzi atlaszt össze tudja hasonlítani az egyes időszakokra és helyszínekre vonatkozóan
Korabeli használati tárgyak funkcióit képes felismerni
Egyszerűbb korabeli szöveget tanári segítséggel fel tud dolgozni
Egyszerű mennyiségi mutatókat (lakosság, terület) össze tud hasonlítani és értelmezni
A képek közötti összefüggéseket felismeri, rendszerezi
Tárgyi és építészeti emlékeket megfigyelve kérdéseket tud megfogalmazni
Képes összefüggően beszélni megadott történelmi témáról a megismert fogalmak felhasználásával
Tanári segítséggel felismeri a történetek alapján elkülöníthető korszakok jellegzetességeit
A történelmi térképek segítségével országok területi változásait nyomon tudja követni

7. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ebben az életkorban a tanári tekintély új, megváltozott szerepben jelenik meg. Ennek megfelelően a tanítás módja is megváltozik, egyre inkább helyet kap a tanuló önálló véleményalkotásának fejlesztése. A serdülőkor kezdetén állunk, amikor a gyermek szeretné felfedezni a világot, hasonlóan ahhoz, ahogy az emberiség történetében a XV. századtól az új világ felfedezése elkezdődött. Ezzel a korszakkal indul a 7. osztályos történelemtanítás. A tanuló előtt most a reneszánsz embere áll, aki egyre inkább saját megfigyeléseinek adott hitelt. Felfedezési vágya megnyilvánult a tudományok, a művészetek, a gazdasági- és a hétköznapi élet területein, és tükrözte világképének emberközpontúságát. Ez a korszak egyben a tudományok megszületésének kezdete is. A történelemórák anyagának megértését segíti, ha a tanuló látja a történelmi események tágabb összefüggéseit, s ezt saját felfedezéseivel, következtetéseivel is összekötheti. Ezáltal világossá válik számára, hogy a történelmi események nem véletlenszerűen következnek be, előzményeik és következményeik egyformán szerteágazóak. A tananyag a kulturális és a technikai fejlődés szemszögén át, a nagy földrajzi felfedezések korától a modern kor kezdetéig tartó mintegy 300 évet öleli fel. A felfedezések, találmányok (iránytű, távcső, óra, lőpor) és a kereskedelem, illetve a vallási élet új formáinak bemutatása során a tanuló ráébredhet, hogy egy új, eddig még nem létező dolog milyen forradalmi változást képes előidézni.

Előzetes tudás

Az 5–6. osztályban megismert általános történelmi fogalmakat megérti és használja. Minden területen sokkal nagyobb önállósággal képes dolgozni. A világ jelenségei iránti tudásvágy mellett megjelennek az egymás iránti figyelem és az önreflexió képességének első megnyilvánulásai. Megjelenik az absztrakt gondolkodás képessége.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az életrajzokról, az életképekről szóló önálló könyvtári kutatómunkák és kiselőadások nagyobb teret kapnak. A tanulók tájékozódnak a korosztályuknak készült lexikonok, ismeretterjesztő könyvek körében. Jártasságot szereznek a csoportmunkában. A vázlatkészítésen keresztül gyakorolják a lényegkiemelés képességét. Szerepjátékokban és színdarabokban jelenítik meg a tanult korszak történelmi alakjait, élethelyzeteit. A történelmi eseményekről kronologikus táblázatot készítenek. A különböző léptékű történelmi térképeken összehasonlító munkát végeznek.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Javasolt témakörök:

Háborús konfliktusok és hatalmi törekvések Európában (a százéves háború, Jeanne d'Arc)

A nagy földrajzi felfedezések (az előzmények: a hajózás technikai fejlődése, csillagászat, Tengerész Henrik szerepe, Kolumbusz utazásai, spanyol hódítás, Magellán, Vasco de Gama, az Újvilág kulturális és gazdasági hatásai, a gyarmatosítás, rabszolga-kereskedelem)

A humanizmus és a reneszánsz (Firenze felemelkedése, a Mediciek, Leonardo da Vinci, Michelangelo, művészetek és tudomány)

Hunyadi Mátyás portréja, a reneszánsz Magyarországon

Magyarország társadalma és gazdasága a XV–XVI. században (bárok, nemesek, jobbágyok, parasztfelkelések, bányászat)

A tudományos világkép átalakulása a XV–XVII. században (könyvnyomtatás, Galilei, Kepler, Kopernikusz)

Vallási újítók (Husz János, Luther Márton)

Az Oszmán Birodalom terjeszkedése

Végvári küzdelmek, hétköznapiak a három részre szakadt Magyarországon

A gazdasági és kereskedelmi élet fejlődése a XVI–XVII. században (manufaktúrák, itáliai bankok, Fuggerek, Hanza-városok)

VIII. Henrik kora Angliában (anglikán egyház, küzdelem a tengerekért, William Shakespeare világa)

Az Erdélyi Fejedelemség virágkora Bethlen Gábor idején

A török kiűzése és a Rákóczi-szabadságharc

Fejlesztési követelmények:

Különböző emberi magatartás-típusok, élethelyzetek megfigyelése

Kulcsszavak és kulcsmondatok keresése szövegekben

Önálló információgyűjtés adott témához, rövid szöveges tartalmi ismertető készítése

Segédkönyvek, kézikönyvek, lexikonok, atlaszok használata

Az olvasmányokról lényegyet kiemelő jegyzetek készítése

A tanultak felhasználása új feladathelyzetekben

Társadalmi-történelmi, erkölcsi problémák felismerése, megfogalmazása

Az emberi (történelmi) cselekvés és annak következménye közötti kapcsolat felismerésének gyakorlása

Önálló vélemény megfogalmazása eseményekről, személyekről

A különbségek felismerése és a változások nyomon követése egy-egy történelmi jelenség kapcsán

Szóbeli beszámoló önálló gyűjtőmunkával szerzett ismeretekről

Rajzos vázlat készítése

Néhány kiemelt esemény, jelenség időpontjának ismerete

A tanultak elhelyezése az időben a kiemelt időpontokhoz képest

Kapcsolódási pontok

Földrajz (Afrika, csillagászat), Fizika (tudománytörténet), Dráma (történelmi jelenetek eljátszása), Irodalom (fogalmazások írása), Rajz-festés (füzet illusztrálása, a témákhoz kapcsolódó festmények készítése)

Kulcsfogalmak / fogalmak

felfedezés, hódító, konkvisztádor, rabszolga, gyarmat, kereskedelem, nemesfém, reneszánsz, építészet, könyvnyomtatás, újkor, manufaktúra, reformáció, végvár, szultán, ostrom, janicsár, szabadságharc, kuruc, labanc, fejedelem, országgyűlés

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek tájékozódni tud a korosztálynak készült történelmi tárgyú lexikonok, ismeretterjesztő könyvek körében

Kiselőadást, rövid szöveges összefoglalást tud készíteni

A tanult korok vívmányainak a mai napig érezhető hatására példákat tud felsorolni, felismeri jelentőségüket (pl. könyvnyomtatás)

Képes vázlatot készíteni tanári segítséggel

Képes önállóan kérdést és választ megfogalmazni egy-egy történelmi témáról

Élőbeszédben felhasználja a megismert történelmi fogalmakat

Adott korban, szituációban élt, ellentétes nézeteket képviselő történelmi személyiségeket és a közöttük lévő különbségeket felismeri, jellemzi

Életképeket tud megjeleníteni tanári segítséggel, előzetes kutatómunka alapján

Képes adott témához képi információk gyűjtésére

Be tudja mutatni egy-egy történelmi korszak jellemző alakját, jelenségét az adott korban élők szemszögéből

Valamely témát fel tud dolgozni megadott szempontok alapján csoportmunkában

Térségek gazdasági, politikai, társadalmi, technikai jelenségeit tanári segítséggel időben és térben elhelyezi, ezek hasonlóságait, különbségeit felismeri

Önállóan képes kronológiai táblázat készítésére

Képes történelmi eseményeket időben elrendezni, és az események egyidejűségét megállapítani

Önállóan össze tudja hasonlítani országok területi változásait különböző történelmi térképeken

8. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A 8. évfolyamon fontos az ipari forradalom vívmányainak és a kulturális fejlődés társadalomra gyakorolt hatásainak felismertetése. A tanulók hallanak arról, miként változtatta meg a gőzgép és a szövőgép feltalálása a világot. Az oksági összefüggések és a céltudatos emberi tevékenység kölcsönhatása jól megfigyelhető az ipari forradalomban. A gazdasági és technikai változásokat a társadalmi összefüggéseikkel együtt vizsgálva láthatjuk, milyen életforma- és tudati változások következtek be a XVIII. század végén (pl. hírközlés fejlődése), melyeknek máig ható következményei vannak. A tanulókkal feltérképezzük a pozitív fejlődési folyamatokat (orvostudomány, közlekedés, kereskedelmi és szociális szervezetek fejlődése), de áttekintjük a negatív jelenségeket is (munkások elszegényedése, gyermekmunka, gyarmatosítás, rabszolga-kereskedelem, haláltáborok, a meg nem újuló energiaforrások intenzív kihasználása, a nagyhatalmak közötti konfliktusok). A hangsúly a gyorsan változó világban élő személyiség megtapasztalásán van. A XVIII–XX. századi történelem fő eszméi, társadalmi és politikai irányvonalait, a történelmi eseményeket részletesebben csak a felső tagozaton (9–12. osztály) tárgyaljuk. A tanulók 8. osztályban a történelmi jelenségeket a rövid, de színes egyéniségrajzokon keresztül tudják jól megragadni. A történelmet a jelenkorig követjük, de ebben nem a szigorú időrend és a tények mennyisége a meghatározó, hanem egy-egy kiválasztott szempont, századokon átívelő folyamat nyomon követése.

Előzetes tudás

Az 5–7. osztályban megismert általános történelmi fogalmakat megérti és használja. Még inkább előtérbe kerül a racionális gondolkodás és az ok-okozati összefüggések felismerésének képessége.

Tantárgyi fejlesztési célok

A tanulók tanári segítséggel összehasonlítják a történelmi személyiségek korabeli és utólagos megítélését. Még gyakrabban teret kap a csoportmunka, melynek során a XIX. és XX. század történelmi eseményeiről szóló leírások, elbeszélések, korabeli tudósítások kerülnek feldolgozásra. Összefüggéseket keresnek a technikai-gazdasági fejlődés legfontosabb állomásai és a történelmi események között. Áttekintenek több korszakon átívelő fejlődési folyamatokat (pl. céhek–manufaktúrák–gyárak). A felismert összefüggéseket szóban és írásban önállóan fogalmazzák meg. Az ökológiai problémák összetevőit, azok okait, az ipari forradalomig visszanyúló történelmi gyökereit tanári segítséggel felismerik. Családjuk vagy lakóhelyük közelmúltját újszerű megközelítésben: pl. riport formájában is feldolgozhatják.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Az ipari forradalom előtti időszak jellemzése (a földrajzi felfedezések korának következményei az új energiaforrások felhasználásának szempontjából)

Az alkotmányos királyság létrejötte Angliában

Az ipari forradalom és hatásai (a textilipar fejlődése Angliában, a gőzgép, a közlekedés és a szállítás fejlődése, a vasút jelentősége, a mezőgazdaság gépesítésének következményei, az ipar munkaerő-elszívó hatása, a gyermekmunka, a munkások életkörülményei, a középkori kézművesipar, manufaktúrák és a gyárak közötti különbségek)

Az Egyesült Államok létrejötte (pl. Benjamin Franklin életrajza, rabszolga-kereskedelem, az amerikai őslakosok sorsa)

Az európai hatalmak és a gyarmatok

Napóleon fölemelkedése és bukása

A magyar reformkor képviselői (az életrajzokban kiemelt hangsúlyt kap e történelmi személyek gyakorlati tevékenysége: Széchenyi István, Kossuth Lajos, Wesselényi Miklós)

Életrajzok a forradalom és szabadságharc történetéből

Az Oszmán-Magyar Monarchia (Budapest világvárossá fejlődése, ipari fejlődés - pl. malomipar, hétköznapi élet a századfordulón)

Tudományos, technikai felfedezések, újítások és következményeik (távíró, telefon, elektromosság; feltalálók életrajza, a motorizáció fejlődése; Henry Ford, az orvostudomány fejlődése; Pasteur, Semmelweis Ignác)

Az első világháború jellemzői (a technikai fejlődés hatásainak megnyilvánulása a háborúban, élet a fronton, élet a hátszágban)

A második világháború jellemzői

Az információs forradalom, a környezetvédelem mai kérdései, hatása hétköznapijainkra

Fejlesztési követelmények:

Ismeretszerzés személyes beszélgetésekből

Emberi élethelyzetek megfigyeléséből következtetések levonása

A tanultak felhasználása új feladathelyzetekben

Önálló vélemény megfogalmazása történelmi jelenségekről

Mások véleményének türelmes meghallgatása

Fogalmazás írása valamely történelmi-társadalmi, erkölcsi témáról

Kapcsolódási pontok

Földrajz (Amerika), Dráma (történelmi jelenetek eljátszása, március 15.), Irodalom (fogalmazások írása), Rajz-festés (füzet illusztrálása, a témákhoz kapcsolódó festmények készítése)

Kulcsfogalmak / fogalmak

gyár, termelés, környezet, munkás, gépesítés, alkotmányos királyság, parlament, ipar, mezőgazdaság, reformkor, sajtószabadság, nagyhatalom, szövetség, villámháború, állóháború, lövészárk

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek képes korabeli írásos forrásokat összevetni megadott és saját szempontok alapján

Történelmi személyiségek korabeli és utólagos megítélését tanári segítséggel képes összevetni

A történelmi jelenségek jelentőségét megérti, és nyomon tudja követni napjainkig

A XIX–XX. századi eseményekhez kapcsolódó dalokat, mondákat, elbeszéléseket képes feldolgozni

Olvasmányokból önállóan tud vázlatot készíteni

Egyszerűbb statisztikai adatokat tartalmazó táblázatokat, grafikonokat tud értelmezni

Riportot tud készíteni közösen gyűjtött kérdések alapján szemtanúkkal

Gazdasági, társadalmi, technikai jelenségek összefüggéseinek, változásának, fejlődésének folyamatát képes tanári segítséggel felismerni és megfogalmazni

Adott témát meg tud jeleníteni társaival szerepjátékban, színdarabban

Adott történelmi vagy jelenkori témát képes társaival megvitatni

A kulturált vita szabályait elemi szinten betartja

Honismeret és földrajz

Bevezetés

„A gyermekek érdeklődnek a világ iránt, törekszenek arra, hogy kimenjenek a természetbe, hogy saját identitásuk eléréséhez kialakítsák önálló világképüket. Ez része az ember individualizálódási készségének. Minden gyermeknek egyesítenie kell világképét a testi tudatosságával, annak érdekében, hogy tudja hol a helye és ki is ő.” (D. L. Brierley)

A földrajz tanítását úgy építjük föl, hogy fölkeltsse a diák világ iránti érdeklődését, és egyben életbátorságot is közvetítsen. Ehhez tartozik a Földnek, mint természeti környezetnek egyre jobb megértése, annak életritmusával, sajátosságaival. A természeti környezet alapvetően meghatározza az ott élő emberek életét, de egyúttal az emberek gazdasági és kulturális tevékenysége meg is változtatja azt. Az ember környezete iránti felelősség tudatát és az ökológiai tudatosságot a gyermekkorban kell megalapozni.

Az emberi lény térbeli tájékozódása, léte a térben, jellegzetes fejlődési fokokon halad át. A földrajz tantárgynak az egyik feladata a gyermek térbeli tudatosságának erősítése. Ahogy a földrajz a kifelé forduló tájékozódást segíti, „testvér” tantárgya, a geometria a belső térbeli tájékozódást fejleszti. A földrajz tantárgy másik feladata a tér és az idő összekapcsolása, amely főleg a történelmi tanulmányokban jelenik majd meg.

A földrajz minden aspektusában, a tanterv összességén belül integráló tárgy szerepét tölti be. A földrajz tanítás természetes, indirekt lehetőséget kínál a morális erők fejlesztésére is. Ha a gyermek megismeri az egymásmellettséget a térben, szeretetteljesebben fordul majd a „mellette lévő” ember (embertársa) felé is. Ezért a Waldorf-iskola módszertanában a földrajz tanítás sarkalatos témái a következők:

- fizikai vagy természeti földrajz,
- társadalomföldrajz,
- belső vagy fejlődésföldrajz.

A fizikai vagy természeti földrajz szisztematikusan ismerteti a föld jelenségeit, felszínét, belső szerkezetét, valamint atmoszféráját. A társadalomföldrajz az ember környezetre gyakorolt hatásával, gazdasági következményeivel, valamint a földrajzi környezet sajátosságainak és az ott élő emberek társadalmi és kulturális fejlődésének viszonyával foglalkozik. A belső vagy fejlődésföldrajz azt elemzi, hogy az egyének környezetük iránti tudatossága miként tükröződik abban, ahogyan a világot látják. Célunk integrálni ezt a háromféle megközelítést.

Az első három osztály során a tanuló megismerkedik saját környezetével, az ott élő emberek által végzett munkákkal (pl. mesterségek – 3. osztály). Ezekben az években nagy szerepet kap a formarajz, a későbbi geometria előfutáraként, amely többek közt a gyermek saját testi viszonyainak megismerését is szolgálja. Az adott helynek és a környezetének a megértése két fontos lépés, amelyre ekkor válnak képessé a gyermekek, vagyis „én én vagyok, itt és ebben a családban, te meg te vagy, hozzám képest ott”. Miután ez kialakult, csak akkor képesek kilépni, és a körülöttük levő világot felfedezni. Ezért kezdődik a földrajz tanítás – a külső világról való tudatos tanulás értelmében – a 4. osztályban, amikor új módon ébred fel a gyermekben a kíváncsiság a környezete iránt. Az első évek földrajzzal kapcsolatos témáit is ide gyűjtöttük, jóllehet ezek nem sorolhatók a tudományos értelemben vett földrajzhoz, a későbbi földrajzi tanulmányokat azonban jól előkészítik.

1. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A gyermekek magától értetődőnek veszik környezetüket, vagyis az embereket, az állatokat, a növényeket, a köveket, a csillagokat, a Napot és a Holdat, valamint az évszakokat. Ha folytonosan meg tudjuk újítani a különböző területek és a gyermek lelki világának ezen egységét, ezzel erősítjük a gyermekek bizalmát, elfogadását és magabiztosságát. A gyermekek élete első hétéves periódusának alapvető lelkiállapotát azzal az érzéssel tudjuk kifejezni, hogy 'a világ jó'.

Órakeret integráltan a magyar nyelv és irodalomban

Előzetes tudás

Az első hét év alatt szerzett tapasztalatok a természettel, környezettel, azok jelenségeivel, anyagaival kapcsolatban.

Tantárgyi fejlesztési célok

A gyermekeket történetekkel, a természet megfigyelésével, az évszakok váltakozásának követésével, tapasztalataik lerajzolásával ösztönözzük arra, hogy elgondolkodjanak olyan dolgokon, melyek kihangsúlyozzák, hogy mi a különleges abban, amit látnak. Mi végtelenül nagy és mi parányi, mi törékeny és mi végtelenül erős a természetben. Az ilyen történetek és megfigyelések csak akkor válnak világossá a gyermekek számára, ha azokat szívvel-lélekkel mondjuk el nekik, azaz ha megszemélyesítés által, képekben gazdagon az érzelmekhez

szólnak. Ezáltal felfogják, hogy semmi sem értelmetlen vagy jelentéktelen a természetben. Ezek a tapasztalatok különösen fontosak, mivel felkészítenek arra a valóságos helyzetre, amelyben manapság nap, mint nap találjuk magunkat. Ezzel nemcsak megalapozzák a jövőt, hanem mintát is állítanak neki.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A természet birodalmait, az elemeket, az évszakokat, a csillagokat úgy kell érzékeltetni, mintha saját maguk beszélnének. Ezen nem absztrakt történeteket értünk, hanem természetes meséket, melyek a dolgok lényegéről szólnak. Formájukat tekintve lehetnek példázatok, vagy természetről szóló legendák.

Kapcsolódási pontok

Mesék, rajzok, a tájékozódást szolgáló nagytести mozgások, mozgási memóriát fejlesztő gyakorlatok

Kulcsfogalmak / fogalmak

irányok, évszakok, ismert égitestek (Nap, Hold), időjárás tényezői, csapadékfajták, települések alapszavai (utca, város, falu stb.)

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekben alakuljon ki egy fokozott odafigyelés a természet dolgai iránt, melynek során megérthetik, hogy a természetben minden lénynak és folyamatnak jelentősége van.

2. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az első osztályban a gyermekek megtanultak „más” szemmel tekinteni környezetükre, és elkezdtek meghallani azt, amit a környezetük mond nekik. Most, a második osztályban megtapasztalják, miként kapcsolódik az emberi lény a természet birodalmaihoz. A természet átélése, a benne való tevékenység, munkálkodás fontossá válik.

Órakeret integráltan a magyar nyelv és irodalomban

Előzetes tudás

Természetismereti alapok, egy-egy növény, állat. Eligazodás a testtájak között.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az állatmesék, mint például Ezópus meséi, antropomorfisztikus formában szólnak az emberek egymáshoz és környezetükhöz fűződő viszonyáról. A szentekről szóló legendák, de elsősorban Assisi Szent Ferenc személyéről elhangzó történetek a teremtett világ iránti alázat, odaadás és szeretet érzését erősítik meg a gyermekben. Erkölcsi érzékük fejlődik, anélkül, hogy tudatos megfogalmazást nyernének a tanulóknak felkeltett érzések.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A gyerekek környezetének egyre tudatosabb bejárása és felfedezése. Az ember viszonya a természethez történeteken, legendákon keresztül. Tájékozódás a külső világ tárgyai szerint, tájékozódás a síkban (pl. tájékozódás a síkon ábrázolt térben; tájékozódás szavakban megfogalmazott információk szerint).

Kapcsolódási pontok

A gyermekek elmesélik, hogy mi történik körülöttük a természetben, például mit láttak iskolába menet, vagy mit fedeztek fel egy kiránduláson. Azok a dolgok, amelyeket magukkal hoznak az iskolába (pl. madárfészkek, levelek, vadgesztenyék, gyümölcsök, kövek, agancsok, csigák) kiindulópontul szolgálhatnak a bennünket körülvevő világról szóló beszélgetéseknek.

A „szabadtéri tantermet” minden évszakban és többféle időjárási viszonyok között rendszeresen kell látogatni, és megtapasztalni. A tanteremben berendezett ún. évszakasztal a külső természetet, az évjárás fordulópontjait, az ünnepeket reprezentálja.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A tájékozódást segítő viszonyok (pl. mellett, alatt, fölött, között, előtt, mögött).

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekben alakuljon ki egy ős tisztelet a természet dolgai iránt, amelynek az emberi tevékenységeket is át kell hatnia, mivel mi is a természet elválaszthatatlan részei vagyunk. Tudjon tájékozódni a saját környezetében.

3. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Kilencéves koruk táján a gyermekek világhoz való viszonya döntő változáson megy keresztül: a világ, amely eddig az ő részük volt, átváltozik az őket körülvevő világgá. A gyermekek képesek megérteni a hosszú ideig végzett komplex munkafolyamatokat (például a házépítés-, a mesterségek- vagy a földművelés-epochán), amely végigvezeti őket az ásástól és vetéstől a végeredményig, vagyis a kenyérsütésig tartó teljes folyamaton. A konkrét realitások iskolázzák intelligenciájukat. A gyerekek a legtöbbet a valóságos helyzetekből tanulnak. Lényeges, hogy munka közben a tárggyal való kapcsolatuk ne törjön meg, ne forduljon át merő racionális és tárgyas absztrakcióba, hanem saját tevékenységeik vezessék őket önálló következtetésekhez.

Előzetes tudás

Térbeli tájékozódás nagytести mozgással. Természeti körfolyamatok felismerése, megfigyelése, sorba rendezése.

Tantárgyi fejlesztési célok

A lehetőségekhez képest a gyermekeknek saját kezű, közvetlen élményeket kell szerezniük a különböző foglalkozásokról, mesterségekről.

A lehetséges témák közül az iskola földrajzi elhelyezkedése figyelembe vételével kell választani.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Az ember és a föld: a földműves és a termőföldön végzett munka, a szántás (a ló, a lószerszámok, a patkolás), a boronálás, a vetés (különböző gabonafajták), a különböző talajok (vízelvezetés a vizes szántóföldeken), a betakarítás, a cséplés, az őrlés, a kenyérsütés, a vetésforgó. A hagyományos földművelés megismerése után a gyermekek megértik, hogy milyen munkát végeznek a traktorok, a kombájnok stb.

A házépítés munkafolyamatainak alkalmazása: téglagyártás (szárítás, égetés), malterkészítés, falrakás, ácsolás, tetőfedés.

„Ősi” foglalkozások, mint például pásztor, vadász, halász, favágó, faszénégető, pék, szabó, suszter, fazekas, ács, tímár, szíjgyártó, fonó, takács vagy kovács.

Kapcsolódási pontok

Ószövetségi történetek. Mozgássor ismétlése visszafelé. Mértékegységek (hosszmérték). Tájékozódás az időben.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Földműveléssel kapcsolatos fogalmak, szerszámok nevei, a házépítés fogalmai, mesterségek fogalmai, a kenyér készítésével kapcsolatos fogalmak. A hosszúság mértékegységei.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek legyen képes az ember természetbeni tevékenységeinek megfigyelése révén az ember természetformáló szerepét felismerni.

4. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Korábban általános szempontokra irányult a tanítás (kapcsolatok a természettel, munkafolyamatok megismerése), de mostantól a gyermekek figyelmét a térre és az időre irányítjuk. Jelentős fordulatot jelent a 10 évesek számára az oldalnézetből a felülnézetbe való átállás. Ennek a képzeletbeli felemelkedésnek a „tornáztatása” minél gyakrabban, minél többféle formában, erősíti a térérzékelést. A térképábrázolás elemeit is ekkor tudjuk megalapozni.

Az első hat évben művészeti módon tanítunk, a képek élő, eleven megteremtésével. A „vizualizáló szem” időszaka ez, amelyben a hallás alapján belső képteremtés zajlik a gyermekben. Fontos, hogy eközben hozzájáruljunk az otthon megismeréséhez, megszeretéséhez. A gyermek számára a lakóhelye valóban a világ közepe, a legfontosabb

viszonyítási pont. Ettől a kötődéstől függ, hogy mennyire tud majd elrugaszkodni, és megismerni más tájakat, mennyire tud otthonná válni számára a nagyvilág.

Előzetes tudás

Az életről szóló általános ismeretek: kapcsolatok a természettel, a munkafolyamatok megismerése. Tájékozódás az irányokban. A felszínformák felismerése, megnevezése. A múlt, jelen, jövő mint folytonosan változó fogalmak, például az előtte, utána, korábban, később megértése, használata; egy folyamat mozzanatainak időbeli elrendezése.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az iskola, a környék, a városka vagy nagyváros közvetlen környezetét mutatjuk meg a gyermekeknek a földrajzi, vagyis térbeli, és a történelmi, vagyis időbeli fejlődésében, egészen a jelenig. Célunk: az otthon megismerése, tudatosítani a szülőföld karakterét. A gyermekeket a világgal összekötő általánosabb kapcsolat átalakul a társadalmi és térbeli hova-tartozás érzésévé. Igen hasznos az első félévbe beépíteni az égtájak megismerését és begyakorlását. A gyermekekben ez a képesség különböző pillanatban ébred fel, ezért elegendő időt kell hagyni ennek. A honismeret epocha eredményességét viszont nagymértékben segíti, ha ekkorra már mindenki jártassá válik az égtájak felismerésében és alkalmazásában.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A nap mozgásának megfigyelése, felismerve a négy fő égtájat.

Néhány jellemző csillagkép mozgásának megfigyelése, ahogy a sarkcsillag körül felkel és lenyugszik, valamint a Hold mozgása.

A gyermekek különböző tárgyakkal (vagy építő kockával) megjeleníthetik a közvetlen környéket vagy egy képzeletbeli falut. Fehér porral leszórva, majd a tárgyakat elvéve, könnyű meglátni a felülnézeti képet.

Az eddigi tapasztalatok tudatosításaként lerajzolni felülnézetben a saját szobát, házat, tantermet, iskolát.

Rajz készítése az iskoláról (vagy a gyermek lakóhelyéről,) és városáról madártávlatból.

Magas nézőpontról (hegyről, toronyból) valódi felülnézet megtapasztalása, a lefelé ereszkedés közben annak a változásnak a megfigyelése, hogy különböző szintekről hogyan látható a környező táj.

Az egyes gyerekek iskolába vezető útjának elmondása, lerajzolása.

A környező táj megformázása homokból terepasztalon.

Az első egyszerű térképek megrajzolása.

A közeli víz (patak, folyó, tó stb.) meglátogatása.

A földfelszín formakincsének elemei (domborzat, vízrajz).

A szárazföld és a légkör arányának megvizsgálása (hegy/völgy/síkság).

A természetes növényzet tudatosítása az adott helyen (hogyan majd más tájakat megismerve, viszonyítani tudjon).

A művelt területek aránya a környéken.

Az ember jelenléte a tájban.

A település, illetve közeli városok megismerése, feltérképezése.

A környék fejlődéséről szóló történelmi események és legendák elmondása.

A táj domborzata és az ott élő emberek életének összefüggései (hegyvidék – erdőgazdálkodás, vízpart – halászat stb.).

A helyi földművelési módok, a helyi ipar, munkahelyek és infrastruktúra vizsgálata.

A helyi vasútállomásra, vagy buszpályaudvarra tett látogatás érzékeltetheti a gyermekekkel, miként kapcsolódik lakóhelyük más városokhoz, miért utaznak más emberek a lakóhelyükre, milyen árucikkeket szállítanak városukba, illetve onnan máshová.

Kapcsolódási pontok

A negyedikes formarajzban a négyes szimmetriával is dolgozunk (+), ez szintén szolgálhatja az irányok megerősödését. A kereszt a tükrözéses forma mellett egy hely szimbóluma is. A bújtatott formáknál a centrum és a periféria közti folyamatos mozgás feltételezi a térbeli tájékozódás rugalmasságát.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A Nap járása és az égtájak, a térkép, alapvető térképjelek. Iránymérés, helymeghatározás eszközei, lehetőségei (az iránytű).

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek legyen képes – otthona és iskolája környezetében – térben és időben tájékozódni, azaz irányokat, távolságokat, hosszúságokat, nagyságrendeket megnevezni, megbecsülni.

Tudjon egyszerűbb térképeket (útvonalrajzot) készíteni, iránytűt használni.

Bevezetés

9-10 éves kor táján a gyermeknek „egocentrikus világképe” van, vagyis a világ középpontjaként éli meg önmagát. A helyet ismeri, ahol él és mozog, „honismerete” van. A világot ebből a középpontból kiindulva fedezi fel, egyre messzebb és messzebb merészkedve, a világ egyre nagyobbá válik, koncentrikus módon tágulva, „koncentrikus világképpé”. A helyi polgárrá és a világpolgárrá válás párhuzamosan történik. Az ismert világból indulva az ismeretlen felé halad, majd visszatér az ismertbe. Ez a felfedezés útja. A földrajz tanításnak a 7. osztályban van a középpontja. Itt következik be az a változás, amely az adott környezetünkön túljutni akaró vágyakozást ébreszti fel. Az ismeretlen iránti vonzódás az emberben élő mély érzés, ez fontos hajtóereje az új dolgok felfedezésének. A terjeszkedés kiterjed az egész földre, valamennyi kontinensre, és ez által egy újabb rálátás születik meg a fiatalban. A „honismeret” átalakul „föld ismeretté”.

A gyermekek szellemi-lelki változásainak megfelelően ebben az időszakban áthelyeződik a földrajz tanítás súlypontja is. A „gyermekkor közepén” – 10-12 éves korban – még semmiféle egoizmust nem fejlesztenek ki, ezért a Föld gazdasági hasznát és kihasználását még a nélkül, – a később természetes módon meglévő egoizmus nélkül – tudja szemlélni, átélni és befogadni. Fontosak lesznek azok a témák, amelyek a közvetlen környezetükből kiindulva

bemutatják, hogy miként használja – gazdaságföldrajzi értelemben – az ember a különböző földrajzi és éghajlati adottságokkal rendelkező területeket.

Ahogy a külvilágban egyre otthonosabban érzi magát a gyermek, egyúttal belső magabiztossága is erősödik. Ezért előnyös olyan időszakra tenni a földrajz epochát, amikor változás van a természetben (ősszel vagy tavasszal), mert a figyelmünk ilyenkor kint is, bent is jelen van.

5. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Minden félelem nélkül kellene belehelyezkednie a világba a gyermeknek, ezért nem beszélünk ebben az időszakban semmilyen környezeti problémáról. Jó szokásokat lehet kialakítani (pl. szelektív hulladékgyűjtés), a pozitív folyamatok megerősítésének szándékával, nem pedig a felhalmozódott környezeti ártalmak tudatosításának törekvésével. Ha meg tudja élni „a világ jó és szép” oldalát, kialakul benne a bizalom és az elkötelezettség, akkor lesz elég ereje és bátorsága, hogy az igazságérzetének felébredésével a felelősségérzete tenni akarással párosuljon. Összegezve elmondhatjuk, hogy 12 éves korig a földrajz tanítás feladata, hogy közelebb hozza a Földhöz a gyermekeket, megszerettesse és tudatosítsa bennük a környező világot.

Előzetes tudás

A magyar mondákkal és a honfoglalással kapcsolatos földrajzi ismeretek. A Kárpát-medence teremtszövegmondája. Környezettudatos jó szokások (pl. szelektív hulladékgyűjtés, újrahasznosítás). Térképészeti alapismeretek, a térkép legfontosabb alapelemeinek felismerése (vizek, domborzati jelölések, települések stb).

Tantárgyi fejlesztési célok

Megismerni, megérezni a hon nagyobb egységének (pl. Dunakanyarnak, a Bükknek) a sajátosságát. A kép táguljon addig, hogy az egész ország legyen benne a választott egységben. Mivel hazánk földrajzilag és kulturálisan is nagyobb egységhez tartozik, ezért a teljes Kárpát-medencét fontos érinteni. Az ismert földrajzi egységekből kiindulva építsük fel a nagyobb tájegységet. A térkép bevezetésére nagy gondot fordítsunk, mert a térkép egy absztrakt, elvont ábrázolás, amelynek az átlátását lépésről-lépésre tudja megszerezni a gyermek. A térkép mélyebb megértése hasonló a betűk megismerésétől az olvasásig és az önálló írásig tartó folyamathoz.

A gyermekkoruk középső periódusában lévő gyermekek számára szóló földrajz tanítás megkívánja, hogy tapasztalatokon és élményeken alapuló tényekkel ismertessük meg őket. A gyermekeknek meg kell ismerniük a világ egy darabkáját, de oly módon, hogy az ismeretekhez átélhető érzések is kapcsolódjanak. Ennek során az oksági összefüggéseknek még a háttérben kell maradniuk. A 4. osztályban a környezetismeret tanítása során megkezdett gazdasági és infrastrukturális ismeretanyagot más vidékekre is ki kell terjeszteni.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Magyarország domborzati térképén az alapvető térképjelek megnevezése (államhatárok, felszínformák, vizek, főváros, települések, útvonalak)

A gyerekeket „felfedező utakra” lehet vinni közvetlen lakóhelyük közelében lévő folyók mentén.

Élet és gazdaság a hegységben, a dombvidéken és az alföldön.

Bányászat és más iparágak.

A térképrajzolás folytatása.

A térképek bevezetése, falitérképek, atlaszok használata.

Gazdasági és földrajzi kapcsolatok hazánk és a környező országok között, kiemelve a kölcsönös egymásrautaltságot.

Hazánk területi és fizikai földrajza.

Kapcsolódási pontok

Szabadkézi geometria, tájékozódás a másik ember nézőpontja szerint, a történelem epochában tanult területek térképeinek elkészítése.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Táj és ember kapcsolata a Kárpát-medencében. A Kárpát-medence és hazánk nagy tájai, vizei és felszínformái, éghajlati sajátosságai, példák a legjellegzetesebb növényekre, állatokra. Domborzati formák, felszíni és felszín alatti vizek. Hungarikumok. Magyarországon élő nemzetiségek és a szomszédos országokban élő magyarság.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek ismerje hazánk és a Kárpát-medence főbb tájait és azok jellegzetességeit.

Tudjon kapcsolatot teremteni a táj adottságai, az ottani mezőgazdaság, ipar és kultúra között.

Ismerje és használja Földrajzi Atlaszát.

6. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ahogy tovább tárgyal a koncentrikus világkép, a nagyobb földrajzi egységgel, a kontinensünkkel foglalkozunk, a mi esetünkben Európával. Mielőtt azonban belemélyednénk Európa megismerésébe egy kis világföldrajzot is tanulunk. Itt tárgyaljuk a csillagászat Földdel és évszakokkal kapcsolatos vonatkozásait. A pubertás kor kezdete szükségessé teszi, hogy egy kicsit eltávolodjunk a saját otthonunktól, hogy majd más szemmel tudjunk újra ránézni arra. Az éghajlati földrajz alapjaival ismerkedünk meg, az éltető nappal és vízzel, illetve ezek megjelenésével attól függően, hol vagyunk a Földön. Ebből jól látható, hogy Európa nem trópusi, nem sarki terület, hanem a kettő között van. Jól kirajzolódnak a tendenciák (pl. nedves – száraz, hideg – meleg) attól függően merre

megyünk, de nem szélsőségesen. Ez után könnyebb vizsgálni, hogy hazánk vagy bármely más terület milyen kapcsolatban áll az európai kontinens többi részével.

Előzetes tudás

A Nappal kapcsolatos alapvető csillagászati ismeretek. Egymástól eltérő tájak, életmódok megkülönböztetése, ismerete a Kárpát-medencében. A növény- és állatvilág alapjainak ismerete. Görög korszak földrajzi háttere. A felszínváltozások főbb folyamatainak leírása, példák

bemutatása, a változási folyamatok eredményeinek felismerése.

Tantárgyi fejlesztési célok

A földművelésen, az ipari viszonyokon, a települések szerkezetén, a közlekedésen keresztül – a gyerekek – még a 12. életévük előtt – megtanulják összekötni magukat a külvilággal, úgy, ahogy az emberek összekapcsolják a gazdasági életet a természettel. A 12. életév körül bekövetkező tudati változások eredményeként a gyerekek képessé válnak a törvényszerűségek megértésére; ez a szemlélet földrajztanításban a topográfia és a morfológia tanulmányozásában tükröződik.

A geológia (ásványtan- és kőzettan epocha) és a növénytan (földrajzi övezetesség) szintén kapcsolódik a földrajz epochához. A kőzeteknek és az ásványoknak a megfigyelésével jutunk a természetnek az embertől legmesszebb eső területére. A kőzetek legfontosabb csoportjai, azok jellemzői és a gyakorlati előfordulásuk, illetve az ásványok csodálatos világa a lényeges tartalom a kőzettan epochában, a Föld keletkezése és a kontinensvándorlás elmélete, illetve gyakorlata majd a 9. osztály megértési feladata lesz! Az általános iskolai években kiemelten fontosak az érzéki benyomások. Ez teszi lehetővé, hogy a fiatalok mélyen összekapcsolódjanak a Földdel, szimpátia ébredjen bennük és harmonikus viszonyuk legyen térhez és időhöz.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A Föld, mint egységes egész, tágabb áttekintésével kapcsolatosan:

A kontinensek és az óceánok formája, elhelyezkedése. Az árapály és a Hold közötti összefüggés.

Hogyan függnek a vegetációs övek a nap állásától és a klimatikus viszonyoktól. Az évszakok kapcsolata a Föld Nap körüli keringésével.

Európa:

A polaritás szemszögéből vizsgáljuk, például elemezzük a víznek, a levegőnek, a fénynek, a hőmérsékletnek, a hegyeknek, és a talajfajtáknak az egyes régiók tájaira és gazdaságára gyakorolt különféle hatásait. Össze lehet hasonlítani egymással egy mélyföldi országot (például Hollandiát) egy hegyvidéki országgal (például Svájc), vagy egy tengerparti, hagyományos gazdaságú régiót (például Norvégiát) egy szárazföldi országgal (például Csehországgal).

Gyűrt, lánchegységek (pl. Alpok, Himalája, Andok), és törési formák (pl. a Rhone völgye).

A nagy folyók és jellemzőik, pl. Rajna, Duna, Dnyeper.

Ásvány és kőzettan

A kőzetek keletkezése és csoportosítása, a jellemző hegyformák

Vulkanizmus, jellegzetes kőzetei, ásványai, hazai megjelenései

Az üledékes kőzetek, jellegzetes fajtái, felhasználásuk (mészkö és rokonai)

Átalakult kőzetek, jellegzetes fajtái, felhasználásuk (gránit, márvány, palák).

Ásványok, drágakövek, gyűjtésük, megmunkálásuk

Kövületek, élőlények a kőzetekben, energiahordozók

Kapcsolódási pontok

Történelem: római birodalom földrajzi háttere. Fizika: hőtan, halmazállapot-változások.

Biológia: növényzet, állatvilág. Geometria. Kertművelés: a talaj, talajtípusok.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Föld alakja, mozgásai, a tengelyforgás és a keringés következményei: napszakok, évszakok, éghajlati övezetek és övek jellemzői, éghajlati elemek. A vízszintes és a függőleges földrajzi övezetesség természeti, társadalmi-gazdasági és környezeti megnyilvánulásai. Az övezetesség elemeinek kapcsolatai regionális példákon. Az európai kulturális sokszínűség földrajzi alapjai. A kontinensrészek földrajzi jellemzői, különböző életterek közös és egyedi földrajzi-környezeti jellemzői, a kontinensrészek összehasonlítása. Ásványok és kőzetek, nyersanyagok és energiahordozók.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek tudja elhelyezni Magyarországot és a Kárpát-medencét Európa tájai és országai között. Rendelkezzon egy általános képpel Európa földrajzi, gazdasági és kulturális viszonyairól.

Tudja megkülönböztetni a magmás, üledékes és metamorf kőzeteket főbb képviselők alapján.

Ismerje e kőzetek mindennapi jelentőségét.

7. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ettől az évtől kezdve a tudományos módon, a jelenségeken keresztül megközelítéssel, a megfigyeléseken van a fő hangsúly. A „racionalizáló szem” időszaka ez. A látás, a megfigyelés, és az ebből való következtetés zajlik. Nemcsak leírunk egy-egy helyszínt, jelenséget, hanem összehasonlítjuk a már ismerttel, kiválasztott szempontok szerint. Az összehasonlító módszertani érzékenységet fejlesztjük. Például egy új terület megismerésénél érvényesülő szempontok: a partvonal lefutása, a szárazföld alakja, szigetek, félszigetek, a vízhalózati (folyók, tavak), a domborzati (hegységek, magasföldek, medencék, alföldek), a természetes növénytakaró (erdők, sivatagok), az élővilág, a települések, az emberi kultúra. Ezen a módon felfedezve egy új területet, a diák magáénak érezheti, mert az ő

megfigyeléseiből indultunk ki, aktívan vett részt a folyamatban. A belső és a külső kép együtt mozog benne. Az egy helyhez való kötődéstől így eljuthatunk a bármely helyhez való kapcsolódási képességhez, a lényeg meglátásához.

A felfedezések témaköréhez kapcsolódva csillagászzal is foglalkozunk ebben az évben.

Előzetes tudás

5. osztály történelem epochájának földrajzi alapjai (India, Perzsia, Egyiptom). Összefüggések megfogalmazása a Nap járása, az időjárás és az éghajlat között, a Föld alakjának és tengelyforgásának következményei az éghajlati övezetekre. A Hold fázisainak megfigyelése, lerajzolása. Egy-egy jellegzetes csillagkép megfigyelése, lerajzolása.

Tantárgyi fejlesztési célok

A diák a reneszánsz tudatosság idejét éli. Eltávolodunk Európától és újabb kontinenseket ismerünk meg. Közben azonban újra és újra visszanézünk a már megismert területekre és az újat összehasonlítjuk az ismerőssel, a hozzánk közelivel. A kontinensek földrajzának megismerésénél az összehasonlító módszertant használjuk, míg az adott környezetben élő emberekről a korábban alkalmazott művészi módon alkotunk képet (a kultúrák megismerése rajzzal, festménnyel vagy más művészi gyakorlati munkán keresztül). A legalapvetőbb földrajzi nevek ismerete fontos feladata az általános iskolai éveknél, az könnyebben bővíthető a későbbiekben, viszont az alapok hiányát nehezebb pótolni.

A csillagászat témakörében a látható égbolt csillagzatát tanulmányozzuk. Megismerjük a ptolemaioszítól a kopernikuszi világméretű változást is. Ez érzékelteti a gyermekekkel, hogy a Földről és az Univerzumról kialakított mai kép fokozatos változáson ment és megy át, és egyáltalán nem örök időkre kőbe véssett, megváltoztathatatlan rendszer.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A kontinensek megismerési sorrendjének javasolt szempontja a történelmi megismerési sorrend, tehát a 7. osztályban az Óvilág, a 8. osztályban az Újvilág kontinensei. Kiemelhetjük az európai gyarmati rendszerhez kötődő történelmi helyzeteket (a mezőgazdasági nyersanyagok - gyapot, rizs, búza, kávé, tea stb. – származása) és a gyártás közötti kapcsolatot. Ezeket sorjában összefüggésbe hozzuk a klimatikus zónákkal: például: Dél-kelet-Ázsia – rizs, gumi, keményfák, majd az észak-amerikai préri – búza, Karib-szigetek – banán, Dél-Amerika – marhahús, Ausztrália – gyapjú és bányászat stb.

A 7. osztályos csillagászat epocha során megfigyeljük az éjszakai látható égboltot és a látható csillagképeket, illetve ezeket ábrázoló csillagtérképeket tanulmányozunk. Leírjuk a bolygók megjelenését és útját, és megfigyeljük és megértjük a Hold ciklusait.

ÁZSIA:

A kontinens természetföldrajzi megismerése, "felépítése", összehasonlítása a már megismert kontinensekkel.

A "legek" kontinense (legőszibb, legmagasabb-legmélyebb pontok helye, legnagyobb területű stb.)

A fő földrajzi régiók, úgymint a Himalája, illetve Hindukus, az Indiai szubkontinens, Tibet, illetve a Mongol fennsík, Észak- és Dél-Kína, Délkelet-Ázsia, Thaiföld, Fülöp-szigetek, Indonézia, Japán, Korea, Szibéria.

Nagy tájegységek kulturális és földrajzi polaritása (a buddhizmus, hinduizmus, iszlám és kereszténység Ázsiában). A délkelet-ázsiai szigetvilág, Kelet-Ázsia óriási népessége, a csendes-óceáni partvidék gyorsan fejlődő régiója, valamint az ázsiai kistigrisek gazdasági sikerei.

Miként változik az ázsiai emberek szerepe a mai világban?

AFRIKA:

A kontinens természetföldrajzi megismerése, "felépítése", összehasonlítása a már megismert kontinensekkel.

Afrika fő földrajzi régióit jellemezzük a klimatikus, a topográfiai és a vegetációs zónák szempontjából.

Különböző életformák a fekete-afrikai és az iszlám-afrikai különféle vegetációs zónákban (pl. pigmeusok és esőerdei emberek, nomád pásztorok, szamburuk, maszajok, farmerek és ültetvényen dolgozók, oázislakók, bányászok).

A különféle vallások és tradicionális afrikai társadalmak továbbélése.

Franciaország, Anglia, Hollandia és Németország mint gyarmatosító Afrikában. Afrika a gyarmatosítás után. Világnézeti különbségek. Példák a fejlődő országok és a fejlett világ gazdasági kapcsolataira. Az éhínség és a polgárháború problematikája Afrikában, feszültségek a törzsi rendszer és a modern kereskedelmi érdekeltségek között Nyugat-Afrikában. Multikulturális társadalmak Dél-Afrikában stb.

Kapcsolódási pontok

Történelem: reneszánsz kor, nagy földrajzi felfedezések, földrajzi kutatók, kopernikuszi fordulat a világszemléletben. Geometria: térbeli testek ábrázolása síkban, térbeli testek készítése, egybevágósági geometriai transzformációk. Képzőművészetek: perspektívikus ábrázolás.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Nap, Naprendszer. A Nap, a Föld és a Hold egymáshoz viszonyított helyzete, mozgásai (holdfázisok, fogyatkozások). A Nap energiájának kapcsolata a földi élettel. Világegyetem. A csillagok és a Nap hasonlósága. A távolságok viszonyítása. Csillagképek (néhány jellegzetes példa). Az égitestek látszólagos mozgása. A távoli kontinensek meghatározó jelentőségű országainak, országcsoportjainak földrajzi jellemzői és világgazdasági szerepe.

A fejlesztés várt eredményei

Ismerje a gyermek a tanult kontinensek természeti adottságait, a földrajzi neveket, az ott élő emberek gazdasági viszonyait és kultúráját.

8. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Mivel egyre szorosabb kapcsolatba kerülnek a világgal, a 8. osztályos magáénak érzi a világ problémáit. Ez fordítva is igaz, hiszen saját problémáját a „világ” problémájaként éli meg. Így különösen a földrajz tanításban kell ügyelni az „én és a világ” kölcsönhatására. A 8. osztályos földrajz tanítás másik megközelítése az, hogy hol fordulnak elő metamorfózisok, polaritások és megerősítések a földrajzi jelenségekben. 8. osztályban a Föld különböző területeinek kulturális viszonyai jobban előtérbe kerülnek. A 13-14 éves gyerekek (7-8. osztály) fizikai fejlődésében leginkább a csontrendszer változása dominál, és ezzel párhuzamosan a korábbinál sokkal erőteljesebben vannak jelen a fizikai világban. Ennek ellensúlyozásaként foglalkozunk a népek sajátosságait adó lelki karakterrel, kulturális viszonyokkal. Hasonló célt szolgál az időjárás és változásainak törvényszerűségei témája is.

Előzetes tudás

Tájékozódás a valóságos viszonyokról térkép és egyéb vázlatok alapján (pl. térkép olvasása, készítése; térbeli mérési adatok felhasználása számításokban, arányérzék; a valóságos viszonyok becslése térkép alapján, koordináta-módszer). Az anyag- és energiatakarékos szemlélet (pl. közlekedés, fűtés, csomagolás, étkezés, szelektív hulladékgyűjtés, újrahasznosítás terén).

Tantárgyi fejlesztési célok

Az eddig nem tárgyalt kontinensek megismerésével teljes képe alakul ki a Földről a diákoknak. A testükben érvényesülő nehézség mellett, az időjárásra, a felhőkre felfelé tekintő könnyűség is teret kap. A környezettudatos magatartás kialakításának fontos lépése, hogy megismerkednek a fenntarthatóság egyre több szempontjával, gyakorlati kérdésével. Eljött az ideje, amikor már szembe tudnak nézni a környezetet károsító hatások tényével. A 9-12. évfolyamok alatt egyre többet értenek majd meg a környezeti problémák hatásairól és okairól. Ezek alatt az évek alatt kell kialakuljon és megerősödjön bennük a változtatás igénye.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

É- és D-AMERIKA:

A kontinensek természetföldrajzi megismerése, „felépítése”, összehasonlítása a már megismert kontinensekkel.

Jellegzetes észak- és dél-amerikai tájak bemutatása, pl. elképzelt utazás közben, megnevezve az egyes helyeket a kulturális behatások bemutatására.

A kettős kontinens szerkezete, az egymástól eltérő állat- és növényviláguk.

Az indiánok bevándorlása, és alkalmazkodásuk a különféle földrajzi adottságú életterekhez.

A spanyol-portugál és az angol-francia hódítások és következményeik (ásványkincs bőség, technika, a természet tönkretétele).

A különféle társadalmi és etnikai csoportok lelki beállítottsága.

Rövid rátekintés Ausztráliára, Óceániára és az Antarktiszra.

Meteorológia:

A felhőképződmények megfigyelése és lefestése. Meteorológiai adatok leolvasása különböző eszközökről (barométer, szélzsák stb.) és táblázatba foglalása: csapadékmennyiség, páratartalom, légnyomás, szélsébség stb.

A felhőképződés és felhőfajták.

Magas és alacsony légnyomás, időjárási frontok. Különleges szelek (misztrál, főn, passzátszél, monszun, és tájfun)

A klíma és a nappal-éjszaka hosszának hatásai az egyes népek kultúrájára és életvitelére (sarkvidéki, északi, mediterrán, sivatagi stb.).

Globális kitekintési lehetőségek:

Az összes megismert kontinens ismételése, összehasonlítások, kapcsolatok felfedezése.

Kína és a csendes-óceáni partvidék országainak kapcsolata Amerikával. Európa, mint közép szerepe a mai globális gazdaság viszonylatában, polarizálódási veszélyek. Az Európai Unió fejlődése.

Kapcsolódási pontok

Történelem: Amerika történelme, gyarmatosítás. Fizika: a légkör fizikája.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A gazdaság természeti feltételei, a természeti erőforrások hasznosításának változása. A gazdasági ágazatok szerepe a földrészek, térségek, országok gazdasági életében. Földrészek, országok szerepe a világgazdaságban. Fogyasztási szokások változása; környezettudatosság, energiatakarékosság, hulladékkezelés, szelektív hulladékgyűjtés, biotermékek; személyes és közösségi cselekvési lehetőségek; tudatos vásárlói magatartás. Az életminőség különbségeinek példái, urbanizálódás, környezeti és gazdasági problémák. Harmatpont, felhőfajták, időjárási frontok.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek ismerje a Föld természeti adottságait, a különböző területen élő emberek természet adta lehetőségeit, életviszonyait és kultúráját. Érezze otthonosan magát a Földön. Tudjon tájékozódni a világatlaszon, ismerje a főbb földrajzi neveket.

Természettan és biológia

Bevezetés

A Waldorf-iskolák egész tantervében felfedezhetjük az ökológiai gondolkodást. Az egésztől a részek felé haladó módszer önmagában is segíti azt, hogy a gyerekek fejlődésük és tanulmányaik során mindig képesek legyenek egy szélesebb, nagyobb összefüggéseket figyelő hozzáállást kialakítani.

A különböző osztályokban biológiából tárgyalt témák szervesen beleillenek az egész iskolán végigvezető tantervbe, így módon táplálva az egészen belüli egységérzetet.

Az első három évfolyamban az osztályt átható hangulat hordozza magában a biológiához tartozó témákat. A gyermekek fejlődésének e szakaszai során az osztályban elhangzó történetek tükrözik a kisgyermekek és az élővilág folyamatosan változó kapcsolatát.

Az 1. és a 2. osztályban a történetek az átváltozás témakörével foglalkoznak, a béka királyfivá változik, a nádszálból királykisasszony pattan elő. Ezek a történetek lehetővé teszik, hogy a gyermekek megértsék az állatok nyelvét, és megismerjenek más lényeket - manókat, tündéreket -, akik titkokat őriznek és védik az életet. Az ilyen fantáziaelemek nem holmi szeszélyes hóbort szüleményei, ezek alapozzák meg ugyanis azt az egészséges érzelmi kapcsolatot, melyet az állatok és a növények komplex viszonyával, összefüggéseivel szemben ki szeretnénk alakítani a gyerekekben. Ezek az érzések és gondolatok a bioszféra azon rejtett tulajdonságaihoz is közelebb visznek, amiket majd később, a felső tagozatban, a világos gondolkodás segítségével tanulmányoznak.

A 3. osztályban a teremtés története a maga teljességében ábrázolja a Föld, a növények, az állatok és az ember eredetét. A mezőgazdasági epochában a gyermekek megismerik, miként dolgozik a paraszt a természet erőivel. A szántáson, a vetésen és a betakarításon túl még rengeteg feladat van: élő sövényeket telepíteni, kerítéseket állítani, bárányokat gondozni, víztől mentesíteni földterületeket és gyomtalanítani a terményt.

Mindezek bevezetőül szolgálnak az élővilág következő évekbeli tudatosabb tanulmányozásához, valamint annak tudatalatti megerősítéséhez, hogy a Földet óvó ökológia etikai alapja nem más, mint az emberek erkölcsi fejlődése.

A gyermek fejlődésében a kilencedik életév körül határozottan érzékelhető határvonal mutatkozik: a 4. osztálytól a gyermekek nagyobb távolságot érzékelnek saját maguk és más emberek, valamint a környező világ között. A képzelőerőt még mindig nagyon megmozgatja egy-egy történet, de annak tartalma már pontosabb leírást igényel. Az állattan megjelenése ebben az osztályban jó lehetőséget teremt az önállósuló megfigyelések kezdő lépéseire.

4. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az állattani epocha gondolati középpontjában az a sajátosan emberi tulajdonság áll, hogy a mi viselkedésünk nem csak ösztönös elemeket hordoz, hanem a gondolkodás, az emberi kultúra hatásai is befolyásolják. Az ember testi felépítésében sem találunk olyan specializációt, mint amilyen az állatokat segíti a természeti környezetben való tökéletes boldogulásban. Az állatok vizsgálatakor tehát mindig figyeljük az adott élőlény és az ember viselkedésbeli, testi felépítésbeli különbségét. Az emberi minőség megjelenését elsősorban a felegyenesedett testtartásban, a kéz szabaddá válásában, a beszéd komplexitásában és az öntudat erőteljes megjelenésében hangsúlyozzuk.

Előzetes tudás

Nincs szükség konkrét tárgyi ismeretekre az állattan területéről.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az állatok és az ember összehasonlításával olyan szempontokat adunk a gyermekeknek, melyek segítségével értően tudják a környezetükben előforduló állatokat, azok életét megfigyelni. A testi jegyek, a viselkedés és a környezethez fűződő viszony alapos megismerése ebben az életkorban még jobban meg tudja erősíteni a gyerekek és az állatok amúgy is szeretetteljes kapcsolatát.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Az ember testi felépítésének rövid formai és funkcionális vizsgálata, mely alapul szolgál az állatokkal történő összehasonlításhoz.

Ismert, vagy kevésbé ismert állatokból alakíthatunk ki olyan csoportokat, melyek vizsgálata során jól megmutathatók az ember felépítésétől való eltérések különböző irányú formái, tendenciái. A testfelépítés, a fogazat stb. különböző formáit mutathatja be például az emlősök között a tehén, az egér és az oroszlán egymást követő tárgyalása, de hasonló módon sorba vehetjük a vízi világ olyan különböző formáit, mint a nyolckarú polip, a csiga és a tengeri sünn. Az állatok végtagjait az emberével összehasonlítva jól megmutathatjuk a hasonlóságokat és a különbségeket. Az állati végtagok hatékonyságát (pl. ásóláb, szárny) az ember különböző technikai megoldásokkal (ásó, repülőgép) tudja utánózni, ez megmutatja, hogy nem testi módosulások, hanem szellemi tevékenység lesz jellemző az emberre.

Az állati viselkedésben megmutatkozó jellegzetességek is tanulsággal szolgálhatnak az ember megismeréséhez (pl. kitartás, agresszív viselkedés vagy önfeláldozó utódgondozás).

Kapcsolódási pontok

Mesterségek a 3. osztályban

Honismeret: a környéken élő állatok és a környezet kapcsolata

Kulcsfogalmak / fogalmak

A test részei, táplálkozás, utódnevelés, környezet, viselkedés, emlősök, madarak, hüllők, kételtűek, halak, gerinctelenek

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek képes az órán tárgyalt állatok karakteres jellemzésére.

Jól használja az újonnan megtanult kifejezéseket.

Képes összehasonlítást végezni a különböző állatok között, rámutatva a hasonlóságokra és a különbségekre.

Össze tudja hasonlítani az állat és az ember testfelépítését.

Bevezetés

A középtagozaton a biológia fokozatosan bontja ki a földi élet különböző rétegeit. Míg a negyedik osztályban az emberéhez hasonló testi és viselkedésbeli tulajdonságok jól érthető kapcsolatot mutattak az ember és az állat között, ez a kapcsolat az ötödik osztály növénytan megfigyeléseinél már jóval áttételesebb, kevésbé kézzelfogható. A hatodikosok az ásványok, a növények és az állatok összetett kölcsönhatásait gyakorlatban is megtapasztalhatják a kertművelés belépésével.

Az emberből kiindulva ismerték meg az élő természetet, s immár alkalmassá válnak arra, hogy a hetedik osztálytól kezdve újból az emberi test felé forduljon a biológiai érdeklődésük.

5. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az ötödikes növénytan megjelenése fontos lépés a megfigyelés és a gondolkodás fejlődésében. A kamaszkor viharai előtt ez egy olyan nyugalmi időszak, ami alkalmas a higgadt megfigyelésekre, a növényi formák sokaságának és szépségének elmélyült átélésére.

Ebből a lelki hangulatból táplálkozva megerősödhet a Föld, mint élő organizmus iránti tisztelet.

Előzetes tudás

Mezőgazdasági epocha a 3. osztályban

Tantárgyi fejlesztési célok

A növényeket a tájjal, a talajjal és az éghajlattal összefüggésben kell vizsgálni. A cserepes, de főként a földből kiemelt és lepréselt növények vizsgálatát nem tartjuk helyesnek, mert ebben az életkorban pontosan a növény világgal való összekapcsoltságán van a hangsúly, nem pedig az analitikus, precíz összehasonlításokon, rendszerezésen. A növényre jellemző folyamatok ebből az összekapcsoltságból – a Nappal, a levegővel, a talajjal, a rovarokkal - érthetőek meg igazán, így juthatunk a formák sokféleségének érző megértéséhez és tiszteletéhez. A környékbeli növények nevének ismerete megerősíti a kapcsolatot, de óvakodnunk kell a növényhatározás sablonos menetétől, ami elidegeníthet a vizsgált élőlénytől. A növény részeinek elnevezéseit is megtanítjuk, de itt is óvakodni kell a túlzott szisztematizálástól, inkább a minőségi jellemzéseket igyekezzünk kialakítani a növény felépítése kapcsán (méretbeli arányok megfigyelése és leírása, hangsúlyosabb formák észrevétele, polarítások és kontrasztok felfedezése a formák világában). A növényi formák metamorfózisának megfigyelése nem pusztán érzékszervi megfigyelés, hanem belső nyitottságot is fejleszt a folyamatok érzékelése irányában.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Ismerős helyi tájak és az ott honos növényfajták bemutatása. Lényeges, hogy a gyermekek megtanulják a környéken fellelhető növények és fák közkeletű elnevezéseit.

A Föld különböző régióinak kontrasztja: sivatagi, erdei és tundra növényzet. A sarkvidéktől az egyenlítő felé, illetve a trópusokon a hegy tetejétől lefelé történő haladási irány növénytani hasonlóságai.

A gombákat, a zuzmókat, a mohákat és a páfrányokat a virágos növényekhez viszonyítva vizsgáljuk, a formák változékony hangsúlyaira koncentrálva, és még nem előtérbe helyezve az evolúciós szempontokat.

Magok csírázásának és a növény növekedésének megfigyelése, most is nagy súlyt helyezve a formák alakulására és a növekedési mozgásokra.

A gyökér, a szár, a levél és a virág eleven fogalmait a különböző növényeknél fellépő polarítások megfigyelésén keresztül alkotjuk meg, stabilizáljuk.

A fák, mint a növények és állatok együttélésének helye; kapcsolatuk az időjárással, a talajjal és a tájjal. Esetleg faiskola telepítése, amelyet a következő iskolaévekben is gondozni kell, és amely a facsemeték megfelelő helyre történő kiültetésében csúcspontot ér el.

Kapcsolódási pontok

Kertművelés a következő osztályfoktól kezdve

Földművelés korszak a harmadik osztályban

Földrajz: éghajlat, növénytakaró a különböző övekben

Kulcsfogalmak / fogalmak

növekedési formák, gomba, moszat, zuzmó, moha, haraszt, virágos növény, egyszikű, kétszikű, gyökér, szár, levél, virág, termés, mag, gyümölcs, lágyszárú, fás szárú

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek ismerje a környéken élő növények közkeletű elnevezéseit.

Képes egy megfigyelt növényt karakterizálni, a növény részeit megnevezni.

Képes mind szóban, mind rajzban a növények fejlődésének fontos szakaszait megjeleníteni.

Ismeri a növényvilág és az éghajlat közötti összefüggéseket, az évszakok váltakozásának hatását a növényvilágra.

6. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ebben az évben összekapcsolódik mindaz, amit korábban az állatokról és a növényekről tanultak azzal, amit ebben az évben az ásványokról tanulnak. Ez a legintenzívebben a kertművelés tanulásával erősödik meg. Ebben az éven minden téren az oksági viszonyok feltárása lesz hangsúlyos a biológián belül is.

Előzetes tudás

Növénytan az 5. osztályban, állattan a 4. osztályban, fafaragás az 5. osztályban

Tantárgyi fejlesztési célok

A növénytan területén a növény felépítése, környezete és az életciklusok közötti oksági összefüggéseket hangsúlyozzuk ki. A geológia megismerteti velünk a különböző talajtípusokat, a flóra és fauna felépülésének fizikai alapját. A földrajzzal együttműködésben egyre jobban kirajzolódnak a különböző területek klímájának, vegetációjának és gazdaságának összefüggései, a biológiai szemlélet tehát kapcsolatokra lel a gazdasági gondolkodással is. A fafaragás kapcsán a gyerekeknek már gyakorlati élményeik is vannak a különböző fafajok tulajdonságairól is, melyet így az éghajlati igényekkel is összefüggésbe tudnak hozni.

Az állattan területén különös figyelmet szentelhetünk a rovaroknak, ezen belül is az államalkotó rovarok tanulmányozásának. Ez a téma az állatok közötti viszonyok új szintjét világítja meg a gyerekek számára. A gerinctelenek közül olyan élőlényeket vizsgálhatunk, melyeknek fontos szerepe van a mezőgazdasági viszonyok megértésében.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Egyszikű virágok – liliomok, a hagyma és a gyöktörzs

Keresztes virágúak.

Fűfélék, ernyősvirágzatúak, pillangósvirágúak, katángfélék, és fészkesvirágúak.

Ajakos virágúak, és más fészkesvirágúak, a virágzatok példái.

Szarkalábfélék és rózsafélék, ezek változatai.

Ezeknek a virágos növényeknek a fejlődése követhető egész éven át. Az évszakonkénti ciklus is megtárgyalandó.

A növényteni és az állattan kapcsolata a lepkék életciklusában.

A kertészkedéssel kapcsolatban – kártevő bogarak, fatetű stb.

A talajlakó férgek.

A rovarok formai jellemzése: a bogarak, a lepkék és a méhek formai és élettani sajátosságai.

A méhek életciklusa - beleértve a méhek gondozását, a méhészetet - méz, méhviasz stb.

A hangyák és a hangyaállam.

Kapcsolódási pontok

Kertművelés

Földrajz: övezetesség, klíma, növényzet és gazdasági viszonyok

Történelem: Róma, mint állam és az államalkotó rovarok összehasonlítása

Fafaragás: különböző fafajok igényei, tulajdonságai

Kulcsfogalmak / fogalmak

rovarok testfelépítése, virágtípusok, fafajok, férgek, gerinctelenek,

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek minden témakör esetén mutasson egyre fokozódó pontosságot a megfigyelések terén, a leírások árnyaltságában.

Tudjon összefüggéseket találni a kertben végzett tevékenységek és az élővilág általános törvényszerűségei között.

Ismerje fel a különböző állatok helyét az ember által művelt természeti világban.

7. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Míg az előző években az emberi test felépítése és működése az állatvilággal és a növényvilággal összefüggésben jelent csak meg, addig ebben az évben újból a tanulmányok középpontjába kerül. Ebben az életkorban úgy lehet az egészséggel kapcsolatos ismereteket megtárgyalni a gyerekekkel, hogy már objektív, illetve még objektív módon tudnak ezekhez a témákhoz viszonyulni. Míg korábban sokkal egyszerűbben, ösztönösebben, józanabban viselkedtek a táplálkozás, a tisztálkodás, az öltözködés, az egészséges életmód terén, később pedig hajlamosak nagyon egocentrikusan illetve trendeket követve foglalkozni ezekkel a dolgokkal, ebben az időszakban tényleg lehet velük tárgyyszerűen beszélgetni, akármelyik témában. Ez a témakör olyan területet érint, melyek kultúráját főleg a családi környezetből hozzák a gyerekek, de ezt a szokásrendszert most tanári segítséggel tudatosan átvizsgálhatjuk. A tanulmányokat át kell járnia az „egészség több, mint a betegség hiánya” érzésének.

Előzetes tudás

A korábbi évek biológiai tanulmányai

Tantárgyi fejlesztési célok

Ez a tanév a biológia egy sajátos fejezetét nyitja meg azzal, hogy az emberi test működését kezdi vizsgálni. Ezek a vizsgálatok a korábbi természettudományos szemléletet folytatják, ugyanis nem önmagában kiragadva próbálják az egyes szervrendszereket és funkciókat megtárgyalni, hanem a környezettel és a többi szerv működésével való kapcsolatukban. Ez a komplex megközelítés segítheti a diákokat abban, hogy felelős módon viszonyuljanak saját testükhöz, értékeljék annak nagyszerűségét.

Ez a felelősség manapság nagyon fontos az ebben az életkorban kibontakozóféltben szexualitás miatt is. A szerelem, az anyaság-apaság kérdése, a szexuális kapcsolatok, a fogamzásgátlás, mind olyan témák, ahol a biológia és a lelki higiéne szorosan összekapcsolódik, nem pusztán élettani jelenségeket tisztázunk tehát ezek megtárgyalásakor.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Az érzékek ápolása: gyakorlati ismeretek a látással a hallással, az ízleléssel és a szaglással és érintéssel kapcsolatban.

A tüdő felépítése és szerepe, alapvető ismeretek a szívről és a keringésről, elég részletesen ahhoz, hogy gyakorlatias legyen (pl. a légcső védelme (csillós hám); a levegő és a vér közötti szoros kapcsolat a légúti nyílások vékony membránjain keresztül) - de itt nem cél a részletes anatómiai tanulmányozás.

Az étkezés fontossága: alapvető ismeretek az emésztőrendszerrel, de az előbbieket szerint a hangsúly azon legyen, hogy milyen tényezőkre kell ügyelni az egészség tartós megőrzése érdekében (pl. növényi rostok szükségessége a belek stimulálására, a táplálkozási ritmus szükségessége, nehéz ételek után a testmozgás és a fürdőzés elkerülésének szükségessége). Fehérjék, szénhidrátok, zsírok, ásványi anyagok és vitaminok. Különböző táplálkozási meggyőződések tárgyalása, anélkül, hogy bármelyik módszer mellett kardoskodnánk. A gyorsétkeztetés jellemzői, veszélyei, a "fogyókúrák" eredményei, a rendszeres mozgás szerepe a testsúly kialakításában. Az egészséges testkép kialakítása.

Az alvás szükségessége és a napi tevékenységek (szellemi-fizikai) kiegyensúlyozása.

A fenti témákkal kapcsolatos betegségek (pl. tüdőrák, tüdőtágulás, elhízottság, anorexia, cukorbetegség).

Szenvedélybetegséget előidéző anyagok: alkohol, nikotin, drogok (pl. ópiumszármazékok, hallucinogének); a függőség alapvető természete (akár a koffeinhez, a csokoládéhoz, a cukorhoz, akár rossz szokásokhoz, mint a körömrágáshoz hasonlóan), valamint a felismerés és a változtatás lépései, a segítségkérés fontossága.

Gyógynövények (pl. kamilla, körömvirág) és alkalmazásuk különböző módokon.

Személyes egészség és higiénia: izzadás, a fogak, a bőr, a haj, a fej, a kézmosás, az ételek érintése, és ezek kapcsolata az egészséggel (pl. baktériumok, fejtetű, orsógiliszta fertőzések).

Minden egyes témával kapcsolatban fontos a modern média hatásainak megvitatása.

Kapcsolódási pontok

Kémia a 8. osztályban

Kulcsfogalmak / fogalmak

Érvékszervek, tápcsatorna, légzés, keringés, kiválasztás, nemi szervek, bőr, drogok,

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek ismerje fel a mindennapi tevékenységek és az emberi test biológiai funkcióinak összefüggését.

Tudja elemezni az olyan hétköznapi jelenségeket, mint a légzés, a táplálkozás folyamata.

Ismeri a tápcsatorna részeit, az egyes részekben történő folyamatokról tudjon általánosságokban beszélni.

Érti az ember légzésének folyamatát, képes összefüggések keresésére a ruházattal és a dohányzással kapcsolatban.

Az érzékszervek jelentőségével tisztában van, ismeri ezek ápolásának módjait.

8. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ebben a korosztályban nagy testi változások zajlanak, a végtagok növekedése nagyon intenzívvé válik. A nemi érés is nagy hatással van a diákok mindennapjaira. Ezen fontos átalakulásokat jól kíséri az emberi test idei két nagy témája: a mozgásrendszer és az érzékszervek. A felegyenesedett testtartás szellemi-lelki vonatkozásai túlmutatnak a biológiai tényeken, jó beszélgetések táptalaja lehet ez a téma.

Előzetes tudás

Az előző évek biológia epochája, különösen a hetedikes epocha, a hetedikes fizika mechanikai témaköre, a fénytan és a hangtan a hatodikos fizikából.

Tantárgyi fejlesztési célok

A csontrendszer felépítése rávilágít az emberi szervezet és a minket körülvevő ásványi világ szoros kapcsolatára az anyagösszetétel területén valamint a gravitáció és az ember viszonyára a csontgerendák formálódásában. A mechanikai viszonyok, melyek a csontrendszer felépítésében és működésében jól tetten érhetők, érdekesek lehetnek ebben az életkorban. Az érzékszervek tárgyalásakor jó megmutatható, hogy a külvilágban érvényes fizikai (optikai, akusztikai) törvényszerűségek miképp érvényesülnek az emberi szervezet működésében. Ezeket az érzékszerveket nem csak ábrák, hanem kísérletek segítségével is vizsgáljuk.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A csontváz összességében és részeiben. Az aránymetszés, mint arányossági elv a csontvázban. A gerincoszlop formája és funkciója, a csigolyák felépítése, formagazdagsága, szerepük a felegyenesedett testtartás kialakításában. A gerincoszlop, a mellkas felépítése, a koponya és a végtagváz polaritása. Az egyes csontok formájának tanulmányozása, pl. a hátgerinc és a combcsont kontrasztja.

A végtagok felépítése és mechanikája, az emelőelv: az erőkar és a teherkar viszonya.

A láb formája, a láb boltozata és viszonya a felegyenesedett testtartáshoz.

Az alkar pronatioja és supinatioja.

Az izmok általános felépítése és működése.

A csontok és izmok kapcsolódása, az ízületek felépítése és működése.

Hajlító és feszítő izmok elhelyezkedése, az egymással együttműködő és az ellentétes működésű izmok elhelyezkedése, a mozgás és az izomrendszer komplex kapcsolata. Az izomgörcs.

Az emberi szem, illetve fül felépítése és funkciója.

Kapcsolódási pontok

Fizika: mechanika, erő fogalma, optika, akusztika. Művészetek: kupola és boltív, mint építészeti megoldás és mint élettani forma a csontváz különböző területein, csontok ábrázolása szénrel, agyagból való megformálás

Kulcsfogalmak / fogalmak

Csontrendszer, izmok, inak, ízületek, a szem részei, a fül részei,

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek ismeri a gerincoszlop részeit, annak jelentőségét az ember testtartásában.

Tisztában van a végtagok és a függesztőövek felépítésével, az ízületek típusaival

Képes felismerni a fizikai törvényszerűségeket a csontváz felépítésében.

Érti a csontok és az izomrendszer együttműködését az emberi mozgásban

Ismeri a tanult érzékszervek felépítését, jelentőségét az ember és a külvilág közötti viszonyban.

A tanult szakkifejezéseket képes megfelelően használni.

Bevezetés

A középiskolai szakaszban a diákok új gondolkodási szintre fejlődnek, így mindazt, amit eddig már tanultak, újból elővehetjük, hogy egy újabb megközelítésből újabb ismeretekhez juthassunk. A 9-10. osztályban a hangsúly az emberi test felépítésén és az élettani folyamatokon van. Jó, ha ezek mellett az epochák mellett meg tud jelenni a mezőgazdasági gyakorlat is, ami a növényekkel és állatokkal való foglalkozás új szintjét tudja megmutatni a diákok számára, hiszen immár az élettani tulajdonságok mellett a gazdálkodói szemléletet is megtapasztalhatják. A 11-12. osztályban már olyan diákokat tanítunk, akiknek gondolkodási képessége megérett az elméletek, eszmék mélyebb befogadására, megtárgyalására. Ezt az intellektuálisabb hozzáállást a növénytan és az állattan újbóli felfedezése támogatja, immár olyan elméletibb megközelítésekkel, mint a sejttan, a genetika, a darwini evolúciós elmélet. Az elméletek megtárgyalása összecseng a csillagászat, a fizika és a kémia tantervének hangsúlyos elemeivel is. Az elméletek megtárgyalásakor fontos azt hangsúlyozni, hogy az embernek az újabb kutatások eredményeinek fényében újból és újból rendeznie illetve módosítania kell elméleteit. A Waldorf-iskolák biológia tanterve azt szolgálja, hogy a fiatalok eljussanak a jelenkori tudományos elméletek megértéséhez, amivel párhuzamosan állandóan figyelembe kell tudniuk venni a technológiák és a környezet dinamikus változó kapcsolatát. Ez elengedhetetlen ahhoz, hogy felelősen gondolkodó, a jövő kihívásaival szemben tetterkész, a problémákra érzékeny fiatalok lépjenek ki az iskola kapuján.

Fizika

Bevezetés

A tudományos ismeretek tanításának fő célja az, hogy kifejezze azt, hogy a tudomány az emberi létezés része, valamint az, hogy fantáziadúsan, az érzelmekre ható módon adja át azokat. Ez a természet valóságos jelenségeinek megfigyelésére, a jelenségek megfogalmazására és a modellalkotásra vonatkozó képesség kifejlesztését jelenti. A tényleges tudományos ismeretek oktatása a gyermek olyan életkorában kezdődik, amikor szert tesz arra a képességre, hogy oksági összefüggéseiben szemlélje a világot, és amikor ezek az ismeretek a gondolkodási képesség fejlesztésére szolgálnak. A cél az, hogy olyan minőségi gondolkodás fejlődjön ki, amely folyamatában képes szemlélni az emberi lény és a való világ változó kapcsolatát.

6. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A kísérleti úton nem vizsgálható modellek helyett valóságos érzékelésen, megfigyelésen alapuló gondolkodási módszert javasolt alkalmazni. Kezdetben a jelenséggel összefüggő érzelmi kapcsolatot kell kialakítani a tanulóknál. Később ezt meg kell szabadítani a szubjektív elemektől azzal a céllal, hogy a belső értékek megragadhatók legyenek a megértési tevékenység során.

Emiatt a tudományos ismeretek tanítása a Waldorf-iskolában az érzékelés minőségéből indul ki. Ez a tanítási módszer különösen érzékelés-orientáltnak írható le. Ez fontos szerepet játszik, és higiéniai-pedagógiai jelentősége is van.

Előzetes tudás

A gyerekek a hangszeres zenélés során már megismerkedtek a hangok világával, a festésen keresztül pedig a színek világával

Tantárgyi fejlesztési célok

A fizikaoktatás a megtapasztalt és megfigyelt jelenségekből indul ki, nem pedig elméletekből vagy modellekből. Minden kínálkozó lehetőséget ki kell használni az ellentmondások bemutatására, a tények szembeállítására érdekében. A fizika szabályait sem szabad elszigetelten tárgyalni, hanem az egyéb tantárgyakkal való összefüggésben. Ezért a tanított gyermekek életkorának megfelelő időben be kell mutatni a művészetekhez és a technológiához való kapcsolódásokat. A középtagozat igyekszik gazdag tapasztalatokat nyújtani a fizikai jelenségekről, amelyekre ráépülhet a felső tagozat ismeretanyaga.

Kiemelt cél a pontos megfigyelés képességének fejlesztése és a megfigyelések írásbeli rögzítésének elsajátítása.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A jelenségek egyszerű, teljesen érthető kísérletekkel történő megtapasztalása vezeti be a tanulókat a fizika világába.

A hangtan erre nagyon alkalmas. A különböző megközelítések közül álljon itt kettő:

- a) bevezetés az alapvető hangjelenségekbe (rezgés, hangmagasság, hangerő, hangszín).
- b) hangszerek vizsgálata, melynek során a tanulóknak módjukban áll felismerni a rezgést, mint a hang fizikai megfelelőjét:

- a hangforrás, valamint a hangerő, a hangmagasság, és a hangszín közötti kapcsolat bemutatása, hangközök a monochordon, hangterjedés.
- Állóhullámok megfigyelése (Kladni-lemezen, húron, kötélen stb.), rezonancia hétköznapi példái (hinta, hangszer, lengő faág, billegő vízestál stb.)
- A tanulóknak mindenképpen meg kell ismerniük a gége fizikai-élettani tulajdonságait

A festés során szerzett tapasztalatokra építve továbblépnek a következő témákra:

Színelmélet.

- Egyszerű szinten (azaz elmélet nélküli ismertetés).
- A kiindulási pont a világosság, illetve sötétség ellentéte.
- Megvilágított színes felületek figyelésének abbahagyása után a szemben utókép képződik, ez vezetett a kiegészítő színek elméletéhez (Goethe „megidézett” színei).
- A színpompás és színes árnyékok szemléltetése, valamint keletkezésük feltételeinek bemutatása.
- Átlátszatlan közeg hátulról vagy oldalról történő megvilágításakor megjelenő színjelenség megmutatása.
- A színelméletben cél a sötét/világos határokon megjelenő idegen színcsíkok tanulmányozása prizmán keresztül.
- A színeken túl az árnyékok is tanulmányozhatók.
- A mágnesség bemutatása a természetben előforduló magnetit (mágnesvasérc) segítségével. A mágnesezhetőség vizsgálata.
- A közönséges mágnesek, és a (burkolat nélküli) iránytű bemutatása. Ez a következő témák megvitatásához vezet:
 - az északi és a déli pólus fogalma,
 - a mágneses vonzás és taszítás fogalma,
 - a Föld mágneses mezeje.

Elektrosztatikában a vonzás és a taszítás jelenségének vizsgálata. Különbözőség a mágnességtől.

A hőtani elméletek a következő ellentétekkel foglalkoznak:

- meleg és hideg, hő- és hidegforrások, a hőáramlás irányának bemutatása, megvitatása a hűtés megvalósítási lehetőségével együtt (de még technikai részletek nélkül),
- az égés és a súrlódás, mint hőforrás tanulmányozása.

Kapcsolódási pontok

gége működése (biológia), hangskálák (zene), iránytű (földrajz)

Kulcsfogalmak / fogalmak

rezgés, hangmagasság, hangerő, hangszín, hangterjedés, rezonancia.

sötét/világos határokon megjelenő színek és azok minősége

az északi és a déli pólus fogalma, a mágneses vonzás és taszítás fogalma,

a Föld mágneses mezeje

elektrosztatikus vonzás és taszítás

hő- és hidegforrások

súrlódás, mint hőforrás

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek megtanulják a kísérletek megfigyelésének folyamatát, módját.

A látott, tapasztalt jelenségeket saját szavaikkal el tudják mondani.

Ismerik a fizika különböző területeinek alapjelenségeit: világosság-sötétség, színek, alapvető hangjelenségek, mágneses illetve elektrosztatikai vonzás-taszítás, meleg-hideg.

7. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ebben az évben a mechanika a tanítás középponti témája, majd utána következik a hangtan, a fénytán, a termodinamika, a mágnesség és az elektromosság további részeinek ismertetése, megvitatása.

Előzetes tudás

Előző év alapjelenségeinek az ismerete. Egyenes és fordított arányosság és az azzal történő számolás.

Tantárgyi fejlesztési célok

A kísérletezés megismerése, felvetett problémákra válaszok keresése kísérleteken keresztül. (tanulókísérletek) A természettudományos gondolkodás elsajátításának első lépései.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A mechanikában az emelő tanulmányozására kerül sor. Ennek során az elméletalkotásnak kell dominálnia. A témakörök kulcsszavakban a következők:

- Az emelők különböző fajtái, az erőkar, és a teherkar.
- Kétkarú mérleg (amely decimális beosztású és érzékeny).
- Lejtő. Állócsiga. Mozgócsiga, csigasor. Ék, csavar, csuklók, fogaskerék és szíjtárcsa, áttételek.
- Ezeknek az „egyszerű gépeknek” a kombinációit meg kell vitatni, és az a cél, hogy a tanulók megértsék a súlyhajtású óra vagy kerékpárváltó vagy daráló vagy stb. működési elvét. Az emelő és a lejtő képleteinek levezetése (erő szorozva elmozdulással).
- Sebesség, munka, teljesítmény fogalma. Fonálinga lengésidejének tanulmányozása.

Összegzésként megbeszéljük a diákokkal, hogy egyszerű gépekkel munkát nem takarítunk meg, mert kisebb erőt hosszabb úton fejtünk ki. Energia megmaradás törvénye.

HANGTAN

Lyuksziréna. Lemezjátszó. A hang irányítása (hangszóró, hangfal). Hangsebesség és annak mérése. Visszhang, sztereo hatás (a 8. osztályban is tanítható).

FÉNYTAN

A következők megfigyelése:

- Tükröképek és tükrözések (a rajzolással kombinálva, fénysugár pattogása a tükrök között).
- Fényvisszaverődés sík- és gömbtükrőről a gyakorlatban.
- Lencse nélküli kamera (az emberi szemmel összehasonlítva) [a 8. osztályban is

tanítható]. Camera obscura.

HŐTAN

Hővezetés. Hőmérők.

MÁGNESESSÉG

- A föld mágneses mezejének deklinációja és inklinációja.
- A mágnesesség alapjelensége.
- Az elektromosság új témái összesűrítve:
- Áramforrások (galvánelem, dinamó).
- Elektromos áram, áramkör, kapcsoló
- Elektromos készülékek az elektromos áram hatásai.
- Mágneses effektusok, elektromágnes.
- Műszaki alkalmazások: elektromos tűzhely, bojler, vasaló, biztosíték.

Fel kell hívni a figyelmet az elektromos áram és a villámlás veszélyeire.

Kapcsolódási pontok

mágnesség-hajózás-felfedezések (földrajz, történelem)

munkavégzés-táplálkozás, áramütés-szívmegállás (biológia)

elektrolit-vezető (kémia)

Kulcsfogalmak / fogalmak

Kétkarú mérleg. Lejtő. Állócsiga. Mozgócsiga, csigasor. Ék, csavar, csuklók, fogaskerék áttételek.

Forgatónyomaték. Mechanikai munka. Sebesség.

Hangsebesség.

Beesési szög, beesési merőleges, törési szög, visszaverődési szög, fókuszpont.

Hővezetés

Áramforrások, egyenáram és hatásai, elektromágnes

A fejlesztés várt eredményei

A kísérletek pontos megfigyelése mellett a gyerekek önállóan meg tudják fogalmazni és leírni a látott jelenségeket.

Képesek ok-okozati következtetések levonására, magyarázatok adására, amik közös megbeszélésre kerülnek.

Ismerik a kétkarú mérleg, az emelő, a csigák működését, gyakorlati alkalmazását.

Egyszerű áramkört tudnak építeni.

Egyszerű számolási feladatokat el tudnak végezni.

8. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Elsősorban a hidrosztatika, a hidrodinamika, az aerosztatika és az aerodinamika erősen gyakorlatiasan előadott új területei állnak ebben a korban a tanulók érdeklődésének

középpontjában, de folytatódnak az előző évek témakörei is.

Előzetes tudás

Az előző években tanultak ismerete. Számolás elsőfokú egyismeretlenes egyenletekkel.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az embert körülvevő technikai világ működésének megértése.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- Arkhimédész törvénye (vízre és levegőre).
- Hidrosztatikus felhajtóerő a hidrosztatikai nyomás.
- Közlekedőedények (hidraulikus mérleg).
- Cartesius-féle bűvár.
- Szilárd anyagok, folyadékok és gázok fajsúlya.
- Stabilitás (pl. hajók stabilitása).
- Statikus nyomás (összehasonlítva a vízben és a levegőben).
- Szivattyúk elve (főképp a hidraulikus kos felé haladva).
- Lamináris és turbulens áramlás.
- Örvények és ellenállás (vízben és levegőben, a hozzájuk tartozó ellenállási formákkal összefüggésben).

A HANGTANban például az alábbiak kifejtésére kerülhet sor:

- A hang sebessége (a levegőn kívül más anyagokban is)
- A hang irányítása: visszaverődése (visszhang) és elnyelődése [a 7. és 9. osztályban is tanítható].
- Kundt-féle cső.
- Épületek akusztikája, különböző hangszerek akusztikája.

A TERMODINAMIKÁban az alábbiak lehetnek a témakörök:

- Folyadékok, szilárd anyagok, és gázok állapotváltozása, párolgás.
- A víz nevezetes pontjai, és jelentőségük a természetben (a 9. osztályban is tanítható).
- Meleg- és hidegvíz vezetékek rendszerek, hőközlés légáramlás útján, hősugárzás. Hővezetés és hőszigetelés különböző anyagokban [a 7. osztályban is tanítható].

AZ ELEKTROMOSSÁG hatásai és törvényei

- Az elektromos áram hőhatása és vegyi hatása.
- Különböző anyagok vezetési tulajdonságai, valamint a földelés.
- Az áram mágneses hatása és alkalmazásai: elektromotor, dinamó (lehetőleg a generátor is; mindenképpen mélyebben kell foglalkozni ezzel a témával a felsőbb osztályokban), mérések
- (Ohm törvénye).

Kapcsolódási pontok

Meteorológia (földrajz)

Ipari forradalom (történelem)

Kulcsfogalmak / fogalmak

nyomás, felhajtóerő, Arkhimédész törvénye, fajsúly

állapotváltozások

Ohm törvény

A fejlesztés várt eredményei

A kísérletek megfigyelésével szerzett tapasztalatokból egyre pontosabb következtetéseket képesek levonni.

Ismerik a hidrosztatikai alapjelenségeket és törvényszerűségeit.

Tudják az elektromos áram hatásait és ezek gyakorlati alkalmazását

Kémia

Bevezetés

A Waldorf-iskolákban a kémia tanításának módszertana nagyban eltér a hagyományosan megszokottól. Fontos megjegyezni, hogy a Waldorf-iskolák kémia tanítását nem a hagyományos módszerrel szembeni bizalmatlanság, az azzal egyet nem értés alakította és alakítja ki, tehát nem valaminek a tagadására alapoz. A tartalmat és a módszert a gyermek lényének (a korábbi fejezetekben részletesebben tárgyalt) fejlődéséhez igazítja, nem pedig az általánosan elterjedt szaklogikához. A kémia tanításának itt tehát nem szakmai, hanem pedagógiai célja van. Ez természetesen nem zárja ki, hogy a tudomány ezen ága iránt érdeklődők a számukra megfelelő mélységben tájékozottak legyenek a világ kémiai oldaláról, de igyekszik kizárni azt, hogy a kémia nevében elidegenedjenek magától a kémiától.

Annak érdekében tehát, hogy a tárgy tanítása ne öncélú legyen, hanem annak segítségével a tanulók az egész világ szemléléséhez nyerjenek új szempontokat (melyek szervesen beépülnek gondolkodásukba), nem szabad a kémia tanítását a legmodernebb elméletek leegyszerűsített változataival kezdeni. Ha a kezdés a gyermekek által jól ismert anyagokkal és változásokkal történik, ahol az újdonság a csak a szempontokban és a vizsgálat módszereiben rejlik, akkor biztos tapasztalati alapot adhatunk a későbbiekben egyre bonyolultabbá váló ismeretanyagának. A jelenségekből indulunk ki, nem pedig a modellekből. Az elméleteket, modelleket a jelenségekből, tapasztalatokból vezetjük majd le, abban az életkorban, amikor a tanulók már pontosan meg tudják különböztetni a valóságot a valóságot leírni próbáló elmélettől. E két dolog különválasztása rendkívül fontos a modern tudományos gondolkodás kialakításában, de ehhez már megfelelően érett gondolkodás és elegendő tapasztalat szükséges.

7. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A kémia tanításának kezdetén nem lehet cél az atomelmélet bevezetése és a kémiai elemek rendszerezése. Ez utóbbiak nagyrészt nincsenek is jelen elemi állapotban a természetben, így tárgyalásuk — kevés kivételtől eltekintve — nem hozza közelebb a diákot a körülötte lévő világhoz. A kémia tanításának első évében azokat az alapokat kell letenni, melyekre a továbbiakban építeni lehet. Ez vonatkozik a fogalmak kialakítására, a megfigyelés folyamatára, a kísérletezés módszertanára egyaránt. Az égés, a sav-bázis ellentétpár, a különböző sók, az indikátorok használata, a fémek tulajdonságai mind-mind előkerülnek a későbbi évek során is, de ezek alapszintű tárgyalása jó lehetőséget ad a kémiai szemlélet kialakítására.

Előzetes tudás

Hőtan ismeretek a hatodik osztályból

Tantárgyi fejlesztési célok

A metodika alapja a kémiai folyamatokba történő bevezetés. A folyamatokat nem mennyiségi szempontból kezdjük el vizsgálni, hanem minőségi megközelítést alkalmazunk. Ez segítheti a diákokat abban, hogy újfajta megértés fejlődjön ki bennük az eddig is ismert világ irányában. Ennek érdekében a hétköznapiakban is rendszeresen használt, természetes anyagokkal kezdjük a vizsgálatokat. Nem az új anyagok szokatlan viselkedésével ébresztünk fel érdeklődést, hanem új szempontokat nyitunk, újfajta kérdéseket vetünk fel a jól ismert folyamatok kapcsán. A kémia ilyenkor úgy jelenik meg, mint az ember és az ismert környezet frissen felfedezett viszonya, nem pedig a gyorsan múló szenzáció eszköze.

Ebben az évben a kémia még nem szigorúan analitikus, sokkal inkább az összefüggéseket tanulmányozza, mintsem az alkotó elemeket. A vizsgálatok közben elsősorban a tanulók megfigyeléseire, élményeire támaszkodva építkezünk, nem pedig a mérésekre.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A tűz különböző megjelenési formáinak minőségi vizsgálata (a szén másképp ég, mint a szalma és a fa; a gyertya másképp, mint az alkohol és a kőolaj, a kén másképp mint a foszfor)

Az égés termékeinek és maradványainak vizsgálata (hamu, szén, szén-dioxid)

Indikátorok (növényi eredetű indikátorok, pl. vörös káposztalé)

A levegő áramlása a tűz környezetében: az égést tápláló oxigén

az O_2 és a CO_2 szerepe a vérkeringésben és az égésben

A mész és a mészégetés. A savakat képző gázok (szén-dioxid, kén-dioxid) és a bázis megjelenése (mészlúg, hamulúg). További savak (pl.: sósav, foszforsav, kénessav)

Fémek (arany, réz, ón, bronz, vas)

Kultúrtörténeti és technikai vonatkozások:

A gyertya vizsgálata (M. Faraday) és gyertyakészítés

A tűzhelyek és a kémény fejlődése

A savak és lúgok vizsgálata, semlegesítés, sóképződés
Néhány gondolat az arany bányászatáról és feldolgozásáról
Sóbányászat

Kapcsolódási pontok

Fizika, ásványtan, földrajz 6. osztály, rajz-festés,

Kulcsfogalmak / fogalmak

Égés, savak, lúgok, indikátor, levegő, szén-dioxid, oxigén, fémek, oldódás

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek képes pontos megfigyeléseket végezni.

Egyszerű kísérleteket biztonságosan végre tud hajtani.

Tisztában van az égés feltételeivel.

Megérti a mészégetés, a mészoltás és a mész megkötésének kémiai hátterét.

Képes egyszerű következtetések levonására.

Le tudja írni az órán látottakat, jellemző rajzokat tud a jelenségekről készíteni.

Tisztában vannak a sav-bázis indikátorok felhasználásával.

8. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A 8. osztály kémiája a kiindulási pontba a táplálékot készítő embert helyezi. A környezet és az ember viszonya itt egyértelmű. Az ember a táplálkozása érdekében különböző élőlények életfolyamatait szakítja meg, szétválaszt, feldolgoz, átalakít, tisztít, finomít. Az egyes tápanyagokban mindezek után is tükröződik mindaz a folyamat, amely létrejöttükkor lejátszódott. A vizsgált anyagokban tehát az életfolyamatok pillanatképeit tapasztalhatjuk, ezen folyamatoktól nem elválaszthatóak anyagi tulajdonságaik sem. A tanítás egyik fontos célja ezen karakterisztikus tulajdonságok megragadása, megértése. A tanulói kísérletek ezt a folyamatot még elevenebbé tehetik

Előzetes tudás

Táplálkozástani ismeretek 7. osztályban, kémiai alapismeretek a 7. osztályból

Tantárgyi fejlesztési célok

A táplálékok és a tápanyagok kémiai vizsgálati módszerei. Olyan szemléletmód kialakítása, ami az élőlényekből származó anyagok minőségére érzékenyvé teszi a diákokat. Az alapvető tápanyagok kémiai megismerése alapot ad a későbbi szerves kémiai tanulmányoknak. A vaskohászat a fémekkel történő kémiai ismerkedést bővíti az előző évhez képest.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A magtól a lisztig — különböző gabonatípusok, az őrlés technikai (az őrlőkőtől a vízi- és szélmalmon át a hengermalomig). Kísérletek a liszttel: a tészta, a siker

Keményítő előállítása lisztből, burgonyából, a keményítő jellegzetességei, jó-d-keményítő reakció

A siker, mint a liszt fehérjekomponense (elszenesítési próba)

A fehérje: tej, tojás, hús, toll, szőr, „állati eredetű termékek”

A fehérje denaturációja, xantoprotein-reakció

A cukor (a hozzá tartozó kultúrtörténettel): cukor a természetben. A keményítő cukorra való átalakítása sav segítségével (hidrolízis) , a keményítő vízhez és a tűzhez való viszonya. Fehling-oldat és felhasználása, ezüstitükör-próba, redukáló cukrok, nem redukáló cukrok

Zsírok és olajok: növényi olajforrások, állati zsiradékok A zsír, a meleghez és a tűzhez való viszonya, vízzel szembeni viselkedése

A szappan-előállítás folyamata

Cellulóz, papír-előállítás

Cukor-előállítás répából

Cukorfogyasztás, mint civilizációs probléma / a cukortúlfogyasztás következményei a fogazatra / vércukor és cukorbetegség

A bőr és a cserzés folyamata

Sajtkészítés

A fémfeldolgozás folytatása, a kohóban zajló folyamatok.

Kapcsolódási pontok

Táplálkozás és egészségtan a 7. osztályban, hőtan és mechanika a fizikában, különböző élelmiszerek megjelenése a történelem során, az ipari forradalom jelentősége (kohászat), növénytan, állattan a korábbi osztályokban,

Kulcsfogalmak / fogalmak

Lugol-oldat, xantoprotein-próba, Trommer/Fehling-próba, különböző cukrok lenevezése, redukáló cukrok, szappan, denaturáció, hidrolízis

A fejlesztés várt eredményei

A tanuló képes egyszerű próbák segítségével a keményítő, a cukor, a fehérje kimutatására.

A látott kísérletek alapján önálló kísérleteket is meg tud tervezni, képes ezek kivitelezésére.

A tanult anyagok legfontosabb tulajdonságait képes ismertetni.

Képes felismerni az összefüggéseket a különböző élelmiszerek összetétele és tulajdonságai között.

A tanult ipari folyamatokat képes lépésekre tagolni és az egyes lépéseket karakterizálni is tudja.

Ismeri a tanult savak és lúgok előállítási módját.

Idegen nyelvek

Általános bevezető

A nyelvtanítás fontos eszköz a népek közötti kölcsönös megértés, a kulturális különbségek iránti fogékonyság kialakításában, a sztereotípiákat elutasító magatartás fejlődésében. Így a nyelvtanítás a kisiskolás korban az empátia iskolázása az érzékek fejlődésén és fejlesztésén keresztül. Fontos feladat az érdeklődés és kíváncsiság felkeltése a nyelvek iránt, valamint a kultúrák közötti kommunikáció iránt általában.

Az idegennyelv-oktatás elsődleges célja továbbá a mindennapi életben jól alkalmazható idegennyelv-tudás biztosítása. Ezért a Waldorf-iskolai nyelvoktatás egyrészt praktikus, hasznos célként törekszik arra, hogy a tanuló hallás és olvasás útján idegen nyelven megértsen másokat, és folyékonyan fejezze ki magát az adott idegen nyelven szóban és írásban egyaránt. Továbbá célja bemutatni a diákoknak az adott nyelven beszélő népek karakterét, szokásait, kultúráját, földrajzát, történelmét. Az idegen nyelvek tanításának pedagógiai célja, hogy segítse a gyermek fejlődését az életkori sajátosságainak megfelelő tematikával, és hogy betekintést nyújtson a világ árnyalt szemlélési módjaiba, ezzel tágítva perspektíváját. A nyelvtanításon keresztül szeretnénk segíteni a diákokat abban, hogy pozitívan forduljanak más kultúrájú és nyelvű népekhez, valamint abban, hogy közelebb kerüljenek a különböző gondolkodású emberek megértéséhez, jártasságot szerezzenek a kommunikációban, hogy empátiát alakítsanak ki magukban mások szemlélete és világlátása iránt. Az idegen nyelvek tanulása új perspektívát kínál az egyén számára saját nyelvéhez, kultúrájához, szemléletéhez, mentalitásához, ily módon segítve a diákokat, hogy a világot árnyaltabban láthassák.

Az idegen nyelv verbális tanulása a diáknak azt a képességét fejleszti, hogy egy másik emberre figyeljen, hogy követni tudja a másik ember kimondott és ki nem mondott szándékait. Az idegen nyelvek ismerete ösztönzi a rugalmas és mozgékony gondolkodást, mivel a különböző nyelvek kaput nyitnak a tapasztalás különböző birodalmaiba, így növekszik bennünk a világ és a más emberek iránti érdeklődés is.

A pedagógus a nyelvtanítás első éveiben az érző figyelem nevelésével nyújt alapot a későbbi életkorban ma már nélkülözhetetlen képességhez, a más kultúrájú és nyelvű népekhez való odaforduláshoz, mások szemlélete és világlátása iránti érzékenység, empátia kialakításához. A kisiskolás korú gyermek még érzékein keresztül fogadja be, így gyakorlatilag nem tanulja, hanem elsajátítja a nyelvet, belső képalkotása az idegen nyelv megértését is segíti. A nyelvtanításnak ebben a fázisában fontos, hogy a gyermek merüljön bele teljes intenzitással az élő nyelvtanítás folyamatába. Ebben az életkorban az érzékszervi benyomásoknak erősen kitett gyermek rendkívül fogékony az élőlíra. Ekkor alakul ki benne az idegen nyelv intonációs mintái iránti fogékonyság, amit sokkal nehezebb később, 10 éves kor után kifejleszteni, amikor már a beszédszervek plaszticitása csökken. Fontos, hogy a tanulók megszeressék a nyelvet, hozzászokjanak intonációjához, dallamához és nyelvi biztonságot szerezzenek. A tanítás során fontos szerepet kap a költői nyelv. A gyermekek, mondókákkal, dalokkal, játékokkal, rövid mesékkel, párbeszédekkel és olyan tevékenységekkel

ismerkednek meg, melyek közvetlenül vezetik be őket az idegen nyelv világába. Nem absztrakt vagy sematikus módon sajátítanak el egyszerű nyelvtani szerkezeteket, szókincset, hanem életkoruknak megfelelően, játékosan tanulva a gyakorlatban teszik meg az első lépéseket a nyelvtanulás terén.

A tanulók lépésről lépésre megértik, amit hallanak és ismételnék. A szókincs tanulását a gyermeket körülölelő környezet alapozza meg, életkorának megfelelő érdeklődésre és a gyermek képzeletvilágára épül. A jelentés ilyenkor még gyakran helyhez és tárgyhoz kötött. Mivel a tanítás írott szöveg nélkül, nagyrészt idegen nyelven történik, így a beszéd nem-verbális formái mindvégig fontosak maradnak. A történeteket nem kell szó szerint érteniük. A megértést gesztusok, mozdulatok, a történeteknél pedig képek, bábok segítik.

Az órák és a tanév anyaga lépcsőzetes, ismétlésre és bővítésre épít, az új anyagot a tanár mindig a meglévő tudásra alapozza. Az első három évben döntően együtt szólal meg az osztály, az egyéni megnyilatkozások kevésbé hangsúlyosak, de a bátrabb tanulókat is biztatjuk és segítjük egyéni fejlődésükben.

3. osztály végére a gyermekek ismerik a testrészek, a ruhák neveit, az osztályterem tárgyait, a színeket, a hét napjait, a hónapokat, az évszakokat, az időjáráshoz, természethez kapcsolódó kifejezéseket, foglalkozások neveit, a mindennapi élethez kapcsolódó egyszerű tárgyakat és cselekvéseket.

Képesek egyszerű kérdéseket feltenni és megválaszolni a fent felsorolt szókincs segítségével. Az írásbeli munka még nem jelenik meg, de első osztálytól lehet olyan füzetük, amelybe a tanult dalokat, verseket lerajzolják. Mivel a Waldorf iskolában az írás-olvasáskészség megerősítése magyar nyelven a 3. osztályban történik, ezt nem előzheti meg az idegen nyelven történő írás-olvasás, de megjelenhet az ABC, elkezdődhet egy képes szótár bevezetése is.

4. osztálytól a gyermeki fejlődés új szakasza kezdődik, melynek egy tudatosabb nyelvtanulás felel meg, elkezdődik az önállósodási folyamat. A kilencedik életév környékén a gyermek már a világra és önmagára is tárgyilagosabban tud nézni. Már nem benne él a nyelvben, hanem kívülről tud rátekinteni, így már képes felismerni törvényszerűségeket az idegen nyelvben. Mindez a gondolkodás ébredését jelenti.

A kilencedik évtől kezdve, a gyermekkor közepén, előtérbe kerül az írás-olvasás. Az olvasás képessége az ismert szöveg felolvasásától a helyes hangsúlyok kialakításán át a maximális érthetőségig fejlődik. Az íráskészség fejlesztése a már tanult versek, dalok, ismert rövid szövegek leírásával és feldolgozásával, sok másolási feladattal kezdődik, majd egyszerűbb gondolatok kifejezését szolgálja. A tanulók saját szótáruk vezetésének segítségével folyamatosan ismerkednek a szótárhasználattal. A szóról szóra fordítást e szakasz végéig lehetőleg elkerüljük. Amennyiben szükséges, megjelenhet a kétnyelvűség, a tanulók idegen nyelvű szövegek tartalmát foglalják össze az anyanyelvükön, és egyszerű szövegeket alkotnak idegen nyelven.

A nyelvtani szabályokon keresztül tudatossá váló nyelvhelyesség élményéhez hozzájárul a nyelv szépségének átélése. A mondatok, versek, történetek helyes ritmusban való előadása, a karakterisztikus hanglejtés, a pontosabb kiejtés ennek az esztétikai igénynek a kielégítését

szolgálja. A kiejtési szabályokat nem absztrakt módon tanulják meg a tanulók, hanem a tanár példái alapján.

Elkezdődhet az idegen nyelven történő írás, megjelennek az olvasmányok. Az emlékezést, a felidézést nagyban segíti, hogy a diákok a már ismert, feldolgozott szövegekből a nyelvtani szabályokat kezdik felfedezni, megfogalmazni. Mivel a két tanult idegen nyelv témái sokszor megegyeznek, illetve átfedik egymást, a két nyelvből - lehetőség szerint egyeztetve - nem ugyanabban a sorrendben tanítjuk az egyes témaköröket.

Idegen nyelvek oktatása:

1-8.évfolyamig: 1. idegen nyelv az angol nyelv

1-8. évfolyamig: 2. idegen nyelv: francia nyelv

Az idegen nyelv oktatásának menetét az osztálytanító az osztály összetételének, képességeinek, készségeinek ismeretében módosíthatja, a Waldorf-kerettanterv által nyújtott lehetőségek mentén.

Angol

1. osztály

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az alsó tagozaton az idegen nyelvek tanításánál kezdetben az anyanyelv elsajátításának mintáját tűzi maga elé a Waldorf-pedagógia. A nyelv természetével folytatott munka azt eredményezi, hogy a gyermek teljes lényével belemerül a nyelvbe, ezért a nyelvórák elsősorban az adott idegen nyelven folynak. A gyerek utánzó- és befogadó-készségével odaadja magát a tanár szándékának, érzéseivel - és nem intellektuálisan - kapcsolódik a tanári tevékenységhez. Ezek az érzések, melyek a beszédszándék megragadására, felfogására irányulnak, inkább érzékelő, megismerő jellegűek. A gyermek a jelentést szituatív tapasztalás útján ragadja meg, ami lehetővé teszi a sokoldalú alkalmazást.

A tanár idegen nyelven köszön, búcsúzik, idegen nyelvű utasításokat ad. Rendszerint egy kis verssel, fohással kezdődik az óra és egy másik fohással fejeződik be. Mondókákat, dalokat és játékokat játszanak újra és újra, az óra kisebb részében foglalkoznak az új anyaggal.

A mozgással, gesztusokkal kísért dalok, mondókák, játékok segítik a ritmus, dallam-, és hangzásvilág érzéki tapasztalását, a helyes kiejtés formálását, valamint a tanultak hosszú távú memóriába való bevésoédését.

A Waldorf-iskola korai nyelvtanítása (1-3. osztály) módszertan és tematika szempontjából egységet alkot, a feldolgozott témakörök és a szókincs spirálisan bővülve épülnek egymásra. A szavakat dalokban, versekben, történeteken keresztül élő szöveggörnyezetben tanulják a gyerekek, de néhány tematikus csoportot érintve is találkoznak már az alapszókinckészlettel. Az első három iskolaévben tehát a gyermek utánzás útján tanul

idegen nyelven beszélni, az írásbeliség még nem, vagy csak a harmadik év végén jelenik meg.

Előzetes tudás

Nincs szükség előzetes tudásra.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az első osztályban a nyelvtanulás elsődleges célja ismerkedés az idegen nyelvvel, annak kiejtésével, ritmusával, dallamával, valamint az egyszerű utasítások megértése, reagálás rájuk.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Az első osztályos gyermekek a szóban tanult mondókákat, dalokat, rövid meséket együtt mondják, éneklük az osztállyal. Egyéni megszólalások lehetségesek, megtanulnak köszönni, bemutatkozni, de a közös, csoportos versmondás, éneklés, játék kerül előtérbe. Használhatnak füzetet: a hallott-tanult mesékhez, történetekhez, játékokhoz, dalokhoz kapcsolódóan képeket rajzolhatnak segítve a memorizálást.

Kapcsolódási pontok

Elsősorban a főoktatáshoz kapcsolhatóak egyes történetbeli témák, valamint a számoláshoz az idegen nyelvű számok tanulásával.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A gyermek közvetlen környezetéből erednek: köszönések, számok 1-20, osztályterem tárgyai, színek, család, főbb irányok (up, down, right, left, behind, in front of), testrészek, egyszerű cselekvések, szokások és utasítások az osztályban. A versek, dalok, mondókák, játékok szavai, kifejezései is beépülnek memóriájukba.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek:

- tudnak reagálni egyszerű utasításokra, köszönésekre,
- segítséggel követni tudnak egy egyszerű mesét,
- az osztállyal együtt tudnak emlékezetből felidézni, elmondani verseket, mondókákat, énekelni dalokat,
- nem idegenkednek az angol nyelv kiejtésbeli sajátosságaitól.

2. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az első osztályban szerzett nyitottságot az idegen nyelv iránt tovább erősítjük. A második osztályban folytatódnak az első osztályban megkezdett tevékenységek, az órák továbbra is a szóbeli munkára épülnek. A gyermekekben erősebb az igény az egyéni megszólalásra, ebben bátorítjuk őket. A tanításban még mindig dominál a ritmikus elem mind az óra felépítésében,

mind a tevékenységek jellegében. Tapsolós mondókák és pergőbb ritmusú versek is előtérbe kerülnek, ezeket nagy, lendületes mozdulatokkal kísérik. A gyerekek hosszabb meséket mondanak és játszanak el a tanár segítségével (pl. láncmesék, verses mesék).

Előzetes tudás

Az első osztályban való ismerkedés a nyelvvel.

Tantárgyi fejlesztési célok

A diákok egyre otthonosabban érzik magukat az órán a nyelvi környezetben. Az órai történések fő célja az idegen nyelv iránti érdeklődés, a kíváncsiság fenntartása. Közben hangsúlyt kap a szókincs bővítése, a beszédértés erősítése, a közös megszólalásokban való bátor részvétel és egy-egy egyéni megszólalás.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Az alapvető idegen nyelvű utasítások megértése, reagálás rájuk. A tanulók képesek egyszerű, de már hosszabb történeteket, meséket megérteni, kórusban mondani, eljátszani.

Kapcsolódási pontok

Továbbra is elsősorban a főoktatáshoz kapcsolhatók egyes témák. A számok ismételése, bővítése a számolás epochával egy időben történhet.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A szókincs elsősorban a természethez (állatok, növények, időjárás, stb.) kötődik, valamint a hét napjai, a számok 1-100, bemutatkozás, egyszerű kifejezések, köszönés és arra reagálás alkotják a szókincsbővítés alapjait.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek:

- az ismert történeteket, verseket, meséket értik, emlékezetből fel tudják idézni, együtt mondják,
- a nyelvi játékokban szívesen, örömmel, aktívan vesznek részt,
- az órákon használt angol nyelvű utasításokat könnyedén megértik,
- egyszerű, begyakorolt kérdésekre megfelelően reagálnak, válaszolnak.

3. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A harmadik évfolyamon még mindig a célnyelven, az anyanyelv kizárásával dolgozunk együtt a gyerekekkel. Továbbra is alapvetően szóban folyik a tanítás. A tanárnak tudatosan kell arra törekednie, hogy olyan verseket tanítson, gyakoroljon ebben az évben, amelyekkel szeretné bevezetni az angol írást. Nagyban segíti a későbbi tanulmányokat, ha nyelvtani szerkezetek is előkerülnek ezekben a versekben. Ebben az életkorban a gyerekeknek már sokkal nagyobb érzékük van a nyelvhez, az árnyalatokhoz, mind a kiejtés, mind a jelentés

terén. Hosszabb, változatosabb szövegekkel is boldogulnak. Párbeszéd, nyelvtörők, versek jelennek meg az órákon.

Füzetükbe a tanulók lerajzolhatják a hallott, olvasott történeteket, dalokat. Az év vége felé leírhatják az ABC-t, esetleg néhány szót, vagy egyszerű mondatokat.

Előzetes tudás

Az első két évben tanultak, azaz ismerkedés a nyelvvel versek, dalok, játékok és rövidebb-hosszabb történetek formájában.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az idegen nyelven hallott történeteken keresztül a gyerekek bepillantást nyernek egy másik kultúrába. Elfogadják az idegen nyelv sajátosságait, egyre pontosabbak a helyes kiejtés, intonáció terén. A szókincs bővítése, az egyéni szereplések bátorítása fontos szerepet kap.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Képesek egyszerű mondatokat alkotni. Megértik a történeteket, válaszolnak a begyakorolt kérdésekre. Önállóan is meg mernek szólalni.

Kapcsolódási pontok

Egyes epochákhoz, például számtan, mesterségek, földművelés, házépítés.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Szókincs: ABC, tőszámok (1-100), gyümölcsök, évszakok, hónapok, napszakok, további állatok, ruhák, tárgyak, mesterségek, foglalkozások, napi cselekvések szókincse. Nyelvtani fogalmak még nem kerülnek bevezetésre.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek

- válaszolni tud önmagára vonatkozó egyszerű kérdésekre (pl.: Where do you live? How old are you? Have you got a pet...? What is your mother's/father's name...?),
- az órákon használt angol nyelvű utasításokat könnyedén megérti,
- követni tud egy egyszerű történetet, amelyet egyszerű mozdulatokkal kísérve mesélünk el,
- kívülről tud már egyedül is dalokat, verseket, mondókákat,
- ismeri az ABC-t (szóban, „versszerűen”).

4. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési célok

A 10. életévben a gyermekek az 'Én'-tudatosság egy új szintjére lépnek. Individualizálniuk kell mindazt, amit együtt tanultak meg. Az egyéni odafigyelés rendkívül fontos ebben a korban, mert az írás elsajátítása és a gyakori egyéni feladatok előtérbe emelik az esetleges nehézségeket, amelyek eddig ezen a téren nem voltak szembetűnőek. Néhány gyermek külön segítséget igényelhet.

Az első három év alatt kívülről megtanult szövegeket használva kezdenek a diákok angolul írni. Mind az írás, mind az olvasás sok gyakorlást igényel, ez segíti elő a szókép és a kiejtés összekapcsolását. Mielőtt nyomtatott szövegekkel ismerkednének meg, először azt olvassák, amit saját maguk írtak. A tollbamondások is elkezdődnek jól ismert szövegek alapján. Fontos figyelni a tollbamondás lépéseire. A látó-halló tollbamondást követi a hallás utáni írás. A házi feladatok bevezetésénél fontos a következetesség. Rövid szövegek, mondatok memorizálása, írásgyakorlás, rendszeres otthoni olvasás segítheti a későbbi sikeres nyelvtanulást.

Ahol csak lehetséges, a szavakat mondatokban, szövegösszefüggésekben tanulják meg. Elkezdődik az egyszerűbb nyelvtani szabályok tudatosítása és gyakorlása. Még mindig a ritmikus szövegek állnak előtérben, de történeteket is dolgozhatnak fel. A gyakorlás egyik leghatékonyabb módja ebben az életkorban a dramatizálás, a szerepjáték. A szóbeli munkát nyelvtörők, versek, mondókák, dalok, valamint kérdés-feleletek követik. Az elhangzott történetek tartalmát kérdések és válaszok segítségével idegen nyelven összefoglaljuk, esetleg elmesélhetjük anyanyelven is, ezzel támogatva a nehézségekkel küzdő gyerekeket.

A csoportos szereplés háttérbe kerül az egyéni megszólalással szemben. Az írás-olvasás tanulás mellett a szituációs játékok, rövid darabok, találós kérdések, az éneklés, egyszerű párbeszéd és szójátékok az órák fontos részét képezik.

Előzetes tudás

Az első három év tananyaga: versek, dalok, mesék ismerete, szókincs, egyszerű mondatok.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az olvasás-írás elsajátítása, gyakorlása a cél ebben az évben. A memoriterekkel való munka folytatódik, az egyéni szerepléseket bátorítja a tanár. Folytatódik a helyes kiejtéssel, intonációval kapcsolatos gyakorlás. A szókincs tovább bővül. Az anyanyelv és az idegen nyelv szerkezete, felépítése közötti különbség kezd tudatosulni.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Megértik az elhangzott történeteket, válaszolni tudnak a feltett kérdésekre. Gyakorolják az ismert szövegeken keresztül az írást, olvasást. Képesek egyszerű nyelvtani szabályokat felfedezni és használni. Vállalják az önálló szereplést.

Kapcsolódási pontok

Anyanyelv, állattan, földrajz-környezetismeret.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Rövid párbeszéd, rövid történetek, hozzájuk kapcsolódó szókincs.

Nyelvtan:

- egyes szám – többes szám,
- spelling, ABC ismerete
- személyes és mutató névmások.

- felszólító mód szóban és írásban (szövegkörnyezetben),
- mondat szerkezet, igék, főnevek, melléknevek gyűjtése, gyakorlása,
- to be és to have igék ragozása,
- egyszerű kijelentő, kérdő, tagadó mondatok,
- egyszerű kérdőszavak használata,
- folyamatos jelen idő.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek:

- helyesen betűzik a nevüket és néhány gyakori szót,
- pontosan olvasnak begyakorolt szavakat és mondatokat, írásban felismerik azokat,
- önállóan alkotnak egyszerű mondatokat,
- otthonosan mozognak az egyszerű, begyakorolt kommunikációs helyzetekben, pl. bemutatkozás,
- eldöntendő kérdésekre tudnak válaszolni,
- alapvető szókinccsel rendelkeznek a feldolgozott témakörökben,
- képesek egyszerű nyelvtani szabályok felismerésére és alkalmazására.

Bevezetés 5-8. osztály

Kisiskolás korban a nyelvelsajátítás, a nyelvtanulás még főként személyekhez, szituációkhoz kötött, és csak a kilenc-tizenharmadik évben kezdődik el egy önállóbb, tudatosabb tanulás.

A szóbeli munka a középtagozaton is a tanítás középpontjában marad. Bevezetjük a különféle szociális, csoportos munkaformákat. A kórusbeszédet egyre inkább felváltja a gyermekek egyéni megnyilatkozása. A beszédgyakorlatok során a diákok megtanulnak egyszerűen társalogni az iskolai és otthoni életéről, önmagukról, családjukról, az időjárásról, az időről, az évszakokról, napszakokról, az olvasott szövegek tartalmáról. A tevékenységek között szerepel versek és beszédgyakorlatok együttes és egyéni előadása, közös éneklés, nyelvtani kérdések megtárgyalása, gyakorlása, az adott nyelv hazájának történelmi, kulturális, földrajzi jellegzetességeivel való ismerkedés. Sor kerülhet egy-egy rövid színdarab vagy jelenet előadására is.

Az epochafüzetek mintájára vagy a tanár saját elképzelése szerint saját kis tankönyvet szerkeszthetnek a gyermekek, amibe a tanult verseket, dalokat, mondókákat és gyakorlatokat feljegyezhetik, nyelvtani szabályokat, ragozási táblázatokat írhatnak. Megjelennek az olvasmányok, a szövegeket már alaposabban feldolgozzák. A folyamat, ahogy a diákok a nyelvtani szabályokat már ismert, feldolgozott szövegekből levezetik, illetve a lehető legegyszerűbben önmaguk megfogalmazzák, nagyban segíti az emlékezést, a felidézést. Gyakorlófüzetükben gyakorolhatják az írásbeli munkát akár az órán, akár házi feladatként.

A gyermek a tizenkettedik életév táján már képes ok-okozati összefüggéseket meglátni, az előzőleg tanultakra összefoglalóan rátekinteni. A hetedik-nyolcadik osztályban felébrednek

az intellektuális, gondolkodási erők, lehetővé téve a nyelvtani szabályok gondolati úton történő megértését és tudatosabb alkalmazását is.

A nyolcadik osztály végére egy átlagos képességű, az órákon figyelemmel részt vevő diák képes az ismert és feldolgozott témakörökben az alapszintű kommunikációra, azaz:

- képes egyszerű nyelvezetű, hosszabb, írott szöveg megértésére, önálló feldolgozására (kérdések megválaszolására, kulcsinformációk megtalálására),
 - képes rövidebb, egyszerű, összefüggő fogalmazás megalkotására,
 - képes alapszintű szinten történetek lényegének megértésére,
 - képes alapszintű kommunikációra életszerű helyzetekben az ismert témakörökben (pl. bemutatkozás, vásárlás, időpont-egyeztetés, telefonbeszélgetés),
- képes alapszinten beszélgetni egy-egy ismert témáról.

5. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ebben a korban (11. életév) erősödik és a környezettől függetlenedik a gyermekek memóriája, így sokat képesek tanulni. Ekkor már használhatnak nyomtatott olvasókönyvet, melyet az órán közösen dolgoznak föl. Ez az a kor, amikor a nyelv szépségét képesek felismerni, ami nagyon fontos ahhoz, hogy a gyerekek élvezzék a nyelvet és a nyelvtanulást. A szóbeli munka nyelvtörőket, párbeszédeket, és verseket, életkoruknak megfelelő éneket tartalmaz, amelyek jó része memoriter. A valódi értéken túl a versmondás a tiszta kiejtés és mondatdallam begyakorlásának kiváló eszköze, és erősíti az idióma jellegű szókinccset is.

A negyedik osztályban tanult egyszerű szerkezetekre építve erősödik a nyelvtan iránti érzékük. Nagy gondot kell fordítani arra, hogy a gyerekek megértsék és alaposan elsajátítsák a szóban forgó nyelvtani szerkezeteket. Az alapvető szabályokat deduktív módon maguk fedezik föl és fogalmazzák meg.

A szavakat ekkor már tudatosan tanulják és gyakorolják szövegösszefüggéseikben az olvasmányok feldolgozása során. Az egyre bővülő, változatos szókinccsel a gyerekeket arra ösztönözzük, hogy képzeletüket használva alkalmazzák a szavakat. Színes és jellegzetes leírásokat hallanak és olvasnak, ösztönözzük az olvasás szeretetét.

Ötödik osztálytól javasoljuk a csoportmunkát, a rendszeres pármunkát, nagyobb létszámú osztályok esetén a csoportbontást. Ebben az életkorban könnyen, jól motiválhatók a gyerekek, és a megtanulandó tananyagot eredményesebben tudják gyakorolni és alkalmazni kisebb létszámú csoportokban.

Előzetes tudás

A negyedik osztályban tanult szókinccs, nyelvtani szerkezetek.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az olvasás-írás gyakorlásán, megerősítésén, a szókinccs bővítésén van a legnagyobb hangsúly ebben az évben. Továbbra is fontos a memoriterekkel való munka, az egyéni szereplések bátorítása meghatározó a jövőbeni nyelvtanuláshoz való pozitív hozzáállás elősegítéséért.

Folytatódik a helyes kiejtéssel, intonációval kapcsolatos gyakorlás. Az idegen nyelv nyelvtani szerkezeteivel ismerkednek a diákok, erősödik a komparatív nyelvtani vizsgálódás, tovább tudatosodik a különbség az anyanyelv és az idegen nyelv szerkezete, felépítése között.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Kis segítséggel megértik az olvasott történeteket, válaszolni tudnak az olvasmányra vonatkozóan feltett kérdésekre. A csoportos szereplés helyett egyre inkább az egyéni megszólalás a jellemző. Képesek nyelvtani szabályokat felfedezni és használni.

Kapcsolódási pontok

Egyes epochákhoz köthetőek egyes olvasmányok, versek, dalok. A nyelvtan epochához jól kapcsolhatóak egyes tanult nyelvtani elemek, szerkezetek.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Az olvasott történetekhez, a tanult párbeszédhez kapcsolódó szókincs.

Nyelvtan:

- szófajok (főnevek, melléknévek, igék),
- szórendek,
- újabb kérdőszavak,
- egyszerű jelen idő, kijelentő mondatok,
- egyszerű és folyamatos jelen idő felismerése kérdésben, tagadásban,
- birtoklás kifejezése,
- melléknévfokozás,
- elöljárószók körének bővítése,
- óra, idő kifejezése, dátum.

A fejlesztés várt eredményei

A tanulók:

- emlékezetből önállóan is el tudnak mondani verseket, párbeszédeket,
- a tanult nyelvtani formákat felismerik,
- egyszerű, rövid szövegeket megértenek,
- az ismert szavakat, mondatokat tollbamondás után le tudják írni,
- önállóan tudnak a tanult szavakkal és nyelvtani szerkezetekkel mondatokat alkotni,
- kiegészítendő kérdésekre tudnak válaszolni,
- a tanult szókincsset fel tudják idézni.

6. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A hatodik osztályban a prepubertás-kor jellegzetes vonásaival találkozhatunk. A rend és rendszer, az áttekinthető tervezés nagyon fontos ebben az életkorban. Hatodik osztálytól a

földrajz, a kulturális sajátosságok, legendák, balladák, történelmi és mitikus személyiségek alkotják a fő témaköröket. A diákok idegen nyelven is érdeklődve fogadják ezeket a témákat. Egyre több idiómát, kifejezést és mindennapi társalgási szókincset építünk be a szóbeli munkába. Továbbra is folytatódik az olvasás-, és íráskészség fejlesztése. Ebben az évben ezeket a készségeket meg kell erősíteni. Elkezdődik a kreatív fogalmazások írása, először közösen, majd önállóan is. A diákok rendszeresen kapnak írásbeli és szóbeli házi feladatokat. A nyelvtani szabályok és szerkezetek 6-8. osztályban gyakran átfedik egymást, és bármilyen praktikus sorrendben vehetők. Az eddig tanult nyelvtan és szókincs alapján a diákokat egyre inkább bátoríthatjuk arra, hogy szabadabban fejezzék ki magukat.

Előzetes tudás

Az ötödik osztályban tanult szókincs, nyelvtan.

Tantárgyi fejlesztési célok

A szókincs további bővítése, az írás-, olvasáskészség megerősítése, újabb nyelvtani fogalmak és formák megismerése, az önálló szótárhasználat elősegítése jellemzi ezt az évet. A diákokat egyre inkább arra ösztönözzük, hogy bátran fejezzék ki magukat idegen nyelven, szólaljanak meg egyedül, .

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A diákok egyre többet tudnak magukról, környezetükről elmondani, egyre több mindenre tudnak válaszolni. A tanulók a koruknak megfelelő idegen nyelvű szövegek környezetben el tudnak igazodni, egyszerű önálló mondatokat tudnak alkotni. Képesek önállóan olvasni egyszerűbb szövegeket, nem riadnak meg ismeretlen szavaktól. Ismert szövegre, ismert szövegek környezetben kérdéseket tudnak alkalmazni. A rendszeres házi feladatok (szótanulás, írásbeli feladatok, olvasásgyakorlás) az önálló tanulás terén is fejlesztik a diákokat.

Kapcsolódási pontok

Elsősorban a földrajz epochához és a történelem epochához kapcsolhatóak könnyen egyes szövegek, történetek, legendák. A nyelvtan epocha és az idegen nyelv nyelvtanának tanulása közötti egyezések és különbségek erősítik a tanulók grammatikai kompetenciáit.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Szókincsbővítés az olvasmányokra, párbeszédre alapozva. A gyakoribb igék három alakja.

Nyelvtan:

- egyszerű és folyamatos jelen idő gyakorlása,
- birtokos névmások,
- egyszerű, összetett mondatok,
- egyszerű múlt idő

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- szabadabban beszélnek önmagukról, családjukról, környezetükről,
- felismerik a tanult nyelvtani szabályokat és példákat találnak rájuk egy adott szövegben,
- bizonyos helyzetekben meg tudják értetni magukat pl. útbaigazítás, vásárlás,
- röviden tudnak beszélni Magyarországról, esetleg néhány más országról,
- ismernek brit vonatkozású kulturális értékeket,
- használják a kibővült szókincset: iskola, tantárgyak, órarend, napirend, utazás, közlekedési eszközök, étkezés, vásárlás, tájékozódás.

7. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A hetedik osztályban alkalmazott módszer szorosan követi a hatodik osztályban leírtakat. Több a tanulnivaló, rendszereznek a tudáspróbák, szódolgozatok. A helyesírás fejlődését továbbra is segítik a diktálások. Gyakoribb a csoportos, a páros és az önálló munka. Az ügyesebb gyerekek már mernek saját tudásukra támaszkodva az adott idegen nyelven gondolkodva szöveget alkotni (és nem fejben fordítani). Segíteni kell őket abban, hogy el tudják fogadni, hogy gondolataikat még nem mindig tudják idegen nyelven megfogalmazni, és abban is, hogy törekedjenek a meglévő nyelvi eszközeik alkalmazására.

Az olvasáskészségüket, a szövegértést tovább fejlesztjük. Az irodalmi szövegek mellett továbbra is hangsúlyt kapnak a kulturális, földrajzi, történelmi és a mindennapos társalgási témák. Füzetüket a nyelvtani szabályokkal - a tanár segítségével - következetesen, szépen vezetik. Rövid írásos munkák készülhetnek, önálló fogalmazások: naplóírás, egy tárgy, város, táj leírása, elfogadható pontossággal. Szituációs helyzetekkel továbbra is bővítjük a beszédértés és beszédképesség fejlesztését. Egyre több ismerettel rendelkeznek az idegen nyelv hazájáról.

Előzetes tudás

Az előző hat osztályban tanult szókincs, nyelvtan.

Tantárgyi fejlesztési célok

A szókincs további bővítése, újabb nyelvtani fogalmak és formák megismerése jellemzi ezt az évet. Az értő, önálló olvasás fejlesztése fontos feltétele a továbblépésnek. A diákok egyre bátrabban szólalnak meg, fejezik ki magukat idegen nyelven, megbízhatóan tudják használni a szótárat. A diákokat különböző módszerekkel, kreatív írásokkal hozzásegítjük az önálló gondolatok megfogalmazásához, a megszólalásoknál az egyéni ötleteik alkalmazásához, hogy egyre bátrabban és jobban merjenek elrugaszkodni a betanult szövegektől, sémáktól. Megtanulnak szövegeket értelmezni fordítás nélkül, szöveggel kapcsolatos kérdésekre önállóan válaszolni.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Önállóan tudnak korosztályuknak megfelelő szövegeket szóban elmondani, olvasni, írásban megfogalmazni. A motivált tanulók mind az írott, mind az olvasott szövegek értésében egyre

határozottabbak. Szókincsük, nyelvtani tudásuk tovább szélesedik. A rendszeres tanulás már megszokássá válik.

Kapcsolódási pontok

A legkönnyebben továbbra is a nyelvtan, a történelem és a földrajz epochához lehet kapcsolódni a témákkal, történetekkel, olvasmányokkal.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Az olvasott, tanult szövegek fontos szavai.

Nyelvtan:

- folyamatos múlt idő,
- jelen idők további használatai,
- egyszerű jövő idő
- rendhagyó többes számok,
- rendhagyó igék rendszerezése,
- melléknevek fokozása,
- megszámlálható és megszámlálhatatlan főnevek,
- jelzős szerkezetek
- időhatározók.

A fejlesztés várt eredményei:

A diákok:

- felismerik és alkalmazzák a tanult nyelvtani formákat,
- jártasak a koruknak megfelelő szövegek önálló olvasásában, megértésében,
- képesek világos, egyszerű mondatokban kifejezni magukat pl. meghívás, segítség kérése,
- egyre aktívabban és kreatívabban használják a gyakorolt szókincset.

8. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A nyolcadik osztályban is fontosak a mindennapos társalgási témák mellett a kulturális, földrajzi, történelmi érdekességek és életrajzok. A brit kultúra mellett az amerikai, ausztrál és egyéb angol nyelvű kultúrák is szóba kerülhetnek. Az órákon rendszeresek a párban, csoportban folytatott beszélgetések idegen nyelven. Az íráskészség fejlesztését rövid levelek, egyszerű leírások, egy-egy történet összefoglalása biztosítja.

A nyolcadik osztályra a diákok tisztában vannak a nyelvtani alapokkal, áttekintik és bővítik a már korábban megtanult nyelvtani formákat, szabályokat.

Előzetes tudás

Az előző hét osztályban tanult szókincs, nyelvtan.

Tantárgyi fejlesztési célok

A nyolcadik osztályban az eddig tanult nyelvtani szerkezetek ismétlése, áttekintése időszerű. Újra gyakorolják az igeidőket, hogy biztosan el tudjanak igazodni a nyelvtani szerkezetek között. Beszédben, írásban és szövegértésben egyaránt kreatívak, önállóak. Alapszinten jól kommunikálnak.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Rövidebb-hosszabb szövegek olvasása, önálló feldolgozása már nem jelent gondot. Életszerű párbeszédet hallgatnak meg és gyakorolnak. A tanult szerkezeteket bátran variálják írásban és szóban egyaránt.

Kapcsolódási pontok

A földrajz és a nyelvtan epochához kapcsolódva lehet könnyen témát, szöveget találni.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A szövegekhez, olvasmányokhoz, párbeszédhez kapcsolódó szókincs.

Nyelvtan:

- idiómák,
- segédigék,
- határozók és határozósók,
- Perfect igeidők,
- kijelentő-kérdő-tagadó mondatok a tanult igeidőkben.

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- elsajátítják a nyelvtan és a helyesírás alapjait,
- képesek önállóan egyszerű szövegeket feldolgozni,
- képesek önállóan rövid szöveget alkotni,
- képesek önállóan bemutatkozni, kérdésekre válaszolni,
- nyelvtudásuk A1 szintnek megfelelő.

Francia

1. osztály

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az alsó tagozaton az idegen nyelvek tanításánál kezdetben az anyanyelv elsajátításának mintáját tűzi maga elé a Waldorf-pedagógia. A nyelv természetével folytatott munka azt eredményezi, hogy a gyermek teljes lényével belemerül a nyelvbe, ezért a nyelvórák elsősorban az adott idegen nyelven folynak. A gyerek utánpótlás- és befogadó-készségével odaadja magát a tanár szándékának, érzéseivel –és nem intellektuálisan –kapcsolódik a tanári tevékenységhez. Ezek az érzések, melyek a beszédszándék megragadására, felfogására irányulnak, inkább érzékelő, megismerő jellegűek. A gyermek a jelentést szituatív

tapasztalás útján ragadja meg, ami lehetővé teszi a sokoldalú alkalmazást. A tanár idegen nyelven köszön, búcsúzik, idegen nyelvű utasításokat ad. Rendszerint egy kis verssel, fohással kezdődik az óra és egy másik fohással fejeződik be. Mondókákat, dalokat és játékokat játszanak újra és újra, az óra kisebb részében foglalkoznak az új anyaggal. A mozgással, gesztusokkal kísért dalok, mondókák, játékok segítik a ritmus, dallam-, és hangzásvilág érzéki tapasztalását, a helyes kiejtés formálását, valamint a tanultak hosszú távú memóriába való bevésoédését. A Waldorf-iskola korai nyelvtanítása (1-3. osztály) módszertan és tematika szempontjából egységet alkot, a feldolgozott témakörök és a szókincs spirálisan bővülve épülnek egymásra. A szavakat dalokban, versekben, történeteken keresztül élő szövegkörnyezetben tanulják a gyerekek, de néhány tematikus csoportot érintve is találkoznak már az alapszókinckészlettel. Az első három iskolaévben tehát a gyermek utánzás útján tanul idegen nyelven beszélni, az írásbeliség még nem, vagy csak a harmadik év végén jelenik meg.

Előzetes tudás

Nincs szükség előzetes tudásra.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az első osztályban a nyelvtanulás elsődleges célja ismerkedés az idegen nyelvvel, annak kiejtésével, ritmusával, dallamával, valamint az egyszerű utasítások megértése, reagálás rájuk.

Követelmények - ismeretek / fejlesztési követelmények

Az első osztályos gyermekek a szóban tanult mondókákat, dalokat, rövid meséket együtt mondják, éneklük az osztállyal. Egyéni megszólalások lehetségesek, megtanulnak köszönni, bemutatkozni, de a közös, csoportos versmondás, éneklés, játék kerül előtérbe. Használhatnak füzetet: a hallott-tanult mesékhez, történetekhez, játékokhoz, dalokhoz kapcsolódóan képeket rajzolhatnak segítve a memorizálást.

Kapcsolódási pontok

Elsősorban a főoktatáshoz kapcsolhatóak egyes történetbeli témák, valamint a számoláshoz az idegen nyelvű számok tanulásával.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A gyermek közvetlen környezetéből erednek: köszönések, testrészek számok 1-20, osztályterem tárgyai, színek, család, gyümölcsök, állatok, egyszerű cselekvések, szokások és utasítások az osztályban. A versek, dalok, mondókák, játékok szavai, kifejezései is beépülnek memóriájukba. Egyszerű kérdések: pl. Qu'est-ce que c'est? Comment tu t'appelles?

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek:

- tudnak reagálni egyszerű utasításokra, köszönésekre,
- segítséggel követni tudnak egy egyszerű mesét,
- az osztállyal együtt tudnak emlékezetből felidézni, elmondani verseket, mondókákat, énekelni dalokat,

-nem idegenkednek a francia nyelv kiejtésbeli sajátosságaitól.

2. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Az első osztályban szerzett nyitottságot az idegen nyelv iránt tovább erősítjük. A második osztályban folytatódnak az első osztályban megkezdett tevékenységek, az órák továbbra is a szóbeli munkára épülnek. A gyermekekben erősebb az igény az egyéni megszólalásra, ebben bátorítjuk őket. A tanításban még mindig dominál a ritmikus elem mind az óra felépítésében, mind a tevékenységek jellegében. Tapsolós mondókák és pergőbb ritmusú versek is előtérbe kerülnek, ezeket nagy, lendületes mozdulatokkal kísérik. A gyerekek hosszabb meséket mondanak és játszanak el a tanár segítségével (pl. láncmesék, verses mesék).

Előzetes tudás

Az első osztályban való ismerkedés a nyelvvel.

Tantárgyi fejlesztési célok

A diákok egyre otthonosabban érzik magukat az órán a nyelvi környezetben. Az órai történések fő célja az idegen nyelv iránti érdeklődés, a kíváncsiság fenntartása. Közben hangsúlyt kap a szókincs bővítése, a beszédértés erősítése, a közös megszólalásokban való bátor részvétel és egy-egy egyéni megszólalás.

Követelmények - ismeretek / fejlesztési követelmények

Az alapvető idegen nyelvű utasítások megértése, reagálás rájuk. A tanulók képesek egyszerű, de már hosszabb történeteket, meséket megérteni, kórusban mondani, eljátszani.

Kapcsolódási pontok

Továbbra is elsősorban a főoktatáshoz kapcsolhatók egyes témák. A számok ismételése, bővítése a számolás epochával egy időben történhet.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A szókincs elsősorban a természethez (állatok, növények, időjárás, stb.) kötődik, valamint a hét napjai, a számok 1-60, ruhadarabok, egyszerű melléknevek (petit, gran, rond...), bemutatkozás, egyszerű kifejezések, köszönés és arra reagálás alkotják a szókincsbővítés alapjait.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek:

- az ismert történeteket, verseket, meséket értik, emlékezetből fel tudják idézni, együtt mondják,
- a nyelvi játékokban szívesen, örömmel, aktívan vesznek részt,
- az órákon használt francia nyelvű utasításokat könnyedén megértik,
- egyszerű, begyakorolt kérdésekre megfelelően reagálnak, válaszolnak.

3. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A harmadik évfolyamon még mindig a célnyelven, az anyanyelv kizárásával dolgozunk együtt a gyerekekkel. Továbbra is alapvetően szóban folyik a tanítás. A tanárnak tudatosan kell arra törekednie, hogy olyan verseket tanítson, gyakoroljon ebben az évben, amelyekkel szeretné bevezetni az angol írást. Nagyban segíti a későbbi tanulmányokat, ha nyelvtani szerkezetek is előkerülnek ezekben a versekben. Ebben az életkorban a gyerekeknek már sokkal nagyobb érzékük van a nyelvhez, az árnyalatokhoz, mind a kiejtés, mind a jelentés terén. Hosszabb, változatosabb szövegekkel is boldogulnak. Párbeszéd, nyelvtörők, versek jelennek meg az órákon. Füzetükbe a tanulók lerajzolhatják a hallott, olvasott történeteket, dalokat. Az év vége felé leírhatják az ABC-t, esetleg néhány szót, vagy egyszerű mondatokat.

Előzetes tudás

Az első két évben tanultak, azaz ismerkedés a nyelvvel versek, dalok, játékok és rövidebb-hosszabb történetek formájában.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az idegen nyelven hallott történeteken keresztül a gyerekek bepillantást nyernek egy másik kultúrába. Elfogadják az idegen nyelv sajátosságait, egyre pontosabbak a helyes kiejtés, intonáció terén. A szókincs bővítése, az egyéni szereplések bátorítása fontos szerepet kap.

Követelmények - ismeretek / fejlesztési követelmények

Képesek egyszerű mondatokat alkotni. Megértik a történeteket, válaszolnak a begyakorolt kérdésekre. Önállóan is meg mernek szólalni.

Kapcsolódási pontok

Egyes epochákhoz, például számtan, mesterségek, földművelés, házépítés.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Szókincs: ABC, tőszámok (1-100), gyümölcsök, évszakok, hónapok, napszakok, további állatok, ruhák, tárgyak, mesterségek, ház, lakás szókincse, helyhatározók, alapvető ételek, foglalkozások, napi cselekvések szókincse, néhány kérdőszó (qui, qu'est-ce que c'est, combien, comment). Nyelvtani fogalmak még nem kerülnek bevezetésre.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek

- megért és válaszolni tud önmagára vonatkozó egyszerű kérdésekre (pl.: Comment tu t'appelles? Ou habites-tu?...),
- az órákon használt francia nyelvű utasításokat könnyedén megérti,
- követni tud egy egyszerű történetet, amelyet egyszerű mozdulatokkal kísérve mesélünk el,
- kívülről tud már egyedül is dalokat, verseket, mondókákat,
- a tanult szavakat hallás után felismeri és képes megnevezni hétköznapi tárgyakat
- nyelvtani fogalmak még nem kerülnek bevezetésre, de képesek használni néhány személyes névmást és igeformát (je, tu, il, elle), észreveszik a különbséget „le” és „la” között.

4. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési célok

A 10. életévben a gyermekek az 'Én'-tudatosság egy új szintjére lépnek. Individualizálniuk kell mindazt, amit együtt tanultak meg. Az egyéni odafigyelés rendkívül fontos ebben a korban, mert az írás elsajátítása és a gyakori egyéni feladatok előtérbe emelik az esetleges nehézségeket, amelyek eddig ezen a téren nem voltak szembetűnőek. Néhány gyermek külön segítséget igényelhet. Az első három év alatt kívülről megtanult szövegeket használva kezdenek a diákok angolul írni. Mind az írás, mind az olvasás sok gyakorlást igényel, ez segíti elő a szókép és a kiejtés összekapcsolását. Mielőtt nyomtatott szövegekkel ismerkednének meg, először azt olvassák, amit saját maguk írtak. A tollbamondások is elkezdődnek jól ismert szövegek alapján. Fontos figyelni a tollbamondás lépéseire. A látó-halló tollbamondást követi a hallás utáni írás. A házi feladatok bevezetésénél fontos a következetesség. Rövid szövegek, mondatok memorizálása, írásgyakorlás, rendszeres otthoni olvasás segítheti a későbbi sikeres nyelvtanulást. Ahol csak lehetséges, a szavakat mondatokban, szövegösszefüggésekben tanulják meg. Elkezdődik az egyszerűbb nyelvtani szabályok tudatosítása és gyakorlása. Még mindig a ritmikus szövegek állnak előtérben, de történeteket is dolgozhatnak fel. A gyakorlás egyik leghatékonyabb módja ebben az életkorban a dramatizálás, a szerepjáték. A szóbeli munkát nyelvtörők, versek, mondókák, dalok, valamint kérdés-feleletek követik. Az elhangzott történetek tartalmát kérdések és válaszok segítségével idegen nyelven összefoglaljuk, esetleg elmesélhetjük anyanyelven is, ezzel támogatva a nehézségekkel küzdő gyerekeket. A csoportos szereplés háttérbe kerül az egyéni megszólalással szemben. Az írás-olvasás tanulás mellett a szituációs játékok, rövid darabok, találós kérdések, az éneklés, egyszerű párbeszéd és szójátékok az órák fontos részét képezik.

Előzetes tudás

Az első három év tananyaga: versek, dalok, mesék ismerete, szókincs, egyszerű mondatok.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az olvasás-írás elsajátítása, gyakorlása a cél ebben az évben. A memoriterekkel való munka folytatódik, az egyéni szerepléseket bátorítja a tanár. Folytatódik a helyes kiejtéssel, intonációval kapcsolatos gyakorlás. A szókincs tovább bővül. Az anyanyelv és az idegen nyelv szerkezete, felépítése közötti különbség kezd tudatosulni.

Követelmények - ismeretek / fejlesztési követelmények

Megértik az elhangzott történeteket, válaszolni tudnak a feltett kérdésekre. Gyakorolják az ismert szövegeken keresztül az írást, olvasást. Képesek egyszerű nyelvtani szabályokat felfedezni és használni. Vállalják az önálló szereplést.

Kapcsolódási pontok

Anyanyelv, állattan, földrajz-környezetismeret.

Kulcsfogalmak / fogalmak

-ABC ismerete, a franciára jellemző fonetikus elemek gyakorlása

- egyes szám, többes szám
- C'est-ce sont, il y a
- határozott és határozatlan névelő
- egyszerű mondatok szórendje
- személyes névmások használata
- "er" végű igék és az être ragozása szóban
- melléknév egyeztetés kezdetei

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek: -helyesen betűzik a nevüket és néhány gyakori szót, -pontosan olvasnak begyakorolt szavakat és mondatokat, írásban felismerik azokat, -önállóan alkotnak egyszerű mondatokat, -otthonosan mozognak az egyszerű, begyakorolt kommunikációs helyzetekben, pl. bemutatkozás, -eldöntendő kérdésekre tudnak válaszolni, -alapvető szókinccsel rendelkeznek a feldolgozott témakörökben, képesek egyszerű nyelvtani szabályok felismerésére és alkalmazására.

Bevezetés 5-8. Osztály

Kisiskolás korban a nyelvelsajátítás, a nyelvtanulás még főként személyekhez, szituációkhoz kötött, és csak a kilenc-tizenharmadik évben kezdődik el egy önállóbb, tudatosabb tanulás. A szóbeli munka a középtagozaton is a tanítás középpontjában marad. Bevezetjük a különféle szociális, csoportos munkaformákat. A kórusbeszédet egyre inkább felváltja a gyermekek egyéni megnyilatkozása. A beszédgyakorlatok során a diákok megtanulnak egyszerűen társalogni az iskolai és otthoni életéről, önmagukról, családjukról, az időjárásról, az időről, az évszakokról, napszakokról, az olvasott szövegek tartalmáról. A tevékenységek között szerepel versek és beszédgyakorlatok együttes és egyéni előadása, közös éneklés, nyelvtani kérdések megtárgyalása, gyakorlása, az adott nyelv hazájának történelmi, kulturális, földrajzi jellegzetességeivel való ismerkedés. Sor kerülhet egy-egy rövid színdarab vagy jelenet előadására is. Az epochafüzetek mintájára vagy a tanár saját elképzelése szerint saját kis tankönyvet szerkeszthetnek a gyermekek, amibe a tanult verseket, dalokat, mondókákat és gyakorlatokat feljegyezhetik, nyelvtani szabályokat, ragozási táblázatokat írhatnak. Megjelennek az olvasmányok, a szövegeket már alaposabban feldolgozzák. A folyamat, ahogy a diákok a nyelvtani szabályokat már ismert, feldolgozott szövegekből levezetik, illetve a lehető legegyszerűbben önmaguk megfogalmazzák, nagyban segíti az emlékezést, a felidézést. Gyakorlófüzetükben gyakorolhatják az írásbeli munkát akár az órán, akár házi feladatként. A gyermek a tizenkettedik életév táján már képes ok-okozati összefüggéseket meglátni, az előzőleg tanultakra összefoglalóan rátekinteni. A hetedik-nyolcadik osztályban felébrednek az intellektuális, gondolkodási erők, lehetővé téve a nyelvtani szabályok gondolati úton történő megértését és tudatosabb alkalmazását is. A nyolcadik osztály végére egy átlagos képességű, az órákon figyelemmel részt vevő diák képes az ismert és feldolgozott témakörökben az alapszintű kommunikációra, azaz: -képes egyszerű nyelvezetű, hosszabb, írott szöveg megértésére, önálló feldolgozására (kérdések megválaszolására, kulcsinformációk megtalálására), -képes rövidebb, egyszerű, összefüggő fogalmazás megalkotására, -képes alapszintű szinten történetek lényegének megértésére, -képes alapszintű kommunikációra életszerű helyzetekben az ismert témakörökben (pl. bemutatkozás, vásárlás, időpont-egyeztetés, telefonbeszélgetés), képes alapszinten beszélgetni egyegy ismert témáról.

5. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Ebben a korban (11. életév) erősödik és a környezettől függetlenedik a gyermekek memóriája, így sokat képesek tanulni. Ekkor már használhatnak nyomtatott olvasókönyvet, melyet az órán közösen dolgoznak föl. Ez az a kor, amikor a nyelv szépségét képesek felismerni, ami nagyon fontos ahhoz, hogy a gyerekek élvezzék a nyelvet és a nyelvtanulást. A szóbeli munka nyelvtörőket, párbeszédeket, és verseket, életkoruknak megfelelő éneket tartalmaz, amelyek jó része memoriter. A valódi értéken túl a versmondás a tiszta kiejtés és mondatdallam begyakorlásának kiváló eszköze, és erősíti az idióma jellegű szókinccset is. A negyedik osztályban tanult egyszerű szerkezetekre építve erősödik a nyelvtan iránti érzékük. Nagy gondot kell fordítani arra, hogy a gyerekek megértsék és alaposan elsajátítsák a szóban forgó nyelvtani szerkezeteket. Az alapvető szabályokat deduktív módon maguk fedezik föl és fogalmazzák meg. A szavakat ekkor már tudatosan tanulják és gyakorolják szövegösszefüggéseikben az olvasmányok feldolgozása során. Az egyre bővülő, változatos szókinccsel a gyerekeket arra ösztönözzük, hogy képzeletüket használva alkalmazzák a szavakat. Színes és jellegzetes leírásokat hallanak és olvasnak, ösztönözzük az olvasás szeretetét. Ötödik osztálytól javasoljuk a csoportmunkát, a rendszeres pármunkát, nagyobb létszámú osztályok esetén a csoportbontást. Ebben az életkorban könnyen, jól motiválhatók a gyerekek, és a megtanulandó tananyagot eredményesebben tudják gyakorolni és alkalmazni kisebb létszámú csoportokban.

Előzetes tudás

A negyedik osztályban tanult szókinccs, nyelvtani szerkezetek.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az olvasás-írás gyakorlásán, megerősítésén, a szókinccs bővítésén van a legnagyobb hangsúly ebben az évben. Továbbra is fontos a memoriterekkel való munka, az egyéni szereplések bátorítása meghatározó a jövőbeni nyelvtanuláshoz való pozitív hozzáállás elősegítéséért. Folytatódik a helyes kiejtéssel, intonációval kapcsolatos gyakorlás. Az idegen nyelv nyelvtani szerkezeteivel ismerkednek a diákok, erősödik a komparatív nyelvtani vizsgálódás, tovább tudatosodik a különbség az anyanyelv és az idegen nyelv szerkezete, felépítése között.

Követelmények - ismeretek / fejlesztési követelmények

Kis segítséggel megértik az olvasott történeteket, válaszolni tudnak az olvasmányra vonatkozóan feltett kérdésekre. A csoportos szereplés helyett egyre inkább az egyéni megszólalás a jellemző. Képesek nyelvtani szabályokat felfedezni és használni.

Kapcsolódási pontok

Egyes epochákhoz köthetőek egyes olvasmányok, versek, dalok. A nyelvtan epochához jól kapcsolhatóak egyes tanult nyelvtani elemek, szerkezetek.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Az olvasott történetekhez, a tanult párbeszédhez kapcsolódó szókinccs.

Nyelvtan:

- határozott és határozatlan névelők egyes és többes száma
- alany és állítmány egyeztetése
- szófajok megkülönböztetése
- birtokviszony kifejezése „de”-vel, adjectifs possessifs -”er” végű igék ragozása, être, avoir, aller, faire, prendre -melléknév egyeztetés nemben és számban
- melléknévfokozás
- kijelentő mondat szórendje
- felszólítás
- tagadás (ne...pas)
- kérdő mondatok est-ce que-vel, néhány kérdőszó (Quand, Combien, Qu, Qui, Que)
- óra, dátum kifejezése

A fejlesztés várt eredményei

A tanulók:

- emlékezetből önállóan is el tudnak mondani verseket, párbeszédet,
- a tanult nyelvtani formákat felismerik,
- egyszerű, rövid szövegeket megértenek,
- az ismert szavakat, mondatokat tollbamondás után le tudják írni,
- önállóan tudnak a tanult szavakkal és nyelvtani szerkezetekkel mondatokat alkotni,
- kiegészítendő kérdésekre tudnak válaszolni,
- a tanult szókinccset fel tudják idézni.

6. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A hatodik osztályban a prepubertás-kor jellegzetes vonásaival találkozhatunk. A rend és rendszer, az áttekinthető tervezés nagyon fontos ebben az életkorban. Hatodik osztálytól a földrajz, a kulturális sajátosságok, legendák, balladák, történelmi és mitikus személyiségek alkotják a fő témaköröket. A diákok idegen nyelven is érdeklődve fogadják ezeket a témákat. Egyre több idiómát, kifejezést és mindennapi társalgási szókinccset építünk be a szóbeli munkába. Továbbra is folytatódik az olvasás-, és íráskészség fejlesztése. Ebben az évben ezeket a készségeket meg kell erősíteni. Elkezdődik a kreatív fogalmazások írása, először közösen, majd önállóan is. A diákok rendszeresen kapnak írásbeli és szóbeli házi feladatokat. A nyelvtani szabályok és szerkezetek 6-8. osztályban gyakran átfedik egymást, és bármilyen praktikus sorrendben vehetők. Az eddig tanult nyelvtan és szókinccs alapján a diákokat egyre inkább bátoríthatjuk arra, hogy szabadabban fejezzék ki magukat.

Előzetes tudás

Az ötödik osztályban tanult szókinccs, nyelvtan.

Tantárgyi fejlesztési célok

A szókinccs további bővítése, az írás-, olvasáskészség megerősítése, újabb nyelvtani fogalmak és formák megismerése, az önálló szótárhasználat elősegítése jellemzi ezt az évet. A diákokat egyre inkább arra ösztönözzük, hogy bátran fejezzék ki magukat idegen nyelven, szólaljanak meg egyedül.

Követelmények - ismeretek / fejlesztési követelmények

A diákok egyre többet tudnak magukról, környezetükről elmondani, egyre több mindenre tudnak válaszolni. A tanulók a koruknak megfelelő idegen nyelvű szövegek környezetben el tudnak igazodni, egyszerű önálló mondatokat tudnak alkotni. Képesek önállóan olvasni egyszerűbb szövegeket, nem riadnak meg ismeretlen szavaktól. Ismert szövegre, ismert szövegek környezetben kérdéseket tudnak alkalmazni. A rendszeres házi feladatok (szótanulás, írásbeli feladatok, olvasásgyakorlás) az önálló tanulás terén is fejlesztik a diákokat.

Kapcsolódási pontok

Elsősorban a földrajz epochához és a történelem epochához kapcsolhatóak könnyen egyes szövegek, történetek, legendák. A nyelvtan epocha és az idegen nyelv nyelvtanának tanulása közötti egyezések és különbségek erősítik a tanulók grammatikai kompetenciáit.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Szókincsbővítés az olvasmányokra, párbeszédre alapozva.

Nyelvtan:

- „ir” és „re” végű igék, gyakoribb rendhagyó igék (pouvoir, vouloir, devoir, savoir) - visszaható igék
- tagadás (ne...rien, ne...personne)
- egyszerű, összetett mondatok
- fordított szórend -néhány vonzatos ige
- az „á” és a „de” alakjai
- futur proche

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- szabadabban beszélnek önmagukról, családjukról, környezetükről,
- felismerik a tanult nyelvtani szabályokat és példákat találnak rájuk egy adott szövegben,
- bizonyos helyzetekben meg tudják értetni magukat pl. útbaigazítás, vásárlás,
- röviden tudnak beszélni Magyarországról, esetleg néhány más országról,
- ismernek francia vonatkozású kulturális értékeket,
- használgatják a kibővült szókincset: iskola, tantárgyak, órarend, napirend, utazás, közlekedési eszközök, étkezés, vásárlás, tájékozódás.

7. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A hetedik osztályban alkalmazott módszer szorosan követi a hatodik osztályban leírtakat. Több a tanulnivaló, rendszeresebb a tudáspróbák, szódolgozatok. A helyesírás fejlődését továbbra is segítik a diktálások. Gyakoribb a csoportos, a páros és az önálló munka. Az ügyesebb gyerekek már mernek saját tudásukra támaszkodva az adott idegen nyelven gondolkodva szöveget alkotni (és nem fejben fordítani). Segíteni kell őket abban, hogy el tudják fogadni, hogy gondolataikat még nem mindig tudják idegen nyelven megfogalmazni, és abban is, hogy törekedjenek a meglévő nyelvi eszközeik alkalmazására. Az olvasáskészségüket, a szövegértést tovább fejlesztjük. Az irodalmi szövegek mellett továbbra is hangsúlyt kapnak a kulturális, földrajzi, történelmi és a mindennapos társalgási témák.

Füzetüket a nyelvtani szabályokkal -a tanár segítségével -következetesen, szépen vezetik. Rövid írásos munkák készülhetnek, önálló fogalmazások: naplóírás, egy tárgy, város, táj leírása, elfogadható pontossággal. Szituációs helyzetekkel továbbra is bővítjük a beszédértés és beszédkésztség fejlesztését. Egyre több ismerettel rendelkeznek az idegen nyelv hazájáról.

Előzetes tudás

Az előző hat osztályban tanult szókincs, nyelvtan.

Tantárgyi fejlesztési célok

A szókincs további bővítése, újabb nyelvtani fogalmak és formák megismerése jellemzi ezt az évet. Az értő, önálló olvasás fejlesztése fontos feltétele a továbblépésnek. A diákok egyre bátrabban szólnak meg, fejezik ki magukat idegen nyelven, megbízhatóan tudják használni a szótárat. A diákokat különböző módszerekkel, kreatív írásokkal hozzásegítjük az önálló gondolatok megfogalmazásához, a megszólalásoknál az egyéni ötleteik alkalmazásához, hogy egyre bátrabban és jobban merjenek elrugaszkodni a betanult szövegektől, sémáktól. Megtanulnak szövegeket értelmezni fordítás nélkül, szöveggel kapcsolatos kérdésekre önállóan válaszolni.

Követelmények - ismeretek / fejlesztési követelmények

Önállóan tudnak korosztályuknak megfelelő szövegeket szóban elmondani, olvasni, írásban megfogalmazni. A motivált tanulók mind az írott, mind az olvasott szövegek értésében egyre határozottabbak. Szókincsük, nyelvtani tudásuk tovább szélesedik. A rendszeres tanulás már megszokássá válik.

Kapcsolódási pontok

A legkönnyebben továbbra is a nyelvtan, a történelem és a földrajz epochához lehet kapcsolódni a témákkal, történetekkel, olvasmányokkal.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Az olvasott, tanult szövegek fontos szavai.

Nyelvtan:

- személyes névmások tárgyas és részes esete (me, te, le, la, les, lui, leur, stb.)
- múlt idő: passé composé, imparfait
- további rendhagyó igék
- anyagnévelő -fordított szórend gyakorlása
- határozók képzése
- időhatározók.

A fejlesztés várt eredményei:

A diákok:

- felismerik és alkalmazzák a tanult nyelvtani formákat,
- jártasak a koruknak megfelelő szövegek önálló olvasásában, megértésében,
- képesek világos, egyszerű mondatokban kifejezni magukat pl. meghívás, segítség kérése,
- egyre aktívabban és kreatívabban használják a gyakorolt szókincset.

8. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A nyolcadik osztályban is fontosak a mindennapos társalgási témák mellett a kulturális, földrajzi, történelmi érdekességek és életrajzok. Az órákon rendszeresen a párban, csoportban folytatott beszélgetések idegen nyelven. Az íráskészség fejlesztését rövid levelek, egyszerű leírások, egy-egy történet összefoglalása biztosítja. A nyolcadik osztályra a diákok tisztában vannak a nyelvtani alapokkal, áttekintik és bővítik a már korábban megtanult nyelvtani formákat, szabályokat.

Előzetes tudás

Az előző hét osztályban tanult szókincs, nyelvtan.

Tantárgyi fejlesztési célok

A nyolcadik osztályban az eddig tanult nyelvtani szerkezetek ismétlése, áttekintése időszerű. Újra gyakorolják az igeidőket, hogy biztosan el tudjanak igazodni a nyelvtani szerkezetek között. Beszédben, írásban és szövegértésben egyaránt kreatívak, önállóak. Alapszinten jól kommunikálnak.

Követelmények - ismeretek / fejlesztési követelmények

Rövidebb-hosszabb szövegek olvasása, önálló feldolgozása már nem jelent gondot. Életszerű párbeszédet hallgatnak meg és gyakorolnak. A tanult szerkezeteket bátran variálják írásban és szóban egyaránt.

Kapcsolódási pontok

A földrajz és a nyelvtan epochához kapcsolódva lehet könnyen témát, szöveget találni.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A szövegekhez, olvasmányokhoz, párbeszédhez kapcsolódó szókincs.

Nyelvtan:

- további névmások (y, en)
- vonatkozó mellékmondatok qui-vel és que-vel
- múlt idő gyakorlása, a passé composé és az imparfait használata
- Participe passé egyeztetése
- Futur simple
- Passif
- A névmások sorrendje a felszólító módban -visszaható igék felszólító alakjai

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- elsajátítják a nyelvtan és a helyesírás alapjait,
- képesek önállóan egyszerű szövegeket feldolgozni,
- képesek önállóan rövid szöveget alkotni,
- képesek önállóan bemutatkozni, kérdésekre válaszolni,
- nyelvtudásuk A1 szintnek megfelelő.

Mozgás és testnevelés

Bevezetés

A mozgástanterv általános célkitűzése annak az alapvető folyamatnak a támogatása, melynek során a gyermek lelki-szellemi lény a mozgáson keresztül összekapcsolódik testi organizmusával.

Így a tanmenet hozzájárul a mozgásérzék, a térbeli tudatosság, az egyensúlyérzék, a belső kiegyensúlyozottság, valamint a testi jólét érzésének fejlődéséhez a finom- és nagymotoros mozgások által.

A mozgástanterv célja, hogy segítse a gyermeket mozgásrendszere fölötti kontrolljának és tudatosságának formálásában és differenciálásában, hogy energiáit a megfelelő helyen és időben mozgósíthassa, és értelmesen irányíthassa.

A tanterv igyekszik a gyermek segítségére lenni mozgásrendszere átalakításában, hogy belső mozgékonytágot hozhasson gondolkozásába, érzésébe és akaratába, ezáltal is lehetővé téve az egyéni szándék teljesebb kifejeződését.

A tanterv a gyermek fejlődési útját korának megfelelő módon támogatja.

A gyermek fejlődő mozgásrendszerének támogatása során kialakul a közösségi élet alapja, és azon keresztül, hogy a gyermek ráébred az önmaga és az őt körülvevők között fennálló kapcsolatra, valós szociális rátermettség fejlődhet ki.

A mozgás tanterve igyekszik támogatni és kiegészíteni az átfogó tanterv egészét.

A mozgás tanterve azzal a középpontban álló fejlődési folyamattal foglalkozik, melynek minden ember részese: a fizikai testbe való megérkezés, a test irányítása és a test által történő önkifejezés. A mozgáson keresztül az individuum fizikailag lép a világba, ennek pedig elsődleges eszköze a fizikai test.

A mozgástanterv az ember mozgásrendszerével dolgozik, és segít az ahhoz vezető egyéni út megformálásában. Így az individuum megtalálhatja azt a biztonságos középpontot, ahonnan el tud indulni a világ felé.

Ezt a folyamatot támogatja a következő három tényező:

1. a gyermekfejlődés archetipikus természetének bensőséges ismerete,
2. magának a mozgás természetének bensőséges ismerete,
3. a külső körülmények, erőforrások és lehetőségek.

A következőkben a tanterv elemei és kulcsfontosságú gyakorlatai körvonalazódnak. A példaként említett gyakorlatok, játékok és azok variációinak részletes leírása megtalálható az ajánlott irodalomban. Ahol külön nem említjük, az általános szempontokat és célokat kifejtő részben az idézőjelek között szereplő szövegrészek, és a tartalomra vonatkozó részben szereplő játékok Kim Payne: *Gyermekeink játécai* c. könyvében találhatók meg. A Bothmer-gimnasztikai gyakorlatok Gróf Fritz von Bothmer, az első Waldorf-iskola testnevelője által kidolgozott gyakorlatokra utalnak. Ezeket Bothmer *Gymnastische Erziehung* című könyvében írja le.

1. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A legfontosabb célkitűzés, hogy a gyermekek lelkesen vegyenek részt az órai tevékenységekben, szívesen mozogjanak. Figyelmesek legyenek a tanár utasításai felé. Az osztályteremnél nagyobb térben képesek legyenek a tanár köré gyűlni, őt figyelmesen meghallgatni, a játék hevéből lecsendesedni. Elfogadják egymás különbözőségeit, a megbeszélte szabályokat betartsák. A számukra kínált képekbe, történetekbe bele tudjanak helyezkedni, ez által megértsék a feladatokat, szabályokat, utasításokat.

Előzetes tudás

Dalok, mondókák ismerete. Az óvodai foglalkozások alkalmával elsajátított tevékenységek.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az együtt játszás öröme, egymás tiszteletben tartása, játékszabályok betartása.

A finommozgások minél szélesebb körű ismerete. A mozgás könnyedségének megőrzése, dalokkal, mondókákkal kísért mozdulatsorok elsajátítása. A koordináció, a mozgékonyság, a térbeli orientáció fejlesztése, a ritmus, az utasítások követésének képessége és a növekvő magabiztosság erősítése. Testkép és a tanulás testi alapjainak (saját mozgás érzék, tapintó és egyensúly érzék) erősítése, megszilárdítása.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények.

Az együtt játszás öröme, egymás tiszteletbentartása, játékszabályok betartása. Ujj- és fonaljátékok, tapsos játékok, szökkenések, hosszú ugrókötel és babzsák használata, tárgyakkal végzett manipuláció. Dalokkal, mondókákkal kísért körjátékok, népi játékok. A tevékenységek kapcsolódnak a Főoktatás tevékenységeihez.

Kapcsolódási pontok

Az finommotorikus tevékenységek, a szem-kéz koordinációt segítő gyakorlatok az írás előkészítését segítik, valamint kapcsolódnak a kézimunka órák tevékenységeihez. A nagymotoros tevékenységek a tanítás-tanulási folyamat egészét támogatják. A játékok, tevékenységek bevezetéséhez használt képek, történetek a korosztályra jellemző mesevilág hangulatához, a dalokkal kísért körjátékok az ének-zene órákhoz kapcsolódnak. Öltözködési és higiéniai szokások kialakítása az egészséges életmódra való nevelés részeként.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Biztonságérzet, elfogadás, tapintat, örömteli játék, szökkenések, ujj-, kézkoordináció, sok mozgást, futást kívánó körjátékok, dalok, mondókák. Szokások, szabályok kialakítása.

A fejlesztés várt eredményei

A gyerekek örömmel vesznek részt a játékokban, tevékenységekben.

Kialakulnak a közösség szabályai, melyek lehetővé teszik, a sok mozgásos játékok, feladatok biztonságos végre hajtását.

Képesek a képi megközelítésben való tájékozódásra, értik a képekbe, történetekbe ágyazott feladatokat, játékokat, fejlődik képzelőerejük.

Javulnak a nagy- és finom - motorikus képességek, a mozgás-koordináció, az egyensúly és ritmusérzék.

Ujj-, tapsos-, és fonaljátékokat ismernek meg.

Képességeik szerint futnak, szökdelnek az ugrálókötél alatt, felett.

Ismerik a dalokkal, mondókákkal kísért mozgássorokat, körjátékokat.

2. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Célkitűzésünk az első évek során a játékokban lehetőséget nyújtani a gyermeknek, hogy a csoport biztonságát fokozatosan elhagyhassa, hogy kergethessék, és elválaszthassa magát a többiektől. Az izgalom és a megnyugvás megfelelő aránya. A játékszabályok elegendő segítséget nyújtsanak ahhoz, hogy kereteiken belül a gyermekek annyit kockáztassanak, amennyire készen állnak és vállalkoznak. Mindezek a tevékenységek szoros kapcsolatot alkotnak mindazzal, ami a Főoktatások alatt történik.

Előzetes tudás

Az előző év tevékenységeinek ismerete. A játékokban való lelkes részvétel, szabályaik ismerete.

Tantárgyi fejlesztési célok

A gyermekek veleszületett mozgásszeretetének megőrzése a számukra kínált csoportos játékok, feladatok (pl.dzsungeljátékok, állatok mozgásait utánozó játékok) által. Korábbi képességek (kis-és nagymotoros mozgások, mozgás-koordináció, téri orientáció, testséma, egyensúly, ritmusérzék) további fejlesztése.

Önállóságuk növekedjen. Utasításokat képesek legyenek követni, tartsák be a játékszabályokat.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Fokozódjon a gyermek biztonságérzete a csoportban. Önállósága növekedjen. Utasításokat képes legyen követni, tartsa be a játékszabályokat. Fejlődjön a gyermekek koordinációja, mozgékonyasága, térbeli orientációja, ritmusérzéke. További ujj- és fonaljátékok és szökdeléses játékok. Korának megfelelő fogók, állatokat utánozó mozgássorok. Dalokkal, versekkel kísért játékok, mozgások.

Kapcsolódási pontok

A mozgás a tanítás-tanulás minden elemét áthatja a kisisikolás korban. A játékok során megélt minőségek (pl.: kitartás, igazságosság, tappintat, együttműködés) közvetve hatással vannak más órákon folytatott tevékenységekre is. Az állatok mozgásait utánozó mozdulatok a Főoktatás történeteire is kapcsolódnak.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Biztonság, önállóság, szabálykövetés, ritmus, koordináció, mozgékonyság, térbeli orientáció.

A fejlesztés várt eredményei

A mozgások által fejleszthető képességek javulása. A csoport nyújtotta biztonság által az önbizalom erősödése. Szociális érzékenység fejlődése. Önállósága növekszik. Utasításokat képes követni, betartja szabályokat. Fejlődik a gyermekek koordinációja, mozgékonyága, térbeli orientációja, ritmusérzéke. Újabb fonaljátékokat, fogókat, dalokkal, versekkel kísért mozgássorokat tanulnak meg. Mindazoknak a testi alapoknak a további fejlesztése amik az első osztályban elkezdődtek.

3. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A mozgás tanítása kötöttebb formát kap, fokozatosan elválík a beszédétől és az énekléstől. A tornaterem új eszközöket biztosít a gyerekek számára, ismerkednek a speciális eszközökkel, a biztonsági szempontokkal, a viselkedés közösségi szabályaival, valamint a megfelelő öltözéssel és higiénéjával. A foglalkoztatási módok kialakítása, a szabályok elmélyítése, betartása, változtatásuk lehetősége. A játékok és különböző mozgásformák bevezetésében továbbra is támaszkodunk a gyermek képzelő erejére, ezeket képekben közvetítjük feléjük. Fontos a szabályok pontos ismerete és betartatása, ezek alakítása a csoport és a tárgyi feltételek figyelembe vételével. A kritikai érzék, a rálátó képesség megjelenésével elengedhetetlen az egymás iránti türelem és elfogadás fejlesztése.

Előzetes tudás

Az előző években tanult körjátékok, ritmusok, mondókák.

Tantárgyi fejlesztési célok

Tornatermi, öltözői rend kialakítása. Öltözék tisztázása, tanórai fegyelem kialakítása. Tornatermi felszerelések gyermek közeli bevezetése (torna zsámoly, szőnyeg, ugródeszka, svédszekrény...) Alapelv, hogy minden mozgást a hő hasson át, minden mozgásformát történet, kép készítsen elő. Ünnepkörnek, időszaknak, évszaknak megfelelő játékok választása.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- Bothmer első körjátéka. A gyerekek körben futnak, és a mondóka szerint galoppoznak, dobognak, ritmusra lépnek és egyhelyben állnak. Különböző tevékenységeket utánzó, imitáló mozdulatokat végeznek.
- A tanár köré gyűlni a feladat meghallgatására, bemutatására, majd annak elvégzése után újra egybegyűlni.
- Fogók, ahol egy gyermek áll szemben a csoporttal, pl.: *Sárkányfogócska, Elefántfogó, Bolhás fogó, Madárijesztők.*

- „Dzsungel”-jellegű játékok, tornaeszközökből és a torna mozgáselemeiből épített akadálypályák.
- Ugrókötel használata: átfutások, ugrások, egyéni és páros gyakorlatok.
- Állatok mozgását utánzó járások, szökdelések, mászások.
- Fonaljátékok.
- Egyszerű, végtelenített fogójátékok. Egyensúlyozós játékok. Torna: gurulóátfordulás előre – hátra. Korcsolyázás.

Kapcsolódási pontok

A megfelelő autoritás felismerése, az együttműködés fontos eleme a harmadik osztály sok epochájának. A különböző mesterségekhez kapcsolódva utánzó mozdulatokkal, versekkel mélyítjük el ezeket az élményeket.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Állóképesség; fegyelem; egyensúly; koordináció; képi gondolkodás. Őszinteség, tapintat, elkötelezettség, autoritás. Bátorítás, nagyvonalúság, szimpátia.

A fejlesztés várt eredményei

- A gyermekek egyre inkább képesek csak a mozgásra koncentrálni.
- Elsajátítják a tornatermi viselkedés szabályait.
- Megtanulnak csoportként dolgozni, összegyűlni a tanár köré a feladatok meghallgatására, majd azok elvégzése után újra visszatérni oda.
- A mozgásformák által nyújtott kihívások révén javulnak képességeik, növekszik önbizalmuk.
- A tornaeszközökön biztonsággal mozognak.
- Képesek szabályok szerint együtt játszani.
- A játékokban örömmel vesznek részt.

4 . évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A „mi”-ről az „én”-re helyeződik át a hangsúly: *Itt vagyok én, ott vagytok ti*. Ezen belül a gyerekek olyan polarításokat tapasztalnak meg, mint álom és ébrenlét, gyengeség és erő, biztonság és veszély, vagy alkotás és rombolás. Megerősödik a különválás elve az olyan játékokban, ahol egy ember áll az egész csoporttal szemben. Egyre több feszültség és izgalom és kihívás jelenik meg azokban a játékokban, ahol a gyerekeknek fel kell ébredniük a képekből, melyekbe a tanár a játékot ágyazta, és azokat, akik még mindig álmodoznak, elkapják. „Levegő”, ritmus hatja át a mozgásokat, tevékenységeket.

Előzetes tudás

A gyerekek már megszokták a tanórai rendet, az eszközöket biztonságosan, képességeik szerint használják, a játékszabályokat betartják, tisztelettel, tapintattal fordulnak egymás és a tanár felé.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az eddig tanultak elmélyítése. Egyre összetettebb játékok elsajátítása, egyének szembenállása egy csoporttal. Gyors szerepcserén, váltáson alapuló fogójátékok segítségével az éberség, a jelenlét iskolázása. A tornatermi eszközök egyre biztonságosabb használata.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- Bothmer második körjátéka (*Állok, sétálok, futok...*)
- A gimnasztikában, a tornában a gyermekek nehezebb, formáltabb elemekkel találkoznak. A tanár bemutatja a gyakorlatot, például a guruló átfordulást előre és hátra, melyet (le)utánoznak, de részelemeit a gyakorlás során továbbra is képeken keresztül írja le.
- Fogók, amelyekben a szerepek gyorsan cserélődnek. Átfutós fogójátékok, a fogójátékokban tudatosan megjelenik az egyenes és görbe minőség.
- Olyan játékok, amelyekben valamilyen negatív erővel kell szembeszállni, például *Folyami banditák* és *Cápaszáj*.
- Figyelemre és figyelmes hallgatásra épülő játékok, mint például az *Iromba*, mely egyéni bátorságot, kiállást, csoport előtti végrehajtást igényel.
- Egyszerű, elkapásra és dobásra épülő játékok egyre bonyolultabb helyzetekben, pl. padon egyensúlyozva.
- Tevékenységek, melyek az ütős (Méta-jellegű) labdajátékokra és alapelveire felkészítő játékok felé vezetnek, pl. *Óra; Vasútvonal; Kisiklatós*.
- Játszóteri játékokkal is megismertethetjük a gyermekeket, ha nem ismernék azokat, például a faltenisszel, tengóval, ugróiskolával, a golyózással és különféle reflex játékokkal, például *Öklözős; Krokodilszáj; Jancsika; Amőba; Bakugrás*.
- Bonyolultabb dzsungel játékok (akadálypályák).
- Talajon és tornapadon végrehajtott támaszgyakorlatok a későbbi tornaelemek megalapozására. Új talajgyakorlati elem: Fejállás
- Sor – és váltóversenyek, kötélhajtás: egyéni és páros gyakorlatok. Korcsolyázás.

Kapcsolódási pontok

A gyermekek fizikai testének ügyesebbé válása lelki, szociális, gondolkodási képességeik finomodását is magával hozza. Éberségük, felelősség vállalásuk, összedolgozásuk az iskolai tevékenységeiket általánosságban támogatja. A játékokat bevezető történetek, a tevékenységeket kísérő képek mind a korosztály kultúrtörténeti tartalmaihoz kapcsolódnak.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Rálátás, éberség-álmódosítás, egyéni felelősség vállalás, összedolgozás.

A fejlesztés várt eredményei

- A gyermekek képesek egyéni feladatokat végrehajtani, akár a csoporttal szemben állva is.
- Egyaránt megtanulják elfogadni a vesztes és a győztes szerepét.
- Egyre inkább képesek végtagjaikat egymástól függetlenül használni.
- Egyre nagyobb biztonsággal mozognak a tornaszereken.
- A gyors szerepcseréket követelő játékokban szívesen vesznek részt.
- Egyre több játszótéri játékkal ismerkednek meg.
- A tanult játékokban és tornamozgásokban aktívan vesznek részt.

Bevezetés

Az 5-8. osztályokban folytatódik az a munka, amelyet az alsó négy osztályban megkezdtünk. Jól elkülöníthetően két részre bontható az elkövetkező négy iskolai év.

Az 5. és 6. osztályokba az órai tevékenységek azt az átmeneti időszakot támogatják, amely a gyermekkor a serdülőkor felé vezet. A játékosság, könnyedség mellett az egyéni erejüket, felelősségüket, lehetőségeiket élik át a gyerekek egyre inkább. A 7. és 8. osztályokban egyre szembetűnőbbek lesznek az egyéni különbségek testi, lelki, gondolkodásbeli területeken egyaránt. A másik fejlődésének segítése, másságának elfogadása egyenlő súllyal esik latba a gyerekek egyéni képességeinek fejlesztése közben. Önmaguk határainak folyamatos szélesítéséhez, képességeik folyamatos kimunkálásához próbálunk segítséget adni.

Az a célunk, hogy az órákon megjelenő feladatokkal, gimnasztikai és más mozgásformákkal, játékokkal, sportokkal is segítsük a felnövekvő gyermek világ- és önmegismerő képességét.

5. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ez a fizikai serdülést megelőző utolsó év; a gyermekkor szíve. A gyermek erőteljesen él a vér folyamataiban, a szívdobogás és a lélegzés üteme közti dinamikában. Szeretnek zabolátlanul szaladgálni, ám ugyanakkor keresik a ritmusos mozgás kimért fegyelmét is. Vágynak a kihívásra. Ebben az életkorban nagyra értékelik a bátorságot és az óvatosságot is, a kockázatot és a körütekintést. Ilyenkor különösen fontos a mozgásban a ritmus. Legyen egyensúly a könnyűség és a nehézkedés, a képzelet és az intellektus, valamint az egyéni és csapat kihívások között. A gyermek öntevékenysége erősödik azzal, hogy a ritmusok gyors váltakozása közepette is képes a középpontot megtartani. Ez egy fontos átmeneti lépcsőfok a csapatjátékok bevezetése előtt.

Előzetes tudás

A foglalkoztatási formák alapos ismerete. Az alsóbb osztályok játékainak, tevékenységeinek biztos ismerete, jártasság elsajátítása.

Tantárgyi fejlesztési célok

A Bothmer-gimnasztika gyakorlatain keresztül a harmonikus mozgásra törekvés. A torna mozgásanyagán keresztül az önálló, szép, erőteljes feladat végzés. A játékokon keresztül az éberség, a körültekintő, becsületes játék megteremtése. Az állóképesség továbbfejlesztése, az igazság-szépség-erő ideáljának megélése a mozdulatokban, mozgássorokban.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- Bothmer-gimnasztika: a Könnyű ütem - Nehéz ütem gyakorlatok, melyekben a könnyűség és nehézség ritmikusan váltakoznak egymással.
- Torna: haladás az egyéni gyakorlatok felé; egyszerűbb szekrényugrások: guggoló felugrás különböző leugrási fajtákkal; repülő gurulóátfordulás (tigrisbukfenc); cigánykerék; egyensúlyozás, lengés és ugrás egyre nagyobb kihívásokkal (pl. csukott szemmel). Az öt klasszikus görög gyakorlat.
- Részvétel a korosztályuknak megfelelő sportprogramban. Például: magyarországi Waldorf-iskolák „ókori görög olimpiáján”.
- Játékok: Ez az életkor átmenet a játék és a sportok között. *Macska-egér ház; Hajók, cápák, part, Színek háborúja, Várostrom. Stratégiai fogójátékok. Üstökös. Kéztenisz.*
- Atlétika: Tartós futás, sprint futás, váltó futás, magas – távol ugrás, diszkoszvetés, gerelyhajítás.
- „Görög” birkózás; Ugrós fogójátékok; Kötélhajtás: egyéni és páros gyakorlatok; Dobások-elkapások; Korcsolyázás; Úszás; Lazító-nyújtó gyakorlatok.
- Gúlatorna alapjai.

Kapcsolódási pontok

A görög kultúrkorszakhoz kapcsolódunk a görög gyakorlatokkal, az ókori ideált idéző Olimpiai játékokkal.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Könnyűség-nehézség közti váltakozás, harmónia, vérkeringés, görög gyakorlatok, állóképesség, kitartás, igazság-szépség-erő ideálja.

A fejlesztés várt eredményei

- A gyermekek a ritmusok gyors váltakozása közepette is képesek a középpontot megtartani.
- Arra törekszenek, hogy mozgásuk tükrözze az ókori görög olimpia igazság-szépség-erő ideálját.
- Ismerik az öt klasszikus görög gyakorlatot, és részt vesznek az Olimpián.
- A korosztályuknak megfelelő Bothmer-gimnasztika gyakorlatokban alapvető jártasságot szereznek.
- Képesek a tanult tornamozgások végrehajtására.
- Aktívan bekapcsolódnak a tanult játékokba.
- Különféle labdákat képesek biztosan és pontosan dobni és elkapni

6. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Míg az előző év az ógörög kultúrához, a 6. osztály kultúrtörténetileg a római korhoz és annak értékeihez kapcsolódik. Jellemző fogalmai: a rend, a forma, a pontosság. A gyermekek ebben az életkorban lelkükben azt az egyensúlyt tapasztalják meg, amelynek fizikai képe a folyékony és a szilárd közti egyensúlyt megtartó izomrendszer.

Az egyenesség fontos minőség ilyenkor, és ez megkívánja a belső erők egyensúlyát.

A gyakorlatok végzésekor a játékoság mellett egyre nagyobb hangsúlyt kap a pontosság és a formák tisztasága, a rendre való törekvés.

Méréseken és a játékok pontozásán keresztül, valamint a tanár bíróként, vezetőként való elfogadásával a tárgyilagosság alapelve kerül előtérbe.

A gyakorlatok végzésekor a tanulók magasság szerint állnak sorba, a legmagasabb leghátul.

Előzetes tudás

Az előző évek mozgás anyagában való jártasság, a tanult játékok alapos ismerete.

Tantárgyi fejlesztési célok

A rend, a következetesség, a pontosság kialakítása az órai tevékenységekben. Az állóképesség, az izomzat fejlesztése. Csoportmunka. Mérések (alapképességek, ügyesség). Kevés bevezetés a feladatok előtt és nagyon sok munka. Eltűnnek a történetek, helyettük szabályok lesznek. Edzés jellegű órák megalapozása, kialakítása. Szigorú szabályokhoz való alkalmazkodás képességének kialakítása.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- Bothmer-gimnasztika: *Könnyű, Nehéz, Nagyon nehéz háromszög*; Fő elemük a függőlegesből való kizuhanás a vízszintesen keresztül és az éber egyenességbe való átváltozás. A botgyakorlatok: a gördülő bot, a négyszög, a háromszög gyakorlat bottal, a rendgyakorlatok, vívások, egyensúlygyakorlatok, mind az egyenesség élményét és a határok megélését erősítik. Felfelé nyújtózás közben is biztosan meg kell állniuk a földön.
- Testnevelés: Jól meghatározható fokozatok a gyakorlatok felépítésében: kézállás, kézállásból átfordulás, fejállás, egyszerűbb elemek (statikus és dinamikus) a korlátokon a gyűrűn és a gerendán, az egészségre és a biztonságra mind több figyelmet fordítva. Kötél- és rúdászás. Ugrókötel gyakorlatok nagyobb ismétlésszámmal. Szekrényugrás: kismacska, guruló átfordulás ugrószekrényen, terpeszfelugrás, zsugorkanyar, huszárugrás. Nyújtógyakorlatok (stretching).
- Atlétika: rövid és hosszú távú futások (60 m, 600 m, 12 perces futás), magasugrás, távolugrás, kislabdahajítás, sprint- és rajtgyakorlatok, váltófutás, hosszútávfutás akadályokkal. Év végén felmérés keretében az elért eredményeket rögzítjük.
- Cirkuszművészetek: Akrobatikus elemek, gúlaépítés. Zsonglőrködés: diaboló, zsonglőrlabda, buzogány stb.

- Játékok: Átmenet a sportjátékok felé. Ez a következők előkészítését igényli: pontozás, vannak győztesek és vesztesek, az ellenfelet ki lehet cselezni, előfordulhat fizikai kontaktus. A kidobós játékok jó felkészülést jelentenek. Jellemző játékok: *Fal labda, Ütős (méta jellegű) labdajátékok, Röplabdára előkészítő labdajátékok* Kidobósok. Tollaslabda. Saját súllyal dolgozó fogólyjátékok. (pl.: *Elsősegély, Testvér segíts!*) Légiós játékok. Labdás ügyességfejlesztés - sportjáték előkészítő játékok.
- Menet-, rend- és formagyakorlatok.
- Életkoruknak megfelelő csapatversenyeken való részvétel. Például: Waldorf Partizán Bajnokság.
- Általános erő, állóképesség és koordinációt fejlesztő gyakorlatok saját test-, vagy minimális (Edzetségi állapottól függően 1-5 kg.) túlsúllyal.

Kapcsolódási pontok

Kultúrtörténetileg a római korhoz kapcsolódunk. Ezen kívül a geometriához a pontossággal, a történelemhez az ok-okozat megtapasztalásával.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Rend, forma, pontosság, következetesség, mérés, pontozás, tárgyilagosság, erő, izommunka, állóképesség, labdás ügyesség, stratégia.

A fejlesztés várt eredményei

- A gyermekek az órai munka során a pontosságra, a formák tisztaságára és a rendre törekszenek.
- Ismerik a korosztályuknak megfelelő Bothmer-gimnasztika gyakorlatokat, és azok pontos végrehajtására törekszenek.
- A tanult akrobatikai, atlétikai és tornagyakorlatokat biztonságosan, összerendezetten végzik.
- A tanult csapatjátékok technikai alapelemeit ismerik, szabályukat alkalmazzák.
- Életkoruknak megfelelő csapatversenyeken vesznek részt.

7. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A diákokban most már megvan az a fajta erő és finom mozgékonyság, amely képessé teszi őket az egyik tevékenységből a másikba való gyors áttérésre. Ez a mobilitás annak kifejeződése, hogy a gyermekek izomrendszere szépen fejlődik, ám a csontváz statikus tulajdonságai még nem kötik meg őket. A gyermekek mozgásfejlődésüket ebben az életkorban az ínszalagokon és az inakon keresztül fejezik ki.

Képesek önmagukat a csoporttól elválasztani, és egyenként is elég erősek ahhoz, hogy megállják helyüket a versenysportok kihívásaival szemben. Egyéni álláspontot tudnak formálni, amely nemcsak azt teszi lehetővé, hogy képesek legyenek helyezkedni, és helyüket megtartani a játék ideje alatt, hanem lassan az egész játszma és taktikájának átlátása is lehetővé válik.

Ahhoz, hogy a csapat sportokban valóban részt tudjanak venni, a tanulóknak világos képet kell alkotniuk saját helyükről a környezetükkel szemben, és tisztában kell lenniük a pálya dimenzióival és határaival. Ez az érzékszervek jó összehangoltságát igényli.

Előzetes tudás

Az előző évek mozgás anyagában való jártasság, a tanult játékok alapos ismerete. A megismert foglalkoztatási formák alkalmazása, a kidolgozott képességek használata.

Tantárgyi fejlesztési célok

Vidám, jó hangulat kialakítása kemény munka közben. Egyéni kihívást jelentő feladatok.

A különböző lendülő mozdulatokkal a középpont és a periféria megtapasztalásához vezetni a tanulókat. A lendülő és inga gyakorlatokon keresztül megtanulják, hogyan lehet a súlyt, a súlyosságot élvezni, pl. a korlátról lógva a lendület segítségével tapasztalják meg a gravitáció új középpontját (új, a serdüléssel járó nyúlás, növekedés miatt). A játékokat a sportok bemelegítőiként használjuk. Az óra fele edzéssel telik, az új technika megtanulásával és begyakorlásával. A különböző képességekre egyenként is figyelmet fordítunk.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- Bothmer-gimnasztika: A *Ritmus* gyakorlat kiegészíti a *Zuhanás* gyakorlatát, amely kimondottan arra hivatott, hogy megragadja a serdülőkor térbeli térélményét. Bothmer eredetileg azt javasolta, hogy az *Ugrás a középpontba* előzze meg a *Zuhanás* gyakorlatot. Ennek mérlegelése és a döntés az érintett tanárok feladata. *Oldalsó körzés, Egyensúly, Galopp, Álló és Mozgó ritmus*. Megtalálják saját ritmusukat és felfedezik a mozdulásra készítő impulzus pillanatát.
- Testnevelés: Kézállás, fejállás, tarkóbillenés, kézenátfordulás, fejenátfordulás, kézenátfordulás oldalra és 180 fokos fordulattal. Szaltó, zuhanások, dőlések szekrényről matracokra. Szekrényugrások: guggoló átugrás, átterpesztés, repülő guruló átfordulás. Trambulin és ugródeszka használata. A birkózások és reflexjátékok különböző fajtái: *Görög, Római, Indián, Pingvinharc, Csoportos, Öklözös, Krorkodilszáj*. Egyensúlyozás, botgyakorlatok. Ugrókötel gyakorlatok az állóképesség fejlesztésére. Kötélmászás, rúdászás.
- Atlétika: Az eddig tanultak gyakorlása, felmérése. Új elem: Állórajt, mezei futás, sokszor a tájékozódási futáshoz kapcsolódva, térképhasználattal és előre jelölt utakkal. Gyakorlás után év eleji és év végi felméréseken vetjük össze a tanulók fejlődésének eredményeit.
- Játékok és sportok: Sportjátékokat előkészítő játékok. A főbb sportágak között található: kosárlabda: tempó dobás, fektetett dobás, sarkazás, „létrázás”, ismerkedés a szabályokkal, játék egy palánkra; röplabda: alkarérintés, kosárárintés, röplabdára előkészítő játékok (rabrópi, dupla labda, vakrópi, stb.); kézilabda: egykezes felső átadás, kitámasztásos, beugrásos és felugrásos lövés, indítások, ismerkedés a szabályokkal, játék; softball (Méta jellegű ütős játékok): egyre bonyolultabb

szabályokkal; tollaslabda: alsó és felső ütés, szerva; floorball: ütéstechnikák és szabályok, játék; tenisz; asztalitenisz, Ultimate (Freesbee); úszás; teke; korcsolyázás.

- Akrobatikus és zsonglőr elemek továbbfejlesztése.
- Sportágválasztás elősegítése.
- Versenyzés életkoruknak megfelelő bajnokságokon.

Kapcsolódási pontok

Felfedezések kora, tájékozódás, térképismeret. A reneszánsz ember sokszínűsége, polihisztor-jellege.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Inszalagok, inak, versenysportok, egyéni álláspont, taktika, tájékozódás, technikai elemek, labdás ügyesség, sokszínűség.

A fejlesztés várt eredményei

- A gyermekek képesek a tevékenységek közötti gyors váltásokra.
- Újabb, életkoruknak megfelelő Bothmer-gimnasztika gyakorlatokat sajátítanak el.
- Képesek a tanult atlétikai és tornamozgások megközelítően helyes technikai végrehajtására.
- Megismerik néhány sportág alapvető mozgásanyagát és szabályait.
- A játékokban, sportokban képesek helyezkedni, és pozíciójukat megtartani; képesek az egyszerű taktikai elemek alkalmazására.
- Életkoruknak megfelelő bajnokságon vesznek részt.
- Délutáni elfoglaltságként sportolnak.

8. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ebben az életkorban a tanulók szembetalálják magukat fizikai testük teljes súlyával. Mozgásérzékük a csontváz szerkezetéig hatol. Testük új súlya lefelé húzza őket, ám fel is töltődnek ettől az új fizikai erőtől. Sok olyan lehetőségre van szükségük, ahol kipróbálhatják, és tapasztalatot szerezhetnek a súly és az erő ezen új kombinációjáról, vagyis több hangsúlyt kell, hogy fektessünk a nagy motoros tevékenységekre, mint a finom technikai fogásokra.

Sokfajta szabadtéri tevékenységet vezethetünk be ilyenkor, többek között a sziklamászást, kenuzást és kajakozást, túrázást, hegymászást, síelést stb. Az itt példaként említett tevékenységek mindegyikének megvan a saját nehézsége, alkalmazásuk az iskola helyi lehetőségeitől függ.

A nemek közti különbséget különösen tisztelnünk kell. A fizikai erőben és méretekben megjelenő különbségeket tudomásul kell venni a kontaktust igénylő sportokban, mint ahogyan a két nem egészen különböző energiaforrásait is. Legyenek az együttes és a külön választott tevékenységek egyensúlyban.

Előzetes tudás

Az előző évek mozgás anyagában való jártasság, a tanult játékok, sportjátékok alapos ismerete. A megismert foglalkoztatási formák alkalmazása, a kidolgozott képességek használata.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az erőnlét és állóképesség folyamatos fejlesztése a gyermekek egyéni képességeihez mérten. Erejüket tudatosan a feladatok elvégzésére fordítsák. A szabadtéri tevékenységeken keresztül felismertetni velük, hogy a sport sohasem vezethet a környezet rongálásához, beszennyezéséhez. Újabb Bothmer-gimnasztika gyakorlatok elsajátítása, a már ismertek gyakorlása. Az eddig tanult atlétikai, torna és sportági mozgásanyag elmélyítése, továbbfejlesztése. A tanult sportágak technikai alapelemeinek pontosítása, a különböző játékhelyzetekhez való alkalmazkodás. Életkoruknak megfelelő bajnokságokon való részvétel. A versenyzést mértéktartóan fokozzuk, és ezt fontos pedagógiai eszközként kezeljük. A versenyzés olyan, a tanár által használt és felügyelt elem, amellyel nevelheti a csapatmunkát, ösztönözheti a részvételt, egyes embereket teljesítményük újabb fokaira segíthet és előhívhatja legjobb tulajdonságaikat a bennük rejlő lehetőségekhez intézett kihívással. A pontozás egészséges marad mindaddig, míg alapvetően biztonságos, megbízható légkörben zajlik.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- Bothmer-gimnasztika: Az *Ugrás a középpontba* gyakorlat.
- Testnevelés: A hetedik osztály folytatása, bár a gyakorlatok más minőséget kapnak a tanulók fejlődéséből adódóan. Folytatódnak a szekrényugrások, a kézenátfordulás, a szaltó. A legfőbb különbség a nyolcadik osztályban az, hogy a diákok sokszor húzódozóbbak, és tudatosabban kell, hogy összegyűjtsék erőiket a szekrényhez futás előtt. Kerülő utakon helyes és életkoruknak megfelelő módszereket taníthatunk nekik. Hangsúlyossá válik az állóképesség és az erőnlét fejlesztése (erősítő gyakorlatok, köredzés).
- Torna: repülő guruló átfordulás 4-5 részes szekrény fölött, trambulín használata, szaltó, páros akrobatikus elemek, egyensúlyelemek és lépések a gerendán, gyűrűgyakorlatok.
- Atlétika: az eddig tanultak gyakorlása, felmérése. Új elem a súlylökés és a térdelőrajt.
- Játékok és sportok: A hetedikben játszott játékok folytatódnak: kosárlabda (büntető dobás, dobások gyakorlása, támadási és védekezési taktikák, játék.), röplabda (alsó és felső nyitások, nyitás fogadás, feladás, játék könnyített szabályokkal), kézilabda (kapura lövések gyakorlása, büntető dobás, gyors indítások, támadás és védekezés, támadó szerepekkel való ismerkedés, szabályok alkalmazása játékban), floorball (ütéstechnikák és szabályok, játék), softball (Méta jellegű ütős játékok), tollaslabda, tenisz, asztalitenisz, úszás, ha lehet bevezetjük a rögbi (dobások-kapások, biztonsági és egyéb szabályok, játék). Egyre többet használjuk a medicinlabdát.

Kapcsolódási pontok

A környezet megóvása, kitartó, tudatos munkavégzés, tervezés, elmélyülés, csont-tan.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Folyamatos fejlődés, tudatos összpontosítás, környezetvédelem, tervezés, csont, középpont, periféria, általános taktikai rendszerek, állóképesség, erőnlét, elmélyült munka, nagy motoros tevékenységek.

A fejlesztés várt eredményei

- A gyermekek képesek erőnlétük és állóképességük önmagukhoz mért folyamatos fejlesztésére.
- Képesek erejüket tudatosan a feladatok elvégzésére fordítani.
- A szabadtéri tevékenységeken keresztül felismerik, hogy a sport sohasem vezethet a környezet rongálásához, beszennyezéséhez.
- Újabb Bothmer-gimnasztika gyakorlatokat tanulnak, a már ismerteket gyakorolják.
- Az eddig tanult atlétikai, torna és sportági mozgásanyagot képesek használni, és ezekben továbbfejlődni.
- Pontosítják a tanult sportágak technikai alapelemeit, alkalmazkodnak a különböző játékhelyzetekhez.
- Életkoruknak megfelelő bajnokságon vesznek részt.
- Délutáni elfoglaltságként sportolnak.

Kertművelés

Bevezetés

A Waldorf-pedagógia elsődleges feladata, hogy minden gyermek egészséges fejlődéséhez megteremtse a szükséges feltételeket. Az iskolakert, mint szabad tér az iskola szerves része. A heti rendszerességgel végzett tevékenységek során az évjárás nagy ritmusait élhetjük át. Ez kihívást és örömet jelent a gyermekek számára.

Ahhoz, hogy a gyermekek képessé váljanak saját lehetőségeik felismerésére, a kertművelés tantárgy bevezetésére és művelésére van szükség. Az élővel (az élő környezettel) való találkozás és tapasztalatszerzés elengedhetetlenül fontos a felelősségre nevelés szempontjából.

A kertművelés során a gyermekek elsajátítják az alapvető kerti munkákat, megtanulnak balesetmentesen bánni a szerszámokkal. Megtanulják és tapasztalják, hogy a komposztálással hogyan növelhető a talaj termékenysége - ez a környezetvédelem alapja. Megismerik a kert élővilágát, miközben saját maguk termelnek zöldséget, gyümölcsöt, virágot.

Mindezek olyan képességek kibontakozását segítik elő, amelyek az ember által kialakított természeti világhoz való kapcsolódásukban szükségesek.

Természetesen fontosak az előzmények, amikre építhetünk. Mire a 6. osztályban a kertművelés tantárgy bevezetésre kerül, a gyerekek túl vannak a földművelés-gabona epochán és lehetőségük volt valamely közeli állatot tartó gazdához, vagy akár egy lovardába ellátogatni, ahol az állatokkal (ló, szarvasmarha, juh, kecske, szamár...) való találkozás, az állatápolás személyes élményét megtapasztalhatták. Erre az óvodáskor és az 5. osztály között kellett sort keríteni.

A kertészet nem csupán egy különálló tantárgy a többi között, hanem sok szállal kapcsolódik a történelemből, földrajzból, irodalomból tanultakhoz. Az igényes kerttervezésnél felhasználhatók a geometriában tanultak. Az ásványtani ismeretek jó alapot szolgáltatnak a talajvizsgálathoz, biológiából a szaporodás, növekedés, fejlődés fázisai, valamint az elfogyasztható növények táplálkozás-élettani szerepe játszik fontos szerepet.

Ez a fajta „egybeszőtttség” segít a gyerekeknek kapcsolódási pontokat találni, illetve egyre nagyobb tájékoztatást nyújt a kertben végzett tevékenység sokrétű összefüggéseivel.

A kertművelés oktatásának súlypontja elsősorban a gyakorlati munka, ezen keresztül válik érthetővé a gyerekek számára, hogy mit is kell és lehet tennünk a növények jó és kiegyensúlyozott fejlődéséért.

- A növények egészséges fejlődésének feltételei.
- Mi a különbség az élettelen kőzet és a termőtalaj között, a termőtalaj kialakulása.
- A humusz, mint a talajtermékenység hordozója.
- A komposztálás jelentősége.
- A komposzt hatékonyságának fokozása a biodinamikus preparátumok segítségével.
- Az egyes növények talaj- és tápanyagigénye.
- A talajmegtunkálás eszközei.
- Mi a különbség a természetes táj és a kultúrtáj között.
- A kultúrtáj életének támogatása a biodinamikus preparátumokkal.
- Hogyan alakulhat életközösség a növény, az állat és az ember?
- Az egészséges táplálkozás kérdése.

6. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ebben az életkorban jelentős fizikai, lelki és értelmi változáson megy keresztül a gyermek. A külvilág iránti érdeklődésük jelentősen megnövekszik. A meghosszabbodott végtagok és a megnövekedett fizikai erőnlétük képessé teszi őket arra, hogy megtanuljanak helyesen bánni a kerti szerszámokkal, ami mozgáskoordinációjuk fejlődését is segíti. A tudati változások eredményeképp képessé válnak a törvényszerűségek megértésére. Az oksági összefüggéseket működés közben értik meg, így a talaj- táj- klíma kapcsolatot a heti rendszeres munka során élhetik meg. Növekvő érdeklődésük a szociális kapcsolatok iránt jó alapot adhat a felelősségérzet kialakulásához, amit az élő környezettel való munka erősít. A gyerekek megismerik a kert talaját, rovar- és madárvilágát.

Előzetes tudás

Első osztálytól kezdődően az őszi időszakban a gyerekek az osztálytanítóval tavaszi hagymás növényeket ültetnek az iskolakertbe.

A 3. osztályban a földművelés epochán megélt kétkezi élmények a gabona vetésétől a betakarításon át a kenyérsütésig.

Tantárgyi fejlesztési célok

A 11-12. életévben a kitartást igénylő munka a nevelési cél, amelyre a földdel való munka a legalkalmasabb (ásás, földhordás, ültetés). A földdel, a talajjal való munka hangsúlyos az egész év során. Ehhez javasolt egyes munkákhoz (pl. gyomlálás) a rövid nyelű szerszámok használata. Elvárás a pontos és folyamatos munkavégzés.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- a kéziszerszámok szakszerű használatának bevezetése
- a talajművelés alapjai
- az ágyások megtervezése és kialakítása
- vetés, növényápolás (öntözés, gyomlálás, kártevők elleni védekezés) bio módszerekkel
- egyéves zöldségfélék és dísnövények termesztése

Téli hónapokra:

- szerszámok, kerti eszközök karbantartása
- az év során gyűjtött vetőmagok tisztítása, válogatása és előkészítése a tavaszi vetésekhez
- talajminták vizsgálata
- a téli természet megfigyelése: Magyarország főbb erdőalkotó fái (tölgy, gyertyán, bükk), a fák felismerése, habitusuk, kérgük és rügyeik alapján
- az adventi időszakra: a kertészethez kapcsolódó kézműves foglalkozások természetes anyagok felhasználásával.

Kapcsolódási pontok

Történelem: az ősi folyó menti kultúrák felidézése, különös tekintettel gazdálkodásukra, az ehhez kapcsolódó hiedelemvilágukra, matematikai, csillagászati tudásukra, naptárjaikra, valamint az ókori görög és római kor birodalmat megalapozó gazdálkodására.

Szent Columbán élete kapcsán tanultak a gyerekek a közösségek önálló mezőgazdálkodásának kialakulásáról.

Növénytan: a növény részei (gyökér, szár, levél, virág, termés), a növények életciklusai.

Ásványtani ismeretek: jó alapot szolgáltatnak a talajvizsgálathoz, alapkőzetek típusai.

Fafaragás: a felhasznált fafajták tulajdonságainak felismerése.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Alapkőzetek, talaj, talajművelés, trágyázás, komposzt, humusz, egyszikű, kétszikű, egyéves, kétéves, évelő növény, kultúrnövények, gyomok, vetőmag, vetés, ültetés, palántázás, környezetvédelem, madárvédelem.

A fejlesztés várt eredményei

A tanulók a kert talajának főbb tulajdonságait ismerik.

Tudnak helyes testtartásban ásni, kapálni és gereblyézni, a szerszámokkal balesetmentesen dolgoznak.

Ismerik a vetés, palántázás alapvető szabályait.

Ismerik a kert rovar- és madárvilágát.

Megismerkednek a környezetvédelem alapjaival.

Tudnak komposztot készíteni.

Összefüggéseket találnak a kertben végzett tevékenység és az élővilág összefüggései között.

7. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ennek az életkornak a jellemzője a külső aktivitás és a dinamikus belső állapot. A fizikai változások általában megelőzik a lelki fejlődést. Figyelmüket a világ felé kell terelni és arra ösztönözni őket, hogy merjenek kezdeményezni, ugyanakkor az egyéni szociális felelősségnek is fontos szerep jut. Ennek kapcsán hangsúlyossá válik a környezetvédelmi oktatás. Az ökológiai gazdálkodásban nagy szerepe van a sokszínűségnek. A gazdálkodás során úgy kell kialakítani a gazdaságot, iskolakertet, hogy az adott tájba beleilleszkedjék.

Az egészséges táplálkozás előfeltétele az egészséges talaj- növény- állat kapcsolata. Az egyes növények táplálkozásban betöltött szerepe megbeszélésre kerül. Hangsúlyosabb szerepet kap a gyógynövények ápolása és felhasználása. A komposzt készítés, trágyakezelés a talaj tápanyag utánpótlása szempontjából elengedhetetlen. A téli órákon a gyerekek megtervezik a zöldszékes kertet a vetéscsergő és a növénytársítás fogalmát figyelembe véve.

Előzetes tudás

A 6. osztályban a talajművelésről, a komposztálásról, a vetésről, az ültetésről. és a környezetvédelem alapjairól tanultak.

Tantárgyi fejlesztési célok

A pubertás eléréstével a gyerekek érdeklődővé válnak önmaguk változásaival szemben és nyitottá a külvilág iránt. Ebben az életkorban motiválja őket, ha a kapott feladatok „erőpróba-jellegűek” és végrehajtásuk kitartást igényel.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Minden alapvető fogás átismétlésre kerül, és innen léphetünk tovább:

- kétféle zöldszéknövények termesztése
- málna, ribizli, szőlő művelésének megismerése
- szaporítás dugványozással
- növénytársítások
- talajvédelmi eljárások (teraszozás, mulcsozás stb.)

- komposztálás, komposzt oltása biodinamikus preparátumokkal és a komposzt felhasználása

- trágyázás szerves trágyával: fontos, hogy egy, az iskola körzetében található állattartó telepre a tanulók ellátogassanak és lehetőség szerint dolgozhassanak is

- a szüretelt termények tárolása

- új eszközök szakszerű és balesetmentes használata (metszőolló, vasvilla, ásóvilla, talicska, aprítógép)

Téli hónapokra:

- szárított gyógynövények csomagolása és felcímkézése

- az eszközök karbantartása

- erdészeti alapfogalmak, honos növények, adventív fajok. A különböző társulások (erdők, rétek stb., szerepe a tájban)

- az adventi időszakra: a kertészethez kapcsolódó kézműves foglalkozások, természetes anyagok felhasználásával.

- az év során gyűjtött vetőmagok tisztítása, válogatása és előkészítése a tavaszi vetésekhez

- kertterv készítése a növénytársítások figyelembe vételével és a vetésforgó alkalmazásával

Kapcsolódási pontok

Történelem: a középkori Európa jellegzetes gazdálkodási formái.

Földrajz: a nagy földrajzi felfedezések miként változtatták meg a kontinensünkön és hazánkban termesztett növénykultúrákat, ennek milyen társadalmi következményei lettek.

Csillagászat: ennek kapcsán a vetési naptár bemutatása.

Biológia: a növekedés, fejlődés szakaszai. Táplálkozástan.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Talajvédelem, komposztoltás, honos növények, fotoszintézis, egészséges táplálkozás, talaj tápanyag-utánpótlás, dugványozás.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek balesetmentesen és szakszerűen használják a metszőollót, a vasvillát, az ásóvillát. Ismerik a komposztálás folyamatát, jártasak a trágya és növényi komposzt készítésében. Alapszintűen elsajátítják a fásszerű növények gondozását, ápolását.

Ökológiai tanulmányaik új fogalmakkal bővülnek. Ismerik egyes növények táplálkozásban betöltött szerepét.

8. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A gyerekek egyre szorosabb kapcsolatba kerülnek a világgal, érzelmekkel telített kritikai hajlamuk mellett nagyobb szerepet kap a racionalitás. A végtagok nagyon megnyúlnak, mozgásukban robosztusabbak lesznek, ezért nagyobb hangsúlyt kell fektetni a nagyobb erőbedobást igénylő munkákra, amivel erőnlétüket és állóképességüket is folyamatosan

fejleszthetik. Megjelennek az ún. projektmunkák, amelyek során utak, kerítések, sziklakertek, szőlőültetvény stb. létesülnek.

Folytatódik az ökológiai tanulmányok elmélyítése a helytelen gazdálkodás környezetterhelő szerepéről.

A metszés szerepe, fontossága. Az egyes koronaformák szerkezete.

Előzetes tudás

A komposzt és a szerves trágya oltása, kezelése, növénytársítások, dugványozás, kétéves növények, gyümölcstermő bokrok, az egészséges táplálkozás.

Tantárgyi fejlesztési célok

A 8. osztályban fontossá válik, hogy kinek milyen egyéni képességei vannak, de ugyanilyen hangsúlyos az is, hogy csoportmunkában ki mit tud elérni. A kertészetben mindkét aspektust tisztán elkülönülve ki tudják próbálni a diákok, mert sok egyéni feladatot ad a kert, ugyanakkor a munkamegosztással hatékonyabban elvégezhető feladatok száma is nagy.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- gyógy- és fűszernövények ismerete, gondozása
- gyümölcsfák ápolása, metszése
- új eszközök: fűrészes, balta, fejsze használatának bevezetése
- növényvédő biolevek készítése, permetezőpreparátumok használata
- dombágyás készítése (csoportnak)
- terménytárolás, feldolgozás (pl. aszalás), gyógyteák készítése

Téli hónapokra:

- a növénynevelés alapelvei, a géntechnológia veszélyei
- a közép-kelet európai kultúrtáj kialakulása
- a mezőgazdálkodás szerepe a környezetkialakítás szempontjából
- az adventi időszak: a kertészethez kapcsolódó kézműves foglalkozások, természetes anyagok felhasználásával
- az év során gyűjtött vetőmagok tisztítása, válogatása és előkészítése a tavaszi vetésekhez
- kertterv készítése a növénytársítások figyelembe vételével és a vetésforgó alkalmazásával
- favágás, gallyak aprítása
- gyűjtött és szárított gyógynövények feldolgozása

Kapcsolódási pontok

Történelem: az ipari mezőgazdaság hatása a talaj termékenységre és az élelmiszer minőségére, az ökológiai problémák összetevői.

Földrajz: az időjárás változásának törvényszerűségei, meteorológiai alapismeretek, felhőképződés.

Kémia: különböző gabonafajták, kísérletek.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Talajszelvény, talajbiológia, növénynemesítés, biolevek, allelopátia, közép-európai kultúrtáj, a GMO és veszélyei, génbank, koronaszerkezet.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek felismerik a legfontosabb gyógy- és fűszernövényeket, megtanulják gondozásuk főbb tudnivalóit. A metszést elsajátítják. Ismerik a terménytárolás módszereit és eszközeit.

Megtanulják a fák metszését, a metszés során megismerik a különböző koronaformák szerkezetét. Jól bánnak a fűrészszel, baltával, fejszével. Megtanulnak zöldséges- és virágoskertet tervezni.

Gazdasági ismeretek

Bevezetés

A Waldorf-iskola egyik célja, hogy a gyermeket bevezesse az őt körülvevő társadalomba, hogy annak építő, formáló tagja tudjon lenni. Ehhez elengedhetetlenül szükséges, hogy megismerje, értse, átgondolja kora és a régebbi korok társadalmi, gazdasági folyamatait. A társadalmi szociális organizmus megismerésének alapjául a társadalom egymással életösszefüggésben lévő három egységének, a gazdasági, a jogi és a szellemi életnek a szabályszerűségeit kell a gyerekek elé tárunk a 10-18. életév között, a mindenkor életkori sajátosságoknak megfelelően. Meg kell mutatnunk, hogyan áll benne az ember, mint egyén a társadalom három rétegében. A tantárgy tanítása során fokozottan támaszkodik a földrajzi, történelmi, matematikai ismeretekre.

Rudolf Steiner az első Waldorf-iskola megalapításával a jövő nemzedékek számára vázolt fel egy utat. A modern kori ember legégetőbb kérdése, a szociális kérdés megválaszolására, egy új szociális impulzus megjelenítésére tett kísérletet. A szociális és gazdasági ismereteket az életismeret, a szabadvallás és az euritmia, mint szociális művészet mellé állította alapnak.

Célok és feladatok az 5-8. évfolyamig:

Az általános iskolai szakaszban a szociális és gazdasági ismeretek tanulása során arra törekszünk, hogy a gyerekekben kialakuljon egy kép arról, hogy a gazdasági folyamatokban a testvériség, a jogi viszonylatokban az egyenlőség, a szellemi-kulturális szférában a szabadság kell legyenek a meghatározók erők, ahhoz, hogy megfelelő környezetet biztosítson a társadalom a szociálisan érzékeny, de kiteljesedő emberi személyiség kifejlődéséhez. Ezen az új nézőpontra keresztül mutatjuk meg a gyerekeknek az ember kapcsolatát az őt körülvevő természeti és társadalmi környezettel, és alakító szerepét a világban.

Mára már a gazdasági életben a javak előállításában kialakult a világméretű testvériség, hiszen mire szellemi tervből és ásványi nyersanyagból elkészülnek és a kereskedelem

segítségével a használatunkba kerülnek a minket szolgáló használati eszközeink, addigra az egész Földet bejárják. A jog előtti valódi egyenlőségre is egyre komolyabb törekvések láthatók az elmúlt évszázadokban. A szellemi életnek a jog által biztosított szabadsága és a gazdaság általi nem piaci alapú finanszírozása terén is naponta elénk tárulnak a jelen feladatai és eredményei is. Ezekre az emberiség élete során kibontakozó folyamatokra kívánunk e tantárgy keretein belül rátekintést nyújtani a felnövekvő nemzedékeknek, hogy ezáltal is képesek legyenek alkotó állampolgárokká válni.

5. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A Waldorf-tanterv egyik gazdasági ismeret epochája által a 11 éves gyermek úgy pillanthat rá az ember születésére, mint ahogy azt a görögség tette: az isteni világ felé forduló ember tekintete egyre inkább a többi ember felé fordul. Felfedezik, hogyan kíséri egyik ember a másikat, hogyan állnak egymással harmóniában az együtt élő emberek, akik más-más képességek birtokában vannak. Hogyan szerveződik az egymásrautaltságban társadalommá az emberiség. Az ember ember közti testvériség legkifejezőbben a gazdasági életben jelenik meg. Ennek a szépségét, sokrétűségét kell, hogy felfedezzék a képzeletbeli és a valós utazások során.

Javasolt témakörök

Az ötödik osztályban a napi élet ismeretéből indulunk ki. Kiválasztunk egy tárgyat a környezetünkéből: végigkövetjük azt utat, ahogy hozzánk került ez a tárgy. Lehet ez például egy füzet, egy csomag tea, vagy vaj a konyhaasztalról, vagy bármi más.

A füzet útját visszavezethetjük: az azt elvárásként megjelenítő tanároktól, az iskolai igényeket összesítő gazdaságvezetőn át a szállítóig, a kereskedőig a füzetgyáron át a papírgyárig és onnan egészen az alapanyagul szolgáló megfelelő cellulóztartalmú facsemetéket elültető gazdáig.

Felfedezhetjük, hány ember munkája kellett hozzá közvetlenül: tisztelettel tekinhetünk a papírgyári munkásokra, akik a hőségben dolgoznak; a kamionsofőrökre, akik hetekig az úton vezetik az óriás teherautóikat; a darusra a kikötőben, aki nagy magasságba felemelkedve rendezi a fülkéből a hatalmas konténereket; a büfésre aki a szolgáltatói oldalról enni ad mindkettőjüknek...

Az igazi meglepetést az okozza, amikor áttérünk a közvetve segítőkre: az útépítő munkásokra, a mérnökökre, akik a gépeket tervezték; a tanítókra, akik mindnyájuknak megadták az alapot ahhoz, hogy azzá váljanak, amivel épp a közösséget szolgálják...

Érdemes felkeresni egy-egy üzemet, meghívni a választott témánkban megjelenő szakembereket, meséljenek az életükről, munkájukról.

Kísérletet tehetünk arra is, hogy az időben rátekintsünk arra is, mikor, hol, hogyan született meg a történelem során az első abból a vizsgált eszközből, aminek a kialakulását végigkövettük a jelenben; és arra is, hogy milyen valós emberi igényből születik meg egy tárgy. Megpróbálhatjuk magunk is előállítani a választott terméket.

Előzetes tudás

A gyermekek a harmadik osztályos „mesterségek-korszakban” megismerkednek a földre teremtett embernek azzal a képességével, hogy a természetben talált, természetből anyagokból hogyan képes önmagát ellátni az életszükségleteihez elengedhetetlen tárgyakkal. Negyedik osztályban pedig egyszerű módon ismereteket szereznek a „honismeret korszakban” az ember és a táj viszonyával, kölcsönhatásával. Ezenkívül rendelkeznek azokkal az alapvető számolási és önálló ismeretszerzési képességekkel, melyekre a gazdasági és szociális ismertek tanulása során építünk.

Tantárgyi fejlesztési célok

A gyerekek szerezzenek egy eleven, átélhető képet arról, hogyan kapcsolódik egyik ember munkája a másikéhoz az embertársainkban felmerülő igények kielégítése során. Kezdjen el ébredni a gyerekekben egy szociális érzékenység az őket körülvevő tárgyak kapcsán.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Legyen képes a gyermek a választott tárgy útját a kész terméktől az alapanyagig néhány mondatban elmesélni. Fedezze fel, hogy az egyes emberi munkatevékenységek miféle képességek által válnak hasznossá a társadalom számára!

Kapcsolódási pontok

A tantárgy tanulása során jól használhatók a Kárpát-medence földrajza kapcsán tanult ötödik osztályos ismeretek: hiszen mai világban egy nemzetgazdaság teljes mértékben beleágyazott világgazdaságba. A tantárgy sokrétű lehetőséget biztosít a matematikából szerzett ismeretek gyakorlására, valamint a mértékegység-váltások gyakorlati hasznosítására.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Munka, közvetett és közvetlen, alapanyag, árú, szállítás, szociabilitás, kölcsönösség, termék, késztermék.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek ismerje fel az őt körülvevő tárgyi környezetben azt a rengeteg emberi erőfeszítést, ami által ő használhatja azokat. Legyen képes néhány szóban elmondani a választott termék születését. Megpróbálhatja önállóan kikutatni egy általa választott másik tárgy születését. Megjelenhetnek a környezettudatosságnak az alapjai is a tanulmányok következtében. Felébredhetnek a másokért érzett felelősség és hála érzései is az epocha során.

6. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A gyermekben a 12 évében egyre inkább el kezd ébredezni a világ megértése iránti vágy. Még egy inkább gyermeki nézőpontból, de a gyerekek megnyílnak a felnőttvilág kérdései felé. Nagyon szeretnének, nagy, komoly a családban, a környezetben hallott problémákhoz, gondolatokhoz kapcsolódni. Rendkívül nyitottak az emberek közötti viszonyok észlelésére és megértésére: ezekben a kérdéseknél a fókuszban testvériség eszméje helyett sokkal inkább a kölcsönösség elve áll. Ahogy Római történelemben az ember és ember közötti törvényekben, úgy közöttük is megjelennek az első kérdések a jogi élettel kapcsolatban.

Megjelenik a pénz természetének, a pénz ismeretének megértésére való igény is. A hatodik osztályban a gazdasági ismeretek tanítása során a középpontban pénz metamorfózisa áll. Fő kérdésünk, hogyan juthatunk el a pénz születésétől annak felismeréséig, hogy a pénz a legszellemibb jelenség a világban: mi módon szolgálja a pénz az szellemi életünk működését – feladatunk, hogy a gyermek ismerje meg az alapvető gazdasági folyamatok egészséges kialakulását, hogy majd ráismerhessen azokra a környezetében is.

Javasolt témakörök

- A gazdaság fő részeinek, a termelésnek, a kereskedelemnek és a fogyasztásnak az összekapcsolódását bemutatni az epocha során.
- Megmutatni a pénz nélküli kereskedelmet Herodotosz és XIX. századi utazók leírásai alapján. - Bemutatni a cserekereskedelmet.
- Tárgyaljuk a pénz keletkezését: Miért épp a görög gondolkodás megjelenésével egy időben születik? A pénz keletkezésének helye az a Lüdia, ahová a görög hagyomány Tantalosz legendáját teszi. Hogyan lett az arany-ezüst ötvözetből a mai papírpénz. Kik voltak, vannak a pénzeinken?
- A munkamegosztás megjelenése a társadalomban. A pénz összehozza a termelőt a fogyasztóval. Milyen, amikor a pénz kommunikációs eszköz, és milyen, amikor csere-eszköz? Hogyan biztosítja a kölcsönösséget a termelők és fogyasztók között?
- Piac. Ahol individuális teljesítmények találkoznak szükségletekkel a pénz segítségével. Tegyük látogatást egy nagybani zöldségpiacon. Hozzunk létre az osztályban is egy cserepiacot kisebb használati tárgyakkól. Figyeljük meg az itt lezajlott folyamatokat.
- A középkori városok piaccal kapcsolatos szabályait is tekintsük át. Hogyan védték a vevőt? Hogyan jön létre az árú?
- A pénz, mint jogi kategória. Az árú-pénz egyensúlyának szükségességét megmutatni. Mutassuk be az infláció és a defláció kialakulását.
- A tőkepénz kialakulása. A munka képességek szerinti differenciálódásával megjelenik a tőke keletkezésének a lehetősége. A tőke megszületésével lehetővé válik a hitel-pénz megszületése. Ahhoz, hogy az ég /a szellemi/ a földdel /fizikai/ összekapcsolódjon, kell a 'bizalom' jelentésű szavunk 'hitel' (a 'hit' szóból ered a kifejezés; mint ahogy a 'credit' szó is a 'credó'-ból). A hitel segítségével tud a találmány megvalósulni és a gazdaságban más emberek szükségleteit kielégíteni.

- Végül manapság megjelent a számlapénz is, ami már fizikálisan nincs is megjelenítve. Ezen epocha során fel lehet keresni egy piacot, egy bankot és a Nemzeti Bank oktatóközpontját is.

Előzetes tudás

Az ötödik osztályban megszerzett gazdasági alapfogalmak, mint szükséglet, árú, fizikai és szellemi munka, termelés, alapanyag. Görög mitológia.

Tantárgyi fejlesztési célok

A gyermek ismerje meg a pénz természetét, a pénz mögött álló gazdasági folyamatokat.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A gyerekek szerezzenek ismereteket a valós gazdasági folyamatokról. Ismerjék fel az egyes ember szerepét és felelősségét a társadalom gazdasági szereplőjeként. Ismerkedjenek meg olyan alapfolyamatokkal, melyekkel az egyén kapcsolódik a társadalom többi szereplőjéhez.

Kapcsolódási pontok

A korszak során építünk a földrajzból szerzett ismeretekre Európa földrajzával kapcsolatban. Kapcsolódunk a középkor történelme során tanult városok kialakulásához, valamint a társadalomban megjelenő új szerepek ismeretéhez. Matematikában pedig a százalékszámítás gyakorlati felhasználására is jó lehetőséget nyújt ez a tárgy.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Valós emberi szükségletek, cserekereskedelem, vásárló pénz, hitel, hitel pénz, árú pénz, tőke pénz, munkamegosztás, gazdaság, termelő, fogyasztó.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek ismerje fel, hogy a kezébe kerülő pénznek nincs saját értéke, és értékteremtő képessége. Tudjon különbséget tenni a pénz egyes szerepei között. Ismerje fel azt a morális felelősséget, ami az árúk előállításához és a pénzzel való vásárláshoz kötődnek. Legyen képes saját szavaival leírni gazdasági fogalmakat. Tudjon önállóan példát hozni tőkeképzési helyzetekre egy kisvállalkozásban. Nyerjen rátekintést az egészséges gazdasági folyamatokra, hiszen hatodik osztályban még az alkotó ember megismerésén van a hangsúly.

7. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A hetedik osztályban az adó, mint adomány megismerése a fő cél a gazdasági ismeretek elmélyítése során. A gyerekek a saját iskolájuk, mint a szabad szellemi élet egy intézménye felől közelítve ismerhetik meg annak a jog által biztosított gazdasági környezetnek a kialakulását, amiben élnek. A gyermekek megismerésében egyre nagyobb szerep jut a vitának, mint megismerési útnak. A tantárgy feldolgozása során egyre nagyobb teret

biztosítunk eme képesség kialakulásának. Rövid rátekintést kaphatnak arra a folyamatra, ami során a felismert érdekekből a jogi élet segítségével társadalmi megegyezés alakulhatott ki az emberek között a teokratikus társadalmi formáktól a demokráciához vezető úton. Eljuthatnak az alapvető állampolgári ismeretek kialakulásától a valós állampolgári kompetenciák felé. Felismerhetik az emberi együttélés szabályainak születését a belátástól az alkotmányig; a tizedtől egy lehetséges igazságos adózáshoz, köztehverviseléshez.

Javasolt témakörök

Mint mindig a Waldorf-pedagógiában itt is a jelenből, az egészből haladunk a részek, részletek megismerése felé. Az iskolánk működéséből a múltba, és onnan egy lehetséges jövő felé.

- Mi kell ahhoz, hogy az iskolánk működni tudjon: - dologi feltételek, szolgáltatások, személyi feltételek... Ezek költségek, amik fedezéséhez tervezésre, költségvetésre van szükség. Honnan van ehhez a pénz? Hogyan kerül a pénz a gazdaságból, ahol megtermelődik az oktatásba? Ki garantálja, hogy ez megtörténjen? Kik, milyen arányban járuljanak hozzá? Mit jelent az, „az egyenlők egyformán, a nem egyenlők pedig különbözően járuljanak hozzá...” elv? Hogyan lehet eljutni az ehhez szükséges társadalmi megegyezésig?

- Az oktatás, a „szellemi élet” költségeinek fedezése a gazdaságban megtermelt értékekből lehetséges. Az államnak szerepe, hogy a társadalmi megegyezést törvénybe foglalja, és gondoskodik a betartásáról.

- Az állam szerepe: törvényekkel biztosítani a szabad iskolaválasztás jogát.

- Megvizsgálni egy régi falu működését. Miben voltak az emberek önállóak? Mit tudtak közmunkával, összefogással tenni a közösségért? Miből lehetett fenntartani a jegyzőt, mint a jog, a tanítót, mint a szellemi élet és a papot, mint a lelki élet gondozóját? Miért nem lehetett helyi szinten gondoskodni a külső és a belső biztonságról? Miért kellett ehhez országos összefogás? Mik azok a közös terhek, amiket együtt kellett vállalni?

- Megvizsgálni az István király által kialakított államszerkezetet. Kik milyen szolgálatot láttak el? És kik felé irányult a szolgálat? Ki gondoskodott az ország külső biztonságáról, ki a belső jogi bíraskodásról, ki a lelki egészségről, ki a gyógyításról? Kik adóztak terményben, kik szolgálatban, kik katonai szolgálatban, kik pénzben? Hogyan valósult meg a végrehajtás, elszámoltatás?

- Milyen adózási lehetőségek, ötletek élnek, jelennek meg ma a világban? Milyen lenne, ha minden adó megszűnne, és csak fogyasztási adókkal járulnánk hozzá a közösség életéhez? Ebben az esetben mindenki a fogyasztása mértékében adózna. Képesek lennének-e a közgazdászok, képviselők egy ilyen rendre átalakítani a jelenlegi rendszerünket?

- Lehet kitölteni egy szja bevallást a gyerekekkel.

Előzetes tudás

A gyermekek rendelkeznek az alapvető gazdasági fogalmak terén ismeretekkel. Ismeretek a középkori társadalmak társadalmi berendezkedéséről.

Tantárgyi fejlesztési célok

A gyermekek kapjanak egy életkoruknak megfelelő rálátást a társadalom szerkezetére. Legyenek tudatos állampolgárok, akik belátásból járulnak hozzá munkájukkal, akaratukkal a társadalomhoz.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Jussanak a gyerekek belátásra a kulturális, a gazdasági és a jogi szféra feladatairól és kapcsolódási pontjairól a társadalomban. Fedezzék fel, milyen felelősséggel jár az ember részvétele a társadalomban.

Kapcsolódási pontok

Történelemből az európai városok, társadalmak, társadalmi rendek kialakulása. Matematikából az arány és százalékszámítás már képletek szerinti számítása. Anyanyelvből az üzleti levélírás felhasználására mutatkoznak lehetőségek.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Adó, állami szféra, gazdasági szféra, kulturális szféra, közteher, közfeladat, közbiztonság, állampolgári szabadság és kötelesség.

A fejlesztés várt eredményei

Ezen nagy képek megvitatásán, vezetett beszélgetésein keresztül felébredhet a gyerekek érdeklődése a felnőtt világ eme sokat emlegetett társadalmi kérdései iránt. Képesek lehetnek felismerni és elmondani a modern társadalom működésében az adók, az adózás szerepét. Röviden legyen képes a saját szavaival elmondani, mi az állami-jogi élet, a gazdasági élet és a szellemi élet feladata a társadalomban. A tanulók értsék az alapvető állampolgári kompetenciákat.

8. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A 14 éves gyerekek figyelme befelé, az ember belső kérdései felé fordul. Az individuum szerepe, feladata a világban a fő kérdés, melyhez csatlakozik a személyes jövővel kapcsolatos kérdések ébredése is. Ekkor mintegy összegzi, az addig megszerzett tudását és kíváncsi arra, miként tudja a szintetizált ismereteit alkalmazni. Ebben az életszakaszban a figyelem az egyéni biográfiák felé fordul.

Javasolt témakörök

A tanulók ismerjék meg részletesen egy nagy gazdasági világszereplő életútját. Jó lehetőséget nyújt erre Henry Ford, vagy a Rothschild család felemelkedésének bemutatása. Megjelenhet esetleg a kortárs Steve Jobs is a feldolgozható életrajzok között. Ehhez a következő szempontokat alkalmazzuk:

- Melyik életszakaszában találkozott a későbbi életfeladatával?
- Milyen volt a világ, a gazdasági társadalmi környezet, amikor megkezdte tevékenységét?

- Milyen társadalmi igényt fedezett fel?
- Hogyan építette fel a vállalkozásait?
- Milyen emberi képességei segítették az életműve megalkotásában?
- Milyen hatást gyakorolt kora közvetlen gazdaságára és tágabb környezetére?
- Milyen hatással volt a történelem alakulására?
- Hogyan van jelen a kiválasztott személy munkásságának eredménye a mai világ gazdaságban, és a ma élő hétköznapi emberek életében?

Előzetes tudás

A gyermekek rendelkeznek az alapvető gazdasági ismeretekkel. Az előző tanév során megismerkedtek sok ember biográfiájával. Földrajzból sokféle módon megismerkedtek az ember és táj viszonyával, az ember környezetformáló tevékenységével. Matematikából az arány és a százalék számításával.

Tantárgyi fejlesztési célok

A gyerekek jussanak el oda, hogy teljes mértékben megközelítsék, hogy egy-egy "kiválasztott" ember milyen módon képes megváltoztatni kora gazdasági, társadalmi életét, és ennek milyen hatásai lehetnek akár az egész emberiség történelmére is.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Legyen képes a gyermek megtalálni olyan helyzeteket egy külső ember életében, amikor az ráismer egy-egy élethelyzetben a feladatára! Legyenek képesek alapvető szinten összefüggéseket találni az egyén és a társadalom kapcsolatában, és jussanak belátásra az egyéni döntések felelősségéről.

Kapcsolódási pontok

Történelemből az ipari forradalom, ipari felfedezések. Földrajzból a világgazdaság kialakulásának következményei.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Egyéni adottságok, társadalmi környezet, egyéni felelősség, az egyes életszakaszokban rejlő feladatvállalási lehetőségek.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek ismerje meg az egyén, mint önálló individualitás világformáló szerepét. Keresse a saját magában esetleg megjelenő képességeket. Legyen képes tanári segítséggel kapcsolatot találni az egyes ember gazdasági tettei és annak politikai következményei között. Ébredjen benne egy elemző kíváncsiság az őt körülvevő technikai eszközök kialakulása és világban betöltött szerepe iránt. Legyenek képesek tanári segítséggel mérlegelni az emberi döntések közvetlen és közvetett következményeit és kockázatát.

Tanulásmódszertan

Bevezetés

A tanulás tanítása bizonyos készségek, képességek fejlesztését jelenti. Akkor tud hatékonyan működni, ha az osztálytanító a tanulásmódszertant nem csak tanítja, hanem használja is, azaz épít rá az egyes epochák közben. Ha a diákok nem csak elméletben tanulnak a helyes szokásokról, módszerekről, hanem a gyakorlatban is van lehetőségük kipróbálni a tanultakat, hallottakat.

A koncentrálóképeség minden szellemi munka alapja, ezt a diákok az epochákon már első koruk óta fejlesztik, de középtagozaton és később a felsőtagozaton kiemelt szerepet kap. Az emlékezőképeség fejlesztése minden életkorban létfontosságú, ehhez a rendszeres memoriterek is hozzájárulnak. Az önismeret, az önbizalom fejlesztése elengedhetetlen ahhoz, hogy valaki sikeres legyen az iskolai megmérettetésekben. A szókincs bővítése, fejlesztése magától értetődően történik meg a legtöbb tantárgyból. Az írott szövegek értése az eredményes tanulás egyik elengedhetetlen feltétele egy bizonyos életkor után. Kiemelten fontos terület a vázlatkészítés, jegyzetelés elsajátítása, amit nap mint nap használhatnak az egyes órákon. A problémamegoldó képesség és a gondolkodóképesség két olyan terület, mellyel a Waldorf pedagógus nap mint nap dolgozik. A 8.osztály végi kiselőadás összeállítása, megtartása önálló munkát igényel, amire felkészítjük a diákokat.

A tanulásmódszertan tantárgyszerű bevezetése helyett a Waldorf iskolákban arra van szükség, hogy az osztálytanító és a szaktanárok a megfelelő életkorban a megfelelő feladatokat, feladattípusokat gyakoroltassák saját tantárgyaik tanításakor. Mégis, legalább havi egy alkalommal, a gyakorlóóra keretében vagy félévente egy-egy héten át az epochába építve javasolt időt szánni bizonyos jó tanácsok összegyűjtésére, megbeszélésre és gyakorlására. Ez a kevésnek tűnő idő akkor ér valamit, ha a szakórákon és az epochákon rendszeresen történik visszautalás és van lehetőség a további fejlesztésre.

Az osztálytanítóknak javasolt Oroszlány Péter: Könyv a tanulásról vagy Tanulásmódszertan című tankönyvének használata.

6. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A diákok emlékezőképességét memoriterekkel, koncentrálóképességét óra eleji játékokkal fejlesztjük. Ugyanakkor ebben az életkorban fontos annak a tudatosítása, mit jelent a tanulás, az órai figyelem. Ehhez némi önismeretre is szükség van. Hangsúlyt kap a tanuláshoz való szándék, a cél tudatosítása, a kíváncsiság, az érdeklődés felébresztésének fontossága.

Előzetes tudás

Eddig megszerzett tanulási tapasztalatok, ismeretek.

Tantárgyi fejlesztési célok

A diákokkal tanulási szokásaikról beszélgetünk, segítve őket abban, hogy kifejlesszék saját technikáikat. Jó tanácsokat gyűjtünk és adunk. Arról is beszélgetünk, ki miért tanul, mire jó a tanulás. Megbeszéljük, hogyan lehet azt is megtanulni, ami kevésbé érdekli, hogyan lehet magunkban a kíváncsiságot felébreszteni, a figyelmet, érdeklődést magunkban szándékosan fenntartani.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A diákok megtanulnak tudatosan, hatékonyan tanulni, figyelmüket tudatosan irányítani, érdeklődésüket fenntartani. Koncentrációs gyakorlatokkal (szókeresés, hibakeresés) fejlesztjük éberségüket.

Kapcsolódási pontok

A diákok minden tantárgyban használni tudják az itt tanultakat.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Mire való az iskola? A tanuláshoz szükséges belső állapot, a tanulást segítő külső körülmények. Tanácsok a tanuláshoz. Jó szokások. Önismeret, önbizalom. Tanulást segítő módszerek. A figyelem. Az otthoni és az iskolai munka összefüggése. Az ismétlések jelentősége. Kíváncsiság, érdeklődés, tudásvágy. A cél, mint motiváció.

A fejlesztés várt eredményei

A diákok sikeresek a tanulásban, tudják, mire jó a tanulás. Szívesen végzik házi feladataikat, tudják, milyen külső-belső körülményeket kell megteremteniük ahhoz, hogy rövid idő alatt elsajátíthassák a megtanulnivalót. Az órákon tudatos figyelemmel dolgoznak. Képesek hosszabb ideig koncentrálni egy adott feladatra.

7. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az olvasott szövegek értését ebben az életkorban tudatosan gyakoroltatjuk. Megfelelő módszereket tanítunk az olvasási készség fejlesztéséhez, a helyes olvasási szokások kialakításához. A másik fontos terület a jegyzetelés, vázlatírás technikájának megtanulása. Először írott szövegből készítünk vázlatot, jegyzetet, majd a diákok a szóban elhangzottakat is megtanulják írásban rögzíteni.

Előzetes tudás

Az eddig megismert hatékony tanulási technikák alkalmazása, a megszerzett ismeretek felhasználása.

Tantárgyi fejlesztési célok

A tanulók olvasási szokásait nagyító alá vesszük és segítünk javítani rajta. Önálló olvasási gyakorlatokkal fejlesztjük szövegértési képességeiket. Megtanulják a feladatokhoz tartozó utasításokat egyedül értelmezni.

Megtanítjuk a diákokat olvasott és hallott szövegekből vázlatot írni, jegyzetet készíteni.

Mindkét területet rendszeresen beépítjük az epochákba és a szakórai tevékenységekbe.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A tanulóknak a szintjüknek megfelelő olvasott szövegeket jól kell érteniük. Megtanulják, hogyan kell felébreszteniük magukban és fenntartani a kíváncsiságot, az érdeklődést egy szöveg iránt. A szövegekkel kapcsolatban feltett kérdésekre tudnak válaszolni. Értelmezni tudják az egyes feladatokra vonatkozó utasítást. Az önálló vázlatírás, jegyzetelés már nem okoz nehézséget számukra.

Kapcsolódási pontok

A diákok a legtöbb tantárgyban, a legtöbb órán használni tudják az itt tanultakat.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Címmeditáció. A lényeg megragadása. Kulcsszavak. (Skimming, skipping) Vázlat. Jegyzet. Utasítások követése.

A fejlesztés várt eredményei

A diákok olvasási szokásai jelentősen javulnak, az olvasott szövegek értéke nem okoz különösebb gondot számukra. A szöveggel kapcsolatos kérdésekre olvasás után akkor is tudnak válaszolni, ha nem látják a szöveget. Önállóan tudják értelmezni a feladatokra vonatkozó utasításokat. Tudnak kulcsszavakat gyűjteni, azokból önállóan vázlatot írni. Az olvasott és hallott szövegekből jegyzetet is tudnak készíteni.

8. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A tiszta beszéd technikáját ebben az életkorban már fontos tudatosítani. Ehhez remekül használhatók a memoriterek közös és egyéni felmondása, a légzőgyakorlatok, különböző artikulációs gyakorlatok, a hangos olvasás. Az évvégi színdarab előadásához rendkívül hasznos, hogy a diákok a színpadon érthetően, hangosan tudjanak beszélni.

A 8. osztályban az éves munka során kiemelten fontos szerepet kap a kiselőadás. Ehhez ismerniük kell a megfelelő technikákat.

Előzetes tudás

Különböző tanulási technikák alkalmazása.

Tantárgyi fejlesztési célok

A diákok tudnak közönség előtt érthetően, tisztán, jól artikulálva hangosan olvasni és beszélni.

Az év végére kis segítséggel önállóan fel tudnak készülni egy szabadon választott témából tartott kiselőadásra, amit leírnak és élvezhetően, szemléletesen elő is adnak.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A tanulók közönség előtt tudnak hangosan, jól érthetően, tisztán beszélni. Gyakorolják a hangos olvasást. A diákok megtanulják, mitől jó egy kiselőadás, amit önállóan állítanak össze. Tudják, hogyan kell a hallgatókban felébreszteni az érdeklődést, a kíváncsiságot a téma iránt, és hogyan lehet azt ébren tartani. Megismerkednek a szemléltető eszközök lehetőségeivel.

Kapcsolódási pontok

Bármely tantárgyból tartott kiselőadás, valamint évvégi színdarab, éves munka előadás.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Légzőgyakorlatok. Artikuláció. Hangos olvasás. Blattoló olvasás. Szereplés. Anyaggyűjtés egy témához, annak írásbeli kidolgozása. Szemléltetés.

A fejlesztés várt eredményei

A diákok képesek közönség előtt színpadon jól érthetően, megfelelő tempóban, megfelelő hangsúllyal megszólalni. Az év végi színdarabban mindenki tudásának, képességének és kíváncságának megfelelő szerepben kap lehetőséget a szereplésre. Az éves munka előadására a legtöbb diák alaposan fel tud készülni, le tudja írni és azt élvezhetően elő tudja adni.

A felső tagozaton a középtagozaton tanult technikák gyakorlása, további fejlesztése elsősorban a szakórákba, epochákba beépítve történik. A diákoknak gyakorlatban kell tudniuk használni a korábban tanultakat.

A *koncentrálóképeség* gyakorlása a felsőtagozatos órákon kiemelt szerepet kap. Az *emlékezőképeséget* minden egyes dolgozatra való készüléskor használják. Az *önismeret*, az *önbizalom* ebben az életkorban is fontos a sikeres tanuláshoz. *Szókincsük* továbbra is a legtöbb tantárgyból a tanulás során bővül, fejlődik. Az *írott szövegeket* ebben az életkorban már jól kell tudniuk érteni. A *vázlatkészítés*, *jegyzetelés* szinte minden órán gyakorolható. A diákok *problémamegoldó képességét* és *gondolkodóképességét* a legtöbb epochán fejlesztjük. A 12. osztály végén tartott *kiselőadás* összeállítására, megtartására az önálló munka mellé folyamatos tanári segítséget kapnak a diákok, az adott évben az osztálykísérő együtt is készíti osztályát a megmérettetésre.

Ha az osztálykísérő azt érzékeli, vagy a szaktanárok azt jelzik, hogy egy osztály, vagy annak egy része olyan hiányokkal rendelkezik a fent említett területek bármelyikével vagy a tanulással kapcsolatban, hogy az gyakorlást igényel, az osztályfőnöki órákon lehet időt

szorítani a jelzett területeken felmerült hiányosságok pótlására, képességek fejlesztésére, technikák átbeszélésre.

Ehhez a munkához segítséget jelent Oroszlány Péter: Könyv a tanulásról című tankönyvének használata.

A főoktatás egyéb részei

1-8. évfolyam

A főoktatás egyéb részeit - amely a mindennapos testmozgás tantervi követelményeit teljesíti - az adott korszak témájához kapcsolódó mozgásos, verseket, énekeket, körjátékokat tartalmazó tevékenység alkotja.

Ebben a tanítási részben követjük az év ritmusát, tartalmával kapcsolódik az évszakokhoz és az ünnepekhez is. A főoktatás ezen időszaka lehetőséget teremt a különböző szituációs- és drámajátékok gyakorlására.

Művészeti nevelés

A Waldorf-iskolákban a tanulók felkészítése az alábbi művészeti ágakban történik (a 27/1998. (VI.10.) MKM rendeletben foglalt szakági besorolás szerint):

- Zeneművészeti ág - klasszikus zene - furulya tanszak: a Waldorf-kerettantervben Zene tantárgyként jelölve, valamint a tanulók által szabadon választható egyéb hangszer szakon
- Táncművészeti ág - kortárs tánc tanszak: a Waldorf-kerettantervben Euritmia tantárgyként jelölve (modern mozgásművészet)
- Képző- és iparművészeti ág - grafika, festészet, szobrászat tanszak - fatárgykészítő (vagy fémműves/bőrműves/bábkészítő) és textilműves tanszak: a Waldorf-kerettantervben Képzőművészetek és Mesterségek tantárgyként jelölve
- Színművészeti-bábművészeti ág - színjáték tanszak vagy bábjáték tanszak: a Waldorf-kerettantervben Dráma tantárgyként jelölve (valamint a Magyar nyelv és irodalom tantárgyban, a Gyakorlatok 'Színház' részében), illetve Bábkészítés tantárgyként jelölve
- Elméleti tárgy: a Waldorf-kerettantervben Művészeti tanulmányok/Esztétika tantárgyként jelölve.

A fenti tanszakok **mindegyike** szerepel a Waldorf-iskolák művészeti nevelésének 8 éves programjában, **minden tanuló számára kötelező tantárgyként** (a keret- és a helyi tanterv felkínálta kötelező választási lehetőségekkel) a kerettantervben megjelölt évfolyamokon és kidolgozott tartalmakkal.

A Waldorf-iskolák művészeti nevelésének szakaszai és vizsgái:

- **Alapfokú képzés és művészeti alapvizsga:**

A művészeti képzés alapfokú szakasza az 1-8. évfolyamokat foglalja magában, ezt a szakaszt zárja a művészeti alapvizsga. A nyolcadik tanév során a tanulók 'éves munkát' végeznek, mely egy szabadon választott témának elméleti, művészeti és gyakorlati összetevőket tartalmazó feldolgozása. Része egy „mestermunka”, mely egy tárgy művészi kivitelezésű megvalósítása, illetve előadóművészeti tárgy választása esetén élőben bemutatott zenei vagy színi alkotás.

A vizsga menete és értékelése:

Az alapfokú művészeti vizsga a gyerekek 8. osztályos éves munkájának része. Az alapfokú művészeti vizsga, az éves munka szóbeli előadása elsősorban az osztály és a szülők (esetleg más meghívott tanárok és diákok) előtt viszonylag szűk, zárt körben zajlik. A szóbeli előadás keretében a gyerekek szabadon mesélnek az általuk végzett munkáról, a személyes élményeikről és benyomásaikról. Fontos szempont, hogy a gyakorlati-művészeti munkájuk álljon az előadásuk középpontjában is, és lehetőleg kerüljék az általuk át nem élt vagy nem tapasztalt „tudományos” magyarázatokat. Az előadást követően a hallgatóság kérdéseket tehet fel az előadónak, aki ezáltal is bizonyíthatja az adott témában való jártasságát.

A korábban leadott írásbeli munkát, a gyerekek által maguk készített gyakorlati-művészeti munkát és a szóbeli előadást egyaránt az osztálytanító értékeli. Az osztálytanító írásos értékelése az év végi szöveges értékelés, az év végi bizonyítvány része.

Képzőművészet

Festés

Bevezetés 1-4. évfolyam

Az első nyolc osztályban a festés az osztálytanító birodalmába tartozik, munkáját 5. osztálytól szaktanár is segítheti. Megkülönböztetjük a szemléltetés gyanánt, viasz- vagy zsírkretákkal, később színes ceruzákkal a füzetekbe végzett festést és rajzolást, valamint a szakórai időszakban zajló festést. Az előbbi végigkíséri az összes tantárgyat, része a rendszeres órai munkának, segíti az órák témájának feldolgozását. Utóbbiban a festészet, mint önálló művészi tevékenység jelenik meg.

A következő általános irányelvek segítségül szolgálhatnak:

1. A festés órát minden szinten áthatja egyfajta művészi hozzáállás. Az elcsendesedésnek, a színekben élésnek a lehetőségét teremtjük meg, gondosan előkészítve az órákat. A vízfestéket a „nedves-nedvesen” technikával használjuk a kezdetekben, teljesen benedvesített papírra festünk vízzel hígított akvarellfestékekkel, vastag ecsettel. Ezzel lehetővé tesszük, hogy a színek fénnel összefüggő, áramló természetét megélhessék a gyerekek. A színek sajátos világába élhetik bele magukat a gyakorlatok segítségével, ami a további tanulmányokat alapozza meg.
2. Magával a festékekkel történő művészi munkától kezdetben ne vonja el a figyelmet az az elvárás, hogy a gyermekeknek valamilyen dolog bizonyos „képét” kellene megalkotniuk. Az absztrakt festéshez igen hasonló módon kezdünk el a gyermekekkel festeni. Az effajta

„színből kiinduló festésnek” a gyermekek számára lélektanilag egyértelmű, konkrét módon kell történnie.

Az első osztályban a festés órákon szín-történetekre épített színgyakorlatokat végzünk, ezzel bevezetjük a színeket és a festés módszereit. Csak ezután, a második osztálytól kezdhetünk el az óra elbeszélő anyagához (a mesékhez, legendákhoz, fabulákhoz és mítoszokhoz) kapcsolódó képeket festeni. A kitűzött feladat meghatározott lelki minőségekhez kell kapcsolnia a színek érzelmi minőségeit, például leírható hangulatokhoz, mint csendes és visszahúzódó, erős és vakmerő, hideg és kemény, meleg és szétterülő. A külső forma belső élményt juttat kifejezésre. Ezeket az élményeket a tanár „szín-történetek”, „színmesék” elmondásával készíti elő, amelyek életre keltik a színeket, mielőtt még használatukra sor kerülne. A szín-történet képeket, az életkornak megfelelő módon, az egész alsó tagozatban használhatjuk fantáziadús, ám mégis tárgyilagos hozzáállással. Kezdetben inkább arról van szó, hogy visszaadjuk egy-egy történet hangulatát, az erdő sűrű sötétjét, a tündér arany hajának, vagy a királyfi palástjának színét, később azonban fokozatosan megjelenhetnek a formák: növények és állatok, majd később az emberi formák is. Mindig arra törekszünk, hogy az alakok magukból a színekből emelkedjenek ki, semmint hogy szemléletes körvonalak legyenek. Nem erőltetjük a perspektíva semmilyen formájának megjelenését egészen ötödik osztályig, kivéve a legegyszerűbb megnyilvánulásokat, ám a gyermekek szabadon kell, hogy megjelenítsék a képeket érzéseik szerint. Ez a folyamat jelen van az első négy osztály mindegyikében.

1. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az első osztályos festés órák az érzékek iskolázásához a gyermek lelkét melegengető, éltető módon járulnak hozzá. Színészleléskor egy, az érzékektől független elem is munkálkodik, vagyis a színek észlelése túlmutat az érzékek határain és a tárgyilagos, erkölcsi minőségek világába vezet. Az első osztályban az a cél, hogy megismerjük és jellemezzük a színek által felébresztett „lélek-mozdulatokat.” A gyermekek a festésen keresztül ismerik meg ezeket a lélek-mozdulatokat; jellemezni pedig akkor tanulják meg őket, amikor a festés óra utáni napokon közösen beszélgetnek a képekről. Az úgy nevezett „szín-történetek” bevezetik a feladatokat és megszemélyesítik a színeket, valamint egymásra való hatásaikat.

Előzetes tudás

A Waldorf-óvodákban is vannak festésfoglalkozások, ahol ugyanezzel a technikával festenek a gyerekek. Az iskolai munka ennek folytatása.

Tantárgyi fejlesztési célok

A gyermekeket bevezetjük a vizuális művészetekbe a festésen keresztül. Lefektetjük a festészeti technika alapjait a vizes festéssel. Az első osztályban a szín-történeteken keresztül az életkori sajátosságoknak megfelelően mese hangulatban bevezetjük a gyermekeket a színhasználat alapjaiba.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A színfelületeket a gyermekek szabadon alakítják ki azután, hogy a tanár elmesélte a színtörténetet. Így érzéseiknek, belső világunknak megfelelően töltik be a színekkel a papír fehér terét. A színek találkozásában átélhetik a színek keveredéséből kialakuló új színminőségeket, anélkül, hogy ezt intellektuálisan elmagyaráznánk. A világban létező színek és emberi lélek világának összefüggéseit élhetik át a gyerekek a színmesék megfestésén keresztül.

Megalapozzuk a nedves-nedvesen festés technikáját, a szükséges előkészületekkel együtt (a papír benedvesítése és táblára erősítése). Erre a technikai tudásra épülnek majd a festésórák egyre nehezebb technikái.

Az elsődleges színekkel festünk: sárgával, pirossal, késsel, kezdetben egyszerre egy színnel, hogy a gyermek minél jobban átélhesse az adott szín természetét, Ezen keresztül sajátítja el majd finomítja a festéstechnikát. Ezt követően egy színvilágban tartjuk a színeket (pl. ultramarín kék, kobalt kék, porosz-kék), így egy-egy színvilág gazdagságát élhetik meg a gyerekek. Majd ezután vezetjük be két szín használatát. A sárga/kék polaritással kezdjük és megismerjük azokat a színtónusokat, amelyek nagy/kis feszültséget hordoznak (pl. sárga/zöld). Tágítjuk a palettát a három kevert szín hozzáadásával. Itt építhetünk a két szín használatával kialakuló keveredésekről szerzett tapasztalatokra.

Kapcsolódási pontok

A színek választása összhangban áll az év körforgásával és az ünnepekkel. A színek hangulati erejét szem előtt tartjuk a feladatok megválasztásában, hogy a gyermek összhangot élhessen át a festésórák és az aktuális események között.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Szín-történetekre épülő szín gyakorlatok. Vizes festés technikájának elsajátítása. Egy színnel, egy színvilággal, két színnel festés, három kevert szín bevezetése.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén

A gyerekek elsajátítják a festés alapjait, megtanulják a helyes ecsethasználatot és a vizes festés technikáját.

A színmesék segítségével elmerülnek a három alapszín világában.

A három alapszín használatával eljutnak a kevert színekhez.

A festésen keresztül megtapasztalják a különböző színharmóniákat, színhangulatokat.

2. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A második osztályban az óvodai és első osztály festésóráinak folyamatait visszük tovább. Továbbra is a szín- történetek jelentik a festés alapját, de egyre nagyobb figyelmet igénylő munkára, finomabb ecsethasználatra törekszünk. A technika elsajátítását mutatja, ha már nem csak „magától” áramlik a nedves papíron a festék, ahogy a korábbi években, hanem a gyermek az ecsetet a törölkendőbe is törölheti, s így maga is irányítani kezdi a papíron zajló

folyamatokat; szárazabb és nedvesebb felületek és határosabb formák megalkotására is kezd képessé válni.

Előzetes tudás

Az első osztály festészeti tanulmányai, különös tekintettel a szín-történeteken keresztül megélt tapasztalatokra

Tantárgyi fejlesztési célok

A második osztály témáinak megfelelően a színharmóniákkal, színek kapcsolataival foglalkozunk. A gyermekek gyakorolhatják a hiány kiegyensúlyozását, a szimmetria és a dualitás megteremtését. A cél az, hogy tevékenyvé tegyük a gyermekek lelkét ebben az irányban, megtapasztalják, hogy a színharmóniák életében részt tudnak venni. Ehhez technikai tudásuk is megfelelőbbé válik.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Második osztályban javasoltak olyan gyakorlatok, amelyek által a gyermekek a következő színharmóniákat tapasztalhatják meg: karakteresek (piros és sárga, sárga és kék, kék és piros, narancssárga és zöld, zöld és lila, lila és narancssárga); karakter nélküliek (sárga és narancssárga, narancssárga és piros, piros és lila, lila és kék, sárga és zöld, kék és zöld).

Végezhetünk „felcserélős gyakorlatokat”: például a középső színt egy másik színre cseréljük, míg körülötte a színek változatlanok maradnak. Aztán a körben lévő színeket cseréljük fel és a középső marad változatlan. Ezt a gyakorlatot a gyermekek megfestett képeivel végezzük, vagyis a saját festmény a gyakorlat tárgya. Ezt egymás után következő gyakorlatokkal tehetjük meg. Ezzel bevezetjük a festésfolyamatokat, egy-egy festmény nem csak egy alkalomhoz köthető.

Kapcsolódási pontok

Dolgozunk a festés óráktól függetlenül elhangzó mesék, legendák, történetek, fabulák stb. hangulataival.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Elsődleges és másodlagos színek használata, színkapcsolatok bevezetése (karakteres és karakter nélküli színek)

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek a nedves-nedvesen technikában továbbfejlődnek, a színtörténet-képeket egyre nagyobb pontossággal képesek megalkotni. Tudatosabban tevékenykednek a színek közötti kapcsolatok megalkotásában, a színharmóniák és színhangulatok konkrétabb, érthetőbb jelentéssel bírnak számukra.

3. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Harmadik osztályban a hangsúly a “világteremtés hatalmas tette” (A teremtés könyvére) és a kisebb méretű világ megformálására kerül (gazdasági munkán és házépítésen keresztül). A gyermekek nemcsak a színekből történő képalkotást vizsgálják, hanem azt is, hogyan születnek maguk a kevert színek.

Előzetes tudás

A második osztály festészeti tanulmányai, különös tekintettel a történetekhez, legendákhoz kapcsolódó festésgyakorlatokra

Tantárgyi fejlesztési célok

Harmadik osztályban a Teremtéstörténet epochához kapcsolódóan előkerül a színek keletkezése. Tegyük megfigyeléseket a természetben: a gyermek felfedezi, hogy a primér (elsődleges) vörös, sárga és kék színek a fény és a sötétség folyamataiból keletkeznek. A sötétség-világosság témája a kék-sárga polaritásban új módon kerülhet elő. Az ismert és használt színeket sötétséghez és világossághoz tartozásuk szerint is bemutatjuk.

A kevert (másodlagos) színek: zöld, narancssárga és lila születése.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A teremtés hét napja színfestési gyakorlatként. A fény megteremtéséből kiindulva a fény és a sötétség polaritása, a fent és a lent, a föld és a vizek megteremtése, a növények és az állatok, és végül az emberi forma, amely egységes egészként emelkedhet ki a színekből, majd válhat kettővé.

A színek helyzeti komponálásával a teremtésben játszódó elrendezést tehetjük megélhetővé.

A festésfolyamatok megélésében is továbbléphetünk a téma által.

Ezt segítheti a következő gyakorlat is: fessünk színes papírra, vagy először fessünk egy halvány réteget valamelyik színből és miután a papír azt teljesen beszívta, festhetünk egy második színnel, vagy további színekkel (lazúrozást bevezető gyakorlat).

Kapcsolódási pontok

A főoktatás tanulmányai, különös tekintettel a Teremtéstörténetet feldolgozó tanulmányokra

Kulcsfogalmak / fogalmak

Világosság, sötétség, a kék és sárga polaritás, a színek keletkezése (elsődleges és másodlagos) színek, a barna kikeverése, a színfoltokban festés bevezetése.

A fejlesztés várt eredményei

A színek különböző árnyalatainak a papíron történő megalkotását és használatát gyakorolják a gyerekek. Ennek felhasználásával a fény és a sötétség megjelenítésére képesek a képeiken.

Az ószövetségi történetek nyomán a teremtés hét napját megfestik, kifejezve az adott nap számukra megragadható színhangulatát.

A színes lapokra festés során újabb szempontokhoz jutnak a színharmóniák és színhangulatok megalkotásában.

4. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A negyedik osztályban bevezetjük a figurális festést, a színfoltokkal való formateremtést a főoktatás történeteire kapcsolódóan.

Ez az új irány nagy figyelmet igényel a gyermekektől. A nedves-nedvesen technika alapjainak alapos elsajátítása után lehet ezen a területen sikert elérni, hiszen a formák kialakításához jól kell tudni az ecsettel színeket felhordani, szárítani, visszatörölni, sűríteni vagy ritkítani a festéket, megérezni, hogy mit bír el a papír, mennyi vízre van szükség a rétegek hígításához. A vastag ecset mellett megjelenhetnek újfajta, finomabb festékmozgatást lehetővé tevő ecsetek. Érdemes ugyanazzal, de kevésbé hígított festékkel dolgozni a formák kialakítása érdekében. A sűrűbb és ritkább anyagfelhordás lehetővé teszi, hogy a képen megjelenjen a színperspektíva, amit a következő években egyre tudatosabban használunk majd.

A formák mellett továbbra is maradjanak színgyakorlatok, amelyek a színek minőségeivel foglalkoznak, és a színekhez kapcsolódó témákat dolgozzák fel.

Előzetes tudás

A harmadik osztály festészeti tanulmányai, különös tekintettel az ószövetségi történetekhez kapcsolódó, színhangulatokat megragadó festésgyakorlatokra

Tantárgyi fejlesztési célok

A negyedik osztály kezdetéig a gyermekek vízfestékekkel festettek, s így szabadon teremtettek színharmóniákat és színtörténeteket. Most, összefüggésben az állattannal vagy a főoktatás témájával (pl. az északi mitológiával), a feladatokat

úgy vezetjük be, hogy a színek a téma lényegét figurális módon megragadó formákat ölthessenek. A nedves-nedvesen technika árnyaltabbá válik, a vastag ecset mellett finomabb ecseteket is használunk.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Kapcsolódunk a főoktatás tárgyaihoz: pl. engedjük, hogy állatformák bújjanak elő a színekből.

Végezhetünk a természetismerethez, fákhöz, egyszerű tájképekhez (dombok, hegyek, ég), a mező mintázataihoz a barna, a zöld és a sárga árnyalataiban, és az egyszerű, általánosított épületformákhoz (mint például: vár, hatalmas templom, tanya, istálló) kapcsolódó festést.

Kapcsolódási pontok

Figurális témák a főoktatás történeteivel kapcsolódva (északi mitológia), pl. Niflheim, Yggdrasil, a Világ Fa, Hel, a sötét birodalma, Ragnarok, Viking hajók vitorlákkal stb.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A figurális festés bevezetése. A formák kialakításának technikai ismeretei.

A fejlesztés várt eredményei

A különböző epochák témáihoz kapcsolódva megismerkednek az egyszerűen megragadható formák (fák, házak, állatok) festésével

Bevezetés - 5-8. évfolyam

A gyermekek az első három évben a nedves-nedvesen technika segítségével hathatósan és megfelelően hosszú ideig tapasztalhatták meg és fedezhették fel a színeket, majd a negyedik osztályban továbblépünk afelé, hogy formákat találjunk a színekben: ásványok (hegységek, kövek) és az atmoszféra (felhők, naplementék, az égbolt hangulatainak) formáit, a növények és állatok alakjait. Ezáltal a színek elsődleges minőségeit érzékeltetni képes tudat egyre erősödik. A külső formának a színérzékelés belső élményéből kell kiemelkednie. Az ötödik osztályban a formák megalkotása egyre tudatosabbá, határozottabbá válik, és csodálatos összhangban áll a színek lelkünkre ható minőségeivel. A színek és formák harmonikus egységének megélésére van lehetőségünk.

Ahogy más tantárgyak, a festésnek is figyelembe kell vennie a gyermekek tizenkettedik életévét és a velejáró jellemző lélektani változásokat. Ebben az életkorban lehetőséget kell teremteni az árny és fény játékának és az árnyék tanulmányozásának megközelítésére. Ehhez különböző utakon is eljuthatunk: az egyik lehetőség, hogy elhagyjuk a színeket és kizárólag szénrel vagy krétával dolgozunk. Ez azt jelenti, hogy a 6. osztálytól kezdve a festést felváltja a rajzolás (lásd 'Rajzolás a hatodik osztályban' című részt). Egy másik lehetőség, hogy folytatjuk a festést, és a felmerülő kérdéseket festő gyakorlatokkal igyekszünk megválaszolni.

A 7. és 8. osztályban a nedves-nedvesen módszer kiegészül egy egészen más elemmel, a rétegesen felvitt, ún. lazúrtechnikával. (A „veil-painting”, azaz fátyol-festés technikájával).

A főoktatás füzetébe készített illusztrációk, a természet-megfigyeléshez vagy később a földrajzhoz kapcsolódó képek, és a pontos, esztétikailag is kielégítő, fizikai és kémiai kísérleteket bemutató rajzok mind folyamatos gyakorlást és a rajzolás technikáinak továbbfejlesztését kívánják meg; csak így teljesíthetők a tantárgy által támasztott igények. A festés lazúrtechnikájából a rajzoláson keresztül fokozatosan eljutunk a fedőfestékek (tempera, gouache, olaj, tojástempera) használatáig. Ennek alapjait rakjuk le ezekben az években.

5. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A mindennapi élet eseményeihez, a tantárgyakhoz egyre szorosabban kapcsolódnak a festésgyakorlatok. A figurális ábrázolás egyre határozottabbá és tudatosabbá válhat, a festés olyan vizuális nyelvvé válik, amelynek használatában és értésében a gyermek egyre pontosabb.

Előzetes tudás

A nedves-nedvesen technika, az első négy osztály festészeti ismeretei, különös tekintettel a színminőségekről, színhangulatokról szerzett ismeretekre, és a figurális festészet alapjaira.

Tantárgyi fejlesztési célok

Ötödik osztályban a festésórák visszatükrözik a főoktatás különböző témáit. Ily módon a festésórák lehetővé teszik a minőségi elmélyülést a főoktatás adta témákban. Ugyanakkor a növénytan témái arra teremtenek lehetőséget, hogy mindazt, amit a tanulók az órán láttak és hallottak, áthozzák festésórára is. Ehhez tartozik, hogy a tanulmányok készítése felé megtegyük az első lépéseket.

Mostantól fogva a gyermekek elkezdhetnek dolgozni a színek finomabb megkülönböztetésével és árnyalataival. Ahelyett, hogy az óra eredményeinek megfigyelésekor és megbeszélésekor egy vízfestéssel készített kép csodálatos „véletlenjeit” vennénk szemügyre, most inkább azt figyeljük, hogyan akartak a gyermekek tudatosan felfedezni és megalkotni különböző színek különbségeit. A cél továbbra is, hogy a formák a színekből lépjenek elő, a háttér és az abban megjelenő formavilág egymást éltető módon tartozzon össze.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Növény-hangulatok teremtése zöldből és sárgából.

Állítsuk szembe a „rózsapirosat” és a „liliomfehéret” a vízililiom rózsaszínes fehérjével. Találjuk meg a minőségi különbséget a ‘mohazöld’ és a „nyír-zöld” között. Fantáziából dolgozzuk fel a növényi motívumokat (fa, levél, termés), játszva a ritmussal.

Festhetünk térképeket, megmutatva a minőségi különbségeket partvonal és óceán, a folyó formái valamint a hegységek és a síkságok között.

Mitológiai képekkel is dolgozhatunk, a görög művészethez kapcsolódva.

Kapcsolódási pontok

A főoktatás tantárgyai, különös tekintettel a természettudományos tárgyakra és a történelemre.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Formák és színek harmóniája, komplementer színek, színárnyalatok minőségi különbségei, bevezetés a tanulmányfestésbe

A fejlesztés várt eredményei

Egyre tudatosabban ragadják meg a gyerekek a különböző színminőségeket.

A térkép-és növényfestés során egyre árnyaltabb, tagoltabb és finomabb képi világot teremtenek.

6. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A festés mellett új technikák is megjelennek, amelyek egyúttal átmenetet jelentenek a rajzolás és festés között (porpasztell, olajpasztell, színes ceruza, pitt-kréta, szén, tinta stb.). A hangsúly a sötét és világos minőségeken van, s ezzel a polarítások területére irányítjuk a figyelmet. A konkrét megfigyelések, a tónusok, a határokat kijelölő kontúrok megjelenése a festmények főbb motívumai.

Előzetes tudás

Az ötödik osztály festészeti ismeretei, különös tekintettel a formák és színek harmonikus használatára.

Tantárgyi fejlesztési célok

A hatodik osztályban a színekre, mint a térteremtés eszközeire tekintünk, és elindulunk a geometrikus formák felé. A polarítások a komplementer színek használatában, valamint egy szín világos és sötét árnyalatainak használatában jelennek meg. A színkeverésben a színes szürkék, barnák árnyalatai is fontosak. A tanulmányokban a tárgyak és tér geometriája mellett felfigyelünk az árnyékokra, mint a látvány vizuális alkotóelemére.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Jussunk el a szürkéhez és a feketéhez a három primér színen és a kevert színeken keresztül. Ez egy hosszú festési folyamat, amelyet fokozatosan építenünk fel.

A színek használatával nyert szürkét és feketét kipróbálhatjuk növénytan témákban (fák), vagy a közzetanban. Tanulmányozzuk az árnyékokat. Ha az árnyék tanulmányozása fák megfigyelésével történt, most átváltoztathatjuk őket színes képekké.

Festhetünk a főoktatások, pl. geológia vagy történelem témáiból is.

Pasztellkrétával is készíthetünk képeket, akár fekete papírra is.

A színekkel kapcsolatos eddigi ismereteket rendszerezhetjük (hatrészes színekör).

Kapcsolódási pontok

Főoktatás tantárgyai, különös tekintettel a történelem, ásványtan, irodalom ismereteire.

Kulcsfogalmak / fogalmak

szürke, fekete kikeverése és használata, új festészeti technikák bevezetése.

A fejlesztés várt eredményei

A főoktatás epocháihoz kapcsolódva (pl.: ásványtan) a gyerekek elsősorban a fekete, a szürke és a barna színekkel festenek. Egyre nagyobb jelentősége van a tónusoknak, s ezek térteremtő szerepének.

A fák és különféle tárgyak megfigyelését kiegészíti az árnyékok tanulmányozása és ezek képi megformálását gyakorolják.

7. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az új technika, a lazúrozás, amely türelmet és kitartást igényel a tanulóktól. Ez a technika sok új lehetőséget nyújt a színek differenciálására és mélységeik tapasztalására. A rajzolás 'perspektíva' témáját így vesszük fel a festésen keresztül. A megvalósítás érdekében érdemes a festésnek a főoktatás egy bizonyos idejére bekerülnie, hogy egymás utáni napokon tudjanak festményeiken továbbdolgozni a gyerekek. A technika lényege, hogy a megszáradt festékrétegre visszük fel a következőt, így a gyerekek megélik az átalakulási folyamatok jelentőségét és szerepét.

Cél a színek tudatosabb használata, a formák és színek egységének megértése, ugyanakkor egy érzékenyebb határfelület alkotásának átélése.

Előzetes tudás

A 6. osztály festészeti ismeretei, különös tekintettel az új festészeti technikákra

Tantárgyi fejlesztési célok

Egy témán való hosszabb dolgozás, vázlatkészítés, a kivitelezés lépcsőfokainak felismerése.

A természet-megfigyelések egyre határozottabbak, teljes egészében a színekből emelkednek ki, különböző technikák használatával. A különböző technikák egyre pontosabb használata hangsúlyos.

Metamorfózis gyakorlatok a „nedves-nedvesenből” a lazúr technikába és fordítva.

A festést kiszélesíthetjük egy másik módon is, a földrajzzal kapcsolatosan. Ha hetedikben Ázsia a témánk, a tanulók gyakorolhatják a tintával festést. A kínai ecsettechnika olyan komoly összpontosítást igényel, hogy terápiás hatásúnak tekinthető, nemcsak egyes gyermekek esetében, hanem a serdülő évekre jellemző általános lazaságra, hanyagságra nézve is. Az önfegyelmet illetően jó utódja lehet a lazúrnak.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Hetedik osztályban a történelem a reneszánsz időszzakkal foglalkozik. A nagy felfedezésekhez kapcsolódhatunk új eszközök kipróbálásával is pl. gouache, tempera, viaszkréta.

Lazúrozás vízfestékkel. Kezdetben egyetlen színnel gyakoroljunk.

A perspektíva tudatos megteremtése a színekkel.

Figyeljük meg, mit követel meg egy szín egy festői kompozícióban.

Rajzolás és festés tintával a földrajzórákhoz kapcsolódva.

Dolgozzunk tintával, ecsettel és tollal.

A papír megfelelő előkészítése.

A festő belső felkészülése festés előtt.

Kapcsolódási pontok

Főoktatás tantárgyai, különös tekintettel a földrajz, történelem, irodalom ismereteire.

Kulcsfogalmak / fogalmak

színperspektíva, lazúrozás (veil-painting), metamorfózis, új technikák

A fejlesztés várt eredményei

Új technikákat (pl.: lazúrozás) próbálnak ki és gyakorolnak a gyerekek.

Megtanulják a perspektivikus ábrázolás alapjait.

A különböző technikák használatával metamorfózis gyakorlatokat végeznek. (Pl.: kísérleteket tesznek az árnyék és fény játékának színes képekbe való átváltoztatására konkrét művek alapján.)

8. osztály

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A 8. évfolyamban folytatódik a lazúrozás és technikájának tökéletesítése. A gyermekek megpróbálhatják ugyanazt a feladatot a nedves-nedvesen módszerrel, majd lazúrozással elvégezni. Az ilyen gyakorlatoknak az a célja, hogy a tanulók döntésképeségét fejlesszük, valamint hogy elmélyítsük a festésről, mint művészetről alkotott fogalmaikat. Mit jelent a színekkel együtt dolgozni egy bizonyos technikán és témán belül, és mit jelent ellenükben, és így a téma ellenében is dolgozni? Ilyen módon a szükségszerűséget, a szembenállást és a szabadságot művészi eszközökkel gyakorolhatják. Ezeket a gyakorlatokat, melyek kéz a kézben haladnak a tanulók önkeresésével, még tovább erősíthetjük. Az ehhez hasonló gyakorlatok felfedhetik a festésben rejlő lehetőségeket és a munka megfelelő módszereit.

Előzetes tudás

A 7. osztály festészeti ismeretei, különös tekintettel a lazúrozásra és a színperspektívával kapcsolatos ismeretekre.

Tantárgyi fejlesztési célok

A lazúrozás technikájának további gyakorlása, valamint a fekete-fehér kép színesbe való átírása. A konkrét megfigyelés, másolás és a fantáziából alkotás a színekről alkotott ismeretek alapján egyaránt hangsúlyos. Új technikák tudatosabb használata vizuális játékokra és kísérletekre ad lehetőséget, amely támogathatja a gyermekek önkereső attitűdjét is. Hangsúlyosabbá válik az elkészített alkotások közös megbeszélése, a gyermekek maguk kezdik megfogalmazni tanulságaikat. Az érték a művészetben/műben olyan téma, ami saját

ízlésük alakításához alapvető. Ezekkel a beszélgetésekkel támpontokat adhatunk, támogatva őket az értékek felfedezésében.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Tanulmányok készítése egy színvilágban, vagy komplementer színekkel.

Az árny és fény játékának vagy fekete-fehér kompozícióknak színes képekbe való átváltoztatása, pl. Dürer Melancoliája vagy a Szt. Jeromos dolgozószobájában (a 9. osztályban is, ha vannak festés órák). Hasonló feladatokat végezhetünk Franz Marc ceruzarajzeit és színes, állat-tanulmányait váltogatva. Kapcsolódhatunk az osztály által készített színdarabhoz.

Kapcsolódási pontok

A főoktatás tantárgyai, különös tekintettel a természettudományos tantárgyak, az irodalom, a történelem ismereteire, valamint az osztály-színdarab készítésére

Kulcsfogalmak / fogalmak

Lazúrtechnika; fekete-fehér képek színes átirata; értékesség; vizuális játékok pl. monogram, ritmus, motívum

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek a lazúrtechnikát használja; másolásban ügyesebbé válik. Képes fekete-fehér képet megadott szempontok alapján színesben újraalkotni.

Kísérletező, játékos, fantáziáját megmozgató képek alkotásával lelki minőségek megragadására törekszik a vizuális eszközök segítségével.

A különböző technikák használatával a metamorfózis gyakorlatokat végzik. (Pl.: Kísérleteket tesznek az árnyék és fény játékának színes képekbe való átváltoztatására konkrét művek alapján. Évszakok, őselemek témájának feldolgozása)

Törekszik megfogalmazni, hogy milyen értékek vannak egy-egy alkotásban.

Agyagozás – szobrászat

Bevezetés 5-8. évfolyam

Az agyagozás, amely a szobrászat agyag használatához kapcsolt területe, a vizuális nevelés fontos része. *(Az agyagozás-szobrászat a kézművességhez szorosan tartozó tantárgy, így az iskolák lehetőségeik szerint jeleníthetik meg a kézművesség mellett. A kézművességtől eltérő jellege inkább a középiskolában domborodik ki, és a szobrászat, mint önálló művészeti ág jelenik meg a maga sajátosságaival. Ezért a szabadon választható tantárgyak közé tartozik 5.-8. és 9.-12. osztályban.)*

Noha a tárgykészítés, a kerámiázás is megjelenik ebben a tantárgyban, mégis inkább az a célja, hogy a világ formaképző erőivel annak konkrét és absztrakt megragadhatóságában találkoztassa a gyermeket. Nem a használati jelleg, hanem az életben kialakuló, létező és

elhaló formavilág megismerése az elsődleges. Az ásványok, növények, állatok és az emberi formák világa az életkori sajátosságoknak megfelelő mértékben és jelleggel kerül előtérbe. Az organikus és a geometrikus formák világa egyaránt jelen van, ahogy a konkrét és absztrakt formaalkotás is.

Az első három osztályban, amikor az osztálytanító azt megfelelőnek látja, engedi, hogy a gyermekek méhviaszból formázzanak. Ez a gyermekkezek melegétől lágyuló anyag kiváló bevezetést biztosít a formázás világába. A kilencedik életévüktől kezdődően a formarajz függetlenül is létező kiegészítőjévé válhat a formázás. A negyedik osztályban a gyermekek megismerkednek az agyag használatával. Ezt az új tevékenységet érdemes az állattan-órákhoz kapcsolódóan bevezetni, állatformákat készíthetnek gömbből kiindulva. Pl.: alvó macskát, pihenő szarvast, fekvő tehenet stb. Ezekben a kezdeti időkben elsajátítják a tenyérrel formázás technikáját és megismerkednek az alapformák (gömb, piramis, kocka) kialakításával.

A formázás a kezek közti játékból fejlődik ki, melyek együtt egy belső teret alkotnak. Nyomás és ellennyomás alakítják a felszín formáit. A formázás mélységet adhat a formarajznak és más, főoktatás-béli tantárgynak, melyektől inspirációt kölcsönöz.

Formázáskor a fejlődő gyermek természetében aktív formáló-erőkkel dolgozunk. A formázás folyamatában a forma-, mozgás- és a tapintóérzék válik különösen tevékennyé. A munkára való ránézéskor, történjen ez akár annak folyamatában, akár a feladat befejezésekor, a gyermek "látó-képességei" aktiválódnak különösen erőteljes módon.

A gyermekek megtanulják használni a forma leírására alkalmas szókincset. A szóbeli kifejezőképesség gazdagítása és fejlesztése szintén az agyagozás feladatának.

A megformált dolog tárgyilagos leírása által a gyermekeknek el kell távolodniuk saját munkájuktól, talán még a következő óráig is várniuk kell. A formát megítélni képes érzéküket nagy gonddal kell iskoláznunk pontos megfigyelések és leírások által, melyek arra bátorítják őket, hogy "belebújjanak" a formába és leírják, mi "történik". Beszélgetéseket folytathatunk a gyermekekkel már a formázás órák kezdeti szakaszában is, az életkoruknak megfelelő terminológiát használva, mikor a gyermekek elegendő tapasztalatot szereztek már a forma fő elemeiről. Különösen fontos, hogy tudatában legyenek a formák és környezetük kapcsolatának, valamint annak, hogy különféle formák hogyan felelnek meg egymásnak.

5. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az ötödik osztályban az állat, növény és ember formavilága jelenik meg, kapcsolódóan a főoktatás témáihoz pl. állat- és növénytan. A kézben formázott állatok (madár, kutya, mókus stb.) megjelenhetnek környezetükben, és társaikkal együtt, kapcsolódhatnak a növényvilághoz és emberi alakokhoz. Az emberi alakot megjelenítő formáknál kezdetben törekedjünk az egységre, a forma az arányok irányában legyen határozottabb, ne részleteiben. A lábakat és karokat kidolgozatlanul hagyatjuk (pl. köpönyegbe csavarva, bölcsőben fekve), így az alkotás öröme a statikai problémák nem veszélyeztetik. Ahogy a

gyermekek ügyesednek, mozdulatokat is egyre inkább megjeleníthetnek. Pl. a karok elmozdulhatnak a testtől, és a lábak is felvehetnek egy bizonyos pózt.

A görög történelemmel foglalkozó epocha kapcsán bevezethetjük a tárgykészítést, a kerámiázást is. Pl. görög ivókehely. Ebben az évben készülhetnek az első domborművek a görög művészethez, a formarajzhoz, vagy akár az ünnepekhez kapcsolódóan pl. Szent Márton.

Előzetes tudás

Az első négy év formázási tapasztalatai, különös tekintettel a gömb és a piramis alaptapasztalatára.

Tantárgyi fejlesztési célok

A gyermekek az agyagozás technikájának egyre határozottabb ismeretére tesznek szert. Megtanulják használni az agyagot kézbe vehető mennyiségből alakok formázására. Bevezetést kapnak a tárgykészítésbe és dombormű-készítésbe. A formák leírására szolgáló szókincsük bővül.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A növénytan epochában, gömb- vagy tojás-formából kiindulva, készítünk rügyeket, gyümölcsöket és más növényformákat. Ezek nem kell, hogy naturalisztikus formát öltsenek, a fontos az, hogy a gyermekek megérezzék a növekedést és a formaképző erőket, amelyek alakítják a formátlan anyagot.

Készítünk

- emberi formákat, álló, majd ülő alakokat,
- tárgyakat agyagból pl. ivókehely,
- domborműveket pl. formarajzhoz kapcsolódóan

Kapcsolódási pontok

A főoktatás epochái, különös tekintettel a növénytan, történelem ismereteire, valamint kapcsolódás az ünnepekhez

Kulcsfogalmak / fogalmak

Kézben alakított állatformák környezettel, növényformák gömbből, tojásból kiindulva; emberalakok; tárgyalak; dombormű-készítés; formák leírása

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek a növénytan-korszakhoz kapcsolódóan gömbből vagy tojásalakból kiindulva növényformákat formáznak, ezáltal tapasztalatot szereznek a formaképzés folyamatairól.

Megtanulják az emberi alak formázását (az alakkal még egységként dolgozva).

Közösen ránéznek a készült munkákra és betekintést nyernek a formák sokféleségébe.

Megtanulják megfogalmazni tapasztalataikat és egymást meghallgatni.

6. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Hatodik osztályban a 12. életévükbe lépnek a gyermekek. Ezt a pre-pubertás kort a „földi-érettség” korának is nevezzük. Ezért ennek az életkornak az élettani és lelki vonatkozásait és változásait minden tantárgy, így a szobrászat is erőteljesen figyelembe veszi. Az ötödik évfolyam harmonikus, a környezetet, az emberi arányokat, az átalakulási folyamatokat, a formák előhöz tartozó jellegét hangsúlyozta. A hatodik osztályban a formák az ásványokon keresztül jelennek meg, a statika, a formák szilárd jellemzői, határvonalai fontosak, „a két lábbal a földön” jelleg válik hangsúlyossá. Továbbá az erő kifejeződése az állatvilágban és az emberek által, olyan téma, amely közel áll ehhez a korosztályhoz. A római építészetben megjelenő ívek (diadalív, vízvezeték) kiváló lehetőséget adnak a statikai problémák bevezetésére. Az agyag mennyiségében is nagyot léphetünk, ahogy a gyermekek erőteljesebbekké válnak: már nem csak kézből, hanem szobrász asztal és szobrász kések, eszközök használatával is dolgoznak. Bevezethetjük a kettesével, csoportban, vagy akár az egész osztály bevonásával készülő közös alkotásokat pl. vízvezeték építése. Az agyagozást az ötödik osztályban a tárgyalakotás irányába bővítettük, most az építészet felé mutathatunk irányt. A közös munka során az irányítás, a szolgálat, a jutalom, az igazságosság, a szabály, a törvény témáit élhetik meg, amely a római joggal kapcsolatos történelmi ismereteikhez is köthető.

Ezek a munkák keresztül a gyermekek megtanulják a több alkalommal készülő munkák technikai megvalósíthatóságát, az agyag száradással kapcsolatos jellemzőit.

Az emberalakokkal való munka is továbbvihető a csoportok felé, illetve az ember és állat együttes megjelenítése felé.

Előzetes tudás

az ötödik osztály agyagozás óráinak ismeretei, különös tekintettel a formaképzés folyamatáról szerzett tapasztalatokra.

Tantárgyi fejlesztési célok

A tömeg, a határvonalak, és a statika problémáival, az erő témájával, és a közösségben dolgozás eseményeivel találkoznak ebben az évben a gyermekek az agyagozás során. Cél, hogy már a több alkalommal készülő munkákon is képesek legyenek dolgozni.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A földrajz-epochához kapcsolódva formáljuk meg a különböző hegységképző kőzetek alakjait: gránitot, homokkövet és éles határvonalakkal bíró formákat, melyek a kristályokra emlékeztetnek. Formázhatunk barlangot is és vízesést sziklával.

Az alakokkal való munka továbbmehet a csoportok felé: anya és gyermek, gazda és ló, birkózók stb. Az arcok, kezek, lábak és a ruházat részleteit a lehető legkevesbé dolgozzuk ki.

Az állatok formázásában nagyobb, erőt kifejező állatok: bika, oroszlán, sas

Római vízvezeték vagy diadalív készítése nagy csoportban

Kapcsolódási pontok

Főoktatási epochái, különös tekintettel a természettudományos szaktárgyakra, valamint a történelemre.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Ásványok sajátosságai; nagyobb állatok; embercsoportok; állat-ember kapcsolódások; építészeti ívek; egyéni és közös munka

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek a földrajz tantárgyhoz kapcsolódóan kövek, hegységek formálását sajátítják el. Továbbmélyítve az emberi alak megformálásában szerzett ismereteiket csoportokat, és alakok, valamint ember és állat közötti kapcsolatokat formáznak meg.

Nagyobb állatokat tudnak megformázni, szobrász asztal és eszközök használatával

Közösen tudnak dolgozni egy római építészeti alkotást modellező művön.

7. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A hetedik osztályban a polaritás jelenik meg a feladatválasztások területén. Egyrészt erőteljesebb hangsúlyt kap a geometria, másrészt a fantázia, a játékosság. A gyermekek egyéni megközelítése, ízlése is hangsúlyt kap azzal, hogy egy adott témához maguk közeledhetnek. Ezekkel segíthetjük azoknak az életkori sajátosságoknak a megélését, ami ebben az időszakban jellemző. A hatodik osztály után a kamaszkor felé haladva a szabályok, a törvények, a határok kérdése még határozottabb formában jelenik meg. Ugyanakkor a személyiség, az egyéni választás, a felfedezés, a kísérletezés is belső igény.

Előzetes tudás

6. osztály agyagozás ismeretei, különös tekintettel a csoportok megformázására, valamint az építészeti alkotásokat modellező művekre

Tantárgyi fejlesztési célok

Az öt platóni test tanulmányát előkészítő, a geometriához kötődő testek formázásával (tetraéder, oktaéder) a szabályosság és szabálytalanság, szimmetria, aszimmetria témáját vezethetjük be a szobrászatba. Ezt a témát vihetik tovább játékos formában egy golyópálya megépítése által. Ez a korábbi évhez hasonlóan két-három gyermek együttműködésével is, nagyobb méretben és kellő bonyolultsággal készülhet. Fontos, hogy működjön, és tapasztalatot szerezzenek a lejtés és a golyó mozgásának összefüggéséről. Az elkészült golyópályákat a csoportok maguk alkotta szabályok szerint egymással is játszva használhatják.

Az állat téma ebben az évben úgy jelenik meg, hogy a gyermek egy maga által választott állatot formázhat meg.

Az emberi alaknál a mozdulat és a gesztus összefüggései válhatnak hangsúlyossá.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A kivetítéshez (projekció), az árnyék tanulmányozásához vagy a geometriához kapcsolódva készíthetünk tömör formákat, pl.: tölcsért, kockát vagy nyolc- és tizenkét oldalú formát. Az utóbbit úgy kaphatjuk, ha gömbből kiindulva a tenyerekkel dolgozunk.

A gömbből vagy más geometriai formából forma-változások folyamatát jeleníthetjük meg. Az alakokkal dolgozva járjuk be a gesztus és a mozgás világát: kezdjük forduló, el- vagy lehajoló, mutató vagy valamiért nyúló alakokkal. Az arckifejezéseket hagyjuk kidolgozatlanul.

Működőképes golyópálya készítése, közreműködve társakkal.

Szabadon választott állat arányos megformázása szobrász asztalon.

Művészettörténeti ismeretekhez kapcsolódóan készíthetnek domborművet másolat alapján, amelyben megjelenik a perspektíva.

Kapcsolódási pontok

Főoktatási epochái, különös tekintettel az irodalom és a történelem, valamint a művészeti szaktárgyak ismereteire.

Kulcsfogalmak / fogalmak

geometriai formák; metamorfózis gyakorlatok; emberi alak, mozgás és gesztus; golyópálya; választott állat megformázása

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek megtanulnak gömbből geometriai formákat (kocka, nyolc- tizenkét oldalú forma) tenyérrel kialakítani.

Gömbből vagy geometriai formából mozgás-átalakításokat végeznek.

Az alakok megformálásában a gesztus érzékeltetését meg tudják formázni.

Használható játékot alkotnak agyagból.

Az állatok testarányait meg tudják ragadni.

Domborműben megjelenítik a perspektivikus teret.

8. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A nyolcadik osztályban három fő témával követjük az életkori változásokat. A geometrikus formák az öt platóni test pontos, tömör formaként való megmintázásában kerülnek új szinten elő.

Ezzel párhuzamosan a minőségek felé tehetünk lépéseket az őselemek feldolgozásával. Ehhez kapcsolódóan elkezdhetjük a temperamentumokat tanulmányozni.

Tanulmányokat készíthetünk a földi szárazságról (melankolikus), tüzes lángokról (kolerikus), vizes selymességről (flegmatikus), és légies elpárolgásról (szangvinikus). A munkák készülhetnek absztrakt és figuratív formában is.

A harmadik fontos téma a színházi munkához kapcsolódhat; az emberi alakok dramatikus gesztusokat és viszonyokat fejezzenek ki.

Az állat téma a domborműben jelenhet meg pl. ló

A használati tárgy is megjelenhet ebben az évben, amelyen keresztül a belső tér-külső fal megalkotását, a két kéz között kialakított formák létrehozását vezetjük be. Pl. nagyobb váza felépítése

Előzetes tudás

A 7. osztály agyagozás óráinak ismeretei, különös tekintettel a geometrikus formákkal, arányokkal és perspektívával kapcsolatos ismeretekre.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az öt platóni test formázásán keresztül az ókori geometrikus (filozófiai) gondolkodás globális szemléletével, az őselemekkel és temperamentumokkal való összefüggéseiben találkozhatnak a gyerekek. Megjelenik a konkrét és az absztrakt formázás, amely egy új gondolkodásmódot, az eddigi tapasztalatok összegzését jelenti. Új módon kezdenek az agyaggal bánni, ahogy üreges formák megalkotása felé tesznek lépéseket a tömör formák alkotása után. A belső és külső térrel való együttes munka bevezetése a felső tagozatban folyó szobrászati munkának. Noha ezek még használati tárgyalakotáshoz kötött feladatok, mégis megélhetővé teszik azokat a lelki és testi változásokat, amelyeket megélnék. Az érzelmek erőteljes kifejezése az emberi alakok formázásában szintén egy új minőséget hoz.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Öt platonikus test

Őselemek, temperamentumok

dombormű lóval,

használati tárgy pl. nagyobb váza felépítése

dramatikus gesztusok tanulmányozása: gyermeket védő felnőtt, táncoló, alvó ember, szerelmesek ölelkezve, és más, egész testben kifejeződő gesztusok, melyeket meg kell jeleníteniük, mielőtt megformáznák őket.

Kapcsolódási pontok

Főoktatás epochái, különös tekintettel a természettudományos tantárgyakra, valamint a művészeti szakórák és az osztály-színdarab

Kulcsfogalmak / fogalmak

szabályos, platóni testek megformázása; a négy őselem ((Föld, víz, tűz, levegő) különböző minőségeinek megjelenítése; használati tárgyak, és belső terek kialakítása; dramatikus gesztusok; dombormű lóval

A fejlesztés várt eredményei

A gyerekek absztrakt és figuratív formák kialakításában megjelenítik tapasztalataikat. Megismerik az emberi dramatikus gesztusokat, először megjelenítik, majd megformázzák azokat. Használati tárgyak alkotásához a két kéz közötti formázással és az üreges formák kialakításához gyakorlati ismereteket és tudást szereznek.

Kézimunka

Bevezetés 1-4. évfolyam

A kézimunka órákon a gyerekek nem csak kézügyességre tesznek szert, hanem megtanulnak különböző szerszámokkal dolgozni, az anyagokkal gazdaságosan bánni. A kézimunka tanítójának arra is módja van, hogy a tanulókat fokozatosan tudatosságra ébressze a színek, formák és funkciók összetartozásáról. A szépségen, színeken, formákon keresztül a kézimunka segít a gyermekeknek a játéktól a munkáig való gondolkodásig eljutni.

Az ősi, egyetemes kézműves technikák (szövés, kötés, hurkolás, fonás, csomózás ...) már az első évfolyamon megjelennek a kézimunka órákon, melyekről a gyermekek ismereteik egy-egy osztályfokon tovább bővülnek. A különböző népek kultúráiból merítünk, miközben tudatosan keressük és mutatjuk meg a diákoknak az egyezéseket és különbségeket saját néphagyományunk gyökereivel.

A kézimunka órák többre hivatottak, mint hogy kizárólag a kéz mozgékonyságát és ügyességét elősegítő eszközökként gondoljunk rájuk. Míg a gyermekek életkoruknak megfelelő feladatokon dolgoznak, a ritmikusan ismétlődő mozdulatok és gyakorlatok által a kezek, elősegítik mind az akarat, mind a logikus gondolkodásra való képesség megerősödését. Mindennapi életünk nyelve még mindig használ fizikai kifejezéseket mentális tevékenységek leírására, pl.: "megragadni valamit", "felvenni a fonalat", "összekuszálni valakinek a gondolatait". A feladatoknak mindig van gyakorlati célja, és úgy kell alakítanunk a tevékenységeket, hogy azok felébreszthessék a gyermekekben a mások munkája iránti szociális érzékenységet. A környezetért érzett egyéni felelősség felé az első lépés az alapanyaganyag tisztelete, valamint az el- és felhasznált tárgyakkal való bánásmód, melyeket - ha tehetjük - saját, természetes környezetünkől, a gyerekekkel együtt gyűjtünk! Minél több alkalmat kell biztosítanunk arra, hogy az órákon, az éppen adott anyagokkal, pl.: fával, növényi rostokkal, fonállal, levelekkel, kéreggel, agyaggal, vízzel, textíliákkal, papírral stb. dolgozhassanak. A sokféle alapanyaggal való ismerkedés során felébresztjük a tanulóknak a tiszteletet a kézzel végzett tevékenységek iránt, mely később egyes szakmák iránti érdeklődésüket felkeltheti.

1. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az év elején fontos, hogy minden órán készüljön egy konkrét munka, amely a következő feladatok megalapozását szolgálja (pl. kötözés, csomózás, fonás, gombolyítás stb.).

Ahhoz, hogy a tanulás belső tapasztalattá váljék, az egész éves tevékenység során fontos a tapintás érzékének állandó fejlesztése különféle anyagminőségek és technikák megismerése nyomán.

Cél, hogy a gyermekek a gyakorlati életben hasznosítható tudás felé induljanak el. Ebben az időszakban a tevékenységek az érzésekre hatnak, az akarat fejlesztése pedig szociális és érzelmi téren válik meghatározóvá fejlődésükben.

A fő téma a kötés, mely fejleszti mindkét kéz mozgékonyágát és a róluk való tudatosságot, másrészt felébreszti és serkenti a gyermekek mentális erőit a betűtanulás során.

Előzetes tudás

Az életkornak megfelelően fejlett test és térérzék, kézkoordináció, irányok ismerete

Tantárgyi fejlesztési célok

- Megismerési és befogadóképesség: közvetlen tapasztalatszerzés, az anyagokkal való érintkezés, az érzékelés érzékenységeinek fokozása,
- Térbeli tájékozódás
- Kreativitás, fantázia működtetése, fejlesztése
- Érzelmi gazdagodás, az empátia, intuíció fejlesztése

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A gyapjú - mint alapvető alapanyag - előkészítése, megtapasztalása különböző módon Gyapjúfonállal ujj-játékok (körmön-fonás)

Kötőtű készítése

A szemek felszedése. Kötés sima szemmel: törpék, labdák, furulyatokok

Egyszerű öltéstechnikákkal uzsonnakendő varrása (pl. formarajzminta előöltéssel)

Kiegészítő munka: selyempapírtépés , papírlampionok, egyszerű

papírsárkány, évszakokhoz, ünnepekhez kapcsolódóan. Rongybabák,

gyapjúbabák és állatok vágás és varrás nélkül kötözéssel, fonás füvekből és puha természetes anyagokból.

Kapcsolódási pontok

Két tűvel való kötés elősegíti és fejleszti a kéz finommotorikus mozgását, melynek az írástanulás során van szerepe.

A kötés alatt megjelennek az irányok, honnan - merre kötünk, ezt fejleszti a téri orientációt.

A számolás gyakorlati funkciót kap, hiszen számoljuk a szemeket, sorokat.

Kulcsfogalmak / fogalmak

- szemfelszedés, sima szemek
- irányok,
- öltés,
- tűbefűzés,
- csomó- és masnikötés,

A fejlesztés várt eredményei

Legyen képes a gyermek a kötés elkezdésekor segítséggel a szemek felszedésére két kötőtűvel.

Biztonsággal tudjon sima szemekkel kötni.

Ismerje és alkalmazza önállóan az egyszerűbb fonási technikákat (sodrás, háromágú fonás).

2. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A horgolás, mint technika a motorikus idegrendszer fejlesztését célozza meg. A 2. osztályban a hangsúly a domináns kéz fejlesztésére helyeződik. Ennek gyakorlati megvalósítása a tanár személyén keresztül történő szituációs tanulás.

A kötésben való jártasságukat a fordított szem elsajátítása fejleszti tovább. A kétféle technika váltakozása kiegyensúlyozó hatású a gyermekekre.

Előzetes tudás

Tudatos koncentráció és irányított figyelem képessége a munka során. Az előző évben megtanult sima kötés technikájának biztonságos alkalmazása. A két kéz egyre differenciáltabb mozgása.

Tantárgyi fejlesztési célok

Megismerőképeség fejlesztése: különböző anyagok élményszerű megtapasztalása, az élmények közös megbeszélése.

Eszköz nélküli és kézi szerszámmal: kötőtűvel, horgolótűvel végzett anyagalakítás.

Készségek, rutinok kialakítása az önálló munkavégzés felé.

Kreativitás fejlesztése.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Kötés: fordított szem

Horgolás lánc és egy-ráhajtásos pálca

Fonási technikák 2-3 szállal

Alapöltésfajták

Kapcsolódási pontok

A horgolás során az egykezes dominanciájának erősítése a folyóírást támogatja.

A két kéz egyre differenciáltabb mozgása a kötés által a logikai képességek fejlődését mozditja elő.

A második éve gyakorolt ritmikus mozdulatok hatnak a gyermek zenei fejlődésére, és hozzájárulnak a memoriterek könnyebb elsajátításához.

Kulcsfogalmak / fogalmak

-láncszem, egy-ráhajtásos pálca

- fordított szem
- sodrás, hármasonfonás, körmön-fonás
- öltésfajták

A fejlesztés várt eredményei

Önállóan tudjon szemeket felszedni két kötőtűre, bővítse a kötésben való jártasságát a fordított szemek kötésének megtanulásával.

Horgolótűvel tudjon láncsort készíteni, illetve ismerje meg az egy-ráhajtásos pálca horgolását.

A kézi varrás alapjainak elsajátítása: tűbefűzés, csomókötés, előöltés, elvarrás.

3. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ez az az időszak, amikor a gyermek fel-felvillanó tudatossággal először különíti el magát a környezetétől. Az elkülönülés és a valahová tartozás igénye egy időben lép fel. A munkák is ezt az érzést tükrözik.

A kötés folytatásaként az eddigi sík után térbeli formák alkotása következik, a szaporítás és fogyasztás technikájával. A sima és fordított szemek váltakozása passzékötésnél, és a fogyasztás nagy figyelmet és pontosságot követel. Ezeket a technikákat kombinálhatjuk is, és egyszerűbb mintákat is beépíthetünk. A fő téma a sapkakötés.

A színek használatában új elem a megjelenő önálló alkotói vágy, amely az egyedi színek komponálásban teljesebbé válhat.

A varrás továbbfejlesztéseként új technika a láncöltés használata egy-egy tárgy formájának kiemelésére vagy használatának visszatükrözésére.

Előzetes tudás

A kötés vagy horgolás már megismert alapmozdulataiban otthonosan érzik magukat (sima és fordított szemek, láncurkolás, egy-ráhajtásos pálca).

A két kéz egyre differenciáltabb mozgása.

Tudatos koncentráció és irányított figyelem a munka során.

Tantárgyi fejlesztési célok

- Megismerési és befogadó képesség: közvetlen tapasztalatszerzés, az anyagokkal való érintkezés, az érzékelés érzékenységének fokozása;
- A kéz intelligenciájának működtetése, a manuális készség fejlesztése
- Érzelmi gazdagodás, empátia, intuíció fejlesztése, önálló ízlés, belső igényesség kialakulása
- Fantázia, kreativitás fejlesztése

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- Kötés: sima, fordított szemek, szaporítás, fogyasztás
- Horgolás: láncurkolás, rövid pálca ismerete, szaporítás, fogyasztás

- Sapka kötés vagy horgolás
- Láncöltés ismerete
- Nemezkép vagy -labda díszítése láncöltéssel

Kapcsolódási pontok

- Új geometriai jelenségek megtapasztalása, a térgeometria tudattalan megismeréséhez vezeti a gyerekeket a gömb, a henger, a kúp, a téglatest síkidomokból való kialakításával.
- A fogyasztás és szaporítás fejleszti számolási képességeiket.

Kulcsfogalmak / fogalmak

- szaporítás
- fogyasztás
- láncöltés

A fejlesztés várt eredményei

A gyerekek megtanulják a kötésben vagy a horgolásban a "szaporítást" és a "fogyasztást". Ezt alkalmazzák a sapkakészítésénél, amely fejleszti akaratukat és figyelmüket.

Hímzett nemezlabda vagy nemezkép elkészítése, amely fejleszti fantáziájukat, kitartásukat.

4. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az egyik fő téma a negyedik osztályos kézimunka órán a keresztszemes hímzés. Ez a hímzés különösen hasznos a gyermek fejlődésének ezen szakaszában. Ebben az életkorban a gyermekek az önállóság és öntudatosság felé tesznek lépéseket. A világban áttekinthető rendet kívánnak, akarattartásuk, feladattartásuk is kitartóvá válik. A keresztszemes hímzés aprólékos, átgondolni való, precíz munkát igényel. A hímzéssel minden mozzanatában jól követhető, állandó koncentrációt igénylő feladatot kapnak. Az önálló tervezés jelentősége megnő, az előkészületekben már nem csupán a műveletek, anyagok, de az eszközök pontos feltérképezése is fontossá válik. Ebben a korban fedezik fel azt, hogy a minta és a funkció hogyan kerülhet harmóniába az elkészítendő használati tárgyon.

Előzetes tudás

- A hímzés alaptechnikáinak ismerete.
- Jártasság hímzés és varrás eszközeinek használatában.
- Koncentráció, figyelem és egyre nagyobb önállóság a munkavégzés során.
- Téri orientációban, irányokban való eligazodás

Tantárgyi fejlesztési célok

- A feladatok önálló megoldásában a rutinok, készségek kialakításán és az egyre önállóan végzett tevékenységeket keresztül a gyerekek eljutnak az önálló megoldásokig.
- A tevékenységek közben a figyelem és az akarat fejlesztése.

- A síkban, térben való tájékozódási képesség erősítése, differenciáló megfigyelés.
- A hímzés ritmikus ismétlődésével segít gyermekeknek a rend megtapasztalásában.
- A szín - forma kapcsolatában annak megtapasztalása, hogy a szín mennyire kiemeli a formát.
- Az egyéni munkákban az önállóság, a közös alkotásban a szociális érzék fejlesztése.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- Keresztszemes hímzés
- szövés kézi-váltós kereten
- vizes technikával síkban és térben nemezelni
- zsinórfonások

Kapcsolódási pontok

- A keresztszemes hímzés során a szimmetria belső át- ill. megélése.
- A tükörszimmetria gyakorlata és különböző hímzéstípusokban váltakozó iránytartások a korábbi formarajzból már ismert formák elmélyítését, és a későbbi tudatos geometriai tanulmányok megalapozását segíti.
- Ősi magyar kézműves tevékenységek (nemezelés, szövés) a magyar mondakörhöz kapcsolódóan.

Kulcsfogalmak / fogalmak

- keresztszem
- nemezelés, gyapjú
- szövőkeret, kézi-váltó, vetőszál, átalvetés, hajó, buba

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek megtanulja a keresztszemes hímzés technikáját, a tűbe cérnát fűzni, a cérna végére csomót kötni; elkezdni és befejezni a hímzést.

Elsajátítja az asztali kézi váltós szövőkeret használatát, a szövés technikáját, és elkészít egy munkadarabot.

A nemezelés technikájával önállóan elkészít egy tarsolyt vagy közösen elkészítenek egy (ősi magyar motívumot ábrázoló) nemezképet.

Bevezetés 5-8. évfolyam

Egy régi mondás szerint "Aki a kezét használja az munkás, aki a kezét és a fejét, az mesterember, aki a kezét, fejét és a szívét is használja, az művész."

A kézimunka órákon mindhárom terület megjelenik. Amikor visszaemlékezünk az elmúlt órán végzett munkára, amikor eltervezzük az aktuális feladatainkat, kiválasztjuk a megfelelő nyersanyagokat, akkor a gondolkodást használjuk. Az érzéseinkre támaszkodunk, amikor a színekkel dolgozunk. Amikor pedig az elképzeléseinket megvalósítjuk a végtagjainkat és az akaratunkat használjuk.

A kézimunka segítségével azt az érzést kell felkeltenünk a gyermekben, hogy a szépség és a hasznosság összetartozik. A gyermekek szemét rá kell irányítani a hasznos és praktikus dolgok szépségére. Így módon is megtanulnak kreatívan nézni, és hasznos tárgyakat készíteni művészi módon a maguk és mások javára.

A gyermekek a saját cselekvőkészségükön keresztül meg tudnak erősödni akaratukban, személyiségükben, kreativitásukban.

5. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Tematikai egység: A gyermekek a tizenkettedik életévük táján jutnak el abba a harmonikus állapotba, amikor nyugalomba kerülnek önmagukkal. Ehhez kapcsolódik a kör mint alapforma, mint az újból megjelenő egység

jelképe, melynek nyomán az 5 tűvel való körkötést vezetjük be. A fej után a kezeken és a lábakon a sor, hogy öltözetet kapjanak. Így ebben az évben zoknit vagy egy- illetve ötujjas kesztyűt kötünk. Az olimpiai játékokhoz kapcsolódva, - az eddig megszerzett varrási ismereteket felhasználva - görög ruhákat készítünk, melyeket a történelmi kornak megfelelő mintákkal díszítünk textildíszítéssel vagy hímzéssel.

Előzetes tudás

Az eddig tanult kötési technikáknak biztos alkalmazása, az akaratilag tevékenység tudatos irányítása: tervezés, színválasztás, a munkafolyamat ütemének tervezése, a méret állandó ellenőrzése, megtartása, a funkció és a forma egysége.

Technikai hibák felismerése, és önálló javítása.

Tantárgyi fejlesztési célok

A kitartás folyamatos erősítése.

bonyolultabb térbeli struktúrák átlátása

A sík-és térbeli formák különbözőségének megtapasztalása
a szimmetria iránti érzék fejlesztése

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Kötés öt tűvel: zoknik, egyujjas és ötujjas kesztyűk

Nemezelés-technikák ruhadarabok készítésére

A tanult öltési technikák alkalmazása a görög ruha készítésekor

Textildíszítési technikák bevezetése

Kapcsolódási pontok

A szemek számolása során a matematikai alapismeretek elmélyítése

A térlátás fejlesztése

A színeken és a formákon keresztül az érzésvilág finomítása

A testformák intenzívebb megtapasztalása biológiai ismereteiket bővíti.

Kulcsfogalmak / fogalmak

- kezdő szemszám
- passzé
- beillesztett saroksapka
- ék - és betoldás
- ujjkötés
- gépöltés
- boszorkányöltés (szegőöltés)
- kontúrfestés
- minta-előrajzolás
- mintafestés

A fejlesztés várt eredményei

Ismerje meg a gyermek az öt tűvel való kötést, tudjon zoknit vagy kesztyűt készíteni

Szemek fogyasztása, szaporítása,

Passzé és sarokkötés, betoldás,

Szimmetrikus mintaelosztás

Sajátítsa el a gépöltés és szegőöltés technikáját .

Tanulja meg a textílfestés alapjait.

6. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Emberi és állati formákból kiindulva háromdimenziós tárgyakat készítenek, saját elképzelés, tervezés és minta szerint.

Saját testük arányainak felfedezése és megtapasztalása.

Megfigyelésen alapuló állatfigurák varrása

Kitöméssel emeljük a síkból a térbe az elkészítendő tárgyakat.

Előzetes tudás

A sokféle öltéstechnika célszerű használata.

A kötési, horgolási ismeretek készségszintű alkalmazása

A tervezési folyamatok önálló kivitelezése

Tantárgyi fejlesztési célok

A megfigyelések által az empátiás képességek fejlesztése,

Állati karakterek , minőségek felismerése

Önálló ízlés, belső igényesség fejlesztése

Arányérzék fejlesztése

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Szabásminta készítése

Pontos előrajzolás és kivágás

Tömés

Kiegészítő munkálatok (horgolás és subatechnika igény szerint)

Díszítővarrások elsajátítása és alkalmazása

Kapcsolódási pontok

Testarányok és méretek megtapasztalásával a környezetükhöz való kapcsolódásuk reális szemléletének erősítése.

Az sokszínű emberi és állati minőség minél többreterű megtapasztalása és a gyakorlatba való átültetése, biológiai ismereteik további bővítése.

A gondolati tartalmak tükrözése a tárgyakban.

A saját és más népek öltözködési kultúrájának megismerése, a földrajz tantárgyhoz kapcsolódva.

Kulcsfogalmak / fogalmak

- előrajzolás
- szabásminta
- elköötözés
- illesztés
- ráhagyás
- behajtás
- szegés
- behúzás
- pontosság
- anyag színe, visszája
- kifordítás
- kitömés
- szegés
- tisztázás

A fejlesztés várt eredményei

Az eddig tanult öltéstechnikák, a horgolás és a kötés tudásának elmélyítése, biztos alkalmazása.

Egy baba teljes öltözékkel, és egy élethű állatfigura kivitelezése.

7. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A testi formákban szerzett folyamatos tapasztalás a ruházkodás terén folytatódik. A diákok önállóan tervezik ruhadarabjaikat, és kézi varrással állítják

össze ezeket. Az alapanyagokról, öltésfajtákról szerzett tudást tovább bővítjük és le is jegyezzük

ezeket az ismereteket. Színt és a funkciót megfelelően kiválasztva otthoni lábbeliket, és egyszerű felsőruházatot készítünk velük.

Előzetes tudás

Önálló tervezés képessége, szabásminta szerkesztésének megértése
matematikai számítások biztonságos alkalmazása, alapvető anyagismeret.
A varrásban való jártasság készségszintű alkalmazása.

Tantárgyi fejlesztési célok

Fantázia, kreativitás fejlesztése,
a pontosság, mint alapvető követelmény erősítése.
A szerkesztési ismeretek erősítsék matematikai képességeiket, és a térben való tájékozódást.
Koncentráció fejlesztése.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Az eddig megismert alapanyagokból szabadon dolgoznak különböző módszerekkel, textíliák, bőr és fonott szálak kombinálásával.
Kézzel egyszerű öltözeteket és kiegészítőket varrnak: ingeket, mellényeket, táskákat, hátizsákokat.
Fő téma a cipővarrás.

Kapcsolódási pontok

A lábbeli kapcsán a különböző kultúrkorszakok áttekintése.
A szabásminta szerkesztési folyamatában kapcsolódunk geometriai ismereteikhez.
A cipő díszítésénél a hagyományos magyar motívumvilág kincseiből meríthetünk, népi kultúránk ismereteit felhasználva.

Kulcsfogalmak / fogalmak

- szabásminta
- cipőfelsőrész és talp
- bélés
- hímző öltések
- gépöltés, pelenkaöltés
- rátétek
- illesztés
- színe-visszája
- magyar tájegységek és egyéb kultúrák motívumai

A fejlesztés várt eredményei

Ismerje meg a gyermek saját testének arányait, és ennek alapján tudjon magának szabásmintát készíteni cipőjéhez, papucsához vagy egyéb egyszerűbb ruhadarabjához.
A szabást és összeállítást tanára segítségével, míg a varrást önállóan kivitelezi.

8. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ezen az osztályfokon a mechanikus szerkezetek működésének megértése kapcsán közel kerülnek az ok és okozati összefüggésekhez.

Ekkor ismerkednek meg a lábbal hajtható, és elektronikus varrógép használatával, szerkezetével és

ehhez kapcsolódóan funkciójával. Használatuk remek lehetőséget nyújt a láb-ritmus (akarat), a

kézügyesség (érzés) és a figyelem (gondolkodás) összehangolására. A textíliákról szerzett tudást elmélyítjük és rendezett jegyzeteket is készítünk (munkafüzetben, munka-naplóban).

Hangsúlyt fektetünk az eltérő anyagok minőségeire és a kiválasztásukra, ezen keresztül is fejlődik a diákok differenciálási képessége. Az anyagok kezelési

útmutatóinak megismerése szintén fontos mozzanat, (pl.: a mosás, vasalás, vegytisztítás), csakúgy, mint a természetes valamint a szintetikus anyagok közti különbségek.

Megtapasztaltathatjuk a színek minőségét, jelentését. Beszélgethetünk az otthoni és ünnepi öltözködésről, a különböző korok ruháiról, népviseletekről illetve általában a divat fogalmáról. A színpadi kosztümök speciális jellegzetességeit is megvitathatjuk, tervezhetünk közösen jelmezeket. Készítsenek szabásmintát, saját ruhadarabot.

Előzetes tudás

Fércöltés ismerete, szabásminta készítés, testarányok átlátása.

Önálló munkában való jártasság.

A folyamat átlátása és logikus végigvitele, hatékony időbeosztás képessége .

A funkció és a forma reális megítélése, elképzelésének pontos gyakorlati megvalósítása.

Tantárgyi fejlesztési célok

Kreativitás és a fantázia fejlesztése mellett a realitásérzék működtetése.

Önismereti tapasztalatok elmélyítése a saját méretre készült ruhadarab kapcsán.

A folyamatos, önállóan vezetett tevékenység során akaratuk erősítése.

A gyakorlati munka diktálta sorrend fejleszti a logikus gondolkodást.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Varrógép használata egyenes öltésekhez, és tisztázásnál cikk-cakk varráshoz.

Egyéni szabásminta készítése.

Szabás és összeállítás önálló kivitelezése.

Díszítések egyéni kialakítása.

Színek és színárnyalatok áttekintése, ismerete.

Kapcsolódási pontok

A mechanikus varrógép működésének ismerete kapcsolódik a fizika tantárgyhoz.

A megvarrt jelmezeket a drámaórákon használják .

A testarányok megtapasztalása a biológia órák ehhez kapcsolódó ismereteit egészíti ki.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Alsó szál

felső szál

orsó

szálfeszítő

öltéshossz

cérnabefűzés

varrógéptalp

cikk-cakk öltés

egyenes öltés

természetes, szintetikus anyagok

fércöltés

szabás

igazítás

A fejlesztés várt eredményei

ismerjék meg a gyerekek a mechanikus és az elektromos varrógép használatát, és ennek segítségével varrjanak össze egy egyszerű ruhadarabot, melyet önállóan terveznek meg, és készítenek róla önálló szabásmintát.

Varrógépen tudjon egyenes varrással dolgozni, illetve cikk-cakk öltéssel tisztázni.

Kézművesség / famunkák

Bevezetés

Az 5-8. osztályban a kézműves órák szinte kizárólagos alapanyaga a fa.

A Waldorf-iskola művészi igénnyel oktatja a kézművesség alapelemeit. A kézműves foglalkozások célja nem az, hogy kis kézműveseket vagy képzőművészeket neveljünk, hiszen a Waldorf-iskola nem szakiskola, sokkal inkább arra fektetjük a hangsúlyt, hogy az emberi képességek sokoldalúságát ápoljuk, elrendezzük.

Fontos, ha a gyerek a műhelyben létrehoz valamit, akkor ne egy hűvös, tárgyas elképzelés vezesse, hogy valahol, valamikor külsőleg látott már ilyesmit; a világot megismerni, benne helyt állni, a fej egyedül nem képes. Alkotása szoros kapcsolatban legyen a személyiségével: a benne elevenen élő alkotó erők alakítsák a munkadarab formáját, ne egy előrajzolt vonalat kövessen. Ezáltal tudja a gyerek kifejezni magát a formálásban, a formaadásban. Ezért is van, hogy fiúk és lányok többnyire ugyanazzal a feladattal birkóznak meg, hiszen a hangsúly nem elsősorban a fizikai munkán, hanem a szépségen, az alkotáson és az egyéni kidolgozáson van.

Különösen a városi gyerek számára fontos, hogy valódi élményhez jusson, ne csak elképzelései, elméleti ismeretei legyenek a nyersanyagokról, amelyekkel dolgozik. Ezért

törekedni kell arra, hogy a fa megmunkálását ott kezdjük, ahol a faanyag még rönkös, kérges állapotban van: hasítással, méretre fűrészeléssel, majd baltával való előfaragással. A hasított nyersanyagfa – szemben a deszkára fűrészelttel – sokkal plasztikusabb, eredetibb, magán viseli még a fa természetes növekedésének változatosságát, sokféleségét, fantáziát életre keltő formáit. Ezért olyan sokoldalú alakíthatósága, és egyedibb a belőle kihozott forma.

5. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ebben az évben többnyire faragókéssel dolgoznak, főleg puha fákön (hárs, nyárfa, fűzfa, fenyő). Ez jó alkalmat ad arra, hogy a munkadarabbal folytonos fizikai kontaktusban legyenek, mivel a forma a kezükben alakul ki. Fontos fejlesztési cél a famegmunkálási technikák alapjainak megismerése, ami magabiztosabbá teszi őket a hétköznapi életben végzett munkák során is. Fontos élmény a szerszámhasználat gyakorlata során kialakuló érzés: felnőttem ehhez a munkához, ezt már önállóan el tudom végezni.

Előzetes tudás

Alsó tagozatban a gyermekek főleg osztálytanítójuk vezetésével kerülnek közel a kézműveskedéshez. Természetben talált gallyakkal, faágakkal és termésekkel dolgoznak. Kevés és egyszerű megmunkálást igénylő, szinte már „kész” fákat gyűjtenek, amit csak fűrészelni, kézi fúróval fúrni, csiszolni, a tanár segítségével hasítani kell.

Ezeket felhasználva egyszerű, kreatív játékokat, bababútorokat, törpeházikókat készíthetünk, vagy díszíthetjük az évszakasztalt. Olyan eszközöket is készíthetnek, amelyeket tanóráikon használnak, mint például írás epochán a lúdtoll, vagy kézimunkaórán a kötőtű. Munkájuk során alapvető szerszámokkal találkoznak, mint a fűrész, kalapács, reszelő vagy faragókés.

Tantárgyi fejlesztési célok

Fontos, hogy legyenek olyan első munkák, amikor minden tanuló ugyanazt a témát csinálja (pl. pörgettyű), és a tanár pontról pontra bemutatja az egymást követő lépéseket. A gyerekek elkezdik megélni egy készülő famunka optimális sorrendjét. Törekedni kell arra, hogy a megkezdett feladatok megfelelő minőségben be legyenek fejezve.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Készíthetünk egyszerű eszközöket: pörgettyű, röppentyű, kötélletra, zúgattyú, szélharang, ejtőernyős, képeslaptartó, serpenyőlapát, tutaj, diszkosz, gerely.

Használhatunk (formájában kifejező) kérget és gallyakat különböző varázslatos alakzatok, állatok, törpék, juh és pásztor készítésére, vagy kéregcsónak építésre.

Körhinta, karácsonyfa egy darabjából dióhéj ülésekkel.

Habverő– szintén a karácsonyfa egy darabjából.

Elkezdhetjük a különböző fák és faanyagok tanulmányozását, vizsgálatát.

Kapcsolódási pontok

A kisállatfaragások az állatmegfigyelésekhez, illetve az állattan-epochához kapcsolódnak.

Fajáték a kézimunka órán készített nemez golyóhoz.

A görög epochához kapcsolódó eszközök: diszkosz, gerely.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Faragókés

Fajátékok.

Fantázia.

Szálirány.

Akarati nevelés.

Biztonságos szerszámhasználat.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek a megismert fagegmunkálási technikák alkalmazásában (pl.: kézzel faragás, fűrészelés, hasítás, reszelés, csiszolás, baltázás) jártasságot szereznek és ezek felhasználásával tárgyakat faragnak.

Fajátékokat, egyszerű eszközöket tudnak készíteni.

A gyerekek vigyáznak a szerszámokra és a műhely rendjére.

6. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Többször ekkor használnak először vésőt, fabunkót, s ezzel alapvetően megváltozik a kézműves tartás. Megjelenik a satupad, s ezzel az egész munkafolyamat objektívabbá válik.

Ebben az évben kiemelt feladat a fakanál faragása - akár keményebb fából -, melynek egyedi alakját, a kanálfej és a nyél formáját a gyerekek maguk találják meg. A feladat során tapasztalatot szereznek a faragóvéső használatáról. Megtanulnak egyenes, majd szépen görbülő felületeket kialakítani, míg eljutnak a teljesen térbeli formához.

Hasznos tapasztalat, ha egy tárgyat többször is elkészít a gyermek, mindenesetre különböző céllal – egyet magának, egyet az iskolai vásár, bazár számára.

Előzetes tudás

Gyakorlatuk van a faragókés használatában, amellyel egyszerű fajátékokat tudnak készíteni.

Ismerik az egyéb alapvető szerszámokat, például a fűrész, ráspolyt, baltát.

Megélték egy-egy famunka elkészítésének optimális sorrendjét.

Ismerik a műhely rendjét, viselkedési és balesetvédelmi szabályait.

Tantárgyi fejlesztési célok

A munkadaraboknál fokozott hangsúlyt kap a szép, és igényes kidolgozottság mellett a használhatóság. A faragott tárgy a funkciójának megfelelő fafajtából készüljön el.

A fahasábok fokozatosan nagyobbak lehetnek, s megjelenhetnek keményebb fajták is, de arra figyelniük kell, hogy nem minden gyermek keze elég erős még a legkeményebb fák megmunkálásához. Ezen a téren is fokozott egyéni figyelemben kell részesíteni őket.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Konyhai fakanál (esetleg merőkanál bográcsba, szaunába).

Egyéb konyhai eszközök (lisztes kanál, kenőkes, favilla, salátaszedő kanál).

Tojás forma vésővel. Jó gyakorlat a térformákra, mert a tojás alakja se nem szabályos gömb, se nem szabályos ovális.

Műhelyben használatos eszközök, pl. fabunkó.

Egyszerű játékok.

Állatformák faragókéssel.

Levélbontó kés.

Monochord.

Kapcsolódási pontok

A famunkák visszautalnak az iskoláskor legelső óráira, amikor a gyermekek egyenes és görbe vonalakat rajzoltak. Mindkét forma ott van a készített tárgyak háttérében, mint egyenes és görbülő felületek.

Más órákon használatos eszközök készítése (íróka a római epochához).

Hangtan epochához monochord készítése.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Faragóvéső, fabunkó.

Satupad, rögzítés.

Egyenletesen vékony falvastagság a fakanálnál.

Szálirány.

Akarati nevelés.

Ok-okozati összefüggések.

Egyedi formák.

Egyszerűbb használati eszközök.

A fejlesztés várt eredményei

Megismerik az egyenes és görbe (homorú, domború) formák kimunkálás módjának különbségeit.

A gyerekek kezdik megélni egy famunka optimális sorrendjét, amit elejétől a végéig ők maguk végeznek.

Megtapasztalják a felhasznált fafajták tulajdonságait és különbségeit.

A szerszámokat biztonságosan használják és ismerik a faanyagok megfelelő megmunkálási módját. (Például a helyes vágásmód, a szálirány megtalálása.)

Szociális gesztus gyakorlása, amennyiben a gyerekek nem csak maguknak készítenek tárgyakat.

7. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Egy faragott tál elkészítése kellő kihívás ebben az életkorban, a domború és homorú formák váltakozása megfelelően nehéz a diákok számára. De nem csak ezt a formát jó gyakorolni, hiszen az összefüggések, mechanizmusok legalább annyira érdeklik őket, mint a szépség. Ha ebben a korban mozgatható játékokat készítenek a gyerekek, minden figyelmük, teljes érdeklődésük és értelmük afelé fordulhat, hogy mintegy saját testükön kívül találjanak ki, fedezzenek fel mechanikus mozdulatokat.

Előzetes tudás

A gyerekek már gyakorolták a domború és homorú formák kialakítását, ügyelve az egyenletes anyagvastagságra (fakanál).

Tapasztalatuk van a faragóvéső használatában.

Gyakorlatuk van a fa helyes szálirány szerinti megmunkálásában.

Nagyobb rálátásuk van a faanyagok sokféleségére.

Tantárgyi fejlesztési célok

A játékkészítésnél tisztában kell lenni a jellemző mozgással, valamint meg kell érteni annak mechanikai oldalát is, melyet aztán ügyességgel kivitelezhetünk. Ez egészen egyszerű dolgokkal is kezdődhet, pl. mérleghinta készítésével. A 7. osztályban az ehhez hasonló hatásokat tökéletesíthetjük, többek közt a gyermekek képzelőerejének szabadon engedésével. A játékok sokkal tetszetősebbnek tűnnek, ha szépen be is festik őket.

A 6.osztály végéig az elkészített tárgyak felülete jórészt egyre finomabb csiszolópapírral vált véglegessé, a konyhai eszközök esetében ráadásul makulátlanná. Ettől a kortól azonban nagyobb figyelmet, jelenlétet szentel a diák az utolsó felületnek, ha az is a vésővel, vagy a késsel átdolgozott. Ez az ún. „pikkelyezés” jóval izgalmasabb, előbb felületet eredményezhet, s mivel a szálak növekedési irányát is folyamatosan figyelembe kell venni, az alkotó figyelme is aktív marad.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Különböző méretű, formájú fatálapok, akár osztott belső terekkel.

Kisebb-nagyobb hajók vájása kettéhasított rönkfából.

Ivócsanak, bögre.

Sótartó.

Szappantartó.

Kis ház ablakokkal, rászerezett, működő ajtókkal, vájt belső térrel. Az osztály belefoghathat egy nagyobb lélegzetű munkába is az óvoda vagy esetleg az iskolai bazár számára, pl.

készíthetnek egy gazdaságot állatokkal, istállókkal vagy egy falut házakkal, tornyokkal és kúttal.

Mozgatható játékok (pl. kopácsoló harkály, kerekeken húzható totyogó kacsa, ugráló nyuszi, mérleghintázó medve stb.).

Diótörők.

Kapcsolódási pontok

A mozgatható játékok a fizika epocha mechanika részéhez kapcsolódnak.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Növekedés, elnehezedés.

Fatál, belső tér.

Mozgatható játék, mechanikus mozdulatok.

Pikkelyezés.

Szállirány.

Akarati nevelés.

Ok-okozati összefüggések.

A fejlesztés várt eredményei

Megszerzett ismereteiket felhasználva tálakat, használati tárgyakat készítenek.

Megtanulják a külső és belső formákat megfelelő módon kidolgozni.

A gyermekek a fizikából szerzett mechanikai ismereteiket a használati tárgyak, és játékok készítésében alkalmazni tudják.

Mozgatható játékokat készítenek ügyelve a mozgás valódiságának kimunkálására.

Biztonsággal képesek használni a szerszámokat.

8. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A gyerekek egyre inkább különböznek erőben, ügyességben, szorgalomban. A tanár feladata felmérni, hol kell több segítséget nyújtania, vagy jobban motiválnia, újabb feladatot kitalálnia, vagy a diákok ötleteinek nagyobb teret engednie. Az év egy szakaszában előtérbe kerülhetnek a szabad munkák, többek között az éves munka művészeti része is szokott fából készülni. A diákoknak egyre időszerűbb lesz a „választani tudás”, amelyben a vonzódás vagy az elutasítás egy bizonyos munkaötlet iránt már az önismeret kezdeménye lehet.

Ebben az évben több szempontból is közösségként kell helyt állniuk. Egy közös műhelymunka, amikor minden diák képességeihez mérten kiveszi a részét egy nagyszabású faragásból, mélyítheti, árnyalhatja ezt az érzést.

Előzetes tudás

A domború és a homorú formákat már nagyobb felületen, és keményebb fafajtából tudják kialakítani.

Több darabból álló, mozgatható játékokat tudnak készíteni, a mozgás valóságának megjelenítésével.

Magabiztosan használják a szerszámokat.

Tantárgyi fejlesztési célok

Ebben az évben a famunkák vezetettsége más jelleget ölthet. Nagyobb lélegzetű feladatoknál - főleg, ha nem mindenki ugyanazt csinálja - nem kerülhet minden egyes lépés bemutatásra. Például egy csavarodó formánál a diák faanyag felé forduló figyelmén múlik a faragás helyes irányának megtalálása. A famunkák terén szerzett tapasztalatuk és magabiztos szerszámhasználatuk nagyobb pontosságot és önállóbb munkát igénylő feladatokkal fokozódik. Jó témák erre a mechanikus áttételekkel készített mozgatható játékok és a csapolással összeállított ülőke. Az év egy szakaszában előtérbe kerülhetnek a szabadon választott munkák, amelyben nagy hangsúlyt kap az önálló feladatmegoldás. Egy jó témaválasztáshoz szükséges, hogy a diák tisztában legyen a képességeivel. Ehhez megfelelő önismeretre és ítélőképességre van szüksége.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Gyertyatartó (csavarodó formájú, a fa növekedési irányainak önállóbb felismerésére).

Bonyolultabb mozgatható játékok (fogaskerék, szíjhajtás).

Szabadon választott önálló munkák (pl. fedeles dobozka).

Kisebb fadomborművek (pl. névtábla, házszám).

Csoportos munkák a folyosók, osztálytermek számára, a közösségi terek díszítésére farönkből ülőke, osztálytermek fölé „névtábla”, több pallóból összeállított nagyméretű dombormű faragása, mérlegkhinta, gördeszka rámpák készítése).

Az asztalos munka előkészítése (pl. ülőke, pontosan beékelte lábakkal).

Madarak fészkelő dobozainak vagy etetőtálcáinak készítése.

Hangszerek (xilofon, líra).

Sportszerek (baseball-ütő, íj).

Kapcsolódási pontok

A mozgatható játékok a fizika epocha mechanika részéhez kapcsolódnak.

Díszletek és kellékek a színdarabhoz.

Hangszerek a zene órákhoz.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Önismeret, saját témaválasztás.

Közös faragás.

Figyelem.

Pontos munka.

Szálirány.

Akarati nevelés.

Ok-okozati összefüggések.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek megtanulják egy fatárgy, famunka elkészítésének legoptimálisabb lépéseit és képesek azok önálló és pontos megtervezésére, kivitelezésére.

A munkatervet a gyakorlati munkába következetesen át tudják ültetni.

A munkák elkészítése során nagy hangsúlyt fektetnek a pontos tervezésre, és kivitelezésre.

Társaikkal együtt tudnak dolgozni egy nagyobb lélegzetű, közös alkotáson.

Szabadon választott munkát önállóan megtervezve elkészíteneik.

Biztonságosan és szakszerűen használják a szerszámokat, a műhelyt rendben tartják.

Euritmia

Bevezetés 1-4. évfolyam

Az euritmia egy látható nyelv, mimika nélkül. Lelkesült mozgásokkal ragadja meg a testet, és összeköti a lelki-szellemivel. Ellentétében a testneveléssel, melynek más funkciója van a test megértésében és erősítésében, az euritmiának a lelki részvétel a célja, amely mozgással fejeződik ki. Az euritmia arra törekszik, hogy egy-egy mozdulatban a test, a lélek és a szellem egyformán részt vegyen, és átélje az individuumot, a világ és az ember egységét. Célja, hogy az akarat, érzés, gondolat egymást átjárva, a gyermekben harmonikus egységet tudjon létrehozni. Az euritmia mozgásalapját objektív törvényszerűségek alkotják. Az anyanyelv elemei, nyelvtan, retorika is kifejeződésre kerülnek.

Az euritmia feladata, hogy gondoza a nyelv képekben való látásának képességét, és így könnyebben vezesse át a gyermeket egy-egy tárgyról alkotott képek sorozatán át az élő fogalmak megértéséig. Láthatóvá teszi a beszédet úgy, hogy a beszédképzés összetett mozgásait kibontja, és azt az egész test mozgásává nagyítja.

Az emberi test zenei törvények és viszonyok szerint épül fel.(pl. csontváz, testarányok, stb.) Ezeknek a zenei alkotóelemeknek mozgásait látható élménnyé teszi a zenei euritmia.

A csoportos munkákban az egyéni mozgásra való figyelem mindig kötődik a többiek mozgásába való szociális beleérzéssel. Az euritmia tantárgy fontos segédeszköze a nevelésnek, művészi értéke mellett fontos pedagógiai-didaktikai értéke van:

- harmonizálja a testi lelki szellemet a gyermekben;
- a beszéd és zenei euritmia tanulása folyamán mély, élő kapcsolatba kerül a gyermek a költészettel, a zenével;
- a művészi munka folyamán bővülnek a kifejezési eszközeik, szépség és harmónia hatja át a mozdulataikat;
- a különböző geometriai formák tanulása közben téri tájékozódásuk folyamatosan fejlődik;
- a közös, csoportos munkákban az egymásra való figyelmük, szociális érzékük is fejlődik.

Az euritmiatanítás 1-12. osztályig szorosan egymásra épül. Az euritmiatanár szorosan együttműködik az osztálytanítóval és az órák anyagával kapcsolódik a főoktatáshoz.

1. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A tanítást a mesehangulat hatja át. A mesék képeivel belső átélésből jelennek meg a térbeli formák. A mozdulatok teljesen az utánzásra épülnek, a zene csak kíséri a mozgást, hangulati aláfestést biztosít. Minél több térbeli formát sajátítanak el és gyakorolnak a gyerekek.

Előzetes tudás

Alapvető az iskolaérettséggel járó biztonságos mozgás és egyensúlyérzék.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az utánzás készségének fenntartása, amely elősegíti a tanulási képességeket.

Az alapvető térirányok megkülönböztetése, a térben való tájékozódást segítő gyakorlatok megismerése, gyakorlása.

A különböző lépés-, szökkenésfajták elsajátítása.

A gyermek érzelmi biztonságának megalapozása, szociális érzékenységének megerősítése.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Egyenes és íves mozgások gyakorlása (kör, spirál, lemniszkáta) nagy térformákba

Magán- és mássalhangzók utánzása (keves, nagy hangzók)

Lépés, szökkenés, dobogás, galoppugrás (fogváltós ugrás)

Finommozgások fejlesztése, ügyességi gyakorlatok

Térirányok (jobb, bal, fent, lent, elől, hátul)

Pentaton dallamok, kvinthangköz mozdulata,

Kapcsolódási pontok

A mozgás a gyermek megismerő tevékenységének az alapja, ezért szorosan kapcsolódik a tanításhoz. Az epochák témája meghatározza az euritmia órák tematikáját, így kapcsolódik a formarajzhoz, írás, olvasás tanításhoz. A zenei hallás fejlesztése a zene élményszerű átélésével történik.

Kulcsfogalmak / fogalmak

nagy térformák, térben való tájékozódás, testséma, koordináció, koncentráció, lateralizáció, finommotorika, légzés, ritmus, játékoság, mesehangulat, zeneiség

A fejlesztés várt eredményei

A különböző mesék utánzásán alapuló mozgások által, mélyebb kapcsolat jön létre a nyelvi és zenei elemekkel, a nyelv és a zene kifejező erejével. Ez segít megalapozni a gyermek érzelmi biztonságát, elősegíti tanulási képességeit.

Az egész osztállyal tud különböző térformákban együtt mozdulni.

Megtanulja a főbb térirányokat megkülönböztetni, a különböző lépés és szökkenésfajtákat örömmel és biztonsággal váltogatni.

Fejlődik az utánzókéessége.

A sok mozgás javítja az izomtónus-szabályozást, élénkíti az anyagcsere folyamatokat.

2. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az euritmia szorosan kapcsolódik az epochákhoz, követve azok témáját. Ez határozza meg a tematikai egységét, hangulatát is. Ezáltal segítjük az elmélyülést és ráhangolódást egy bizonyos témakörben. Így biztosabb tudást kap a gyermek, ami segíti érzelmi biztonságát is.

Előzetes tudás

Az első osztályban tanult térformákban és térirányokban való biztos tájékozódás. Különböző lépések és szökkenések biztos tudása, a magán- és mássalhangzók pontos utánzása.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az utánzás készségének folyamatos fenntartása. Az alapvető térirányok biztos tudásának elmélyítése, különböző pedagógiai formák megismerése, gyakorlása. A lépés és szökkenés fajták kibővítése és gyakorlása. A gyermek érzelmi biztonságának és szociális érzékenységének megerősítése.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Még mindig az utánzás a mozdulatok alapja, de kisebb egyéni feladatok is megjelennek.

A térformák fajtái kibővülnek, megjelennek a különböző pedagógiai gyakorlatok: "én és te" és "mi", "keressük egymást" (wir suchen uns)

Hullámok, szögek lejárása a kör vonalán

Két körben való csoportos munka

Egyensúlyteremtő gyakorlatok: csukódás-kinyílás, légzés a térben

Alapritmusok bevezetése: jambus/ trocheus/ anapesztus (kizárólag utánzással)

$\frac{3}{4}$ -es ütem; rövid, hosszú hang a zenében; dallamív

Kapcsolódási pontok

Az óra tematikája kapcsolódik a főoktatás anyagához. A szentek történeteinek és az állatmeséken keresztül gyakorolhatók a lépésformák, a különböző karakterek. A zenéhez való kapcsolódás is egyre konkrétabb lesz (ütem gyakorlatok), de ez még mindig játékosan, meseszerűen jelenik meg az órán.

A ritmusok gyakorlásával segít a harmonikus mozgás és beszédritmus kialakításában, így az írás, olvasás órákhoz kapcsolódik.

Kulcsfogalmak / fogalmak

nagy térformák, térben való tájékozódás, testséma, koordináció, koncentráció, finommotorika, szem - kéz koordináció, légzés, ritmus, játékoság, mesehangulat, zeneiség

$\frac{3}{4}$ es ütem, jambus/ trocheus/ anapesztus

A fejlesztés várt eredményei

A mesehangulatban a mozgások egyre karakteresebbekké válnak a különböző szentek, állatok megjelenítésével. Ez segíti a világra való ráébredés folyamatában, annak harmonikus lefolyásában.

A gyermekek egyre bonyolultabb térformák lejárásának és átlátásának képességét kezdik megszerezni. Folyamatosan fejlődik a térbeli tájékozódásuk. Javul a mozgáskoordinációjuk.

Az anyanyelvi érzékük fejlődik.

A zene alapelemeit (ritmus, taktus, hosszú és rövid hangok) átéli és megkülönbözteti.

A szociális érzékeik, az erre irányuló fejlesztő gyakorlatok ("én és te", "keressük egymást") által finomodnak.

3. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A gyermek lelki fejlődéséből kiindulva alkotjuk meg az euritmia formáit és mozgásait. A főoktatáshoz kapcsolódva ritmikus mozgásokat, verseket, térbeli formákat gyakorolnak a gyerekek. Egyre önállóbban kell orientálódniuk a térben, el kezdenek megismerkedni a magánhangzókkal.

Előzetes tudás

A második osztályban tanultak már képesség szintjén vannak jelen.

Tantárgyi fejlesztési célok

Különböző pedagógiai formák gyakorlása, kibővítése segíti szociális érzékük biztonságát. A testséma gyakorlatok folyamatos jelenléte segíti saját testének megismerését, ami a koordinációját erősíti. A beszéd hangzóinak megismerése és gyakorlása segíti a belső beszéd rendezését, egyre jobban alakítja a beszédfigyelmet. A figyelem tartóssága is növekszik ezáltal.

A gyakorlatsorok, ritmusok, történetek megjelenítése serkenti az észlelési folyamatokat.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A négy elem - föld, víz, levegő, tűz - megjelenítése

Magánhangzók bevezetése, gyakorlása

Mértani formák (háromszög, négyszög) játékos megjelenítése a térben,

Lemniszkáta

Szociális gyakorlatok, mint kérdés-felelet, keressük egymást..., én és te,

Ügyességi és koncentrációs gyakorlatok

Nyílás csukódás testben, térben

Könnyebb formagyakorlatok vezetése

Kis és nagy terc átélése, kánon

Kapcsolódási pontok

A különböző mesterségeket is a mozgáson keresztül mélyítjük el és a teremtéstörténet mélyebb átéléséhez is nagy segítséget nyújt ebben az évben az euritmia. A zene órákat segítjük a kánon gyakorlásával. A zenei hallás is finomodik a hangközök felismerésével. Az anyanyelv órákhoz kapcsolódik az euritmia a főnevek játékos mozgásos megkülönböztetésével.

Kulcsfogalmak / fogalmak

geometriai térformák, térben való tájékozódás, testséma, koordináció, koncentráció, lateralizáció, légzés, ritmus, játékoság, mesehangulat, magánhangzók, zeneiség, szocializáció kánon, kis és nagyterc

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek fokozódó környezettől való elválásában a szellemi-lelki biztonságát növeli, azaz segíti a világra való újfajta ránézésre és a világban való új fajta részvételre.

Kezdi megtanulni az euritmia mozdulatai közül a magánhangzókat.

Átéli a kis és nagy tercet a zenében.

Geometriai formákat tanul meg a térben lejárni.

A különböző szociális gyakorlatok továbbra is folyamatosan ápolják és fejlesztik a társas kapcsolatokban való kiegyensúlyozott részvételét.

4. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A gyermekkor középső szakaszának átlépésekor a fantázia és a képzelet új erőit, valamint a moralitást kell a gyermekben kifejleszteni és ápolni. Jobban tagolódik az egységes beszédélmény a nyelvi elemek által. Az euritmia segítségével a gyermek a nyelvtani elemeket nemcsak értelmi erőivel érti meg, hanem érzelmi és akaratú erőivel is. A középpontra irányuló kör a mozgás során mindig feloszlik, a térbeli formák frontálisan, előre irányulva valósulnak meg. Ügyességi gyakorlatok kísérik az önállóság felé tartó fejlődést.

Előzetes tudás

A tanulók már jól kiigazodnak a térben, alapvető térirányok megkülönböztetése nem okoz gondot. Tudják hosszabb ideig tartani a figyelmüket, önállóan is több gyakorlatból álló feladatot el tudnak végezni.

Egyszerűbb dallamíveket követni tudnak mozgással, felismerik a kis és nagy tercet.

Tantárgyi fejlesztési célok

Másfajta térlátást igényel a frontális forma. Megváltozik a nézőpont, nehezebbé válnak a már megszokott térformák, ez a váltás segíti a gyermek gondolkodási erőinek fejlődését. A magánhangzók és térformák ismerete és tudása képessé teszi őket az egyre önállóbb

munkára. Konkretizálódnak a zenei elemek a hangok megtanulásával, tudatosan élik meg a zenei élményt.

A zenében ill. versekben rejlő összefüggések felismerése fő célként vonul végig az évben.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Mássalhangzók bevezetése, az ábécé gyakorlása

Tükörképek formái, gyorsasági és ügyességi gyakorlatok

Lemniszkáta keresztezéssel

Koncentrációs gyakorlatok

Alliterációk

Zenei hangok, C-dúr skála

Alsó, felső szólam, egész, fél, negyed, nyolcad hangok megkülönböztetése, csoportos megjelenítése

Polonéz forma

Pedagógiai gyakorlat ("wir wollen suchen")

Kapcsolódási pontok

Az anyanyelv és irodalom órák anyagához szorosan kapcsolódhat az euritmia az alliteráció gyakorlásával. A zene órákat jól kiegészíti a zenei C dúr skála megtanulása, a negyed, nyolcad, stb. hangok gyakorlása. A zenei törvényszerűségek megismerése segíti a matematika oktatást.

Kulcsfogalmak / fogalmak

geometriai térformák, térben való tájékozódás, koordináció, koncentráció, légzés, ritmus, zeneiség, magánhangzók, szocializáció, frontális, mássalhangzók

A fejlesztés várt eredményei

A világban való éberebb, egyre inkább határozott formát igénylő és kereső, tagoltabb részvételnek alapvető feltétele és előkészítője a nyelv mássalhangzóinak mozgásban való tudatos átélése és a nyelvi elemek térformái.

A zenei euritmia elemeinek kigyakorlásával differenciálódik a tanulók mozgása.

A gyermekek megtanulnak frontálisan mozogni a térben.

A speciális, szociális érzék fejlesztését elősegítő gyakorlatok elsősorban a lelki-akarati és a morális készségeket nevelik.

Bevezetés 5-8. évfolyam

Negyedik osztályig az euritmia tanulásában az utánzásé a főszerep, természetesen ennek intenzitása fokozatosan csökken. Felső tagozatban már az önálló, individuálisan vezetett munka veszi át a fő szerepet. E két pólus között állnak a középtagozatos évek, ahol igazán át lehet élni azt, hogy az euritmia lélekkel teli, testi kifejezési formát kereső belső mozdulat. Ezekben az években a gyerekek egyre erőteljesebben tudják érzékelni, hogy mennyire urai a

saját mozgásuknak, érzelmi kifejezési lehetőségeiket is egyre jobban megismerik. Szépség, ügyesség, teljesség érezhető mind a zene, mind a beszédeuritmiaiban.

A kamaszkor beköszöntével ugyan nehéz lesz ismét önmaguk mozgás által való kifejezése, de a zene és költészet erejével, újfajta mozgássorok, mint a tartásjavító gyakorlatok bevezetésével az euritmia segíti a tanulók egészséges fejlődését.

Középtagozaton a tanulók már heti két euritmia órán vesznek részt. Ez nagyban segíti őket abban, hogy a tanult feladatokat gyakorolhassák és a gyakorlás adta biztos fejlődést átéljék.

5. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A nyelvtani elemek elmélyítése mellett különös hangsúlyt kap a hang- és szómozdulat megalkotása. A nyelv szépségének, ritmusának és formájának átélése és megértése fontos célkitűzés. Az idegen nyelvek beszédminőségének, hangzásának átélése új elemként jelenik meg a tanításban. A saját test geometriáján túl a térben elképzelt geometriai formák transzformációja vezérfonalként húzódik végig az évben.

Előzetes tudás

Az alsó tagozatban tanult, átélt mozgásformák biztos ismerete.

Tantárgyi fejlesztési célok

A történelemmel összefüggésben a régi kultúrkorszakok hangulatának megismerése. Ősi templomi táncok elemeinek a megismerése. Az ötágú csillag, mint az emberi alak geometriájának megismerése, gyakorlása, tükrözése, térben való elhelyezése.

Biztonsággal tudják az ábécé hangzóinak mozdulatait, pontosan használják.

A hang és szómozdulat megkülönböztetése, megalkotása.

A karok és lábak különféle mozgásának összerendezett koordinálása.

A hexameter folyamatos gyakorlása.

Idegennyelvű verseket is megjeleníthetnek.

Zene euritmiaiban kétszólamú művek feldolgozása.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Nyelvtani formák elmélyítése

Mértani formák, bonyolult formagyakorlatok: ötöscsillag, lemniszkáták, harmonikus-nyolcas

Egyszerű geometriai formák eltolása a térben

Régi kultúrákból való szövegek feldolgozása (indiai/ perzsa/ egyiptomi/ görög)

Idegen nyelvű versek, szövegek kidolgozása

Különböző dūr hangzások, kétszólamú dallamok, kánonok

Ritmus gyakorlatok rúddal

Kapcsolódási pontok

Szorosan kapcsolódik az euritmia történelem tanításához a különböző kultúrkorszakok mozgásainak, táncainak átélésével. A nyelvtani elemek megismerésével az anyanyelv oktatást egészíti ki. Az különböző nyelvű versek bemutatásával az idegen nyelv oktatást segíti. A geometriai eltolások, transzformációk a matematika oktatást támogatják.

A ritmusok, a kétszólamúság a zeneórákat egészíti ki. A téri tájékozódást igénylő feladatok az új tantárgyként belépő földrajzot segítik.

Kulcsfogalmak / fogalmak

bonyolult geometriai formák, koordináció, légzés, ritmus, zeneiség, kétszólamúság, hangmagasság, dallamív, zenei hangok, ütem, ritmus, akkord, transzformáció, ige, főnév, melléknév, határozók, konkáv, konvex, ötös csillag, hatszög, hexameter, daktilus, anapestus, kis nyolcas, lemniszkáta, harmonikus nyolcas, szocializáció, frontalitás, idegennyelvűség

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek a mozgás által megtanulják átélni a régi kultúrákat és azok mozgáskultúráját. A nyelvi formák és az idegen nyelvű versek kidolgozása mélyítik ismereteiket a nyelvi szabályszerűségekben. Egyre biztosabban használják az euritmia alapjait adó nyelvi és zenei mozdulatokat.

6. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A mértani alakváltozások és eltolások a térben, egészen elemi módon segítik a növekvő tájékozódási és elvonatkoztató képességet. Ebben a korban kezd a gyermekek - eddig magától értetődő - mozgásharmóniája gyengülni. Különösen koordináló hatású lehet a zenei hangok tanulása, gyakorlása, illetve a hangközökön belül az oktáv átélése. Minden gyakorlatot át kell járnia a mozgás folyamatosságának és pontosságának. Nagy hangsúlyt kap ebben az évben a rúdgyakorlatok nehezebb térformákkal való kidolgozása, ami nemcsak a koordinációjukat, hanem térlátásukat és gondolkodási erőiket is nagymértékben fejleszti.

Előzetes tudás

Biztos téri tájékozódás. A szófajok ismerete. Alapvető verslábak, mint jambus, trocheus, anapestus, daktilus ismerete mozgásban. A zenei hangok ismerete. Karok és lábak egymástól független, de összerendezett mozgásának irányítása.

Tantárgyi fejlesztési célok

A mozgás harmónia, a helyes tartás megsegítése a rúdgyakorlatok által. A geometriai térlátás fejlesztése. A tiszta gondolkodás alakítása. Zenei hangok, hangközök, dúr és moll megkülönböztetése felismerése, átélése.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Rúdgyakorlatok

Bonyolult tükörformák

Mértani alakváltozások, eltolások

Dúr és moll megkülönböztetése

Hallás gyakorlatok

Rímformák

A tiszta gondolkodást elősegítő gyakorlat: "TIAOAIT"

Középkori latin szöveg feldolgozása

Magánhangzók térformái

Kapcsolódási pontok

A gyermek különböző tér, illetve geometriai formákban való mozgáskészsége elősegíti a geometria jobb megértését. A hallás gyakorlatok, illetve a zene euritmia elemei gyakorlásával tovább fejlődik zenei értésük. A latin illetve római kori szövegek kidolgozásával nemcsak a történelemhez, de az irodalomhoz is szorosan kapcsolódik az euritmia.

Kulcsfogalmak / fogalmak

bonyolult geometriai formák eltolása, tartásjavítás, légzés, ritmus, zeneiség, oktáv, kvint, terc, rúdgyakorlatok, dúr, moll

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek különböző tér, illetve geometriai formákban való mozgáskészsége segíti térlátását, téri tájékozódását. A rúdgyakorlatok hozzájárulnak mozgásharmóniájuk koordinálásában. A hallás gyakorlatok, illetve a zene euritmia elemei gyakorlásával tovább fejlődik zenei értésük. A pedagógiai gyakorlatok támogatják gondolkodásuk helyes alakulását.

7. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az anyanyelvi oktatással összefüggésben a nyelv differenciáltsága, plasztikussága élhető át a mozdulatokban és mozgásokban. (Lelki hangulatok kifejezése, mint öröm, komolyság, vidámság stb.)

A bonyolult geometriai térformák tiszta, világos rendszert, biztonságot adnak a gondolkodásban.

A zenei euritmiában differenciáltabbnak kell lennie a munkának. Gyakorolni kell a kicsi, gyors hangok, a forte, piano megjelenítését.

Fontos, hogy többféle hangszerkíséretet is kipróbáljanak a gyerekek, a hangzás különbségét érezzék a mozgás kifejezésben is.

Ebben az évben a helyes lépés gyakorlása is elkezdődik.

Előzetes tudás

Biztos geometriai térlátás. A szófajok ismerete. Zenei hangok, hangközök (prim, terc, kvint, oktáv) megkülönböztetése és felismerése. A rúdgyakorlatok pontos ismerete.

Tantárgyi fejlesztési célok

Lelki kifejezőeszközök megismerése. A kamaszkori lelki állapotok, mint agresszió, bizonytalanság önértékelési zavarok kezelése. A zenei ismeretek bővítése: dúr, moll, forte, piano)

Kisebb önálló szóló munkák kivitelezése.

A reneszánsz emberideál átélése mozgásban.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Nyelvtani formaelemek kibővítése dramatikus mozdulatokkal (lelki tartások, fej, lábtartások)

Humoreszkek

Öt/ hat/ hét/ nyolcszög eltolások bonyolult formában

Önálló munkák

Dúr és moll hangnemek

Hangközök megismerése

Rímformák elmélyítése

Reneszánszkori versek feldolgozása

Bonyolult rúd és koncentrációs gyakorlatok

Idegen nyelvű szövegek feldolgozása

Kapcsolódási pontok

Az újonnan belépő csillagászat megértéséhez szorosan kapcsolódhat az euritmia a bolygók mozgásainak térben való megjelenítésével. Az irodalom órák anyagát jól kiegészíti a reneszánsz kori versek feldolgozása. A zenetanulásban folyamatosan segíthet a zenei összefüggések megértésében.

Kulcsfogalmak / fogalmak

rúdgyakorlatok, dúr, moll, hangköz, lelki kifejeződés, fej és lábtartások, humor

A fejlesztés várt eredményei

Megtanulják a lelki kifejezőeszközöket az euritmiában. A szociális gyakorlatok az agresszivitást kezelik, ápolják a kamaszkori lelki állapotokat.

A zene és a nyelv lelki megjelenítését is adó elemeit (zene: forte, piano, dúr, moll, akkordok, nyelv: különböző műfajok és korok verseinek stílusjegyei) megtanulják euritmiai mozdulatokkal kifejezni.

8. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Minden lelki és térbeli kifejezési lehetőséget nagyobb drámai költeményekben foglalunk össze. A gyermek életkorának a balladák és humoreszkek igen jól megfelelnek, melyek erős lelki polarításokat tartalmaznak. A zenei euritmiában nagyobb csoportformákat lehet kidolgozni, melyekkel a szociális együttlét fejleszthető. A dúr és moll feszültséggel teli várakozása, ennek átélése, jó hatással van erre a korosztályra.

A nyolc év alatt tanult mozgások, mozgásformák, törvényszerűségek átismétlése segítséget jelent a felső tagozatos munkában.

Előzetes tudás

Az első nyolc év anyagának biztos ismerete.

Tantárgyi fejlesztési célok

A szociális együttlét fejlesztése. A nyolc év alatt tanult mozgásformák átismétlés.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Dramatikus prózai művek feldolgozása

Balladák

Humoreszkek

Intenzív munka dúr és moll hangnemben

Dramatikus zenedarabok

Ütemgyakorlatok

Nagy, bonyolult térformák (harmonikus nyolcas több irányból)

Különböző nyelvek összehasonlítása a mozgáson keresztül

Pedagógiai formák: "Schau in dich" előkészítése

Kapcsolódási pontok

Az irodalom órák anyagához jól kapcsolódik a dramatikus kifejezésének gyakorlása mozdulatok által. A különböző zenedarabok kidolgozása, a hangszerek különböző megjelenítése szorosan kapcsolódik a zenetanításhoz.

Kulcsfogalmak / fogalmak

dráma, humor, ütem, ütemvonal, dúr, moll

A fejlesztés várt eredményei

Különböző műfajok mozgásban való kifejező eszközeit elsajátítják. Az előző években tanult euritmiai eszközöket egyre inkább önállóan és tudatosan tudják használni. Képességeik már lehetővé tesznek nagy és bonyolult térformák megjelenítését és áttekintését. Egyre önállóbban és biztonságosabban kezelik a beszéd és a zene euritmiai elemeit.

Dráma

Bevezetés

A dráma szerepe a kompetenciák kialakításában

A dráma, mint művészi és művészetpedagógiai tevékenység olyan képességek megalapozásában vesz részt, mint az árnyalt önkifejezés, a kommunikáció, az együttműködés, az igényesség és a szépség iránti fogékonyság, a kreativitás, az alkotóképesség, a felelősségtudat. Ezek a képességek olyan kompetenciák kialakításában játszanak fontos szerepet, mint a kulturális kompetencia (gondolatok, élmények és érzések kreatív kifejezése), a kommunikáció, a személyközi kompetencia (a személyközi készségek hatékony alkalmazása a köz- és magánéletben) és a vállalkozói kompetencia (az egyén felelőssége saját cselekedetei iránt). Ily módon a drámával való foglalkozás célja nem művészek nevelése, hanem a művészi tevékenységen át a minden egyes gyermekben szunnyadó saját képességek és életcélok kibontakoztatása. A tehetséggondozás természetesen részét képezi a feladatoknak.

A dráma a testi kifejezőképességek gyakorlásával hatással van az érzékek fejlődésére, a térbeli tájékozódásra, a verbális és nem verbális kifejezőeszközökre, a mozgás harmóniájára és a beszéd tisztaságára. Mint közösségi tevékenység elősegíti a mások iránti empátia és megértés kifejlődését, a kapcsolatteremtést, tudatosítja a közösségi együttélés szabályait, ezáltal hatással van a gyermek morális fejlődésére. Segít abban, hogy belső értékeit konstruktívan tudja a közösség javára fordítani. Mint alkotó tevékenység hozzásegíti önálló, a világra nyitott személyiségének kifejlődését.

A dráma természeténél fogva szorosan és tudatosan kapcsolódik más művészi és testi nevelést szolgáló területekkel: az euritmiával, a beszédműveléssel, az irodalommal, a testneveléssel és Bothmer-gimnasztikával, a zenével, a képzőművészetekkel és a mesterségekkel. Mint összetett terület, megjelenhet önálló óraként, de átszövi a tanítás napi gyakorlatát.

Témakörök:

csoportos játék

- érzékek fejlesztésére irányuló gyakorlatok
- - térbeli tájékozódást segítő gyakorlatok
- - koncentráció, a figyelem iskolázása
- - memória fejlesztése
- - ritmusérzék fejlesztése
- - utánzásra és fantáziára épülő beszéd- és mozgásgyakorlatok

rögtönzés

- egyéni és csoportos improvizáció

- improvizáció és dramatizálás szövegre, zenére, képzőművészeti alkotásra
- - bábok és maszkok alkalmazása gyakorlatokban és előadásokban

történetek feldolgozása

- tananyag feldolgozása drámai eszközökkel (tanítási dráma)
- - alapvető dramaturgiai ismeretek elsajátítása
- - irodalmi művek – drámák, drámarészletek, versek elemzése, feldolgozása
- - a népi kultúra, hagyományok, ünnepek megismerése, felelevenítése

a színház nyelvének megismerése

- színházi előadások megtervezése, próbái és kivitelezése
- - napi rítusok, évkörhöz tartozó ünnepek megformálása
- - a színház alapvető eszközeinek megismerése, tudatosítása
- - különböző színházi irányzatok, stílusok, alkotók megismerése

Megismerő- és befogadókészség

- színházi produkciók értő elemzése
- a nézői szerep nevelése

Beszédművelés

Kiemelt területként jelenik meg a beszédművelés, amely az anyanyelv tanításához is szorosan kapcsolódik.

A gyermek a második hét év során kezdetben teljesen tudattalanul éli meg a beszéd ritmusát, tagoltságát, dallamát. Csak a 9. életévtől kezd mindez tudatosulni benne. A 12. évet elérve alakulnak ki képességei és igénye, hogy a beszéd zeneiségén túl annak gondolatiságát is megélje és megragadja. A pubertással nyílik meg annak lehetősége, hogy a költészet drámaiságát is átérezze.

Egy másik megközelítés szerint a gyermek beszédhez való viszonya három felismerhető fejlődési lépcsővel is jellemezhető

- Az 1-3. osztályban a gyermeknek a grammatikailag helyes beszéd érzékelése és elsajátítása a legfontosabb. Az elsődleges feladatunk megtanítani pontosan hallani.
- A 4. és 5. osztályban a szép beszéd érzékelése és az erre való törekvés a születőben lévő Ént kapcsolja kialakult fizikai testéhez
- A 6-8. osztályban a beszéd hatalmának megérzése történik, amikor fokozatosan tudatosul a kamaszkorba lépő ifjú emberben, hogy beszédét uralni, céljának megfelelően használni tudja.

A dráma szerepe a Waldorf-iskolában

A Waldorf-iskolák életét összetett módon szövi át a színház és a dráma szeretete és ápolása. Ez a művészeti ág az ókori görögöknél született meg, előzményeit a rítusokban és a mimes játékokban találjuk. Az egyes társadalmakban mindig az adott világképnek megfelelő színházi és színpadi formák alakultak ki. A mai színház ismét feloldja a klasszikus formákat és kísérleteiben visszanyúlik az alapokhoz. A pedagógiában a gyermekek életkorának és tudati fejlődésének megfelelő módon kapcsolódunk a dráma és a színház változatos formáihoz, eszközeihez.

A napi szokások, kis rítusok gyakorlása (pl. bizonyítványvers, reggeli fohász stb.), az évszakünnepek, ahol egy-egy osztály bemutatószerűen ízelítőt ad az adott időszakban tanultakból, az éves színdarab, a közösségi ünnepek, például a Mihály-napi mérlegelés lehetőséget ad a kitágított értelemben vett színházi formák gyakorlására mind az aktív részvétel mind a befogadás oldaláról. Az éves színdarabok bemutatására sok iskolában szokás drámanapot tartani, máshol az osztálytanító maga választja meg a bemutató időpontját. Az évkörben két időszak különösen alkalmas erre: a farsang és a pünkösöd, mely utóbbi az újjászületett közösség ünnepe.

A felsorolt tevékenységeknek köszönhetően a művészi megmutatkozás szokássá válik, így a felső tagozatban, amikor a dráma már önálló óraként jelenik meg, a tapasztalatokra építve lehet megkezdni az eszközök tudatosítását. Mindez a napi szertartások megélésétől a megmutatkozás öröme át a 12.-es színdarab minden művészetet magába foglaló eseményéig ível, ahol a fiatal emberek már saját mondanivalójukat mutatják meg tanáraik segítségével a közösségnek.

1-4. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A kisgyermek számára a világ ugyanúgy egységet alkot, ahogy a görögöket megelőző időkben a rítusokban a művészetek, a tudomány és a vallás. Ezért a drámai tevékenységek is szoros egységben élnek a többi művészi tevékenységgel.

A főoktatás ritmikus részében bőségesen nyílik lehetőség a csoportos játékokra, a napi szintű gyakorlás pedig lehetővé teszi, hogy az érzékek, az emlékezet, ritmusérzék stb. fejlődését célzó gyakorlatok valóban képességeket hozzanak létre. Fontos, hogy a szövegek tanulását még mozgás kíséri, ami a gesztus későbbi alapja lesz. A szerepbe lépést természetes módon és sokszor metakommunikációval tanulják meg a gyermekek, amikor egy gyertya meggyújtása vagy egy csengő hang jelzi a következő esemény kezdetét. A dráma szempontjából alapvetően fontos a rend, a csend jelentősége, a közös mozdulás élménye – ezek képezik alapját a későbbi színpadi jelenlétnek.

Órakeret

A főoktatás ritmikus részében.

Előzetes tudás

A Waldorf-óvodában az ünnepekhez kapcsolódó dramatikus játékok.

Tantárgyi fejlesztési célok

Érzékek, alapképességek fejlesztése. A drámai tevékenység megalapozása, a rend, a csend, a szerepbe lépés, a közös mozdulás, a rítus megélése. Közös szövegmondás, szó és mozdulat egységének megteremtése. Népi hagyományok megismerése, az évkör ünnepeinek átélése közös tevékenységen keresztül. Dramatizált történetek előadása.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A játék, beleértve a dramatikus játékokat is, ebben az életkorban a maga természetes formájában fakad a gyermek lényéből. A tanár elsődleges feladata, hogy minőségi táplálékot adjon a gyermekek képzeletének, életkornak megfelelő, archetipikus képeket hordozó mesék, legendák, történetek, irodalmi művek, versek feldolgozásával. Emellett - mivel a civilizációs ártalmak (a televízió, a filmek, számítógép hatása) rombolják a természetesen meglévő játéktevékenységet - fontos, hogy tudatosan ápolja és védje a játék agressziótól mentes, képzeletre épülő, tiszta formáját.

A történetek feldolgozásánál érdemes törekedni a kevés, de minél több fantáziával alkalmazható eszközre. A gyermek tudattalanul megtanulja, hogy minden mozzanatnak jelentősége van. A díszletek, jelmezek egyszerűek, de szépek legyenek.

Az alsóbb osztályok színdarabjai inkább zenei és mozgásos elemekkel átszótt dramatikus történetmesélésnek tekinthetőek, az igazi drámai erő (konfliktus, katarzis, karakterformálás stb.) még csak érintőlegesen van jelen. Fontos, hogy minél több verses-ritmusos szöveggel dolgozzanak a gyerekek, a szövegek nagy részét kórusszerűen recitálják.

A darabot az osztálytanító választja, esetleg írja. A választást pedagógiai szempontok vezetik. Ilyenkor érdemes átgondolni, van-e olyan erkölcsi természetű probléma (pl. az osztályközösség valamely nehézsége, egy gyermek körül kialakult konfliktus stb.), amelynek megoldásában az adott mese utat mutathat. Van-e olyan fontos eszméi-morális tartalom, amelyet az osztálytanító szeretne mélyen elültetni a gyermekekben. Szempont lehet egy-egy gyermek szerepbe hozása, egy neki szóló szerep megélésének jelentősége. A színdarab óriási lehetőség: mélyebb, akarati-érzelmi szinten átjárja a közösség minden egyes tagját, a tanulás élményszerű és maradandó formája.

Az éves színdarab formájának kialakításakor kisiskolás korban törekedni kell a bensőségességre a helyszín megválasztásában, a nézőtér és a színpad viszonyának kialakításában. Az előadás az évben tanultak örömteli megmutatása legyen.

Beszédművelés

1. osztály

Mivel az utánzás igen erős, a tanár beszédpéldája az első években meghatározó. A mesélés legyen epikus (hang, ritmus, gesztus), a kiejtés jól artikulált, a légzés kiegyensúlyozott, a tónus meleg. Kerüljük a drámaiságot! A gyerekek a ritmikus részben rövidebb verseket, mondókákat mondanak együtt mindig mozgással (nagy és finom mozgás) kísérvé. A ritmus még egyenletes belső ritmus (mérő). A betűtanításhoz kapcsolódóan fejlesztjük fonémahallásukat, képekkel segítve a felismerést. A hallási differenciálás segít a betűtévesztések megelőzésében.

A tanév során a tanító - ha kell, szakember segítségével- folyamatosan készítsen feljegyzéseket a gyermekek beszédállapotáról, fejlődéséről, hogy szükség esetén terápiás tervet készíthessenek a következő tanévre. (A súlyosabb beszédhibával küzdő gyermekek terápiája természetesen hamarabb is megkezdhető.)

2. osztály

A gyerekek először állnak az osztály elé, hogy minden héten elmondják a bizonyítványversüket. Ez jó alkalom arra, hogy hétről hétre ápoljuk ezt a folyamatot. Rendszeresen adjunk egyéni segítséget a továbblépéshez, hogy évvégére tökéletesre csiszolódjon a vers. A ritmikus részben a verseket és mondókákat közösen és kisebb csoportokban váltogatva, felelgetve mondják a gyerekek. A ritmus már határozottabb, de még mindig nem feszes. Használjuk mind a négy alap ritmust (jambus, trocheus, anapestus, daktilus). A mérőtől a ritmizálás felé az első lépcső a szótaglépés. Közösen végezzenek játékos, belső képekkel instruált hanggyakorlatokat, támogatva ezzel a tanulók egyéni beszédterápiáját is.

3. osztály

Folytatva az előző években megkezdett munkát az év folyamán elérkezik az az időszak, mikor az osztály nagy változáson megy keresztül: elérkezik a Rubikon időszaka. Leválva a világról kezdik felfedezni a saját hangjukat is. Ez elbizonytalanítja a gyerekeket - ekkor kell rálépniük arra a útra, ami a következő szakaszhoz vezet: a beszéd szépségének érzékelése felé. A ritmikus részben megjelenik a mérő után a hosszú és rövid hangzók adta feszes versritmus, a hangerő váltakozása, a lassú és gyors beszéd. Elkezdődnek a beszédakrobatikai mutatványok: a nyelvtörők, a versek visszafelé mondása szavanként. A beszédet még mindig mozgással kísérjük, egyre inkább a hang karakterének megfelelő kéz és láb mozdulatokkal. Megfigyeljük a hangok hangulatfestő jellegét.

4. osztály

Az életkori sajátosságoknak megfelelően ezen az osztályfokon a legfontosabb feladata a beszédművelésnek az alliteráló versmondás elsajátítása. Az akarat és a gondolkodás az érzésen keresztül kapcsolódik így módon össze. Szöveggént az Edda (esetleg a Kalevala) egyes részeit használjuk, akár eredeti nyelven is. A gyerekek hangereje megnő - ez az állapot a tudatosan végzett mássalhangzó-gyakorlatokkal jól kordában tartható. A gyakorlatok során az érthetőség, a megformáltság, a folyékonyság és tagoltság egyaránt fontos szempont.

Kapcsolódási pontok

A színdarab témáját az évben megismert történetek közül érdemes választani. A művészi tevékenységek eredményeit - tanult dalok, eurytmia gyakorlatok, elkészített tárgyak - beleszőhetjük az előadásba. Ezek bármelyike középpontba is kerülhet.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Rítus, játék, rend, csend és közösségi megmozdulás, természetes játéktevékenység, utánzás és képzelet, szerepbe lépés, közös recitálás, szöveg és mozgás egysége.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek alapvető készségei (emlékezet, önkifejezés) és érzékei fokról fokra fejlődnek. Képes örömmel és természetesen megmutatkozni a színpadon. Megtanul a közös cselekvésekben a szabályokhoz és a közösség tagjaihoz alkalmazkodni. Az előadások során hosszú szöveget képes együtt recitálni másokkal, kisebb szövegek önálló elmondására is

képes. Ötleteivel segíti a közös munkát. Gesztussal kíséri a szöveget. Tudja a szerepbe lépés jelentőségét, figyel a közös mozdulásra, tiszteletben tartja a csend jelentőségét.

5. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az 5. osztály egyik legfontosabb eleme, hogy a gyermekek megismerkednek az antik görög kultúrával és történelemmel. A görög ember tudati állapota jól tükrözi az 5. osztályos belső fejlődési állapotát. A dráma mint önálló műnem ekkor jelenik meg a történelemben, a színház ekkor kristályosodik önálló művészeti ággá. Elsősorban a formáról és nem a tartalomról van szó, hiszen a görög drámák szívbe markoló tragikuma vagy harsány komikuma még nem illik az 5. osztályos hangulatba (majd 9. osztályban kerül középpontba). Ez az a pillanat azonban, amikor a kórusból kiválik a színész, a gyermekben ettől kezdve jelenik meg az igény a tudatosabb játékra, az önmagára való rátekintésre.

Órakeret

A főoktatás ritmikus részébe integráltan.

Előzetes tudás

Az alsóbb osztályokban átélt előadások élménye, a gyakorlatok eredményei a képességek fejlődésében

Tantárgyi fejlesztési célok

A memória fejlesztése, a harmónia, a belső mozgékonyosság kiteljesítése a játékok során és az éves előadásban, a karból való kilépés, önállóság pillanatának első megélése.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A kifejezett hangerő, tempó, hangmagasság gyakorlatok 5., de inkább 6. osztálytól ajánlottak. Különösen ajánlottak a ritmusérzékenységet és a memória fejlesztését célzó gyakorlatok.

Az 5. osztályos záró színdarabban bármelyik tanult kultúrkorszak története megjeleníthető, de az irodalomepochán tanultakból (pl. János vitéz) is választhatunk témát. Mindenképpen mérvadó a görög színház formája, ahol a kórusban mondott szövegek mellett hangsúlyosabban megjelenik az egyéni játék; a tánc, a zene, az euritmia szerves része az előadásnak. A gyermekek mozgásának ösztönös harmóniája és szépségére építhetünk. A görög drámában megjelenik a monológ-dialógus-kar hármas tagoltsága, erre a felépítésre lehet alapozni bármilyen témájú előadásban.

Beszédművelés

A tíz-tizenegy éves gyermek szívesen foglalkozik beszéde művelésével, örömet leli megtalált új hangjában, megerősíti, hogy képes uralni azt. Az új reggeli fohász megtanulásakor már tudatosabban vezethetjük be a gyerekeket az ilyen típusú szövegek feldolgozásába. A történelemepochához kapcsolódva régi kultúrák hangján szólaltathatunk meg archaikus imákat. A légzést harmonizáló lépcsőgyakorlattal készítjük elő, majd a görög epochához érve

teljesítjük ki a hexameter-gyakorlatokat. Szövegként Homérosz Odüsszeiáját használjuk görögül és magyarul, majd egyéb ókori irodalommal egészíthetjük ki ezt.

Kapcsolódási pontok

Történelem- és irodalomepochák tananyaga a darabválasztásánál, az egyéb művészeti tantárgyak az előadás megformálásában.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Harmonia, egység, monológ, dialógus, kórus és színész kapcsolata

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekben harmonikusan továbbfejlődik az előadói képesség, az önkifejezés igénye átlépi a közösségi határt, önálló szerepformálásra egyre inkább alkalmassá válik.

6. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A 6. osztályban hangsúlyossá válik az önállóság és az éberség, amit gyakorlatokkal lehet fejleszteni. A koncentrációs és figyelem gyakorlatok egyre nagyobb teret kapnak. Fontossá válik az önértékelés, a küzdelem, a konfliktus mint fogalom itt vezethető be. A jelenetek, improvizációk megbeszélése, a külső nézőpont (ne takarj, kifelé játsz stb.) tudatosítása is hangsúlyosabbá válik. A mozgás és mozdulatlanúság (pl. szobros játékok), a hang és a csend a ritmus és tempó megteremtésének alapja. A gyerekek vitakedve nagy ebben a korban, erre építve bevezethetünk retorikai alapfogalmakat és gyakorlatokat. A középső négy érzékre irányuló gyakorlatok fontosak, de az alsó érzékeket is tovább csiszolhatjuk összetettebb feladatokon keresztül (pl. botos egyensúlygyakorlatok).

Órakeret

A főoktatás ritmikus részébe integráltan.

Előzetes tudás

Az alsóbb osztályokban átélt előadások élménye, a gyakorlatok eredményei a képességek fejlődésében. A monológ, dialógus, kar szerepének megértése.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az éberség növekedésének elősegítése, az önreflexió képességének megalapozása, a színpadi tér alapfogalmainak megértése, a konfliktus mint pozitív erő megélése.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

6. osztálytól fontos a gesztusok és a hang energiájának, intenzitásának megteremtése, a játékbátorság erősítése, hiszen ez a kamaszkor előtti utolsó pillanatban vagyunk, amikor majd egyre nehezebbé válik a megmutatkozás.

Beszédművelés:

3. szakasz (6-8. osztály) a beszéd hatalmának megérezése, amikor fokozatosan tudatosul a kamaszkorba lépő ifjú emberben, hogy beszédét uralni, céljának megfelelően használni tudja. Ez az osztály átmenet a vezetettségből az önállóság felé. A tanulók leválnak tanítójuk beszédéről, gesztusairól. A légzésük mostanra beállt a felnőtt pulzus: légzés 4:1 arányú légzésre, de még mindig nem jött el a direkt légzőgyakorlatok ideje. Fontos az intenzív munka, amely során jó, ha lehetőséget kapnak önálló gyakorlásra, gyakorlatok kitalálására és azok megosztására. Jól működnek a régi mássalhangzó-gyakorlatok, de most pármunkában: egymást javítva, segítve. A különböző ritmusú versmondást kiegészíthetik osztinátós mozgásgyakorlatokkal. A lírai versek mellett jelenjenek meg rövid epikus művek is, de a drámai hangvétel még nem ennek a korosztálynak való. A római történelem kapcsán foglalkozunk a retorika egyes elemeivel (lelkésítő beszéd és vita). Előtérbe kerül a mondat és szöveg szerkesztése, és ehhez kapcsolódóan a beszéd dallama, tagolása, a szünetek jelentősége.

Kapcsolódási pontok

Történelem- és irodalomepochák tananyaga a darabválasztásánál, az egyéb művészeti tantárgyak az előadás megformálásában.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Önállóság, külső nézőpont megjelenése, ritmus és tempó, erő, egyensúly kint és bent között, tagolás, retorika, vita.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek éberségének, önállóságának növekedésével nagyobb hangsúly kerül az egyéni játékra. A jelenlét a drámai helyzetben segít az önmagára ébredésben. A konfliktus mint pozitív fogalom és mint játéklehetőség segít az önérvényesítés helyes módjának megtanulásában. A külső nézőpontra ráérezve megérti a színpadi tér sajátos törvényeit. Megtanulja értékelni saját és társai munkáját. Belső kifejező ereje növekszik.

7. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A drámai hangvétel természetesen jelenik meg a hetedikeselek közt ébredő antipátia és szimpátia heves hullámozásában. Most érkezett el az idő, hogy „kölcsonvett” irodalmi szövegekkel behelyezkedve mások szélsőséges érzéseibe drámain megnyilvánuljanak.

A karakterformálás előtérbe kerül. A kamaszodó gyermek egyre kritikusabban nézi a világot maga körül, felfedezi a jellemhibákat. Ennek az élménynek a feldolgozásában sokat segít a karakterekkel való foglalkozás és a humor oldó ereje. Mind a jellem- mind a helyzetkomikum megismerése fontos. Egyre többet bízhatunk a fantáziára, ezért a rögtönzés szerepe

megnő.

Órakeret

A dráma a főoktatás ritmikus részébe integráltan van jelen.

Előzetes tudás

A görög színházi forma, monológ, dialógus, kar szerepe, konfliktus, külső nézőpont, jelenetek megbeszélése.

Tantárgyi fejlesztési célok

Cél a jelenet fogalmának megismerése, az improvizációs képesség kibontakoztatása, a lelkiállapotok, karakterek differenciáltabb megformálása, a stílusérzék fejlesztése, a dramaturgia alapfogalmainak megismerése, a kritikai érzék pozitív irányú gyakorlása, a kapcsolatteremtés ápolása.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A fantáziára építve gyakoroljuk helyszínek, tárgyak, típusok megteremtését improvizációkban. A karakterek formálásánál a stílusérzékre alapozhatunk. Megjelenik az érzelmek és lelkiállapotok kifejezése a mozgás- és beszédstílusban. A stílári mozgékonyagra építve a paródia központi szerepet kaphat. Humorral oldva a jelenetek megbeszélésében a kritika kultúrája és az önismeret is megjelenik. A jelenetek adott szempont szerinti megfigyelése, a nézőre tett hatás visszajelzése, a minőség iránti igény - a gyermekek érettségi szintjének megfelelő formában - nagyon fontos. Mindezek alapja lehet a bizalomra épülő, páros és csoportos játékok bevezetése, ahol a gyermek megtanul visszajelzést adni társának. Az érintés, érintkezés - fizikai és lelki síkon is - egyre nehezebb, különösen fiúk és lányok között. A páros gyakorlatok és bizalomjátékok ebben segítséget nyújtanak.

Az év végi színdarab alapja lehet improvizációsorból épített cselekmény, vagy feldolgozhatunk adott témát improvizatív eszközökkel. A fantázia szárnyalhat, ugyanakkor megismerhetik azokat a korlátokat, amelyeket a dráma szerkezeti egységei - bevezetés, fordulat, kibontakozás, tetőpont, megoldás – szabnak. Tisztázódik a jelenet fogalma. Kiváló lehetőséget ad minderre a commedia dell'arte megismerése, amely egyben a történelmi epocha anyagához is kapcsolódik.

Ajánlott darabok: Varázsfuvola, Baumarchais, Goldoni, Gozzi, mesejátékok, commedia dell'arte, reneszánsz darabok és darabrészletek stb.. Idegen nyelvű darab előadásával is érdemes próbálkozni.

Beszédképzés

Jól jönnek a balladák, erősebb hangvételű versek. Mivel nagyon különbözőek a diákok, jó lehetőséget teremteni nekik, hogy kiválaszthassák kedvenc verseiket (saját versgyűjtő füzet), majd bizonyos időközönként, azokat összefűzve előadják az iskola közösségének. Igényük a pontos, személyre szabott segítség, de ez mindig építő, előremutató kell legyen. A testükben zajló elnehezedés a beszéd szerveit is érinti, ezért különösen fontos, „emberformáló” a mássalhangzó-gyakorlatok végzése. A mássalhangzókat a négy elemhez kapcsolódóan

csoportosítva gyakoroljuk (tűz - réshangok; víz - oldalréshang; föld - zárhangok; levegő - pergő hang).

Kapcsolódási pontok

Irodalmi szövegek feldolgozásával, vagy tanítási dráma formájában kapcsolódhatunk a főtanításhoz. A művészeti órákon tanultak továbbra is megjelenhetnek a darab előadásában.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Árnyalt önkifejezés, karakter, dramaturgiai egységek, stílus, páros és bizalomgyakorlatok, személyre szabott segítség, reflexió és önreflexió.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek legyen képes önálló karakterformálásra, stílusérzékének kibontakoztatására, improvizációk során helyszínek, tárgyak, típusok érzékeltetésére, tudjon irodalmi szöveggel dolgozni, ismerje meg a dramaturgiai egységek és a jelenet fogalmát. Kritikai érzékét tanulja meg a jobbítás szándékával használni. Képes legyen kapcsolatot teremteni társaival, visszajelzést adni gyakorlatok során.

8. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ez az év lehetőség az összegzésre. Az órákon az eddig megismert eszközök összekapcsolása, elmélyítése történik.

Az érzelmi hullámvázis rövid időre nyugvó pontra jut, a diákok sokkal inkább uralni tudják érzéseiket, mint az előző évben. Kedvelik a szerepjátékokat, szívesen próbálják ki magukat különböző karakterekben.

Az év végi záró színdarab, amely egy teljes dráma színpadra állítása, jelentős esemény az osztály és az iskolai közösség életében is.

Előzetes tudás

A görög színházi forma, monológ, dialógus, kar szerepe, konfliktus, külső nézőpont, jelenetek megbeszélése, a jelenet, dramaturgiai egységek, karakter fogalmának ismerete.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az eddig tanultak összegzése, egy teljes alkotási folyamat átélése.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

A darabválasztás az osztálytanító feladata, az együtt töltött nyolc évben olyan alapossággal megismerte az osztályt, hogy bátran építhet intuícióira. Természetesen ehhez sokat kell beszélgetnie a gyerekekkel, és figyelembe vennie érdeklődésüket. A szereposztás végső eldöntése is az ő feladata, de a gyerekeket egyre inkább partnerként kell kezelni, fontos kikérni véleményüket, teret adni ötleteiknek. Szempont lehet annak átgondolása, hogy valakinek olyan szerepet ad, ami a gyermek alapkarakteréhez, vérmérsékletéhez illik, vagy

épp az ellenkezőjét. A nyolcadikos záró színdarabnál a pedagógiai szempont az elsődleges, de művészi színvonal elérésének jelentősége van.

Fontos, hogy a tanárok csoportja segítse az osztálytanítót, a díszletek és a jelmezek kialakításában a kézműves és kézimunkatanár, a mozgásban az euritmista, a rendezésben a drámatanár. Ez mintát ad a gyerekeknek, és előremutat a felső tagozat felé. Ebben az életkorban indokolt a gyerekek vágya a komolyabb színházi háttér, világítás, színpad stb. megteremtésére, azonban számolni kell vele, hogy ez legalább annyira fárasztó, mint amennyire érdekes. Mindenképpen érdemes a kőszínház, a világítás stb. történeti és technikai hátterét is megismerniük, hogy átlássák, mi történik velük. Ajánlott szakember bevonása. Több előadás is lehetséges, de figyelni kell rá, hogy öröm maradjon a játék.

A felkészülés folyamán ajánlott színdarabok nézése, közös megbeszélése.

Színházi előadások megtekintése és megbeszélése nagyban támogatja az év munkáját.

Ajánlott darabok: Shakespeare, Molière drámái, Vörösmarty Csongor és Tünde, magyar színművek (pl. Kisfaludy Károly, Szigligeti Ede).

Beszédművelés

A lelki tartásokhoz kapcsolódóan foglalkozunk most a magánhangzókkal. Az elmúlt évek munkája mostanra beérett: tudatosan képesek használni hangjukat (hangszín, hangerő), ritmusváltásokkal jól tagolják a szépen artikulált szöveget, így készen állnak a 8. év végi drámaelőadásra. Az éves munka előadások előkészítéseként ebben az évben is hangsúlyosan foglalkozunk a retorika egyes elemeivel (meggyőzés, érvelés), a testbeszéddel.

Kapcsolódási pontok

A nyolcadikos színdarab összművészeti alkotás, amelyben szoros együttműködés történik a művészeti tárgyak között. Színdarabok olvasása, értelmezése történhet az irodalomórák keretében is.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Kiteljesedés, összművészet, teljes alkotó folyamat pedagógiai szempontok átgondolásával, kőszínház, színháztechnika megismerése.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek váljon képessé egy teljes művészi folyamatban való aktív, kitartó részvételre, együttműködni közösséggel egy cél érdekében. Különböző területeken szerzett képességeit tudja kamatoztatni, legyen képes szerepének megformálására, ebben másokkal való együttműködésre, legyen tisztába a színházi alapfogalmakkal.

Zene

Bevezetés 1-4. évfolyam

A zeneoktatás célja messze túlmutat a zenélés tevékenységén, valamint a zene megismerésén és megértésén. A személyiség formálásban kreatív, nyitott, egymásra figyelő, közösségi ember nevelésében alapvető eszközünk lehet. Egyszerre fakad az ember legmélyebb belső világából (csak azon keresztül válik hallhatóvá), egyben, mint külső szellemi erő felépíti, gazdagítja és harmonizálja azt.

A zeneiség alapvető hármasságában (dallam, harmónia, ritmus) az ember lelki tevékenységeinek hármassága is tükröződik (gondolkodás, érzés, akarat). A zene fejlődése a különböző korszakokon át leképezi az emberi fejlődés tudatváltozásait és fellelhető az egyes ember fejlődési útjában is.

Körülbelül kilencéves koráig a gyermek, mint "érzékszerv" nyitott lényként él a világban. Még kevésbé alakult ki a saját belső élete, eggyé válik az őt körülvevő világ folyamataival, kívülről érkező impulzusok irányítják. A zene is egyfajta atmoszférát teremt körük, amely hat rájuk, amelyben benne élnek s amely "mint a szobrász keze", segít megformálni azt a belső középpontot, amire a későbbiekben a zene műveléséhez és értő hallgatásához is szükségük lesz. Ebben az első időszakban a zene természetét igazítjuk a gyermek természetéhez. A "kvinthangulat" a gyermek kitárulkozó lelki állapotához alkalmazkodik. Ebben a "kvinthangulatban" (ahogy Rudolf Steiner ezt az életkori szakaszt jellemezte) a dallam, a harmónia és a ritmus jelenségei, a tiszta dallamminőségben találkozáva, egy egységes szövetet alkotnak. Harmóniai akkordok még nincsenek jelen, az egyszólamúságban maradunk, mint ahogy alaphang és egyenletes lüktetésbe, illetve ütemekbe kényszerített ritmus sincsenek. Ahogy a pentaton dallamot sem köti meg az alaphang, úgy a szabadon áramló, beszédszerű ritmus is inkább a ki- és belégzés nagyobb ívéhez igazodik.

Ebben a korban a rendelkezésünkre álló időt nem fordítjuk zeneelméleti ismeretekre.

Kilencéves koruk után a gyerekek egyfajta tudati és lelki változáson mennek át. A világ teljes egység-érzését elválasztottság érzése váltja fel. Ugyanakkor csupán most kezdenek "kívülről rálátni" az eddig megélt dolgok törvényszerűségeire.

A zenei nevelésben áttevődik a hangsúly a belső zeneiség kialakítására. Vezető szerepet kap a zenei minőségek közül a harmónia, azaz elkezdődik a többszólamúság felépítése az éneklésben és a hangszeres játékokban is. A szabadon áradó légzésszerű ritmusba beleszól az egyenletes lüktetés (szívdobbanás) és mérhetővé válik, majd később a nehézkedés, a súly is belehallatszik a zenébe és ez a ritmust ütemekre bontja.

A közös hangszereket (pl. pentaton furulya, gyermekhárfa, fa- és fém ütőszök) gazdagítja - ha lehet minden gyermeknél - az egyéni szólóhangszer, amelyet már a bontakozó individualitást is figyelembe véve segítünk a gyerekeknek kiválasztani. Később ezek a sajátos egyéni utak újra találkozhatnak az osztályzenekarban. Az 1-4. osztály a lehető legsokrétűbb zenei élményszerzés időszaka. A zene elméleti oldala csak annyiban jelenik meg, amennyiben ez a közös, illetve az egyéni zenélésből természetesen fakad, így a kilencéves váltáshoz kötődik a merev kottakép újraélesztésének a képessége, amely a

többszólamúság megjelenésével és az egyéni hangszer tanulásával is összefügg. A kottairás és -olvasás tanítása ekkor életkorilag helyes, lehetséges és fontos is. A Kodály-módszerre épülő zenepedagógiai gyakorlat sikerrel használható, ennek velejárója a magyar nemzeti hagyomány ápolása, hatalmas dalkincsének kiaknázása.

1. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az iskola első éveit az óvodához hasonlóan a "kvinthangulat" hatja át. Mégis változás, hogy az iskolában már elvárásként jelenik meg a gyerekek felé a zenei tevékenységekbe való bekapcsolódás; tehát éberebb jelenlétre van szükségük. A tanítás témáihoz dalok kapcsolódnak. Az éneklés áthatja az egész nap ritmusát, lehet jeladás, hangulatteremtés vagy átvezetés két mozzanat között. Az odaillő mesék, történetek megteremtik a hangulatot a zene hallgatásához és átéléséhez, illetve segítik egy-egy hangszer bemutatását és az irántuk való áhítat felébresztését.

Az "kvinthangulat" egyik legfontosabb jellemzője a légzés minősége. Annak, hogy a gyerekek váltakozva hol maguk zenélnek, hol hallgatókká válnak ébresztő, harmonizáló hatása van a lelkükre.

Éneklés és mozgás még együtt járnak ebben az életkorban. A gyerekek csak a külső mozgás segítségével képesek egyfajta belső csendet, nyugalmat átélni, amire a zene befogadásához és műveléséhez szükségük van. Ez a mozgás nem néptánc. A dallamvilágot még nem köti "földhöz" a metrikus mozgás. De lehetnek népi gyermekjátékok, természetutánzó mozgások. A zene mozgó kép szerepét töltheti be.

Az első osztályokban legfontosabb hangszer az emberi hang. Az éneklés mellett olyan egyszerű technikájú hangszereket ismertetünk meg a gyermekekkel, melyek sokféleségükben is egy egész érzetét próbálják táplálni a tanulóknak. Ezeket a hangszereket minden gyerek használja, néha egy időben, néha kisebb csoportokban, egyenként is.

Ebben a korban a gyermek még nem képes a saját hangjára ráfigyelni. Az intonáció a felnőtt tiszta hangja meg a jól behangolt hangszer hatására fokozatosan csiszolódik.

Előzetes tudás

- Számptalan gyerekdal, dalos körjáték ismerete az óvodából
- Spontán énekbeszéd mozgásos játékokhoz kötődve

Tantárgyi fejlesztési célok

- Szabadon áramló "kvinthangulatú" dallamok a D E G A H D' E' "hangtérben" (nem igazán hangsorként használjuk), melyekkel hallás után ismerkednek meg a gyerekek
- A ritmus még össze van kötve a szöveggel, nem kötődik a mérőhöz, sem az ütemhez, hanem a beszéd szabad lélegző ritmusát követi.
- Zene és mozgás teljes egysége
- Irány, hallás és térhallás fejlesztése különböző mozgásos-zenei játékok segítségével (pl. csukott szemű játékok)

- Mesét, történetet “illusztrálnak” különböző hangszerekkel

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- Az éneklés mellett minden gyerek tanul hallás után játszani a gyermekhárfa és az ugyanúgy hangolt pentaton furulyán.
- A hangszereken a tanár által előjátszott improvizált dallamokat, vagy már ismert dalokat játszanak
- Egyéb hangolt és nem hangolt hangszerekkel (pl. metallofon, fácskák, kavicsok, csengők, csörgő, triangulum, stb.) minél sokszínűbb hangélményt nyújtunk a gyermekeknek.
- Körjátékok, táncok, geometrikus formák lejárása különböző hangszerekkel
- Népi gyermekjátékok, egyszerű pentaton népdalok megismerése

Kapcsolódási pontok

- A különböző epochákhoz kapcsolódó mesék illusztrálása, dramatizálása zenei elemekkel
- Az éneklés mint jeladás, átvezetés két mozzanat között, hangulatteremtés

Kulcsfogalmak / fogalmak

- Különböző anyagok - fém, kő, fa - hangszínének minőségek
- Hosszabb, rövidebb időtartamú hangok
- Furulyatechnika alapfogalmai (ujjak mozgása és a hangok változása közötti összefüggések)

A fejlesztés várt eredményei

- Dalokat ismernek meg hallás után
- Megtanulják helyesen használni a pentaton furulyát, a gyermekhárfa, a pentaton xilofont, melyeken a tanár által előjátszott dallamokat és a már tanult énekeket játsszák
- Találkoznak még sok más, különböző hangulatú, “mozdulatú”, hangszínű hangszerrel is
- Differenciálódik a zenei hallásuk
- Bár zeneelméleti ismeretekkel, kottairással nem foglalkozunk, jelentősen fejlődik a ritmikai, dallamvezetési képességük

2. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az első osztályban megkezdett folyamat folytatódik, intenzívebbé válik. A második osztályban van az egyszólamúság kiteljesedése. Több figyelmet fordítunk a ritmikus munkára, de a ritmus még mindig nem kapcsolódik a mérőhöz, továbbra is a dallam egy elemeként van jelen.

A dalok hangulatának kiteljesítésére és önálló zenei hangulatok felépítésére is használhatjuk a különböző hangszereket, melyeknek köre ebben az évben kibővíülhet. A hangszerjáték minőségére, a megszólaltatás mozdulatára, szépségére is fontos odafigyelni, és azt javítani is kell, bár a tanulás során még mindig a személyes példa a legfontosabb. A hangszerjátékot továbbra is utánnézéssel sajátítják el a gyerekek.

Előzetes tudás

- pentaton furulya helyes használata
- A gyerekhárfa, xilofon és más kezdetleges "hangszerek" hangzásvilágának ismerete
- Összeszedettebb egyszólamú együtt-éneklés

Tantárgyi fejlesztési célok

- Új dalokat ismertetünk meg a gyerekekkel, többek közt a különböző napszakokhoz, évszakokhoz kapcsolódóan, amelyek továbbra is a "kvinthangulatban" maradnak (D E G A H D' E' hangtér, szabad ritmus, egyszólamúság)
- Szabad játék, beszélgetés a hangszerekkel, improvizáció
- A hallás fejlődését szolgálja, ha a gyerekek váltakozva énekelnek, zenélnek és hallgatják egymást
- A dalokat és hangszerjátékot kísérő geometrikus mozgások, illetve a hallást és a térbeli tájékozódást fejlesztő mozgásos-zenei játékok bonyolultabbá válnak

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- Az utánzáson keresztül a ritmus és a dallam fokozatosan tudatosabbá válik (pl. a gyerekek csukott szemmel mutatják a dallam ívét a kezükkel)
- A hangok első élménye (világos-sötét) továbbfejlődik és tér-élménnyé alakul (magas-mély)
- Bonyolultabb népi gyermekjátékok

Kapcsolódási pontok

- A hangszerjáték, éneklés a tanítás legkülönbözőbb fázisaihoz kapcsolódhat (pl. dramatizált állatmesék, fabulák, vagy a szentek életéről tanult történetek csodáinak illusztrációja)

Kulcsfogalmak / fogalmak

- Magas hang - mély hang
- Különböző hangszínminőségek

A fejlesztés várt eredményei

- A gyermekek dalkincse további "kvinthangulatú" dalokkal bővül (állatokról, szentekről, napszakokról, évszakokról)
- Kialakul a magas, illetve mély hangok érzése
- A furulya-, xilofon-, metallofon-, gyerekhárfajátékban nagyobb biztonságra tesznek szert
- Tudatosabbá válik a ritmus és a dallam különbözősége
- Fejlődik az egymásra figyelés képessége (hol zenélők, hol hallgatók)
- Zenei hallásuk továbbfejlődik, a hangszerjáték hatására tisztul az intonáció

3. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

A gyermekek szellemi-lelki fejlődése lehetővé, sőt szükségessé teszi a zenei kihívások változását, így pl. a kottairás és -olvasás bevezetését. Egyre hallhatóbbá kell válnia az alaphangnak és beleszól a dalokba az egyenletes mérő. Ekkor érkezik el az ideje az egyéni, személyiségre szabott hangszer gondos kiválasztásának is. A legnagyobb feladatunk a belső zenei középpont kialakítása és megerősítése. Ennek a zenei centrumnak a megszületése az egyes gyerekekben feltétele annak is, hogy az első egyszerű lépéseket megtehessük az osztállyal a többszólamúság felépítésében.

Fontos megjegyezni, hogy ez az egész fent leírt zenei folyamat az osztály szellemi-lelki érettségétől, igényétől függően eltolódhat. Gyógyító, tápláló, ha minél tovább belemerülhetnek a "kvinthangulatba", amely minden később kibomló zeneiség ősforrása, így ennek elhagyását jobb késleltetni, mint siettetni.

Előzetes tudás

- A számtalan dal ismeretéből adódó differenciált zenei hallás
- Furulya, hárfa, xilofon, metallofon, stb. helyes használata
- Biztonság az intonációban, ritmikai elemekben

Tantárgyi fejlesztési célok

- Kilépve a gyerekekkel a kvinthangulatból, az első lépés a modális hangsorok felé vezet (D, G vagy E alaphanggal, vagyis dór, mixolid vagy fríg hangsorok).
- A gyermekhárfáról áttérhetünk a gyermeklára használatára, amely már alkalmas a hétfokúság és többszólamúság megtapasztalására és amelynek a hangja is erősebb (van rezonátorteste).
- Bevezetjük a C-szopránfurulyán való játékot, amelyet továbbra is utánnézéssel sajátítanak el
- Különböző szólóhangszerek bemutatása, amely az egyéni hangszerválasztást készíti elő

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- Bevezetjük a többszólamúság legegyszerűbb formáit: kérdés-felelet (szóló-tutti), tartott hang, osztinató szólam, kánon, kvódlit
- Jó gyakorlási lehetőséget nyújtanak mind az éneklésben, mind a furulyázásban, illetve lírázásban a magyar népdalok és más népek dalai is.
- Tudatos módon kiemelhetjük a dalok ritmusát és a többszólamúság bevezetésével egyidejűleg megjelenhet a zenében a mérő, az egyenletes lüktetés is.
- Elkezdjük a zenei írás-olvasás tanítását, az ötvonalas kotta, a violinkulcs, a hangmagasság lejegyzését, szolmizációt Kodály-módszer szerint
- A hangjegyzést legkönnyebben a furulyázáshoz köthetjük

Kapcsolódási pontok

- Az epochák témáihoz (mesterség, házépítés, Ótestamentumhoz kapcsolódó héber) dalok, kánonok megismerése, munkadalok és az ehhez kapcsolódó jellegzetes mozgások, ritmusok

Kulcsfogalmak / fogalmak

- Ötvonalas kotta, violinkulcs, hangmagasságok, szolmizációs elemek fogalmainak megismerése
- A mérő, egyenletes lüktetés, hangsúly tudatosítása

A fejlesztés várt eredményei

- Kitágul a gyermekek hangzásvilága, megismerkednek egyes modális hangsorokkal
- Ebben az évben fokozatosan képessé válnak az egyszerű többszólamúság átélésére, kipróbálására (kánon, kvódlit, osztinató, orgonapont), mind az éneklésben, mind a hangszeres játékokban
- Megismerkednek a C-szopránfurulyával és a hétfokú gyermekklírával
- Képessé válnak a ritmus és a mérő kihallására a dalokból
- Tovább bővül a népdalkincsük
- Megkezdik az ismerkedést a szolmizációs hangokkal, az ötvonalas kottával

4. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ebben az életkorban a zenei tevékenységek között hangsúlyosabb lesz a ritmikus munka, mint eddig, bár még a harmónia a legfontosabb. Főleg az egyenletes mérő sokrétű gyakorlása kerülhet előtérbe. Az alaphang most már teljes súllyal jelen van. A "kvinthangulat" és a klasszikus zene dúr-moll kettőssége között fontos átvezető minőség lehet ebben az életkorban a modális zene sokrétű világa (régizene, magyar és más népek zenéje), amelyben még bármely hang alaphanggá válhat. A negyedik osztályban fontos, hogy minden gyerek tanuljon egyszerű dallamokat lapról olvasni.

A törtékek tanulásához kapcsolódóan, mely a főoktatás egyik kulcsfontosságú korszaka, a hangok időbeli értékével kiemelten foglalkozunk, megtapasztalás és tudatosítás szintjén. Megjelennek az egyszerű ütemek.

Hangsúlyt fektetünk az egyéni szereplésre, a reszponzoriális vagy concerto formák ősképeinek megismerése kapcsán (szóló-tutti).

Előzetes tudás

- Kottaolvasási alapelemek birtokában vannak
- Számítatlan hangszeres és énekes dal ismerete
- Többszólamúsággal kapcsolatos alapfogalmak ismerete

Tantárgyi fejlesztési célok

- Továbbra is a modális hangsorok sokszínű világában maradunk (népdalok, vándordalok, trubadúr énekek, stb.)
- A gyerekek lehetőséget kapnak a szóló minőség megélésére
- Elkezdődhet az ismerkedés a néptánc bizonyos elemeivel (kör- illetve láncforma)
- Bevezethetjük a C mellé az F-hangolású alt, de akár a C-tenorfurulyát is, a középkorú zene kvint-párhuzamos (faux-bourdon kíséretes formájában).

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- Kánonok, kvódlibetek, egyszerű kétszólamú éneke hangszeren is
- Lehetőséget adhatunk, hogy játékos formájában vezényeljenek a gyerekek (hangerő, tempó, ritmus jelzése egyéni kézmozdulatokkal, szóló-tutti beintése)
- Megerősödik a ritmikus munka a gyerekekkel: különböző ritmusok körbeadása lábbal, tapssal, irányváltások a körben, ritmuskánonok, két különböző ritmus egyszerre, ritmuskíséret a dalokhoz
- Sokféle módon gyakoroljuk a mérő, ritmus és dallam kapcsolatát
- Újféle ütőhangszereket vihetünk az osztályba (térdfákat, különböző nagyságú dobokat)
- Folytatódik és hangsúlyosabb lesz a szolmizálás és a kottairás-olvasás tanulása
- Dallamdiktálás, egyszerű dallamok lapról olvasása hangszerrel és énekelve is
- Megismerkednek az ütemekkel, egyszerűbb ritmikai elemekkel
- Az élő zenéből kiindulva tudatosítjuk az egyszerű zenei formákat

Kapcsolódási pontok

- A honismeret tantárgyhoz kapcsolódóan előtérbe kerül a magyar népdal (Kodály Zoltán: Hány János)
- A törték megismeréséhez kapcsoljuk a hangjegyértékek (az idő törtjei) elsajátítását

Kulcsfogalmak / fogalmak

- A kottaolvasás-íráshoz szükséges elméleti alapfogalmak: hangmagasság, ritmus, hangjegyértékek, egyszerű ütemek, szolmizáció
- Egyszerű formai elemek alapfogalmai

A fejlesztés várt eredményei

- További modális dallamokat, népdalokat, vándordalokat, trubadúr énekeket, stb. tanulnak meg énekelni és hangszeren játszani
- Bonyolultabb kánonokat, kétszólamú darabokat képesek énekelni
- Jelentőset fejlődik a ritmusérzékük, hangfantáziájuk
- A dalokat képesek más ritmussal kísérni
- Ismerik a szolmizációs hangok és hangnevek használatát
- Egyszerű dallamokat képesek lapról énekelni, illetve hangszeren játszani
- Elkezdik a tanulmányaikat egyéni szólóhangszereiken
- Kialakul az osztályközösség "zenekarai", együttesei

Bevezetés 5-8. évfolyam

Ebben a korban a gyerekek zenei világát a "terchangulat" jellemzi. A modális hangsorokat a dúr-moll (kis és nagyterc) kettőssége, az érzésvilág polaritásának vidám-szomorú, világos-sötét zenei megszólalása váltja fel. Következő lépésként pedig a terchangulatban megjelenő szubjektív lelki kifejezés a tudás felé fordul.

Az eddig megszerzett tapasztalatokat tovább lehet tudatosítani. Ebben nagy segítséget nyújthat a Kodály-koncepcióra épülő zenepedagógiai gyakorlat, ennek velejárójaként a magyar nemzeti hagyomány ápolása.

Fontosak a szabad improvizatív zenei gyakorlatok, játékok, melyek intenzíven járulnak hozzá az egymásra figyelés, formaérzék, szociális képességek kialakulásához. Megerősödik az összetartozás érzése, az egyén helye az egészben.

Az óra legnagyobb része továbbra is közös zenéléssel telik. A zenehallgatás valódi képessége a zenei aktivitásból születik meg azáltal, hogy ez a külső aktivitás az évek során belső lelki mozgékonyossággá alakul át. Ez a sorrend a 9-10. életév után fokozatosan megfordul, s ettől kezdve az intenzív belső aktivitásból kell, hogy a füllel is hallható zenei tevékenység megszülessen.

5. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ötödik osztályban feltétlenül időszerű, hogy most már a gyerekek kezdjenek el alkalmazkodni a zene törvényeihez és ne fordítva.

A gyerekeknek újfajta igénye ébred belemerülni a harmónia minőségébe (modális harmóniák, illetve átmenet a dúr-moll világába) és ez lehetővé teszi, hogy olyan többszólamú darabokat énekeljünk velük, melyek felbecsülhetetlen értékű alapot szolgálnak a későbbi zenei tevékenységeikhez. Ebben az életkorban az alaphang viszonyítási alap lesz számukra, ez megnyitja az utat a modális zenéből a dúr-moll világa felé. A többszólamúságban a valódi kétszólamú polifóniához érkezünk el. Fontos, hogy ebben a kétszólamúságban addig maradjunk, amíg biztosan nem képes az osztály (vagy legalább a többség) a zenei tevékenység közben a másik szólamra is figyelni). Csak ekkor érdemes a szólamok számát növelni, illetve bonyolultabb darabokat választani.

Az osztályközösség "zenekara" a szoprán, alt, tenor, basszus, azaz a teljes furulya-család hangszereit magába foglalhatja, és esetenként már a gyerekek egyéni hangszereit is be lehet vonni a közös zenélésekbe.

Bár a kotta szerepe évről évre nő, a gyerekek továbbra is tanulnak komoly darabokat hallás után.

Előzetes tudás

- Csaknem az egész osztály tisztán intonál
- Képesek tartani a saját szólamukat a többszólamúság keretén belül
- Egyszerű kottát leolvasnak lapról (hangszeren és énekelve)

- Ritmikai biztonság

Tantárgyi fejlesztési célok

- Áttérés a dúr-moll hangrendszerekre
- Népballadák, nehezebb, díszesebb népdalok
- Valódi két- esetleg háromszólamúság
- Nagyobb koncentrációt igénylő "szociális" hangszerekkel ismerkedhetünk meg (pl. vasrudak, hangolt gongok)
- Egy-egy ügyesebb gyerek már behozhatja a saját szólóhangszerét és bevonhatjuk a közös zenélésbe (ezzel gyakran a hangszer tanuláshoz is új lendületet adunk)

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- Ritmusdiktálás furulyával
- Ütem és ritmus kapcsolatának érzékeltetése
- Hangbemelegítők
- Hangértékekhez kapcsolódó ismeretek fejlesztése, tudatosítása
- Bonyolultabb ritmusképletek (pontozás, szinkópa, felütés) megismerései
- A dúr és a moll hangsor megismerése
- Az alaphang felismerése
- Újabb ütemjelzések

Kapcsolódási pontok

- A történelem epocha hangulatához kapcsolódnak a gongok, csövek, vasrudak, valamint szanszkrit, görög szövegű dalok
- Szomszédos országok népdalai, balladái, néptáncai a földrajz epocha háttereként
- Népies műdalok a magyar költészethez kapcsolódóan

Kulcsfogalmak / fogalmak

- Újabb szakkifejezések: ötvonalas kotta, G-kulcs, oktáv, allegro, felütés, da capo, stb.
- A zeneelmélet ritmikai, dallami, formai területeinek összes alapfogalmának ismerete

A fejlesztés várt eredményei

- A gyerekek fokozatosan megismerkednek a dúr-moll hangzással, illetve hangsorral
- Újabb népballadákat, nehezebb, díszesebb népdalokat tanulnak
- Biztonságot szereznek a kétszólamú éneklésben, mely mellé esetenként harmadik szólam is társulhat
- Diktálás után képesek ritmusokat leírni
- További ütemeket, ütemjelzéseket ismernek meg
- Ismernek alapvető zenei szakkifejezéseket
- Csaknem teljesen tiszta intonáció
- Furulyajátékuk technikailag nagyot fejlődik

6. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Az óráknak egyre fontosabb szempontja az esztétikai élvezet, komolyan lehet, sőt kell is dolgozni a zenei megszólaltatások minőségén.

Megjelenik a zene és dráma kapcsolata, például az opera műfajában (Mozart: Varázsfuvola).

A gyerekeknek új élményt adhat más osztályokkal együtt formális énekkarban együtt énekelni, ezért jó, ha van középtagozatos kórus. Az akusztika tanulmányozása során (fizika főoktatás) a gyerekek találkozhatnak a zene tudományos vonatkozásaival, pl. a rezgő Chladni-lemezek (a zenei hangok különböző térbeli formáit jeleníti meg), felhangok, illetve elkezdődhet a különböző anyagok hangszínének felfedezése.

Feltétlenül jó, ha az egyéni hangszerek ebben az évben visszatérnek az osztályba és helyet kapnak a zenei munkában. A háromszólamúság mind az éneklésben, mind a hangszeres játékban biztosan megcélozható.

Az eddig elsajátított, többnyire magyar dalkincs az európai népek dalaival bővül.

Előzetes tudás

- A dúr-moll hangsor ismerete
- Biztonság a két- és háromszólamú darabok éneklésében
- Ismerik az ütemeket, ritmikai értékeket, egyszerűbb ritmusképleteket
- Ismerik az alapvető zenei szakkifejezéseket

Tantárgyi fejlesztési célok

- Hangszeres zene: egyszerűbb reneszánsz és barokk táncok, átíratok a meglévő hangszerekre és képességekre
- Az improvizációhoz kötődve elkezdődhet a zenei ítélet és ízlés fejlesztése (hogyan indult, hogyan ért véget, figyeltek-e a zenélők egymásra?)
- Újabb formai elemek bevezetése
- Kamarazenélés, osztályzenekar
- Középtagozatos kórus, klasszikus háromszólamú darabok
- A zene találkozása a mozgással a néptáncban

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- Népi táncdalok, népballadák
- Európai népdalok
- Improvizatív énekgyakorlatok (megírt ritmushoz dallamot találni, kérdés-felelet játék, hanggal vezetés egy, illetve két csoportban, visszhang-éneklés, stb.)
- Improvizációs gyakorlatok (hangbeszélgetések egyénileg vagy csoportban, vezénylesek, csoportos improvizáció a megadott témára, illetve előre megbeszélt instrukciók szerint: dinamika, sűrű-ritka, tempó, stb.)
- Egyszerű kánonok komponálása
- Kottaolvasás és írás gyakorlása, előjegyzések helyes olvasása

- Hangnemek megismerése és felismerése
- Párhuzamos hangnemekkel való munka
- Találkozás a kvintkörrel
- Hangközök hallgatása, megismerése
- Dallamalkotás improvizációval és annak helyes lejegyzése

Kapcsolódási pontok

- Akusztikai elemek a fizikai tanításához kapcsolódóan
- Oktáv, kvint, terc arányai
- Európai dalok a földrajz epochához
- Középkori zene, latin szövegű dalok a történelem epocha háttéréként

Kulcsfogalmak / fogalmak

- Hangrezgés
- Kvintkör
- Párhuzamos hangnemek
- Hangközök, arányok
- Frekvencia, felhangok

A fejlesztés várt eredményei

- Klasszikus három, esetleg négyszólamú (Taizé) darabokat képesek a gyerekek énekelni)
- Saját hangszereikkel is be tudnak kapcsolódni a közös zenélésbe
- Négyszólamú furulyazenekar, dalok kísérete, kamarazene, szólóhangszer bemutató, osztályzenekar
- Az improvizációs gyakorlatok közben fejlődik a zenei ítézőképességük és ízlésük
- A kottairás-olvasásban megtanulják az előjegyzések helyes olvasását
- Felismerik a dúr és moll hangnemeket, valamint egyszerűbb hangközöket
- Megismerkednek a kvintkör fogalmával

7. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ebben az életkorban feladatunk, hogy felébredszük a minőségi zenei hangzás igényét és vágyát a gyerekekben. Segíthetünk első ítéleteiket megalkotni a zenéről. Megtanulják megkülönböztetni az egyes művek karakterét. Javasolt a diákok zenei műveltségének szélesítése koncertlátogatások segítségével is.

A ritmus egyre inkább a mérőhöz kötődik, és most már határozottan belép a zenébe a súly. Ekkor érdemes bevezetni az afrikai dobokat. A főoktatásban az év központi témája a reneszánsz korszak, illetve a reneszánsz életérzés, ami kiemelt helyet kaphat a zeneórákon is (reneszánsz tánc, az egyházi és világi zene ellentéte, a tökéletes szépség keresése, a féktelen öröm- és szabadságérzés). Ehhez az időszakhoz kapcsolódóan elkezdhetünk foglalkozni a zeneszerzők életrajzával is.

Fontossá válik ebben az életkorban a hangképzés, hiszen mind a fiúk, mind a lányok (ha kisebb mértékben is), ekkor esnek át a hangváltáson. Általában megjelenik a basszus hangszín, s ezzel együtt a négyszólamú éneklés lehetősége.

Előzetes tudás

- Képesek négy szólamban énekelni, figyelnek az összhangzásra
- Egyre jobban eligazodnak a kottában
- Az énekelt kórusműveket hangszeren is elő tudják adni

Tantárgyi fejlesztési célok

- A különböző kultúrák dalai
- Reneszánsz világi és egyházi zene
- Ismerkedés az opera műfajával, áriák közös éneklése (pl. Monteverdi: Orfeusz, Mozart: Varázsfuvola)
- Hangszeres csoportok, osztályzenekar, esetleg közép-tagozatos zenekar
- Osztálykórus vagy alsó tagozatos diákkórus
- Hangszeres zene reneszánsz, barokk, klasszikus zeneirodalomból
- A gitár megismerése (kadenciák, akkordok fogalma)
- Zenei életrajzok (főként reneszánsz, de lehet barokk zeneszerzők élete is: Palestrina, Monteverdi, Bach)
- Harmóniák megfigyelése

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- Négyszólamú madrigálok hangszeres vagy vokális megszólaltatása
- Egyszerű műdalok, duók kísérettel, szintén közösen énekelve (Monteverdi, Carissimi, Purcell, Mozart, Haydn, stb.)
- Hangképzés
- Új hangszerek (gongok, vas- és bronzrúdak, tam-tam, líra, zengőhárfa, vonós pszaltérium) és klasszikus hangszerek közös improvizációja
- Ritmikus improvizációk afrikai dobokkal és beszédhangokra is
- A basszuskulcs bemutatása
- Tempó, ritmus, dinamika drámaiságának tudatosítása
- Újabb ritmusképletekkel való ismerkedés, ütemváltások
- Többszólamú ritmusok (Orff) lejátszása ütőhangszereken

Kapcsolódási pontok

- A világ népeinek zenéje a világtörténelem epochához
- A reneszánsz kor egyházi és világi zenéje a reneszánsz epochához
- Afrikai sajátosságok és ritmusok, afrikai dobok - földrajz
- Hangszeres improvizációk keleti zenére - földrajz

Kulcsfogalmak / fogalmak

- Vegyes kórus, harmóniai elemek, műfajok (opera, oratórium), agogika
- Kadenciák, akkordok

A fejlesztés várt eredményei

- A világtörténelem epochához kapcsolódva különböző kultúrák dalait tanulják meg
- Elmélyednek a reneszánsz kor énekes és hangszeres zenéjében
- Találkoznak az opera műfajával, áriákat tanulnak meg
- Saját hangszereiket egyre több formációban használják improvizatív módon is
- Megismerkednek különböző fontos zenei életrajzokkal
- A kottairás-olvasás terén a basszuskulcs megismerése a feladatuk
- További hangközöket képesek felismerni

8. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Folytatjuk a zenei élvezet, mint cél megerősítését, és az ítélőképesség kiművelését. most már megvitathatjuk a zenei stílus és karakter kérdéseit is. A gyerekekben feltörő erős igazságérzet, magányosság és az önálló egyéniséggé válás igénye tükröződhet a romantikus szólódalokban. Ebben az évben folytathatjuk az ismerkedést a kiemelkedő jelentőségű zeneszerzők életútjával, egészen a romantikus korszakig. Felerősödik az oktáv-élmény, mint a saját szellemi út keresése, mint önmagam központjának felfedezése (tritónusz problematika, feszültség-oldás). Tovább erősödhet, bővíülhet a ritmikus munka a gyerekekkel, a dobolás, folytatódhat az egyes ütemek, ütemváltozások, bolgár ritmusok megismerése, átélése. Ez az év lehet a valódi négyszólamúság (igazi tenorral és basszussal) megszületésének ideje az osztályban, amely a közös éneklés új dimenzióit nyitja meg a gyerekek számára.

Emellett még további figyelmet igényel a fiúk változó hangja, feltétlenül szükséges a hangképzés.

Előzetes tudás

- Jól összekapcsolódik a hallás utáni (nem tudatos) és a kottakép utáni (tudatos) zenei szöveg gyors elsajátítása
- Jól kifejlesztett ritmusérzék
- Jártasság a többszólamú zenében
- Ismerik a négyszólamú vegyes kórus hangzásminőségét

Tantárgyi fejlesztési célok

- Balladák, műdalok, spirituálék kísérettel
- Kettő-négyszólamú dalok a capella és kísérettel (saját hangszereken)
- Többszólamú énekes és hangszeres improvizáció
- Szavalt, ritmikus kórusok és spirituálék
- Dúr és moll kontrasztja

- Az évzáró drámaelőadás zenéjének megalkotása
- Hangszeres zene: romantikus átíratok

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

- Ritmus- és dallamdiktálás
- Improvizált zárlatok
- Folytatódik a hangnemekkel való ismerkedés
- Hangszeres technikai fejlődés
- Életrajzok folytatása (klasszikusok és romantikusok, pl. Mozart, Beethoven, Schubert, Liszt, Erkel)

Kapcsolódási pontok

- A magyar irodalomban tanult versek zenés feldolgozásai
- Idegen nyelv (angol, francia) irodalmi szemelvényeinek zenés feldolgozása
- A világháborúk korszakának dalai

Kulcsfogalmak / fogalmak

- A műfajokkal kapcsolatos kulcsfogalmak
- Gitártechnikai és harmóniai fogalmak
- Funkciók: tonika, szubdomináns, domináns

A fejlesztés várt eredményei

- Újabb operaáriákat, műdalokat és balladákat, illetve spirituálékat tanulnak kísérettel
- Négyszólamú darabokat énekelnek a capella, illetve kísérettel
- Képesek több szólamban improvizálni hanggal és hangszerrel egyaránt
- A hangnemeket most már biztosan ismerik fel, különböztetik meg egymástól
- További életrajzokkal ismerkednek meg (klasszikusok és romantikusok)

LEGITIMÁCIÓS ZÁRADÉK

A Zalai Waldorf Óvoda, Általános Iskola és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény Nevelési Programját és Helyi Tantervét a Pedagógiai Kollégium elfogadta. Az elfogadást a Pedagógiai Kollégium jelenlévő képviselői aláírásukkal tanúsítják.

Zalaegerszeg, 2017. május 10.

.....

Pedagógiai Kollégium képviselője

.....

intézményvezető

A Zalai Waldorf Óvoda, Általános Iskola és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény Nevelési Programját és Helyi Tantervét a Szülői Kör megtárgyalta, a benne foglaltakkal egyetértést nyilvánított.

Zalaegerszeg, 2017. május 24.

.....

Szülői Kollégium képviselője

A Zalai Waldorf Óvoda, Általános Iskola és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény Nevelési Programját és Helyi Tantervét a Zalai Waldorf Egyesület - mint fenntartó – 2/2017 (03.24.) számú határozatával 2017. május 24. napján jóváhagyta.

Zalaegerszeg, 2017. május 25.

Jóváhagyta:

.....

elnök

Zalai Waldorf Egyesület

I. SZ. MELLÉKLET: A WALDORF-ISKOLÁK NEVELŐ MUNKÁJÁHOZ SZÜKSÉGES
ESZKÖZÖK JEGYZÉKE

(Forrás: A magyar Waldorf - iskolák kerettanterve)

Eszközök, felszerelések	Mennyiségi mutató	Megjegyzés, helyi sajátosság
tanterem	osztályonként 1	
szaktanterem	a helyi tantervben foglaltaknak megfelelően	a szaktantermet igénylő tárgy belépésének évfolyamától
tornaterem	iskolánként 1	kiváltható szerződés alapján igénybe vett sportlétesítménnyel – szerződés alapján igénybe vett sportlétesítménnyel biztosítva
tornaszoba	iskolánként 1	ha az iskolának nincs saját tornaterme – az épületben bérleti szerződés szerint biztosítva
sportudvar	iskolánként 1	helyettesíthető a célra alkalmas szabad területtel, szabadtéri létesítménnyel; kiváltható szerződés alapján igénybe vett sportlétesítménnyel – az épületben bérleti szerződés szerint biztosítva
iskolaitkari iroda	iskolánként 1	a három és az ennél kevesebb évfolyammal működő iskolában az nevelőtestületi szobával közösben is kialakítható, ha a helyiség alapterülete ezt lehetővé teszi
nevelőtestületi szoba	iskolánként 1	
intézményvezetői iroda	iskolánként 1	iskolaitkari irodával összevontan
könyvtár	iskolánként 1	kivéve, ha a feladatot nyilvános könyvtár látja el
könyvtárszoba	iskolánként 1	ha az iskolában nincs könyvtár vagy a székhelyen, telephelyen nem működik könyvtár; amennyiben nem működik az iskolában legalább négy osztály, a könyvtárszoba tanteremben is kialakítható
orvosi szoba	iskolánként 1	4 évfolyam működését követően
Kiszolgálóhelyiségek		
sportszertár	iskolánként 1	az épületben bérleti szerződés szerint biztosítva
aula (előtér, közösségi tér)	iskolánként 1	attól az évfolyamtól kezdve, melyben a tanulók létszáma eléri a 120 főt, kiváltható szerződés alapján igénybe vett helyiséggel
ebédlő	iskolánként 1	kivéve, ha az étkeztetést iskolán kívül oldják meg - Az étkeztetés az épületben szolgáltató által, szerződés szerint biztosítva
öltöző	iskolánként és nemenként 1	– az épületben bérleti szerződés szerint biztosítva
hideg-meleg vizes zuhanyozó	iskolánként, (székhelyen és telephelyen) és	– az épületben bérleti szerződés szerint biztosítva

	nemenként 1	
személyzeti WC	iskolánként, (székhelyen és telephelyen) nemenként 1	– az épületben bérleti szerződés szerint biztosítva
tanulói WC	iskolánként, (székhelyen és telephelyen) szintenként, nemenként 1	tanulói létszám figyelembevételével – az épületben bérleti szerződés szerint biztosítva
egyéb raktár	iskolánként 1	– az épületben bérleti szerződés szerint biztosítva
szertár	iskolánként 1	– az épületben bérleti szerződés szerint biztosítva

A HELYISÉGEK BÚTORZATA ÉS EGYÉB BERENDEZÉSI TÁRGYAI

Eszközök, felszerelések	Mennyiségi mutató	Megjegyzés
1. Tanterem		
tanulói asztalok, székek	tanulók létszámának figyelembevételével	Első évben egy osztályra, második évtől felmenő rendszerben a belépő osztályok száma és létszáma szerint
nevelői asztal, szék	tantermenként 1	
eszköztárolók	tantermenként szükség szerint	
tábla	tantermenként 1	
ruhatároló (fogas)	tanulók létszámának figyelembevételével	Első évben egy osztályra, második évtől felmenő rendszerben a belépő osztályok száma és létszáma szerint
szeméttároló	helyiségenként 1	
2. Szaktantermek (a tantermi alapfelszereléseken felüli igények)		
Mesterségek szaktanterem	csoportbontásos foglalkoztatásra	berendezése a helyi tantervben szabályozottak szerint, a tantárgy megjelenésének évfolyamától szükséges
3. Tornaszoba		– az épületben bérleti szerződés szerint biztosítva
kislabda	5	
labda	5	
tornaszőnyeg	2	
tornapad	2	
zsámoly	2	
bordásfal	2	
mászókötél	2	
gumikötél	5	
ugrókötél	5	
medicinlabda	5	

stopper	1	
kiegészítő tornakészlet	1	
egyéni fejlesztést szolgáló speciális tornafelszerelések		a pedagógiai programban foglaltak szerint
4. Tornaterem (mindazok a felszerelések, amelyek a tornaszobában, továbbá)		
kosárlabda palánk	2	
gyűrű	1	
mászórúd	1	
5. Sportudvar		– az épületben bérleti szerződés szerint biztosítva
szabadtéri labdajáték felszerelése	1	bármelyik játék kiválasztható
6. Intézményvezetői és iskolatitkári iroda		
asztal	felnötlétszám szerint	
szék	felnötlétszám szerint	
iratszekrény	1	
telefon	1	
7. Nevelőtestületi szoba		
asztal	pedagóguslétszám szerint 1	
szék	pedagóguslétszám szerint 1	
Könyvszekrény vagy könyvespolc	1	
Napló és folyóirattartó	1	e-napló használata esetén nem szükséges
ruhásszekrény vagy fogasok	pedagóguslétszám figyelembevételével	
Számítógép és perifériái, internetkapcsolattal	1	
8. Könyvtárszoba		
asztal, szék	3 6	legalább hat tanuló egyidejű foglalkoztatásának feltételeiről, illetve az iskolai könyvek, tankönyvek,

könyvtári dokumentum (tanári, tanulói felkészüléshez)	ötszáz	segédkönyvek elhelyezéséről gondoskodni kell
könyvespolc vagy szekrény	ötszáz könyvtári dokumentum elhelyezésére	

A NEVELŐMUNKÁT SEGÍTŐ ESZKÖZÖK ÁLTALÁNOSAN SZÜKSÉGES ALAPFELSZERELÉSEK:

- fehér és színes táblakréták
- sima, nagyalakú füzetek
- méhviasz kréták
- méhviasz gyurma
- akvarell festék, akvarell papír, vastag ecset
- filc, gyapjú, fonalak
- színes papírok (selyem, transzparens stb.), olló
- vastag és vékony színes ceruzák, grafit, vonalzők
- agyag (edények a használatához)
- babzsákok
- furulyák
- ütőhangszerek
- húros hangszer
- gyertyák, csengők
- rajzgyűjtő dossziék

Technikai eszközök:

- CD lejátszó,
- televízió, (9. évfolyamtól)
- DVD lejátszó
- személyi számítógép (konfiguráció)

Tárgyak, eszközök, információhordozók a tantárgyak alapján

1. MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

- méhviasz kréták (tégla és ceruza formájú)
- méhviasz gyurma, agyag
- fonalak
- színes selyempapír, olló
- lúdtoll, tollszem, tollszár, tinta, nádtoll, itatóspapír, töltőtoll
- golyóstoll
- vékony színes ceruzák, grafitceruzák,
- vonalas füzetek,
- osztálykönyvtár, szakkönyvtár
- saját készítésű szemléltető eszközök
- akvarellfesték, ecset

- akvarellpapír
- rajztábla
- filc, gyapjú
- színes selyempapír

2. SZÁMTAN ÉS MATEMATIKA

- szemléltető eszközök (termények, termések, kövek, hétköznapi tárgyak stb.)
- méterrúd, térfogatméréshez eszközök, mérleg + súlyok
- táblai vonalzők, körzők, szögmérő
- négyzethálós füzetek
- saját készítésű szemléltető eszközök
- fonalak, kartonpapír, műszaki rajzlap
- zsebszámológép
- függvénytáblázat, feladatgyűjtemények

3. TÖRTÉNELEM

- falitérképek, atlaszok
- saját készítésű és speciális szemléltető eszközök
- jelmezek, tárgyi kiegészítők

4. HONISMERET ÉS FÖLDRAJZ

- a tervezett ház építéséhez szükséges építő és kötőanyagok
- a választott mesterségek alapanyagai és szerszámai
- a földműveléshez szükséges vetőmagok és kézi szerszámok
- iránytű, létra, homok, agyag, papír
- atlaszok, térképek, földgömb, éggömb, távcső
- saját készítésű és speciális szemléltető eszközök
- tárgyi kiegészítők
- földmérő eszközök (kölcsonzással is megoldható)
- ásványok, kőzetek

5. TERMÉSZETRAJZ ÉS BIOLÓGIA

- saját készítésű és speciális szemléltető eszközök, tárgyi kiegészítők
- koponya, csontváz
- anatómiai atlaszok
- mikroszkóp
- bonceszközök

6. FIZIKA

- a fizikai kísérletekhez szükséges szemléltető- és mérőeszközök, anyagok
- saját készítésű és speciális szemléltető eszközök, tárgyi kiegészítők

7. KÉMIA

- a kémiai kísérletekhez szükséges szemléltető- és mérőeszközök, laboratóriumi felszerelések, alapanyagok
- védőfelszerelések

8. IDEGEN NYELVEK

- bábok és speciális szemléltető eszközök
- szótárak, hangzó- és képanyagok

9. MOZGÁS ÉS TESTNEVELÉS

- zsonglőr és akrobatikai eszközök
- szalagok, fonalak, kötelek, botok, kislabdák, frizbik, nagyméretű szivacs labdák
- saját készítésű és speciális eszközök, tárgyi kiegészítők
- gerelyek, diszkoszok, súlyzók
- sportági felszerelések, labdák

10. KERTMŰVELÉS

- kerti (kézi)szerszámok
- vetőmagok, hagymák
- kertészeti felszerelések

11. TECHNOLÓGIA

- saját készítésű és speciális szemléltető eszközök, tárgyi kiegészítők

12. MŰVÉSZETI NEVELÉS

Kézimunka: *filc, gyapjú, kötőtűk (faanyag az elkészítésükhöz és kész tűk), fonalak, papír, ragasztó, cérna, olló, tű, vastag fonál, kongré, hímzőfonál, nagylyukú hímzőtű, gyöngyök, textíliák, szövőkeret, varrógép és minden olyan (segéd)eszköz, amely a tantervben megadott oktatási témákhoz kapcsolódik*
Kézművesség: *a különböző mesterségek – a fa-, a fém-, a bőrmegmunkálás – eszközei, speciális kézi-, (amennyiben az iskola kiépített műhellyel rendelkezik) gépi szerszámai, a plasztikához és a szobrászathoz szükséges anyagok és kéziszerszámok*

Művészettörténet: *audiovizuális eszközök, művészeti albumok, reprodukciók, filmek*

Rajz-festés, formarajz: *rajz- és festő papírok, különböző festékek és kréták, ecsetek, tinta, rajzszén, különböző minőségű ceruzák, saját készítésű és speciális szemléltető eszközök, művészeti albumok*

Dráma: *saját készítésű jelmezek, textíliák, tárgyi kellékek (többnyire szintén saját készítésű munkák.*

Euritmia: *rézrudak, fagolyók, színes anyagok, zongora, egyéb hangszerek*

Ének-zene: *pentatonfurulya, C-szoprán furulya, különböző ütőhangszerek (apró dobok, triangulum, csörgődob, csengettyűk, apró cintányérok), kottafüzet, kották.*

13. EGYÉNI FEJLESZTÉST SZOLGÁLÓ SPECIÁLIS TANESZKÖZÖK

- az egyéni terápiának megfelelően a fejlesztő pedagógus által meghatározott eszközök

II. SZ. MELLÉKLET: A WALDORF-ISKOLÁKBAN A PEDAGÓGUS-MUNKAKÖRÖK BETÖLTÉSÉHEZ SZÜKSÉGES VÉGZETTSÉGEK

(Forrás: A magyar Waldorf - iskolák kerettanterve)

1. Osztálytanító munkakörben foglalkoztatható az 1-8. évfolyamon, aki

- a) tanítói, konduktor-tanítói vagy gyógypedagógusi végzettség mellett akkreditált pedagógustovábbképzésen szerzett Waldorf-osztálytanítói képesítéssel rendelkezik,
- b) általános iskolai vagy középiskolai tanári végzettség mellett akkreditált pedagógustovábbképzésen szerzett Waldorf-osztálytanítói képesítéssel rendelkezik,
- c) magyarországi, illetve külföldi Waldorf-pedagógusképzésen szerzett Waldorf-osztálytanítói képesítéssel rendelkezik

Az osztálytanító taníthatja a kötelező és a szabadon választható tantárgyakat az alábbiak kivételével:

- idegen nyelvek
- kézművesség
- euritmia
- szabad vallás
- mozgás és testnevelés, Bothmer-gimnasztika 3. osztálytól
- ének-zene 5. osztálytól

Ez utóbbiak oktatására csak akkor jogosult, ha rendelkezik a 2-5. pontokban előírt végzettségekkel.

2. Az 1-8. évfolyamon szaktanárként foglalkoztatható, aki

- a tantárgynak megfelelő műveltségi területet végzett tanító, e mellett akkreditált pedagógustovábbképzésen szerzett Waldorf-pedagógusi képesítéssel rendelkezik vagy a munkába lépéstől számított 2 éven belül megkezdí Waldorf-pedagógiai tanulmányait,
- a tantárgynak megfelelő szakos tanár (fő2iskolai vagy egyetemi végzettséggel), e mellett akkreditált pedagógus-továbbképzésen szerzett Waldorf-pedagógusi képesítéssel rendelkezik vagy a munkába lépéstől számított 2 éven belül megkezdí Waldorf-pedagógiai tanulmányait, • a tanított tantárgynak megfelelő Waldorf-szaktanári képesítéssel rendelkezik

3. A kézművesség tantárgy oktatására az 5-13. évfolyamon a 2-3. pontban foglaltaktól eltérően foglalkoztatható, aki

- a tantárgynak megfelelő szakos tanári végzettséggel rendelkezik,
- az oktatott tartalomnak megfeleltethető végzettséggel bíró művész, iparművész; népi iparművész vagy 5 éves szakmai gyakorlattal rendelkező szakember. (Így például megfelelő: a fémművességek körében a kovács, a maszk- és bábkészítés körében népi iparművész, bábkészítő alkalmazása, faragás: asztalos...)

4. A Waldorf-kerettanterv alapján bevezetett speciális tantárgyak

4.1 Mozgás és testnevelés, Bothmer-gimnasztika tanárként foglalkoztatható

- a. az 1-6. évfolyamon, aki a Bothmer Movement International által elismert magyarországi vagy nemzetközi képzésen megszerzett Bothmer-tanár végzettséggel rendelkezik,

- b. a 3-4. évfolyamon, aki osztálytanítóként elvégezte a Bothmer-képzés megfelelő modulját,
- c. a 7-8 évfolyamon, aki Bothmer-tanárként elvégezte a Bothmer-képzés 7-8. osztályos modulját,
- d. a 1-8. évfolyamon, aki testnevelőtanár végzettség mellett Bothmer-tanár végzettséggel vagy akkreditált pedagógus-továbbképzésen szerzett Waldorf-pedagógusi képesítéssel rendelkezik vagy a munkába lépéstől számított 2 éven belül megkezdí Bothmer- vagy Waldorf-pedagógiai tanulmányait,
- e. a 9-13. évfolyamon, aki testnevelőtanár (főiskolai vagy egyetemi végzettséggel), e mellett Bothmer-tanár végzettséggel, vagy akkreditált pedagógus-továbbképzésen szerzett Waldorf-pedagógusi képesítéssel rendelkezik vagy a munkába lépéstől számított 2 éven belül megkezdí Bothmer- vagy Waldorf-pedagógiai tanulmányait.

4.2. Euritmia tanárként foglalkoztatható az 1-13. évfolyamon,

aki az Euritmia Iskolák Nemzetközi Szövetsége, a „Goetheanum, Freie Hochschule für Geisteswissenschaft, Sektion für redende und musizierende Künste” által elismert magyarországi vagy külföldi képzésen szerzett euritmia alapidiplomát, valamint a pedagógiai euritmia oktatására jogosító diplomát.

4.3 Kertművelés-tanárként foglalkoztatható, aki

- a. a tantárgynak megfelelő szakos tanári végzettséggel rendelkezik, és részt vesz a Biodinamikus Egyesület által jóváhagyott vagy ennek megfelelő nemzetközi biodinamikus szemléletű (Demeter irányelvek szerinti) gazdálkodást oktató tanfolyamon,
- b. közép- vagy felsőfokú szakmai (kertész vagy agrár) végzettséggel vagy hároméves igazolt szakmai (kertész vagy agrár) gyakorlattal rendelkezik, és részt vesz a Biodinamikus Egyesület által jóváhagyott vagy ennek megfelelő nemzetközi biodinamikus szemléletű (Demeter irányelvek szerinti) gazdálkodást oktató tanfolyamon,
- c. a tanított tantárgynak megfelelő Waldorf-szaktanári képesítéssel rendelkezik.

4.4 Szabadvallás-oktatás tanárként foglalkoztatható,

aki gyakorló Waldorf-pedagógusként részt vesz a hazai szabadvallás-tanárok szakmai találkozóin és továbbképzésein. E mellett részt vesz a tanári kollégium által felkért mentorral való rendszeres szakmai konzultációkon.

5. Intézményvezető

A Waldorf-iskolákban az intézményvezetőt a Tanári Kollégium választása alapján a fenntartó bízza meg, pályázati eljárást az iskolák alkalmazhatnak. A vezetői munkakör betöltésére jogosító intézményvezetői szakképzettségnek kell elfogadni a Magyar Waldorf Szövetség fenntartásában működő pedagógiai intézet (Waldorf Ház) által szervezett akkreditált intézményvezetői képzésen szerzett képesítést.

6. Egyéb rendelkezések

1. Új alkalmazás esetén osztálytanítóként az a pedagógus is foglalkoztatható, aki tanulmányait a Waldorf-osztálytanító képesítést nyújtó képzésben a munkába lépés évében megkezdí.

2. Ha a Waldorf-iskolában foglalkoztatott pedagógus szakképzettsége e kerettantervben meghatározott képesítésnek nem felel meg, és a kerettanterv jóváhagyásakor

a) a nyugdíjjogosultság eléréséhez szükséges korhatárig tíz évnél kevesebb ideje van, legfeljebb a nyugdíjkorhatár eléréséig változatlan munkakörben tovább foglalkoztatható,

b) a nyugdíjjogosultság eléréséhez szükséges korhatárig tíz évnél több ideje van, a kerettanterv jóváhagyásától számított öt év után csak akkor foglalkoztatható tovább pedagógus-munkakörben, ha tanulmányait az előírt szakképzettséget nyújtó képzésben megkezdte.

c) legalább 8 éves Waldorf-iskolában pedagógus munkakörben eltöltött gyakorlattal rendelkezik, az iskola ajánlásával mentesül a Waldorf-képesítés megszerzése alól.

d) A b) pontban meghatározottak alól mentesül és változatlan munkakörben tovább foglalkoztatható a Waldorf-iskolában tanító pedagógus, ha rendelkezik Waldorfképesítéssel és a kerettanterv jóváhagyásakor Waldorf-iskolában pedagógus munkakörben való foglalkoztatása eléri a tizenöt évet.

3. Új alapítású Waldorf-iskolák osztálytanítói az első három évben a Magyar Waldorf Szövetség Tanácsadó Körével egyeztetve mentességet kaphatnak a fenti esetekben meghatározott szakos végzettségek alól, kivéve a Waldorf-kerettanterv alapján bevezetett speciális tantárgyakat (l. fentebb, 5. pont)

4. Pedagógusképző felsőoktatási intézmény hallgatójának iskolai gyakorlati képzés vezetésére vagy pedagógusok továbbképzésére vezető tanári (gyakorlatvezető tanítói), továbbá szaktanácsadói megbízást az kaphat, akinek Waldorf-pedagógus munkakör betöltéséhez szükséges felsőfokú iskolai végzettsége és szakképzettsége, valamint Waldorf-iskolai nevelő- oktató munkában eltöltött legalább ötéves szakmai gyakorlata van.

III. sz. MELLÉKLET: A ZALAI WALDORF ÓVODA, ÁLTALÁNOS ISKOLA ÉS ALAPFOKÚ MŰVÉSZETOKTATÁSI INTÉZMÉNY MINŐSÉGGONDOZÁSI ÉS MINŐSÉGBIZTOSÍTÁSI PROGRAMJA

A Waldorf iskolák célja, hogy olyan oktatási környezetet biztosítsanak, amelyben minden gyerek az összes benne rejlő lehetőséget egyformán kibontakoztathatja az iskola keretében. Az oktatás minden tanulót a lehető legjobban igyekszik felkészíteni az életre. Ennek feltétele, hogy minden egyes tanár és az egész tantestület folyamatosan bővítse a gyerekről és annak fejlődéséről szerzett ismereteit. A szakirodalom tanulmányozása, az elmélyülés, a kutatómunka, a kölcsönös tiszteletadás, valamint a tanterv és a pedagógiai megközelítés folyamatos fejlesztése mind ide tartozik. Az iskolának, mint szervezetnek az a feladata, hogy adott keretein belül a pedagógiai kezdeményezések számára optimális támogatást nyújtson.

A minőséggyondozás alapfeltevése, hogy javítani mindig lehet, és hogy a felülvizsgálat folyamatát kreatívnak, gyümölcsözőnek és hatékonynak éljük meg az abban résztvevő tanárok, szülők, szakemberek.

Alapfeltételnek tartjuk a Waldorf iskolában, hogy mindenki – különös tekintettel a tanárookra – a szellemi fejlődés antropozófiai ösvényén halad, mely út középpontjában az egyéni fejlődés szempontjából a gondolatok, az érzelmek és az akarat minősége áll, amely képessé tesz bennünket a tanításra és a másokkal való együttműködésre. Ez nem mérhető, értékelhető terület, de az elvégzett munkában tükröződik a fentiekhez való viszony és az ilyen irányban elvégzett személyes erőfeszítés, s ez már értékelhető. A tanári kollégium feladata, hogy azoknak a pedagógusoknak a számára, akiket még nem fűz kapcsolat az antropozófiához, utakat dolgozzon ki az abban való elmélyülés lehetőségére.

1. Előfeltételek, alapelvek és adottságok

A pedagógiai felkészültség minőségi fejlesztésének a tantestület minden tagja számára az egyébként is végzett munka természetes részét kell képeznie. Ez vonatkozik a tanárok napi készülésre és a tanári konferencián való részvételre egyaránt.

A nevelés és oktatás minőségéért a tanári kollégium a felelős. Az általa választott és a fenntartó által jóváhagyott intézményvezető jogilag felel az iskola minőségéért mind az iskola szervezetén belül, mind a szakmai fórumok és államigazgatási szervek előtt.

Az adminisztrációs és a technikai-karbantartási feladatokat végző dolgozók munkaköri leírását, tevékenységük ellenőrzési eljárásait a Szervezeti és Működési Szabályzat rögzíti.

Az iskola céljainak mindenki számára világosnak és egyértelműnek kell lennie. A közös elhatározás, az együttműködésre való törekvés akkor tölti be szerepét a legjobban, ha azok megfogalmazásában az iskola minden szereplője valamilyen formában részt vesz.

A Waldorf iskola önkormányzó, önigazgató intézmény. Ez a szervezeti forma valamennyi résztvevő magas szintű felelősségét feltételezi és igényli. Ezért az újonnan belépő kollégákat mind elvi, mind gyakorlati szinten tájékoztatni kell az iskola szervezeti felépítéséről, és be kell vonni annak működtetésébe.

A kreatív szabadságot, a bizalmat és a termékeny együttműködést a Szervezeti és Működési Szabályzatban lefektetett, az elméletnek és a gyakorlatnak megfelelő struktúra teszi lehetővé. Minden dolgozóval világos, egyértelmű szerződést kell kötnie az iskolának az elvégzendő munkáról, és munkaköri leírást kell készíteni, amely az adott munkakör kötelezettségeit és felelősségét fogalmazza meg, ugyanakkor teret nyújt az egyéni kezdeményezés számára.

2. A minőségbiztosítás elemei és lépései

2.1. A konferencia

A Waldorf-iskola szíve, motorja a konferencia. Heti rendszerességgel kell megtartania a tantestületnek. A konferenciának minden pedagógus, (osztálytanítók, szaktanárok, rész munkaidőben dolgozó tanárok, az egy-egy epocha idejére felkért külsős tanárok), illetve bármilyen, a pedagógiával kapcsolatos rész munkát ellátó dolgozó a tagja. Így az iskolaorvos, gyógypedagógus, fejlesztő pedagógus, stb. Az iskola minden tanárának egyformán felelőssége a konferencián való részvétel és annak minősége.

A konferencia felépítésében a következő tevékenységeknek szerepelnek a kollégium közös döntése alapján:

Művészeti rész:

- **Közös tudatfejlesztési munka:** A konferencia jóval több, mint az őt alkotó egyének összessége. Minden közösen végzett szellemi tevékenység sokkal többet ér, mint az egyéni munka. A közös tudatfejlesztési munkák olyan koncentrációs és meditációs gyakorlatokat takarnak, melyek segítik a konferencia s az egész iskola működését, ugyanakkor minden tanár számára egyéni, személyre szabott segítséget is jelentenek.
- **Közös olvasás:** Szükséges, hogy egy közösen választott pedagógiai tárgyú mű közös feldolgozásában együttműködjön a tantestület általános pedagógiai kérdések vizsgálatával.
- **Gyermekmegbeszélés:** Az elméleti alapokból táplálkozva élő, gyakorlati pedagógiai kérdésként vannak jelen a gyerekek a konferencián. Tematikus rendben, vagy aktuális problémákhoz igazodva rendszeres felépítésben iskolázzák a tanárok saját figyelmüket, érzésüket, akaratukat és gondolkodásukat a gyermekmegfigyelésben. Ennek konkrét célja, hogy az egyéni figyelmet kívánó gyerekek segítséget kapjanak a tantestülettől, illetve, hogy általános fejlődés-lélektani ismereteinket a gyakorlatban újraélesszük.
- **Közös művészeti-gyakorlati tevékenység:** A tantestület választása alapján rendszeres alkotó munkát végez, amely a csoport szociális lényét és az egyéni képességeket egyaránt hivatott építeni. (Rajzolás, festés, ének, eurytmia, Bothmer-gimnasztika, stb.)
- **Ünnepek:** Az évkör ünnepeinek megélése, az azokra való felkészülés meghatározó erejűek gyerekek és felnőttek számára egyaránt. A konferencián foglalkozunk az ünnepek szellemi és hagyománybeli hátterével és az ezekből származó gyakorlati kérdésekkel.

Technikai kérdések:

Fontos, hogy minimum az információ szintjén, de minden kolléga előtt elhangozzanak azok a pedagógiát érintő kérdések, amelyek az iskola mindennapjait érintik.

A tanári kollégium heti rendszerességgel találkozik, közös tervezés alapján foglalkozik általános és konkrét pedagógiai kérdésekkel, megszervezi és elvégzi az önkormányzás technikai, adminisztratív feladatait. Év elején és év végén egész napos konferencia zajlik.

A tantestület kidolgozza azokat az értékelési és önértékelési utakat, amelyekkel állandóan élőknek tudja fenntartani a konferenciát.

A tantestület kidolgozza azt a hosszú távú tervet, amelyben egy vagy több évre előre megtervezi azt, hogy milyen személyek segítségével, esetleg szakemberek felkérésével, egy adott „ütemtervben” hogyan vizsgálja felül a konferencia működését.

Fontosnak tartjuk, hogy minden, iskolánkban tanító tanár - fő- és részállású kollégák, óraadó tanárok, csak egy-egy epochát tartó tanárok egyaránt - folyamatosan részt vegyen a konferencia munkájában. Előfordulhat, hogy egyes tanárok önhibájukon kívül nem tudnak részt venni a konferencia munkájában (pl. korai kezdés esetén a napközis tanárok, vagy az egy-egy epochát tartó kollégák), az ő konferencián való részvételüket a lehetőségeikhez mérten kell megoldani.

A Waldorf-pedagógiához nem kötődő kollégák számára különösen fontos, hogy lehetőségük legyen a Waldorf-pedagógiában való elmélyülésre. Számukra a konferencia művészeti része nyitott.

2.2. Önképzés, továbbképzés

Tevékenységünk természetéből szükségszerűen minden tanár állandó feladata a tanulás. Ennek első forrása a tanári konferencia kell, hogy legyen. A továbbiak pedig azok a Waldorf tanárképzések, szakmai fórumok, konferenciák, amelyek a Waldorf-pedagógia általános, szakirányú vagy speciális területeit helyezik figyelmük középpontjába. (Posztgraduális Waldorf Tanárképzés, Tanári Műhely, IAO konferenciák, Bothmer-gimnasztika képzés, Euritmia-képzés, idegen nyelvek és azok módszertani képzése, Extra Lesson csoport, zenei képzés, stb.). Ezen felül mindenki számára szükségesnek tartjuk, hogy minden évben hospitáljon más Waldorf- iskolákban, legalább a munkakörének megfelelő órákon.

A tantestület a közösen felépített tanári konferencián aktívan részt vesz, folyamatos antropológiai, embertani és szakmai megismerő tevékenységet folytat.

Az új kollégák felvételekor a Magyar Waldorf Szövetség által megfogalmazott, pedagógiai programunk mellékleteként megtalálható feltételek meglétét tartjuk szükségesnek az adott pedagógus munkakör betöltéséhez. Az osztálytanítókat, amennyiben nem rendelkeznek a szükséges végzettséggel, tanulmányi szerződés keretében kötelezzük arra, hogy a munkába állástól számított öt éven belül szerezzék meg azt. Az osztálytanítók számára kötelező továbbá a Waldorf-tanárok nyári akadémiján való részvétel. A szaktanároknak legalább egy évben kötelező az adott tárgyhoz kötődő egy hetes szakmai IAO-n való részvétel. A kötelezően elvégzendő továbbképzéseket az iskola támogatja. A képzések, továbbképzések az éves munkaterv és a költségvetés előre tervezett részeként szerepelnek.

A továbbképzéseken tanulni kívánó olyan kollégák szándékát, akik számára nem lenne kötelező az adott képzés elvégzése, de szeretné ezt megtenni, egy erre kijelölt csoport mérlegeli, elbírálja, s a tantestület elé terjeszti. Tanulásukat az iskola a meglévő anyagi-személyi feltételei szerint támogatja (idő, pénz, helyettesítési tervezés), azt az elvet is szem előtt tartva, hogy egy embert csak egy ilyen továbbképzésben tud támogatni.

Minden osztálytanító és szaktanár számára kötelező egy tanévben legalább két nap (főtanítás és/vagy szakóra) hospitálás más Waldorf - iskolákban.

2.3. Képzett Waldorf-tanárok

Az iskolában Waldorf-képesítésű tanároknak kell dolgozni. Az egyre növekvő számú igényt azonban nem tudják kielégíteni a Waldorf-tanárképzéseken végzett képesített pedagógusok. Ezen kívül vannak olyan szakirányok, melyekben Magyarországon még nincs szervezett tanárképzés. Így az iskola rákényszerül arra, hogy nem kielégítően képzett tanárokkal dolgozzon. Ki kell azokat az utakat dolgozni, amelyeken a nem kellő képesítésű kollégák pótolni tudják ilyen irányú hiányosságukat.

Arra törekszünk, hogy teljes értékű, Waldorf képesítésű tanárokat vegyünk fel iskolánkba, de sokszor igen nehéz a minden szempontból megfelelő kolléga megtalálása. A nem megfelelő képesítésű kollégákat 1-3 éven belül beiskolázza az iskola, mint intézmény. Tanulásukat támogatja. Azokat a kollégákat, akik nem kívánnak a Waldorf-pedagógia szellemiségében elmélyülni, az iskola elbocsátja.

A tantestület tudatosan megfogalmazza azokat az eltérési lehetőségeket, amelyek nem sértik az állami elvárásokat és a Waldorf pedagógia lényegét.

Az iskola megkeresi azokat a lehetőségeket, amelyekkel a Waldorf-pedagógiához nem kötődő kollégák számára lehetővé teszi a Waldorf-pedagógiában való elmélyülést, az adott szaktárgyakkal kapcsolatos képzést, tanfolyamot, vagy egyéb olyan tevékenységet jelöl ki, amely segítségével az adott kollégák megismerhetik az iskola szellemiségét.

Megtervezi a kollégák továbbképzését, az egyéni érdeklődés és az iskola távlati érdekei alapján.

2.4. Értékelés, önértékelés

Az oktatás minőségének ellenőrzése azt a célt szolgálja, hogy megtaláljuk azokat a lehetőségeket, amelyek segítségével az iskola nevelési céljai mind hatékonyabb módon valósíthatók meg. Az értékelés segíti az iskolát abban, hogy a fejlődésre való törekvései valóra váljanak.

Az önértékelés hozzásegíti az iskolát ahhoz, hogy az elért eredményeket összehasonlítsa a maga elé kitűzött célokkal és feladatokkal, és hogy felismerje erősségeit csakúgy, mint gyengeségeit. A felülvizsgálat alapján ki lehet dolgozni a fejlődésre vonatkozó tervet, mely tartalmazza a szükséges lépéseket, megjelöli a végrehajtó személyeket, a végrehajtás idejét és a konkrét célokat.

A tanári, tanulói és az egyéb munkakört ellátó dolgozók teljesítményének értékelését a tantervvel való éves összevetés, az elért eredményeknek és a kitűzött céloknak, feladatoknak, az elérni kívánt minőségeknek az együttes vizsgálata adja meg.

Minden pedagógus folyamatos önértékelést végez. Az egyazon korosztályokat tanító tanárok, valamint az azonos tantárgyakat és szaktárgyakat tanító kollégák havi rendszerességgel foglalkoznak részterületükkel. A tanévzáró konferencián mindenki értékeli az évi munkáját.

Az értékelés és önértékelés fontos eleme a hospitálások rendje (részletesen ld. 6. Hospitálás.)

Az iskola éves értékelését elvégzi minden olyan területen is, amely nem tartozik az oktatás témakörébe, de meghatározott személyek vagy csoportok bizonyos feladatokat elvállaltak. Az egyes feladatok és felelőseik kijelölése a tanévnyitó konferencián történik, a feladatok elvégzését havonta tekintjük át. Tanév közben felmerülő problémák esetében a feladatvállalás az aktuális heti konferencia alkalmával történik.

Az iskola önvizsgálatát kiterjeszti minden olyan területre is, amely hatással lehet kisugárzására, és nem közvetlenül pedagógiai jellegű tevékenység: így az iskola vezetésére és külső képviselőire, adminisztrációjára, az iskola fizikai környezetére. Az önvizsgálatra félévente kerül sor a félévi és tanévzáró konferencia keretében.

A tantestület minden új kollégának kijelöl egy, az iskolában régebben dolgozó társat, egy mentort, akivel az önértékelés szempontjai szerint közösen dolgoznak.

Az iskola megteremti a lehetőséget, hogy az ezt igénylő pedagógusok rendszeresen konzultálhassanak külső szakemberekkel szakterületükön, vagy azon kívül.

A tantestület kidolgozza a kollégák és a tanulók felvételének és elbocsátásának rendjét.

A tantestületen belül fizetési csoport működik, mely a ráruházott bizalommal adott ideig feladatát ellátja.

A tantestület felelősséget vállal a hatékony fejlesztésre való erőfeszítésért, az értékelési eljárások gondos elvégzéseért, és a vizsgálatok által javasolt intézkedések határidőn belül való végrehajtásáért.

A tantestület által kijelölt felelős személyek kidolgoznak egy hosszú távú értékelési tervet, mely egy kijelölt kezdőpontból indulva az egész iskolára reálisan elvégezhető.

2.5. A tanácsadás és a tanácsadó tanár szerepe

A tanácsadó szerepe segíteni az iskolát, a tanárokat és a szülőket együttesen, hogy gyarapodjanak bizalomban és felelősségben. Objektív és konkrét bírálatot kell adnia, olyan bátorítást, melyből az iskolának a saját útjához való erőt kell merítenie, és amely segítségével kialakítja önállóságát.

Belső tanácsadás: Az iskola képzett és tapasztalt tanárai tervezett rendben látogatják egymás óráit. Az új kollégáknak mentor-tanárokat jelöl ki a tantestület.

Külső tanácsadás: Iskolánk más hazai és külföldi Waldorf Iskolák tantestületéből kér föl tanárokat tanácsadó tanárnak, akikkel a kollégák szabad választás alapján, vagy a tantestület konkrét felkérésére konzultálhatnak az adott szakmai kérdésekről.

A fentieket az iskola tanárai előre megszervezik, a látogatások időpontját a tanévnyitó konferencián beveszik az év munkatervébe. A tanév során havonta követjük a megtervezett hospitálások megtörténtét.

2.6. Hospitálás

A minőségi munka lehetőségét adja, ha az azonos jellegű pedagógiai munkát végző kollégák nemcsak a konferenciákon, illetve külön szakmai fórumokon tudják egymással tapasztalataikat kicserélni, hanem óralátogatással, és az ott történetek részletes megbeszélésével is tudják egymást segíteni. Szükségesnek tartjuk, hogy minden osztálytanító és minden szaktanár évenként legalább egy tanítási napot töltsön el vendégként az iskola valamelyik osztályában, illetve szakórákon.

Minden osztályban legalább egy alkalommal a tanév során hospitáljon egy kolléga főoktatáson és szakórán. Az olyan szakórák esetében, melyeket nem az osztálytanító, hanem szaktanár tart, negyedévente egy alkalommal kell, hogy látogassa az órákat egy - egy kolléga (az adott osztály osztálytanítója ebbe nem értendő bele). Ezen órák alatt az osztályokat jól ismerő szaktanároknak illetve osztálytanítóknak kell helyettesíteniük a hospitáló kollégákat.

Minden osztálytanító és szaktanár számára kötelező egy tanévben legalább két nap (főtanítás és/vagy szakóra) hospitálás más Waldorf - iskolákban.

Az újonnan érkező kollégáknak kinevez egy mentort a tantestület.

A tanév során havonta követjük a megtervezett hospitálások megtörténtét.

2.7. Hónapünnepek

Az iskolában olyan jellegű tapasztalásra építő tanulási tevékenység folyik, amely önmagában az élet mindennapi szépségeit tartalmazza. Ez, és a különböző korosztályok egymás iránti érdeklődésének természetes szociális gesztusa, valamint a „szereplésnek” mindannyiunkban többé-kevésbé meglévő vágya, hogy megosszuk társainkkal saját élményeinket, együtt adják a hónapünnepek közösségteremtő erejét. Ezért érdemes egy ilyen „ünnepe” keretében bemutatni egymásnak az aktuálisan tanult ismereteket.

2.8. Ünnepek

Az iskola pedagógiai sajátosságából, emberszemléletéből adódóan keresztényszemléletű, így a keresztény-zsidó-görög kultúrkör forrásaihoz visszanyúlva szervezi meg, építi fel éves ünnepkörét.

Az iskolában az évkör ünnepeit az éves rendben meghatározott terv szerint szervezzük. A tanév rendjének kialakításakor a tantestület önálló jelentkezés alapján elfogadja az ünnepek felelőseit, akik az adott ünnep előtt három héten át végzik az ünnep szellemi és technikai előkészítését. Az ünnepeket a konferencia a felelősök vezetésével közösen készíti elő. Az évkör ünnepei a következők: Szent Mihály nap, Szent Márton nap, adventi közös kezdések, adventi bazár, Szent Miklós nap, karácsonyi játék, farsangi multság, húsvét, pünkösd, Szent János nap. Ezeken kívül hónapünnepeket tartunk (lásd. 7. Hónapünnepek), valamint tanévnyitó (az új első osztályosok fogadása) és tanévzáró ünnepet.

A tanári kollégium az ünnepek tapasztalatait egy erre a célra szolgáló füzetben rögzíti. Az ünnepek szellemi háttérét minden évben alaposan feldolgozza a kollégium.

2.9. A szülőkkel való kapcsolat

A Zalai Waldorf Óvoda, Általános Iskola és AMI olyan szociális közösség, amely a steineri szociális hármasság tagozódás elvére épül. Így az iskola lényegéből eredően szoros kapcsolatban, napi együttműködésben kell együtt dolgozni tanároknak és szülőknek, és az iskolát közösen kell működtetni a szülőkkel. A különböző formák lehetőséget adnak arra, hogy a szülők betekintést nyerjenek az iskola pedagógiai életébe.

Az SzMSz-nek tartalmaznia kell azokat a formákat, amiket a szülőkkel együtt azért alakítunk ki, hogy valósan együtt tudjuk alakítani az iskola életét. Így a szülői estektől kezdve a hónapünnepek, fogadóórák, iskolai ünnepek, döntéshozó fórumok és testületek során át lehet bármilyen, szabadon kezdeményezett tevékenység, amelyet a szülők a tantestület tudtával és egyetértésével alakítanak ki. Ezeken kívül szükség van olyan fórumokra, ahol a szülők kérdéseikkel, gondolataikkal meg tudják szólítani az iskolát.

Az osztálytanítók az éves tervben előre kijelölt időpontokban rendszeres szülői esteket tartanak.

A szülők fogadóórák keretében találkozhatnak az osztálytanítóval és a szaktanárokkal.

Az iskolai ünnepekre, hónapünnepekre meghívjuk a szülőket.

Egy választott csoport foglalkozik a lehetséges összes személyes jellegű problémával, minden konfliktushelyzettel.

Az anyagi kérdésekkel, problémákkal és az esetleg a tanév közben bekövetkező változásokkal a jogi-gazdasági szülői munkacsoport, illetve az intézményi konferencia foglalkozik.

Nyílt napokat és előadásokat tartunk a lehetséges érdeklődőknek, a potenciális jelentkezőknek. Ebbe a tevékenységbe bevonja a tantestület a szülők képviselőit is.

A szülők által kezdeményezett, a Waldorf-pedagógiához illeszkedő eseményeket, tevékenységeket a tantestület aktívan támogatja.

2.10. Az iskola struktúrája – szociális hármasság tagozódás

Az iskola a testvériség, egyenlőség, szabadság hármasságának steineri felfogásából született szociális organizmus, melynek három önálló, ám egymással szoros együttműködésben dolgozó területe a gazdasági, jogi és a szellemi terület.

A Szervezeti és Működési Szabályzat megfogalmazza a különböző feladatokat ellátó csoportok kialakításának útját, működési körét, döntési mechanizmusait, együttműködési formáit. Szabadságot ad az egyéni kezdeményezéseknek, melyeket a fennálló testületek fogadnak el.

A tantestület keresi azokat az utakat, amelyek használatával a növekvő vagy változó iskolának és az élet elvárásainak megfelelően hatékonyabban, adekvátabban tudja szervezni az iskola életét.

A tantestület kialakítja azokat a testületeket, amelyek az iskola érdekeit képviselik a kívül világ felé, s konkrétan megfogalmazza döntési jogkörüket. Tanévenként felülvizsgálja az elért eredményeket.

A tantestület minden tanév végén megvizsgálja fő döntéshozó szerveinek működését, ha szükséges, új ügyvivőket választ.

Az intézmény közössége adott időszakonként, (3-5 évenként), tervezetten felülvizsgálja a Szervezeti és Működési Szabályzatot. Meghívott szakemberekkel együtt keresik a szociális hármass tagozódás szerepét az önkormányzó intézmény létében, ezzel megerősítve és tudatosítva a három elkülönült szféra minőségének fontosságát és az együttműködés szükségességét.

2.11. Anyagi kérdések

Az iskola pedagógiai célkitűzéseinek pénzügyi szempontból való biztonságos működése érdekében szerződést (megállapodást, szándéknyilatkozatot) köt a szülőkkel, mely szerződés világosan tartalmazza a támogatás összegét, befizetésének lehetséges formáit, és a kötelezettségvállalás nem teljesítéséből eredő lehetséges működési zavarokat. Az anyagi kérdésekkel kapcsolatban meghatározó szabály a kérdések tiszta, egyértelmű megfogalmazása, az információk áttekinthetősége. Ez nélkülözhetetlen azok számára, akik az iskola anyagi helyzetéért felelősséget vállalnak. Az alkalmazottakat ugyanúgy informálni kell, hogy valóban felelősséggel tudják ellátni munkájukat. A szülők és az iskola közötti pénzügyi viszony meghatározó pontjait írásba foglalja az iskola.

Az iskola megfelelő csoportjai a tanárok, szülők, és fenntartók képviseletében elkészítik az éves költségvetést, melynek része és következménye a szülők által fizetett hozzájárulás.

A szülők évente értesítést kapnak az iskola gazdasági, pénzügyi helyzetéről, a költségvetés teljesítéséről. Az iskola a szülők kérésére adóigazolási tanúsítványt ad ki.

Amikor belépnek az iskolába, minden családdal tájékoztatást kap az intézmény anyagi helyzetéről.

A hosszú távú, nagy anyagi igényű pénzügyi döntések a fenntartó, a szülők képviselőivel közösen születnek.

2.12. A Szervezeti és Működési Szabályzat

A Szervezeti és Működési Szabályzat olyan dokumentuma az iskolának, amely rögzíti az iskola struktúráját, működési útjait, testületeit, döntéshozó mechanizmusát, a különböző érdekű és összetételű csoportok kialakulásának szabályait, azok együttműködési rendjét.

A tantestület, a szülők és a fenntartó képviselői közösen kidolgozzák az SzMSz-t, amely tartalmazza minden csoport pedagógiai és szociális érdekeit, úgy, hogy az egész, mint a Waldorf-pedagógiát megvalósítani szándékozó intézmény működőképes legyen. Az idő múlásával történő változásokat a különböző testületek képviselői közös munkában átvezetik

az SzMSz-be. Az SzMSz-t az iskola erre a célra választott testületei, illetve képviselői ütemterv szerint vizsgálják felül.

A tantestület értékelési és önértékelési rendszerét beépíti az SzMSz-be.

2.13. A tanulók felvételével és elbocsátásával kapcsolatos eljárások

Az iskolába való felvétel feltétele, hogy a jelentkező gyerekek legyenek iskolaérettek, szüleik pedig fő vonalaiban ismerjék és fogadják el a Waldorf-pedagógia embertani szemléletét, a Rudolf Steiner szellemtudományi munkásságára épülő módszertant, a tapasztalásra épülő pedagógiát. A szülők törekedjenek az iskolával való együttműködésre és pedagógiájában való elmélyedésre. A felvételi találkozás, beszélgetés célja, hogy a jelentkező gyerekeket a lehető legjobban megismerjük, s eldöntsük, hogy iskolaérettek-e, és az iskola megfelelő-e az adott gyerek szükségleteinek. A felvételi beszélgetésen egy, az iskolaérettséget megismerni kívánó játékos tevékenységsort építünk fel a gyerekek számára, melyen a tantestület több tagja jelen van. Minden idevágó adatot, hivatalos iratot a megfelelő szabályok betartásával kezelünk.

Az óvodából az első osztályba történő jelentkezéskor minden család esetében egyéni beszélgetésre is szükség van a csoportos felvételi találkozás mellett.

Az iskola felvételi eljárási utakat dolgoz ki azoknak a gyerekeknek, akik nem az óvodából jelentkeznek az iskola első osztályába, hanem más iskolákból jelentkeznek a magasabb évfolyamokba.

Végző döntés akkor születethet, ha a jelentkező gyerek minden szükséges dokumentumát megkapta az iskola, személyes találkozóra sor került az iskola tanáraival, s ők ismerik az esetlegesen felmerülő speciális körülményeket, és egybehangzóan a gyerek felvételét vagy eltanácsolását javasolják, amit az intézményvezető jóváhagy. Az iskola döntéséről írásban értesíti a jelentkező családokat. A döntés után az iskola és a szülők között fennálló jogi és anyagi viszonyt írott dokumentum foglalja magába.

A szülőknek szóló kérdőív csak az objektív információszerzést szolgálja a jelentkező gyerek fejlődési állomásairól.

A minőségbiztosítás szempontjából különösen fontos, hogy a távozó tanulókról olyan feljegyzések készüljenek, amelyekből kiderül, hogy miért és hová távoznak az iskolából, a távozást követően pedig hogyan alakul további fejlődésük.

Szükség van egy beszélgetésre, mely a távozó gyerek családja és az iskola képviselői között folyik. A beszélgetés alapján készült jegyzőkönyvet meg kell őrizni. Miután egy távozó tanuló elhagyja az iskolát, a távozás okairól és körülményeiről feljegyzést kell készíteni, melyet a tanuló dossziéjában kell megőrizni.

2.14. Diákok fegyelmi ügyeinek, az elbocsátásnak a menete

A fegyelmi ügyek, problémák egy erre a célra rendszeresített füzetben is vezetődnek. Fegyelmi fokozatok: osztálytanító (többszöri) beszélgetése a diákkal, osztálytanító (többszöri) beszélgetése a szülőkkel, diák behívása figyelmeztető konferenciára, szülők behívása konferenciára, diák-szülő behívása fegyelmi konferenciára.

Diák az együttműködés hiánya miatt (tanulmányi, fegyelmi problémák, késések, igazolatlan órák miatt) kerülhet ki elbocsátással az iskolából. Az elmenőkről esettanulmány készül. Jegyzőkönyvbe kerül, hova távozott a diák.

2.15. A tanulók értékelése, bizonyítványa

A Waldorf-pedagógiában az alapvető pedagógiai célkitűzéseknek megfelelően embertani megfontolások alapján a tanév végén írásos értékelést adunk a tanulóknak. Ezek az írásos beszámolók szerves részét képezik annak a munkának, melynek célja a gyerekek folyamatos tanulmányozása és értékelése. A pedagógus nem eredményeket állapít meg, hanem a változásokat figyeli, azt, hogy honnan hová tartanak a tanulók, milyen képességeiket tudják működtetni, hogyan tudják személyiségüket kibontakoztatni, s hogy ehhez milyen segítségre van szükségük.

A szülők az első osztálytól kezdődően minden tanév végén írásos beszámolót kapnak arról, hogy gyerekük miként fejlődött az adott tanévben. A bizonyítvány részét képezi egy, az osztálytanító által a gyerekeknek írt vagy az ő számára keresett vers, mely egy, a gyerek személyiségében lévő pozitívumot fogalmaz meg képszerűen. Ezen kívül az osztálytanító feljegyzéseit tartalmazza a tanuló haladásáról, a különböző ismeretelméleti tantárgyakba nyújtott tevékenységéről, előrehaladásáról, önálló munkavégző képességéről, a közös munkában való együttműködéséről, szociális kapcsolatairól, valamint a szaktanárok hasonló irányú értékelése szerepel benne.

A bizonyítvány másolatát és minden egyéb, a gyerek teljesítményével kapcsolatos írásos dokumentumot a tanuló dossziéjában őrzünk.

Az iskola kiállítja a szükséges állami bizonyítványt is, az érvényben lévő törvényeknek megfelelően, illetve a gyerekek lehetséges iskolaváltásának biztosítására.

2.16. Diákönkormányzat

Az Oktatási Törvény, a Waldorf-iskola, mint a szociális hármas tagozódás megtestesült intézménye, valamint az önkormányzó iskola egyaránt szükségessé teszik a Diákönkormányzat létrehozását. A középtagozatos diákoknak lehetővé kell tenni, hogy saját életük szervezésében a lehető legnagyobb önállóságot és szabadságot kapják. Az iskola pedagógiai felfogásával nem ellentétes kezdeményezéseik megvalósításában támogatást kell kapniuk a tantestülettől.

Létre kell hozni a törvényben előírt feltételekkel a Diákönkormányzatot. A diákok által választott képviselőknek meg kell fogalmazniuk céljaikat és feladataikat. Rögzíteni kell azt, hogy az Iskola Szervezeti és Működési Szabályzatával összhangban milyen testületekben képviselik érdekeiket, milyen időközökben találkoznak, ki kell dolgozniuk döntéshozatali mechanizmusukat.

A Diákönkormányzat tapasztalatait évenként felülvizsgálja, a változtatásokat bevezetik az SzMSz-be. Felveszik a kapcsolatot más iskolák diákönkormányzataival.

2.17. Egészségügyi és biztonsági kérdések

Az intézkedések célja, hogy az iskola egész területén, amennyire csak lehetséges, védjük a gyerekek és felnőttek egészségét, biztonságát, és megfeleljen az iskola a hivatalos előírásoknak anélkül, hogy a pedagógiai gyakorlatot megnehezítő, szükségtelen korlátokat állítanánk.

Egészségügyi és biztonsági szabályzatot dolgoz ki a tantestület, amely az iskolai élet minden vonatkozását lefedi, és magában foglalja a különböző kockázati tényezők folyamatos felmérését. A tantestület egy meghatározott tagja e területen átfogó felelősséggel rendelkezik.

A tantestület számára el kell készíteni a kézműves műhelyekben és a laboratóriumokban folyó munkát, valamint az iskolai kirándulásokat szabályozó írásos irányelveket és az ezekhez kapcsolódó feladatok sorát.

A tanítás ideje alatt a tantestületnek az óráközi szünetek rendjét és felügyeletét meghatározó szabályokat kell kidolgoznia, valamint megfelelő számú és képzettségű elsősegélynyújtó személy jelenlétét kell biztosítani.

Az iskolán kívüli tevékenységek során (pl.: táborozás, tanulmányi kirándulás, stb.) vagy tanítási napokon belül tett kirándulások ideje alatt biztosítani kell a gyerekek kellő számú kíséretét, és az esetleges elsősegély-ellátást.

Az iskola értesíti a szülőket és a tanulókat, hogy a különböző területeken (műhely, szertár, raktár, kirándulás, stb.) milyen szabályok vannak érvényben, és mely tanárok felelősek annak rendjéért.

Minimum ötévenként sor kerül egy külső szakértő által lefolytatott ellenőrzésre, amely felülvizsgálja az egészségügyi és biztonsági intézkedéseket.

2.18. A pedagógiai program

A pedagógiai program és részei, a nevelési célok és feladatok, a helyi tanterv, a tanévekre és szaktantárgyakra lebontott embertani, szakmai és módszertani ismeretek, a tanítás rendjének gyakorlati megvalósítása, a minőségbiztosítási út együtt kell, hogy tartalmazzák mindazokat az ismereteket, amelyek leírása arra szolgál, hogy a tanárok számára lehetővé váljon az átgondoláson, az áttekintésen és a megújuláson alapuló fejlődés. Az iskola tantervét ismertető dokumentum minden érdeklődő számára hozzáférhető formában kell, hogy jelen legyen az iskolában.

A világosan lefektetett nevelési-oktatási célkitűzéseken - a pedagógiai programon - túl egy részletes iskolai tájékoztató anyag áll az érdeklődők rendelkezésére.

A tantestület megfogalmazott célkitűzéseket folyamatosan újraértékeli, rendszeres pedagógiai műhelymunka keretében felülvizsgálja.

A minőségbiztosítási rendszer életbeléptetésének kezdetétől ki kell tűzni egy időpontot - 3-5 évet -, amelyen belül a tantestület egy világos szempontrendszeren, számonkérhetőségen és felelősségen alapuló értékelési rendszert és felmérési eljárásokat vezet be az iskola működési rendjébe.

A tantestület - a pedagógiai program részeként - kidolgozza a tanulók értékelési rendjét.

A tantestület - a pedagógiai program részeként - kidolgozza a tanárok önértékelési rendszerét, mely végül az egész iskolát átfogó értékelési elvhez vezet. Törekedni kell arra, hogy a célok és feladatok kitűzésében a tanárok, azok megvalósításában pedig a tantestület és a szülők képviselői tevékenyen részt vegyenek. Létre kell hozni azokat a formákat, amelyekben ez az öngazgató minőség ténylegesen megnyilvánul.

2.19. A minőségbiztosítási út folyamatszabályzása

Ahhoz, hogy a tanári kollégium és a szülői kör létre tudja hozni azt az oktatási környezetet, amelyben a gyerekek a bennük lévő lehetőségeket kibontakoztathatják, szükség van egy minden szereplő számára tisztázott útra, amelyen ránézhetnek közös tevékenységükre. Ez lényegében maga a minőségbiztosítási út. Ez a processzus magában a folyamatban jöhet csak létre, így a különböző szinteken csak az eltelt idő függvényében kialakult struktúrákat, személyi és szakmai körülményeket és ezek pedagógiai hatását lehet figyelembe venni, és így vizsgálat tárgyává tenni. Az iskola minden tanév végén

megvizsgálja, hogy a minőségfejlesztési út adott szintjén elvégezte-e azokat a feladatokat, melyek pedagógiai célkitűzései szerint működéséhez szükségesek. E vizsgálatban részt vesznek a tanárok, igény szerint a szülők, a fenntartó képviselői, illetve az iskola közös döntéshozó testületei.

Az iskola öt évenként a Magyar Waldorf Szövetség felkérésével, tervezetten felülvizsgálja a minőségfejlesztés és minőségbiztosítás terén elvégzett munkáját. A vizsgálat „eredményét” kiadvány formájában eljuttatja a szülőknek, illetve az iskola pedagógiája iránti érdeklődők rendelkezésére bocsátja. Az iskola probléma esetén közös döntés alapján tanév közben is kérheti független szakemberek segítségét a „minőség” vizsgálatára.

Az iskola a tanárok, a szülők és a fenntartók képviselőiből olyan testületet választ, melyhez bárki fordulhat kéressel. Ez a testület bármilyen területen önvizsgálatot kezdeményezhet az iskola munkájával kapcsolatban.

Az iskola fejlődési üteméhez igazodva éves tervében előre kitűzi, hogy milyen részterületeken kíván gyakorlatában a növekedés-változás igényeihez igazodva új minőségi elemeket kialakítani.

2.20. A fenntartóval való kapcsolat

A Fenntartó és az Iskola közötti kapcsolatot az SzMSz-ben kell rögzíteni.

Összegzés

A Waldorf-iskolában annak belső lényegéből eredően kell származniuk azoknak a tényezőknek, amelyek a „minőséget” biztosítják. Képzett Waldorf-tanároknak kell tanítaniuk, akik rendszeres szellemi és önképző munkával (konferencia, önálló elmélyülés, továbbképzéseken való részvétel) kapcsolódnak a Rudolf Steiner életművében megfogalmazott antropozófiai úthoz, s iskolájukat a szociális hármasság tagozódás elvei szerint önkormányzó módon folyamatosan építik a gyerekek és a szülők embertani igényei, valamint a fenntartók és az állam által előírt törvények szerint.

LEGITIMÁCIÓS ZÁRADÉK

A Zalai Waldorf Óvoda, Általános Iskola és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény Minőségirányítási Programját a Pedagógiai Kollégium elfogadta. Az elfogadást a Pedagógiai Kollégium jelenlévő képviselői aláírásukkal tanúsítják.

Zalaegerszeg, 2017. május 10.

.....
Pedagógiai Kollégium képviselője

.....
intézményvezető

A Zalai Waldorf Óvoda, Általános Iskola és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény Minőségirányítási Programját a Szülői Kör megtárgyalta, a benne foglaltakkal egyetértést nyilvánított.

Zalaegerszeg, 2017. május 24.

.....
Szülői Kör képviselője

A Zalai Waldorf Óvoda, Általános Iskola és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény Minőségirányítási Programját a Zalai Waldorf Egyesület - mint fenntartó – 3/2017 (03.24.) számú határozatával 2017. május 24. napján jóváhagyta.

Zalaegerszeg, 2017. május 25.

Jóváhagyta:

.....

elnök
Zalai Waldorf Egyesület

IV. sz. MELLÉKLET: ZALAI WALDORF ÓVODA, ÁLTALÁNOS ISKOLA ÉS ALAPFOKÚ MŰVÉSZETOKTATÁSI INTÉZMÉNY KÖRNYEZETI NEVELÉSI PROGRAMJA

1. ALAPOK

1.1. TÖRVÉNYI HÁTTÉR

Magyarország Alaptörvényének környezetvédelemről szóló paragrafusai:

XX. cikk

(1) Mindenkinek joga van a testi és lelki egészséghez.

(2) Az (1) bekezdés szerinti jog érvényesülését Magyarország genetikailag módosított élőlényektől mentes mezőgazdasággal, az egészséges élelmiszerekhez és az ivóvízhez való hozzáférés biztosításával, a munkavédelem és az egészségügyi ellátás megszervezésével, a sportolás és a rendszeres testedzés támogatásával, valamint a környezet védelmének biztosításával segíti elő.

XXI. cikk

(1) Magyarország elismeri és érvényesíti mindenki jogát az egészséges környezethez.

(2) Aki a környezetben kárt okoz, köteles azt - törvényben meghatározottak szerint - helyreállítani vagy a helyreállítás költségét viselni.

(3) Elhelyezés céljából tilos Magyarország területére szennyező hulladékot behozni.

Környezet- és természetvédelmi jogszabályok

Környezetvédelmi törvény (1995. évi LIII. törvény a környezet védelmének általános szabályairól) A törvény célként az ember és környezete harmonikus kapcsolatának kialakítása, a környezet elemeinek és folyamatainak védelme és a fenntartható fejlődés környezeti feltételeinek biztosítását fogalmazza meg.

A **Természetvédelmi törvény** (1996. évi LIII. törvény) kimondja, hogy a természeti értékeink védelme, a természetvédő szemlélet kialakítása elsődleges állami feladat. Kiemelt szerepet kell biztosítani ebben a civil szférának.

A **géntechnológiai tevékenységről** szóló 1998. évi XXVII. törvény 30. és 31.§-a foglalkozik az oktatással, a képzéssel és a tájékoztatással.

Az **állatok védelméről és kíméletéről** szóló 1998. évi XXVIII. törvény célja, hogy elősegítse az állatvilág egyedeinek védelmét, fokozza az emberek felelősségtudatát az állatokkal való kíméletes bánásmód érdekében.

1999-ben elkészült a **Nemzeti Biodiverzitás Stratégia**, a Globális Környezeti Alap és az UNEP (ENSZ) támogatásával. Az akcióprogram szerint minden államnak joga és kötelessége megőrizni saját természeti értékeit, gazdaságát, és az abból szerzett tudást. Ez csak társadalmi összefogással valósítható meg.

A 2000. évi **Hulladékgazdálkodásról szóló XLIII. törvény** 54.§-a kimondja, hogy a Kt. 54-55.§-ában foglaltak alapján a hulladékgazdálkodással kapcsolatos ismereteket oktatni kell, azok a Nemzeti Aaptanternv részét képezik.

Egészségügyi jogszabályok

A **Nemzeti Környezet-egészségügyi Akcióprogram** (1996) 9.5 pontja részletesen foglalkozik a környezet-egészségügy oktatásával, nevelésével.

A környezetegészség kultúrája az életvitel részeként a hétköznapi tudás és szokásrendszer fontos eleme, minden embert érintő kulturális tényező. E kultúra az emberek életviteli

szokásaiban, életmódjukban, értékrendjükben tükröződik. Kialakulása a családi szocializációban kezdődik, később az intézményes nevelés, oktatás és az iskolarendszeren kívüli hatások együttesen formálják.

1998-ban, Koppenhágában a WHO Európai Regionális Bizottsága elfogadta az **Európai Egészség 21** nyilatkozatot, amelynek célkitűzései többek között kimondják, hogy 2015-re a lakosságnak a társadalom minden rétegében egészségesebb életmódot kell kialakítani, és hogy a régió lakosságának olyan biztonságosabb fizikai környezetben kell élnie, ahol az egészségre veszélyes szennyező anyagok nem haladhatják meg a nemzetközileg elfogadott határértékeket.

Az Egészségügyi Világszervezet számos idevonatkozó dokumentuma, az "Egészség 21" Regionális Stratégia szakmai háttérrel nyújt a hazai az **"Egészség évtizedének Johan Béla Nemzeti Programja"** 2002 kidolgozásához.

Nemzeti köznevelésről szóló törvény szerint a pedagógusok kötelessége

62. § e) egymás szeretetére és tiszteletére, a családi élet értékeinek megismerésére és megbecsülésére, együttműködésre, környezettudatosságra, egészséges életmódra, hazaszeretetre nevelege a gyermekeket, tanulókat,

110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló rendelet kiemelt célként jelöli meg a környezettudatosságra nevelést:

Fenntarthatóság, környezettudatosság

A felnövekvő nemzedéknek ismernie és becsülnie kell az életformák gazdag változatosságát a természetben és a kultúrában. Meg kell tanulnia, hogy az erőforrásokat tudatosan, takarékosan és felelősségteljesen, megújulási képességükre tekintettel használja. Cél, hogy a természet és a környezet ismeretén és szeretetén alapuló környezetkímélő, értékvédő, a fenntarthatóság mellett elkötelezett magatartás váljék meghatározóvá a tanulók számára. Az intézménynek fel kell készítenie őket a környezettel kapcsolatos állampolgári kötelességek és jogok gyakorlására. Törekedni kell arra, hogy a tanulók megismerjék azokat a gazdasági és társadalmi folyamatokat, amelyek változásokat, válságokat idézhetnek elő, továbbá kapcsolódjanak be közvetlen és tágabb környezetük értékeinek, sokszínűségének megőrzésébe, gyarapításába.

1.2. A WALDORF-ISKOLA KÖRNYEZETI NEVELÉSI ÉRTÉKEI

Az első Waldorf iskolát 1920-ban hozták létre Stuttgartban, Rudolf Steiner pedagógiai vezetésével. Azóta a világ számos országában működnek iskolák ebben a szellemben, a bennük folyó munka és szakértelem, valamint a körük szerveződő biodinamikus kertgazdaságok tevékenységének sikerei révén egyre több helyen fordulnak hozzájuk szaktanácsért a városi és természeti környezet megővésének kérdésében.

A Waldorf-iskolák a világ minden táján a helyi kultúrára és helyi környezeti adottságokra épített gyakorlatot követik: a környezetismeretet a környezet szeretetével együtt lakóhelyi szintről építik fel. A Waldorf-pedagógia az otthon, a táj, a haza, kontinensünk és világunk lépésről lépésre történő megismerésével, a közvetlen kapcsolat és meg tapasztalás személyes élményein keresztül éri el az egyének szeretetteljes és felelős jelenlétét világunkban.

Egy-egy vidék éghajlata, talaja, életmódja, nyelve, egész lelki-szellemi karaktere kihat az ott lakók vérmérsékletére, befolyásolja belső hajlamaikat. A környezeti nevelés szempontjából is különösen fontos, hogy az iskola nyitott legyen a hely karakterének

átélésére, befogadására és szerves, integráns részét képezze az adott lakókörzetnek, településnek, régiónak. Kiemelt figyelmet kell fordítani a természeti, társadalmi-kulturális jellegzetességekre, az értékek és gondok felmérésére.

1.3. ERŐFORRÁSOK

1.3.1. Személyi erőforrások

A) Belső: tanárok, diákok, technikai dolgozók, iskolaorvos, védőnő.

Pedagógusok feladata: a programok szervezése, lebonyolítása, dekoráció készítése, illetve környezettudatos magatartásuk mintegy példaértékű legyen a tanulók számára.

Technikai dolgozók feladata: a szelektív gyűjtés segítése, különböző beszerzések intézése. Az adminisztratív területen dolgozóknál különösen fontos, hogy csökkentsük a papírhulladékot, gyűjtsük a hulladékpapírt, a hulladékpapírt.

Tanulók feladata: minden diák kötelessége, hogy vigyázzon a környezetére, ügyeljen, illetve részt vegyen a tantermek, zöld területek havonkénti rendezésében, hulladékgyűjtésben.

Szülők feladata: programok segítése. Nélkülözhetetlen a szülői ház és az iskola együttműködése.

B) Külső: fenntartó, civil szervezetek, saját bevétel és egyéb partnerek, hivatalos szervek. A fenntartóval való kölcsönös együttműködés a környezeti nevelési programunk megvalósítása szempontjából is fontos. A civil szervezetek programjaikkal, szakmai ismereteikkel segítik a környezeti nevelést. (Múzeumok, vadasparkok, arborétumok, más iskolakertek látogatása.) A hivatalos szervek feladata hogy ellenőrizték az iskola környezetvédelmi, és egészségügyi szempontból megfelelően működik-e. Javaslatukra, véleményükre építeni kívánunk az iskolai környezet kialakításában.

1.3.2. Anyagi erőforrások:

Iskolánk egyesületi fenntartásban működik, az itt tanuló gyermekek után jelenleg az állami alapszabványt igényelhetjük. Mivel ez nem lenne elegendő az iskola működésének biztosításához, a szülői hozzájárulások segítségével fedezzük a felmerülő költségeket, állítjuk össze a költségvetést.

2. ALAPELVEK, CÉLOK

2.1. ALAPELVEK, JÖVŐKÉP, HOSSZÚ TÁVÚ CÉLOK

Az ember környezetét a természetes, az épített és a szociális, társadalmi környezet együttesen alkotja. A környezetben minden mindennel összefügg, ezért a környezeti nevelés rendszer-szemléletű, holisztikus látásmódú, lehetővé teszi az egésztől a részek felé való megismerést, több tudományterület összekapcsolását. A környezeti nevelés élethosszig tartó folyamat, nemcsak az iskolában, hanem az élet minden színterén folyik.

Cél olyan emberek nevelése, akik a természetes és a társadalmi környezet szépségeire nyitottak, ezeket értékelni tudják, majd a természettel harmonikusan tudnak együtt élni, életvitelüket harmonikusan tudják vezetni, ezért a nevelésnek a valóságos életben kell gyökereznie. A környezeti problémák egyedül nem megoldhatók, ezért a környezeti nevelés fontos célja az együttműködésre való nevelés, az egymásra való odafigyelés, az egymás iránti szeretet kialakítása, a társadalomba való beilleszkedés képességének kifejlesztése.

A jövő problémái sok esetben még előre láthatatlanok, ezért fontos feladat a kreativitás, az önálló ismeretszerzés és kritikus, problémamegoldó gondolkodás képességének kialakítása, fejlesztése.

2.1.1. Általános célok, értékek a környezeti és egészségügyi nevelésben hazánkban

Cél az egyetemes természetnek (a Világegyetem egészének) mint létező értéknek tisztelete és megőrzése, beleértve az összes élettelen és élő létezőt, így az embert is, annak környezetével, kultúrájával együtt; a Föld egészséges folyamatainak visszaállítása, harmóniára való törekvés; a bioszféra és a biológiai sokféleség megőrzése; a testi-lelki egészség megőrzése

“A környezet és az egészség egymástól el nem választható fogalmak. A természet, környezet óvása, védelme nélkül, beleértve az emberi szociális kapcsolatok ápolását is, nem beszélhetünk egészséges emberi életről sem

Olyan kultúrát kell teremteni, amelyben az ember megőrizheti genetikai, fiziológiai, lelki, szellemi alkalmazkodásának határait. Képessé kell tenni rá a fiatal nemzedéket.

A saját környezeti szokásaink, szemléletünk folyamatos formálása mellett (a környezeti nevelés egyik alapelve éppen az, hogy ez életünk végéig tartó folyamat!), azzal egy időben végezzük a 3-16 éves gyermekek, és sok esetben családtagjaik környezeti nevelését.

Az ember egészséges része az egésznek (a kozmosznak), a teljes személyisége csak a kultúra-egésszel fejleszthető. A tanulás-tanítás célja az ember általános és különös adottságainak együttes fejlesztése, a belső fejlődés elősegítésével a tanulás motivációja és a pályaválasztás megalapozása, a testi, lelki, szellemi harmónia megvalósítása. Ilyen neveléssel elérhető lenne a kultúrált állapot.”

2.1.2. Hosszú távú pedagógiai célok

A környezettudatos magatartás követelményei a természettel, a társadalommal és az emberrel kapcsolatban állami iskolák számára (TKTE által elfogadott irányelvek szerint):
Az ember elismeri a természet nagyságát, fenségét, titokzatosságát, szakralitását, világképe ennek megfelelő: nem akarja a természetet birtokolni, leigázni. Az ember a természet része (Élettelen - élő, Föld(anya) - élet - ember). Az emberi tisztelt és rokonságát, a Föld-anyát, a másik embert: életképességét, sokféleségét, másságát óvja.

Az ember élvezi, elfogadja a természet adottságait, megőrzi, megóvja utódainak is, csak indokolt esetben, elfogadható határokon belül változtatja. A természet az ember élő- és lakóhelye. A természet az ember és utódai létének feltétele, eszközkészítésének tárgya, nyersanyagainak, energiájának forrása. Az ember kész a természet történetét, folyamatait, szerkezetét, funkcióit megismerni, élettelen, élő anyagait, kincseit számba venni. Képes létfenntartáshoz folytatott tevékenységében a természet törvényeit betartva, kincseit csak indokolt mértékben felhasználva, a Föld eltartó képességét figyelembe véve, célját elérni. Az ember kész a társadalmi életben, munkamegosztásban adottságainak megfelelően részt venni. Az ember kész a Föld eltartó képességét figyelembe vevő gazdasági fejlődésre, környezetkímélő technológiák alkalmazására.

Az ember kész a természet, társadalom megismerésére a kultúra által, törekszik a kultúrált állapot elérésére, az így szerzett ismeretek, magatartás birtokában: képes a természettel harmonizáló társadalom létrehozására, önmaga kiteljesítésére.

A politika akkor sikeres, ha lét- és környezeti biztonságot nyújt az egyenrangú természeti és összehangolt társadalmi alrendszerek és közösségek demokráciája alapján. Képes olyan eszközöket, törvényeket, érdekeltségeket létrehozni, amelyekkel ez elérhető. Képes a nemzeti és globális környezeti biztonság megteremtésén munkálkodni.

A Waldorf-pedagógia hitvallása szerint:

“Nem az a feladatunk, hogy a felnövekvő generációnak meggyőződéseket közvetítsünk. Hozzá kell segítenünk, hogy a saját ítélő erejét, a saját felfogóképességét használja. Tanuljon meg a saját szemével nézni a világban. [...] A mi vélekedéseink és meggyőződéseink csak a mi számunkra érvényesek. Az ifjúság elé tárjuk őket, hogy azt mondjuk: így látjuk mi a világot. Nézzétek meg most már ti is, milyennek mutatja magát. Képességeket ébresszünk fel, és ne meggyőződéseket közvetítsünk.” (Rudolf Steiner) Minden nevelés önnevelés, az önfejlesztésre kell képessé tenni a felnövekvő embert.

A Waldorf iskolának a valóságos élet gyakorlatát kell szem előtt tartania - ez volt Rudolf Steiner legfőbb kíváncsága a tantervek összeállításánál, és ez az elvünk ma is. Semmit sem szabad átadni a gyermeknek, ami a világtól idegen, de feltétlenül meg kell védenünk a gyermeket attól, amit a kor és a környezet idejekorán erőltetne rá oly módon, hogy koravénna tegye őt!

A Waldorf-tanterv figyelembe veszi a gyermek fejlődésének kulcsfontosságú szakaszait: az iskolaérettség elérését, a fogváltást, a 9. év körüli (Rubikon) átmeneti időszakot, a 9-12 éves kor jellegzetességeit, a pubertást, és felnőtté válást. Környezettudatos magatartást elvárni csak a kompetenciák teljes birtokában lehet. A készségek, képességek és ismeretek elsajátításának folyamatát a befogadóképességre kell alapozni. Csak az individuális fejlődés életkori sajátosságait messzemenő figyelmességgel támogatva juttathatjuk el az embert a személyes felelősség előítélet-mentes és kreatív szintjére.

Törekvéseinkkel megőrizzük, ápoljuk a gyermekben az új ismeretekre nyitott bizalom állapotát, a folyamatos befogadás képességét és lehetővé tesszük a valóság személyes megtapasztalása útján a kontroll lehetőségét. Nem várhatunk el tőle idejekorán olyan dolgokat, amelyeket a körülöttük élő felnőttek sem teljesítenek, nem állítjuk döntéshelyzet elé a szükséges kompetenciák nélkül.

A fogváltásig a kisgyermeket körülvevő, nevelő környezet iránti igény: **A VILÁG JÓ.** A “paradicsomi” állapot korszaka ez, a mesevilág tiszta képeivel, morális ítéleteivel. A játék, a fantázia, az érzékek finom skáláján művészi módon megélhető megtapasztalások útján a gyermek képességeinek kiteljesedése, „a jó mindig célba ér” bizalmával. (Feldolgozhatóak számára a megélt kellemetlen élethelyzetek is ezen a módon.)

A következő hét évben az elvárás a megélhető környezettel szemben: **A VILÁG SZÉP.** A nevelésművészet a tanító személyiségén keresztül jut érvényre, az odafordulás, figyelem, intuíció, imagináció, inspiráció képességeivel a **jelenlét** megélését, a személyes megérintettséget hozza létre. A Waldorf-tantervben emelt szintű művészeti óraszám mellett művészet szövi át valamennyi főtantárgy és szaktantárgy oktatásának egész rendszerét. A “földre érkezés”, a rideg valósággal való szembesülés fokozatossá, megélhetővé és minden szintjén etikus tartalmakkal teljessé válik, az **ember belső szépségének** átélésével a legendák, mítoszok, rege- és mondavilág, később az életrajzi régenek révén.

Az elvont gondolkodás tartalmi számára nyitott életkorban a 14-18 évesek a környezettől világos, tiszta válaszokat várnak, logikus összefüggéseket keresnek. Képesek a természeti, társadalmi folyamatok törvényszerűségeinek mélyére hatolni, ha úgy tárjuk eléjük, hogy **A VILÁG IGAZ**, tehát mindennek oka és valóságos következménye van. A dolgok önmagukban és kapcsolataikban hordozzák minőségüket, tehát most van itt az ideje, hogy ökológiát tanítsunk, s a következményekkel számoló “környezettudatos” magatartás személyes felelősségét elvárjuk és számon kérjük.

Az ember igazi énye nem független az érzékektől és a vágyaktól, kiszolgáltatottja, összezavarodott áldozata is lehet azoknak. Valódi emberségünk megszületése legalább olyan

mértékben függ a megfelelő tápláléktól, amit az érzékeink "kútforrásából" nyerünk, mint a belélegzett levegőtől és az elfogyasztott táplálék minőségétől. Ezért szükségünk van arra is, hogy meglássuk a kútforrásokban ránk leselkedő "szörnyeket" is; mindazt, ami a mai világban a mohóság és a szenvedélyektől való függés igájába akarná vonni az embert.

A külvilággal, önmagunk belső világával és egymással való kapcsolatunk az érzékszervi érzékelésnél kezdődik. Rudolf Steiner az ember-lény 12 érzékét tárta fel:

az ember fizikai testére irányuló érzékek:

1. tapintás (a határok tudatára ébredés, elválasztás és összekötés egyszerre)
2. életérzés (ha nem érezne fájdalmat, az ember sohase lenne képes fejlődni)
3. saját-mozgás érzék (kell érezni, hogy célom van ott)
4. egyensúly érzék (kell egy nyugvópont, amire összpontosíthatunk)

lelki érzékek, az ember világhoz való kapcsolata

5. szaglás (a szagok érzékelése adja az alapját az ember moralitásának)
6. ízlelés (és ízlés, kultúra)
7. látás (figyelem, érdeklődés, belátás)
8. hőérzés (melegség, szeretet)

szellemi, közösségi érzékek

9. hallás (igazán szellemi érzék)
10. szóérzés (nyelv- és beszédérzés)
11. fogalomérzés (gondolatérzés, igazságérzés)
12. én-érzés (személy-érzés: vajon ott áll-e a személy a mögött, amit mond?)

Ahhoz, hogy az ember a világban rá tudjon ébredni önmagára, szüksége van arra a szabadságra, amit a tizenkét érzék egészséges működése biztosít! Ennek segítése az egyik központi feladata annak a nevelési útnak, amit Rudolf Steiner kezdeményezett. Olyan feladat, amin felnőtt korban is tovább kell munkálkodni. Rudolf Steiner javaslata alapján a Waldorf-intézményekben a tizenkét érzék gondozásának igen jelentős szerep jut. **A gyógyítást a természet adta táplálékok iránt érzett hálánál és csodálatnál kell kezdeni, melyekhez a tizenkét érzékünkön keresztül jutunk, hogy ráébredhessünk önmagunkra és felelősségünkre a Földön.**

Képzelet és művészet által: a szó, hang, kép, alak segítségével még jobban kell segítenünk a képzelőerő kifejlesztését, hogy az ember összekapcsolhassa a belső és külső világát, magát azonosíthassa individuálisan és a természet részeként is.

Hit által: teljesezhet ki az emberben az alázat, szeretet, tisztelet, titokra nyitottság, birtokvágy-mentesség, a természet jelenségei és az embertársak iránt is.

Tudomány által: a felfedezés erejével ható módon kell fokról-fokra ismertté tenni a természet és társadalom törvényszerűségeit, egymásra hatását. A nevelés értelmi szakasza a magatartást megerősítő ismeretrendszer, mely a környezet egységére, folyamatainak összefüggésére, az emberi tevékenység hatásaira helyezi a hangsúlyt.

Erkölc, magatartás által: Elsősorban példamutatással, a saját világképünknek megfelelő életmóddal, következetességgel, önmagunk fejlesztése útján érhető el hiteles nevelés - Szeretem, tisztetem a természetet, az embert; a természet és a társadalom törvényeit ismerem, betartom; olyan környezetet építek, ami a természettel harmonizál, esztétikus, és jól érzem magam benne.

Az általános célokra vonatkozó érték- és szokásrendszer érzelmi, értelmi, esztétikai és erkölcsi megalapozása Rudolf Steiner pedagógiájára, emberképére, történelem- és világszemléletére épül. Az ökológiai gondolkozás kialakítása, fejlesztése tekintetében messze

meghaladta korát, század eleji pedagógiai elvei már ezt is magukban foglalták. Az ökológia fiatalabb tudományág, igazán ismertté csak a "Római Klub" megalakulása (1968) után vált.

A rendszerszemléletre való nevelés útja, hogy a tanítás minden tantárgy tananyagában az Egységből indul ki. A legszebb példa erre a matematika tanítása. A komplexitás szemlélete áthatja a legkülönbözőbb tantárgyakat, és ez kiterjed az emberi kapcsolatok ápolására is. A holisztikus természetszemlélet, az emberi lény egész-ségét helyreállító antropozófus homeopátiás orvoslás és a gyermekek mentális-, ritmikus- és végtagműködésének fejlődését harmonizáló, Waldorf-pedagógia **a teljességből indul ki**. Az ember testi-, lelki-, és szellemi fejlődését egyaránt és együttesen gondolja, a folyamatok harmonizálására törekszik. Az erkölcsi fantázia felébresztésével a morális felelősség képességét alakítja ki.

A felnövekvő embernek jogos minőségi követelményei vannak a természettel, a társadalommal és az emberi környezetével kapcsolatban. A Waldorf-pedagógiában a középpontban az alkotó ember áll, akinek környezete és életfeltételeinek valóságos rendszere az egész Univerzum. A Waldorf-tanterv legfontosabb feladata, hogy az egyes életkorokhoz igazított ismeretanyagok közvetítésével biztosítsa az egyén egészséges fejlődését. E folyamat célja, hogy a társadalomban résztvevő és azzal együttműködő egyént neveljen.

Összefoglalva:

A kétféle megközelítés különböző utat ajánl, de a kívánt cél azonos: harmonikus és egészséges világ, amelyben jó élni, és amely az ember tudatos, célszerű cselekvése folytán, törekvéseinek, magatartásának gyümölcseként jön létre.

Az általános iskolákban köztudottan a legfogékonyabb korosztály van jelen társadalmunk valamennyi rétegéből. A gyerekek szinte a lélegzettel szívják magukba a környezeti benyomásokat, a különböző látványok és érzések mélyen beléjük ivódnak.

Ahol védelmére kelnek az építő szorgalomnak, ott épülni fog a környezet és maga az ember is. Az épület és a hozzá tartozó környezet, amelyben a gyerekek nap mint nap megfordulnak, akaratlanul is hat, nevel, formál: külső képével, tiszteletet ébreszt vagy hanyagságra, további rombolásra ingerel. A környezeti nevelés legfőbb eszköze a környezet maga, beleértve az emberi tényezőket is. Törekednünk kell arra, hogy az iskolák a legjobb legnemesebb példákkal szolgáljanak, mert itt fejlődik ki az emberekből az a közösségi tudat, amely később minden cselekedetükben döntően jelen van: a felnövekvő generációk kikerülve az iskolából az ott átéltek által meghatározott igényességgel védik és alakítják majd tovább környezetüket, környezetünket, életünket.

Ennek szellemében kívánjuk nevelni a ránk bízott gyermekeket, és programjainkkal vonzó példát nyújtani a szülők és a környék lakóinak a szép, egészséges környezet ápolásában, gyakorlati életvitelünkkel pedig az egészséges gyermekkor megélésének védelmében.

2.2. KONKRÉT CÉLOK ÉS FELADATOK

- Érzékenyvé tenni a gyermekeket a harmonikus környezet szépségének befogadására, élvezetére.
- Lehetővé tenni a természet teljességének, osztatlan egészének megérzését.
- Segíteni a környezeti folyamatok, összefüggések megértését.
- Hajlandóságot ébreszteni a gyermekben az aktív részvételre, a tenni akarást jó irányba terelni.
- Kifejleszteni a jó együttműködés, eredményes konfliktuskezelés képességét.
- Élményhelyzeteket biztosítani a helyes értékrend, pozitív jövőkép és környezeti etika kialakulásához.

- Valóságos természeti és humán környezet megtapasztalását biztosító programok.
- A problémák, jelenségek sokoldalú látásmódjának, megközelítésének kialakítását lehetővé tenni.
- Megvalósítani a helyes döntések meghozatalához szükséges ismeretek átadását.
- A gyermekek környezetóvó, javító tevékenységének szervezésekor bekapcsolódás valamely szervezet munkájába.

3. TANULÁSSZERVEZÉSI ÉS TARTALMI KERETEK

3.1. TANÓRAI KERETEK

Helyi tantervünkben számos kapcsolódási pont található a környezeti nevelés témaköréhez. Az alábbiakban helyi tantervünk egyes részeinek kiemelésével mutatjuk meg ezt:

Történelem:

A történelmi tanulmányokhoz nemcsak a múlt, hanem a jövő is szorosan hozzátartozik. A minden egyes emberben benne rejlő lehetőségek jelentik azt a forrást, melyet a tanulás során fel kell tárnunk. A tanulók felismerik, hogy a különböző történelmi kultúráknak, a különböző vallásoknak, az egyes népek és nemzetek történelmi küldetésének mind megvolt a maga fontos szerepe az emberiség fejlődésében. Tisztelet ébred bennük az egymástól eltérő kultúrák, vallások, népek iránt, tisztelet és felelősségérzet a saját kultúrájuk iránt. Felismerik, hogy az emberi faj fogalma magába foglal minden népet, és az egyes népek kölcsönös függőségben, egymásra utalva élnek. Minden nemzedéknek megvan a maga felelőssége a történelem alakításában. A dolog természetéből adódóan nem tudhatjuk, hogy a következő generáció miként alakítja tovább a világot. A mi felelősségünk, hogy olyan képességek kialakulását segítsük, amelyek által a felnövő fiatalok lelkesen és bátran lépnek az életbe és formálják jövőjüket.

Az ötödik osztályban az ősi India, Perzsia, Mezopotámia és Egyiptom, esetleg az ókori Kína vagy Közép- és Dél-Amerika kultúrájával ismerkednek meg a tanulók. Ezt követően a görög történelmet tanítjuk. A tanulók egyre figyelmesebbek, érdeklődőbbek a világ iránt, egyre jobban belehelyezkednek az őket körülvevő valóságba. Hasonló utat járnak be, mint az ősi kultúrák népei, melyeknek fokozatosan otthonukká vált a föld. Megfigyelhetik, hogy a földrajzi környezet és az akkori éghajlat mennyiben befolyásolta egy adott társadalmi kultúra kialakulását.

A nyolcadik évfolyamban fontos az ipari forradalom vívmányainak és a kulturális fejlődés társadalomra gyakorolt hatásainak felismertetése. Az ökológiai problémák összetevőit, azok okait tanári segítséggel felismerik.

Földrajz és honismeret:

A földrajztanítást úgy kell fölépíteni, hogy fölkeltse a diák világ iránti érdeklődését, és életbátorságot közvetítsen. Ehhez tartozik a Földnek, mint természeti környezetnek egyre jobb megértése, a maga életritmusával, sajátosságaival. A természeti környezet alapvetően meghatározza az ott élő emberek életét, de egyúttal az emberek gazdasági és kulturális tevékenysége meg is változtatja azt. A földrajz minden aspektusában, a tanterv összességén belül integráló tárgy szerepét tölti be, s jelenti egyben a bennünket környező világ számos szemlélési lehetőségét. A földrajztanításban a Földet mint egységes organizmust tekintjük. Ez magában foglalja mind az egészen belüli részek kölcsönhatásait, mind az egészet, mint a fejlődő lét tudatosságát. Tizenkét éves korig a földrajztanítás feladata, hogy közelebb hozza a Földhöz a gyermekeket, és tudatosítsa bennük a környező világot.

1. évfolyam

A gyermekeket történetekkel, a természet megfigyelésével, az évszakok váltakozásának követésével, tapasztalataik lerajzolásával ösztönözzük arra, hogy elgondolkodjanak olyan dolgokon, melyek kihangsúlyozzák, hogy mi a különleges abban, amit látnak. Felfogják, hogy semmi sem értelmetlen vagy jelentéktelen a természetben.

2. évfolyam

Megtapasztalják, miként kapcsolódik az emberi lény a természet birodalmaihoz. A természet átélése, a benne való tevékenység, munkálkodás fontossá válik. Mindezt a 'világ iránti szeretetnek' nevezhetjük. Ezek az érzések a gyermekek 8. osztályos korára, a 'földi érettségre' fejlődnek ki, amikor ezt felelősségként tapasztalják meg.

Az első két iskolaév során a környezettel kapcsolatos tanulmányok minden óra szerves részét képezik. A gyermekek elmesélik, hogy mi történik körülöttük a természetben, például mit láttak iskolába menet, vagy mit fedeztek fel egy kiránduláson. Azok a dolgok, amelyeket magukkal hoznak az iskolába (pl. madárfészkek, levelek, vadgesztenyék, gyümölcsök, kövek, agancsok, csigák) kiindulópontul szolgálhatnak a bennünket körülvevő világról szóló beszélgetéseknek. Ez nem azt jelenti, hogy szükségtelen néhány ilyen tárgyról külön főoktatási blokkot tartani, hanem egyszerűen azt, hogy az 1. és 2. osztályban nem szükséges különválasztott természetismereti tantárgyakat alkalmazni. A 'szabadtéri tantermet' minden évszakban és időjárási viszonyok között rendszeresen kell látogatni és megtapasztalni. A tanteremben berendezett 'évszakasztal' a külső természetet, az évjárás fordulópontjait, az ünnepeket reprezentálja.

3. évfolyam: Földművelés / Mesterségek / Házépítés

Kilencéves koruk táján a gyermekek világhoz való viszonya döntő változáson megy keresztül: a világ, amely eddig az ő részük volt, átváltozik az őket körülvevő világgá. A gyermekek képesek immár megérteni a hosszú ideig végzett komplex munkafolyamatokat (például a házépítés-, a mesterségek- vagy a földművelés-epochán), amelyek végigvezetik őket az ásástól és vetéstől a végeredményig, vagyis a kenyérsütésig tartó teljes folyamaton. Az ember természetbeni tevékenységeinek megfigyelése révén az ember természetformáló szerepét is felismerik.

4. évfolyam: Honismeret

Az iskola, a környék közvetlen környezetét mutatjuk meg a gyermekeknek a földrajzi, vagyis térbeli, és a történelmi, vagyis időbeli fejlődésében, egészen a jelenig.

5-8. évfolyam: Földrajz

Fontosak azok a témák, amelyek a közvetlen környezetünkből kiindulva bemutatják, hogy hogyan használja az ember a különböző földrajzi és éghajlati adottságokkal rendelkező területeket. A gyerekek képessé válnak a törvényszerűségek megértésére; ez a szemlélet földrajztanításban a topográfia és a morfológia tanulmányozásában tükröződik. Emellett ezt a felébredő képességet ápolja a 6. osztályos ásványtan- és a 7. osztályos csillagászat-epocha. 7-8. osztályban a földrajztanítás során elsősorban nem a „gazdasági-fizikai viszonyokkal” foglalkozunk, hanem a népek karakterével, kulturális viszonyaival.

Természetrajz és biológia:

1., 2. és 3. évfolyam

A gyermekek fejlődésének e szakaszai során kiválasztott történetek tükrözik a kisgyermekek és az élővilág folyamatosan változó kapcsolatát. Az 1. és a 2. osztályban a történetek az átváltozás témakörével foglalkoznak, a béka királyfivá változik, a nádszálból előpattan a királykisasszony. Ezek a történetek lehetővé teszik, hogy a gyermekek megértsék az állatok nyelvét, és megismerjenek más lényeket - manókat, tündéreket -, akik titkokat őriznek, és

életet védenek. Az ilyen fantáziaelemek nem szeszélyes hóbort szüleményei, ezek alapozzák meg az állatok és növények közötti viszony komplexitásaival és útvesztőivel az egészséges érzületű kapcsolatot. Sőt közelebb visznek a bioszféra rejtett tulajdonságaihoz is, amiket majd később, a felső tagozatban, a világos gondolkodás segítségével tanulmányoznak. A 3. osztályban a teremtés története teljességében ábrázolják a Föld, a növények, az állatok és az ember eredetét. Más történetek arról szólnak, hogy egyes személyek milyen különleges viszonyban vannak az állatvilággal. A mezőgazdasági epochában a gyermekek megismerik, miként dolgozik a paraszt a természet erőivel. Mindezek bevezetőül szolgálnak annak tudatalatti megerősítéséhez, hogy a Földre tekintettel levő és az azt óvó ökológia etikai alapja az emberek erkölcsi fejlődése.

4-8. évfolyam

Negyedik osztályban az élővilág megfigyelése és leírása — amely kombinálja a pontos részleteket és a növény vagy állat karakterének érzékelését, valamint a környezetet, amelyben élnek — hidat képez a 6., 7. és 8. osztályhoz. Az 5. osztályban az egyedülálló jellegzetességekkel és jellemzőkkel rendelkező növény életszerű leírása, lefestése, és a hozzá kapcsolódó versek a gyermekeket saját élményeik által vezetik el a megfigyelés pontosságához. A tisztelet, a hála és a fontosság érzésének át kell hatnia ezt, és el kell mélyülnie a Föld mint élő szervezet iránti fogékonyságnak is. A 6. osztályban az ásványtan, a 7. osztályban az egészség- és táplálkozás témái, a 8. osztályban az emberi test tanulmányozása során vetődnek fel ökológiai szempontok.

Kertművelés:

A kertépítés olyan tevékenység, melynek során a föld iránti felelősség gyakorlati úton felkelthető.

3.2.TANÓRÁN KÍVÜLI LEHETŐSÉGEK

A környezeti nevelés sokféleségét csak komplex módszerek segítségével lehet bemutatni. Minden módszert, lehetőséget meg kell ragadnunk, hogy a gyerekek egységes világképet alkothassanak az őket körülvevő környezetről.

Lehetőségeink a következők:

- szakkör, önképzőkör, gyűjtő munka
- terepi munka során terepgyakorlatok, táborok, tanulmányi kirándulások
- kézművesség, iskolaszépítés
- kirándulás, nyári tábor,
- színház, mozi, múzeum, állatkert, arborétumok látogatása
- hulladékgyűjtés, akciók
- tanulói pályázatokon való részvétel
- települési programok: fesztivál, sport, néptánc, környezetszépítés
- kiállítás készítés, bazárok, iskolai kiadvány, stb.
- kapcsolattartás külső partnerekkel
- művészeti csoportok, klubok, fórumok, ünnepek, stb.

4. MÓDSZEREK

A környezeti nevelésben megújulásra van szükség, új módszerek, lehetőségek kiválasztásával képesek leszünk a környezeti nevelési céljainkat megvalósítani:

Játékok: számos udvari játék lehetőséget ad a környezet védelmének bemutatására.

Modellezés: agyagból, só-liszt gyurmából a természet értékeinek megőrkítése.

Terepgyakorlati módszerek: kirándulások, séták alkalmával a gyermekek közvetlen természeti tapasztalatokra tehetnek szert.

Aktív, kreatív munka: a tanórákon és azokon kívül számtalan esetben kapnak vagy találhatnak ki maguknak a gyermekek olyan feladatokat, melyek megvalósítása rájuk hárul. Szép példája ennek a házépítés-epocha, melynek során a tanulók közös tervezés és előkészületek után saját erőből, tanári és szülői segítséggel létrehoznak egy pásztorkunyhót vagy más épületet, esetleg búbos kemencét.

Művészi kifejezés: pl. a festésben, kézműves foglalkozásokban szerepet kap a környezeti nevelés.

TANESZKÖZÖK

Az iskola rendelkezik alapvető oktatási eszközökkel, amelyek a környezeti neveléshez szükségesek, bár ezeket folyamatosan pótolni kell, mintegy lépést tartva a fejlődéssel, illetve az amortizációval. Lehetőségeink a következők:

Tankönyvek, mesekönyvek, játékgyűjtemények, folyóiratok könyvtárunkban megtalálhatók.

Tájékoztató eszközök, térképek, modellek, évszakasztal kialakítása.

Játékok eszközei (labda, ugráló kötél, fajtátekok, babzsák stb.)

Kézműves foglalkozás anyagai, eszközei, agyag, növényi, illetve állati eredetű anyagok.

AZ ISKOLAI KÖRNYEZET

A példamutató iskolai környezet tényezői:

Fontos az esztétikai érzék fejlesztése.

A termék, folyosók, mellékhelyiségek és az udvar tisztaságára gyermek és tanár egyaránt figyeljen.

Kiemelt szerepet kap a növények gondozása, az iskolakert ápolása, az élősarok, évszakasztal készítése, tisztán tartása.

A szelektív hulladékgyűjtés megvalósítása, gyakorlati oldalának a bemutatása is fontos szerepet kap, pl.: mi történik majd a komposzttal.

Célunk anyag- és energiatakarékos, környezetbarát iskola működtetése.

Gyalog- és biciklitúrák szervezésével a gyalogos és kerékpáros közlekedésre ösztönözzük a gyerekeket és szüleiket.

Elengedhetetlen a pedagógusok és technikai dolgozók példamutatása.

5. KOMMUNIKÁCIÓ

7. 1. Iskolán belül

- Munkamegbeszélések, konferenciák alkalmával, faliújság, hirdetőtábla segítségével. Fontos a felelősök rendszerének kialakítása.
- Diákok-tanárok közötti kommunikációra faliújság, iskolalap, személyes beszélgetések nyújtanak lehetőséget.

- Diák-diák közötti kommunikáció: minden gyermek más családi környezetből érkezik iskolánkba, s az otthonról hozott értékeket képviseli osztálytársai és az iskola többi tanulója előtt.
- Tanárok-szülők közötti párbeszéd megvalósulhat szülői est, fogadó óra, levél, közös program, kiállítások, rendezvények alkalmával.

7.2. Iskolán kívül

- Tájékoztató füzet, nyílt napok, ünnepek, helyi újság és TV, levelek, faxok segítségével.

6. MINŐSÉGGONDOZÁS

A környezeti nevelés pedagógiai céljai, feladatai, illetve előírt követelményei határozzák meg azokat a tartalmakat, amelyek értékelése a feladatunk.

A pedagógus a környezeti nevelési gyakorlatának színvonalát minősítheti önértékeléssel az alábbi elvárások megítélésével:

- ❖ Rendelkezzen mindazon ismeretekkel, szakmai hozzáértéssel és személyiség-vonásokkal, amelyek a környezettudatosság és az együttélési morál alakítása során mintaként szolgálnak.
- ❖ Felkészülését hassa át az együttműködésre törekvés.
- ❖ A tanulók számára jól szervezett tevékenységek során biztosítson sokoldalú személyes tapasztalatszerzési lehetőséget, kommunikációs helyzetet.
- ❖ Adjon alkalmat az önálló elemzés, szabály-sejtés megfogalmazásának.
- ❖ Segítse a napi élethelyzetekben megjelenő példákon keresztül a szükségszerűségek felismerését.
- ❖ A tananyag legyen természetes valóságban tanulmányozható, nyújtson élményt.
- ❖ Szervezzék meg az egyéni és kooperatív tanulás formáit, biztosítsák a differenciálás lehetőségét a képességek fejlesztésének folyamatában.
- ❖ A rendszerszemléletű gondolkodás kialakulását célozza meg.
- ❖ A tevékenységek szervezése és koordinálása során biztosítani kell:
 - a tanulói kíváncsiság megőrzését
 - az aktivitás fenntartását és megerősítését
 - a belső motivációs bázis fejlesztését
 - az általános és különleges adottságok felismerését és fejlesztését
 - a megismerő és rövid úton célravezető stratégiák felismerését, lehetőségeit
 - a tanuló jogát véleményének megfogalmazására, a tévedésre, elgondolásainak módosítására, az új utak keresésére
 - az igények kialakulását a gondolatmenetek elemzésére – a problémamegoldás folyamatának tudatos tervezésére, megvalósítására és a szükséges következmények számbavételére is.

Az ellenőrzés bizalomra épüljön, és az elért tudásszint megismerésére irányuljon. Ennek alapján lehetséges a további célmeghatározás. Mindig biztosítsuk a javítás lehetőségét, ez tükrözze a következetes igényességet. Értékelés során a nevelő körültekintő, lényegre irányuló, tárgyilagos, egyértelmű információkat adjon, minősítve a személyes előrehaladást és a fejlődés irányát, és határozott instrukciókat adva a továbblépéshez. Fontos az összefüggések meglátásának segítése.

A környezet- és egészségvédelmi nevelés eredménye nem mérhető egzakt módon, az sem egyértelmű, hogy mi tekinthető az iskolai és mi a családi nevelés eredményének. A fejlődés folyamatos követése és az iskolai célokkal történő összevetése alapvető nevelői kötelesség.

Eredményvizsgálatunk

Egyes tanulók esetében

- az iskolai cél- és értékrendszer megvalósulására
- a szociális képességek alakulására
- a beállítódások és az értékorientáció fejlődésére
- a csoporthelyzetek megismerésére
- a konfliktuskezelés módjára,

Osztályközösség esetében

- a csoportviszonyok alakulásának
- a közvéleménynek, morális gondolkodásnak
- az informális kapcsolatrendszernek
- a tevékenységrendszernek a megismerésére irányul.

Eredményvizsgálati módszerek

- folyamatkövető megfigyelés
- célzott megfigyelés
- helyzetfelmérés (szociometriai vizsgálat)
- tevékenységelemzés
- egyéni és csoportos megbeszélés, interjú

7. TOVÁBBKÉPZÉSEK

belső: tanári konferencia, tanfolyamok

külső: területi, országos konferenciák, akkreditált továbbképzésen való részvétel

V. sz. MELLÉKLET: A ZALAI WALDORF ÓVODA, ÁLTALÁNOS ISKOLA ÉS ALAPFOKÚ MŰVÉSZETOKTATÁSI INTÉZMÉNY EGÉSZSÉGNEVELÉSI PROGRAMJA

1. BEVEZETÉS

Az Egészségügyi Világszervezet (WHO) 1948-as meghatározása szerint **az egészség nem a betegség hiánya, hanem a testi, lelki, szociális jól-lét állapota**. Az egészség nem passzív állapot, hanem folyamat. Az egészség kiteljesedésére akkor van a legnagyobb esély, ha az egyén társadalmilag integrálódik, ha a változó terheléshez alkalmazkodni tud, ha individuális önállóságát megőrzi, és ha megteremti az összhangot fizikai, lelki és társadalmi lehetőségei között.

Váradí Tibor szerint ahhoz, hogy egészségesnek mondhassuk magunkat, harmonikus és szeretetteljes kapcsolatot kell ápolnunk a természettel (természetes életmód és étrend, természetjárás, természetbarát szerek a háztartásban), önmagunkkal (a helyes önismereten alapuló önelfogadás, a bennünk lévő képességek kibontakoztatása, örömteli gondolatok és érzések), embertársainkkal (tolerancia mások irányában, az ítélkezés, kritika visszafogása) és a természetfelettil (a hozzánk legközelebb álló hit, vallás, szellemi út keresése).

Az egészség tehát nem azt jelenti, hogy tünetmentesek vagyunk, és nem fáj semmink, mégis a legtöbben úgy gondolják, hogy ha nincsenek panaszuk, akkor egészségesek. A megbetegedés gyakran hosszú folyamat, s közben, bár nem tapasztalunk tüneteket, nem mondhatjuk, hogy egészségesek vagyunk. Az "egészség" szó önmagában nagyon beszédes: **egész**-séget jelent. A betegséggel az egészből vész el egy rész. Az egészség tehát egyfajta teljességet, egységet, harmóniát jelent.

A WHO megfogalmazása szerint az egészségfejlesztő iskola ismérvei:

- minden rendelkezésére álló módszerrel elősegíti a tanulók és a tantestület egészségének védelmét, az egészség fejlesztését és az eredményes tanulást,
- együttműködést alakít ki a pedagógiai, az egészségügyi szakemberek, a szülők és a diákok között
- egészséges környezetet, iskolai egészségnevelést és iskolai egészségügyi szolgáltatásokat biztosít, kiemelt jelentőséget tulajdonít az egészséges étkezésnek, a testedzésnek és a szabadidő hasznos eltöltésének, teret ad a társas támogatást, a lelki egészségfejlesztést és a tanácsadást biztosító programoknak,
- olyan oktatási-nevelési gyakorlatot folytat, amely tekintetbe veszi a pedagógusok és a tanulók jól-létét és méltóságát, többféle lehetőséget teremt a siker eléréséhez, elismeri az erőfeszítést, a szándékot, támogatja az egyéni előrejutást,
- törekszik arra, hogy segítse diákjainak, az iskola személyzetének, a családoknak egészségük megőrzését.

A WHO meghatározása szerint az egészségnevelés olyan, változatos kommunikációs formákat használó, tudatosan létrehozott tanulási lehetőségek összessége, amely az egészséggel kapcsolatos ismereteket, tudást és életkézségeket bővíti az egyén és a környezetében élők egészségének előmozdítása érdekében. Az iskolának az elsődleges megelőzésben, vagyis az egészség megőrzésében van jelentős szerepe.

Az Egészség Évtizedének Johan Béla Nemzeti Programja szerint "a kedvezőtlen egészségmagatartás erősen összefügg a szocializációs folyamat zavaraiival. Az az ember képes egészséges és sikeres felnőtté válni, környezetébe beilleszkedni, aki megtanulhatta a társas kapcsolatok harmóniáját, az iskolához, tanárokhoz, tanuláshoz fűződő viszonya

kiegyensúlyozott, biztos jövőképe, tervei vannak. A szocializáció intézményes színtere az iskola, amely a szükséges jártasságok és készségek kialakításában meghatározó szerepet játszhat. (...) Az egészségnevelés és egészségfejlesztés kiemelt célcsoportjai az óvodás- és iskoláskorú gyermekek és fiatalok: hisz e korosztály egészségmagatartása határozza meg a jövő felnőtt lakosságának egészségi állapotát. (...) Döntő fontosságú kérdés, hogy a közoktatási intézmények atmoszférája és tárgyi környezete még hatékonyabban legyen képes az egészségbarát életformákat támogató üzenetek befogadására és továbbadására."

2. PEDAGÓGIAI PROGRAMUNK EGÉSZSÉGNEVELÉSEL KAPCSOLATOS RÉSZEI

A bevezetésben leírt meghatározások és elvárások teljes összhangban vannak a Waldorfpedagógia nevelési programunkban leírt feladataival és célkitűzéseivel, nevezetesen:

- megteremteni azokat a feltételeket, amelyek minden gyermek egészséges fejlődéséhez szükségesek,
- képessé tenni a gyermekeket arra, hogy felismerjék saját lehetőségeiket, és
- olyan képességeik kibontakozását elősegíteni, melyek a társadalomba való beilleszkedésükhöz szükségesek.

Nevelési programunk további idevágó elemeit ld. annak alábbi fejezeteinél:

- 2.1. Az egészséges fejlődés elősegítése
- 2.2. Az emberi fejlődés archetípusa
- 2.6. A szociális feladat
- 2.7. Értékek

A gyermeki fejlődés állomásairól részletes tájékoztatást nyújt nevelési programunk és helyi tantervünk.

Helyi tantervünk a fenti alapelveken nyugszik, így az **egész**-séges fejlődés lehetőségét nyújtja tanulóink és pedagógusaink számára. Az egészségnevelés helyi tantervünk szerves része. Gyakorlatilag nincs olyan tárgy, melyben ne jelenne meg, egyes területek azonban kiemelt fontosságúak ezen a téren. Ilyen a Mozgás és testnevelés, Honismeret és földrajz, Kertművelés, Természettan és biológia. Utóbbi területen hetedik osztályban külön epochát szentelünk az egészséges életmód és táplálkozás témakörének. Külön ki kell emelni az Euritmiát is, mely egészen mélyre hatóan segíti, harmonizálja a gyermek egészséges fejlődését.

A mozgás nemcsak a játék-, Bothmer-gimnasztika és az euritmia órákon jelenik meg, hanem a főoktatás mindennapos velejárója. A főoktatás ritmikus részében versek, mondókák, dalok ritmizálásán, mozgásos megjelenítésén keresztül érjük el a légző- és mozgásszervrendszer alapos megdolgozását. A ritmikus rész az akarati nevelés fontos eszköze, de hatással van az érzésre és a gondolkodásra is. A számtan tanítása például, főként az első három osztályban, de később is, szorosan kötődik a gyermek mozgásszerveinek érzékeléséhez és tevékenységéhez. A számolás belső mozgás, melyet külső mozgás jelenít meg.

A kertművelés sok szállal kapcsolódik a történelemből, irodalomból, földrajzból és biológiából tanultakhoz. Oktatásának súlypontja elsősorban a gyakorlati munkára tevődik, ezen keresztül válik érthetővé a gyerekek számára, hogy mit kell és lehet tennünk a növények jó és kiegyensúlyozott fejlődéséért, s megtanulják, hogy az egészséges táplálkozás

nem csupán cél, hanem a természettel tudatosan ápoltság, bensőséges kapcsolattartás része és következménye.

A tanár, elsősorban az osztálytanító szerepe kulcsfontosságú: ő jeleníti meg mindazokat az értékeket, melyek fokozatosan válnak a gyermekekben külsőből bensővé. Ő a felelős azért, hogy az egész pedagógiai program (s így az egészségnevelés is) ne csak szép gondolatok papírra vetett tárháza legyen, hanem élő, valóságos lény, mely az évek során fokozatosan borul virágba és érleli meg gyümölcseit. Az egészségnevelés szemszögéből nézve egyértelmű ennek a szerepnek a fontossága. Nem mindegy, hogy milyen az osztálytanító tartása, milyen szokásai vannak, mit és hogyan eszik. Az iskolában minden étkezés előtt asztali áldást mondunk, megtiszteljük ételünket és az étkezést egy percnyi hálaadással. Étkezésünkben kerüljük az egészségtelen, adalékanyagokkal és tartósítószerrel dúsított ételeket, sok zöldséget, gyümölcsöt fogyasztunk. Az iskola területén tilos a dohányzás, pedagógusaink többsége (ezen belül az osztálytanítók mindegyike) pedig egyáltalán nem dohányzik. Persze ezt senkinek nem írhatjuk elő, aki tanárként az iskolánkba jön, csak éppen a hitelessége kérdőjeleződik meg akkor, amikor a dohányzás káros hatásairól fog beszélni az osztály előtt. Nem mindegy az sem, hogy tanítási időn kívül milyen életmódot folytatunk, ennek is összhangban kell lennie az általunk képviselt alapelvekkel. Ha egy tanár otthon órákat tölt el tévénézéssel, nehezen tudja képviselni a szülők előtt a televíziózás káros hatásait illető nézeteit.

3. AZ EGÉSZSÉGNEVELÉSI PROGRAM TOVÁBBI ELEMEI

3.1. Személyi feltételek

Az iskola-egészségügyi ellátást egy iskolaorvos és egy védőnő végzi. A gyermekek fogászati ellátása is megoldott.

3.2. Minden nap egészségnap

Az egészségnevelés kapcsán nem a kampányszerű akciók sikerében bízunk, hanem a nevelési programot és a helyi tantervet igyekszünk az őket átható szemlélettel minél teljesebben érvényre juttatni. Véleményünk szerint a pedagógiai programban leírtak megvalósítása önmagában óriási szereppel bír abban, hogy minden szempontból **egész**-séges, jó önismerettel rendelkező, önmagukról felelősen gondolkodó fiatalok kerüljenek ki iskolánkból. Arra törekszünk, hogy minden iskolai nap egyben egészségnap is legyen. Az egészségnevelés egyes kiemelt területeit (táplálkozás, higiénia, szexuális kultúra, drogprevenció) helyi tantervünkbe építettük a Természetrajz és biológia tárgy keretein belül. A gyermekeket igyekszünk természetes anyagokból készült tárgyakkal körülvenni. Tisztítószerünk beszerzésénél a környezetbarát lehetőségeket részesítjük előnyben. A hulladékot szelektíven gyűjtjük, ügyelünk az épületek és az udvar tisztaságára.

Az osztálykirándulásokon túl lehetőség szerint minél több, kisebb-nagyobb túrát szervezünk a gyermekek számára, ezek némelyike, elsősorban az egyes ünnepekhez (Mihály-nap, Márton-nap) kapcsolódóak, az egész iskolát érintik.

Az egészségnevelés fontos színtere a család, ezért szülői esteken és külön előadások keretén belül is gyakran foglalkozunk az egészséges életmód kérdéseivel, segítjük a szülőket, illetve a szülők is segítik egymást abban, hogy az egészségnevelés ne csak az iskolán belül, hanem otthon is minél teljesebb lehessen.

VI. sz. MELLÉKLET: A ZALAI WALDORF ÓVODA, ÁLTALÁNOS ISKOLA ÉS ALAPFOKÚ MŰVÉSZETOKTATÁSI INTÉZMÉNY GYERMEK - ÉS IFJÚSÁGVÉDELMI TEVÉKENYSÉGE

A Waldorf-pedagógia középpontjában a gyermek egészséges fejlődéséhez szükséges feltételek megteremtése, a gyermekek képességeinek kibontakoztatása áll. Pedagógiai programunk csak akkor valósulhat meg maradéktalanul, ha az iskolánkba járó gyermekek stabil szociális háttérrel rendelkeznek. A gyermekek védelméről szóló 1997. évi XXXI. törvény gyermeki jogokkal foglalkozó részében többek között a következők szerepelnek:

6. § (1) A gyermeknek joga van a testi, értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődését, egészséges felnevelkedését és jólétét biztosító saját családi környezetében történő nevelkedéshez.

(2) A gyermeknek joga van ahhoz, hogy segítséget kapjon a saját családjában történő nevelkedéséhez, személyiségének kibontakoztatásához, a fejlődését veszélyeztető helyzet elhárításához, a társadalomba való beilleszkedéséhez, valamint önálló életvitelének megteremtéséhez.

(2a) A hátrányos helyzetű és a halmozottan hátrányos helyzetű gyermeknek joga van ahhoz, hogy fokozott segítséget kapjon a fejlődését hátráltató körülmények leküzdéséhez és esélyeinek növeléséhez.

(3) A fogyatékos, tartósan beteg gyermeknek joga van a fejlődését és személyisége kibontakozását segítő különleges ellátáshoz.

(4) A gyermeknek joga van ahhoz, hogy a fejlődésére ártalmas környezeti és társadalmi hatások, valamint az egészségére káros szerek ellen védelemben részesüljön.

(5) A gyermeknek joga van emberi méltósága tiszteletben tartásához, a bántalmazással - fizikai, szexuális vagy lelki erőszakkal -, az elhanyagolással és az információs ártalommal szembeni védelemhez. A gyermek nem vethető alá kínzásnak, testi fenyegetésnek és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetésnek, illetve bánásmódnak.

(5a) A gyermeknek joga van ahhoz, hogy a védelme érdekében eljáró szakemberek - különösen a gyermek bántalmazásának felismerése és megszüntetése érdekében - egységes elvek és módszertan alkalmazásával járjanak el.

A gyermeki jogok érvényesülésében a családnak és az iskolának kulcsfontosságú szerepe van.

17.§ (1) Az e törvényben szabályozott gyermekvédelmi rendszerhez kapcsolódó feladatot látják el – a gyermek családban történő nevelkedésének elősegítése, a gyermek veszélyeztetettségének megelőzése és megszüntetése érdekében – a törvényben meghatározott alaptevékenység keretében (...) a közoktatási intézmények (...)."

Iskolánk gyermekvédelmi munkája a megelőzésre, a gyermekek fejlődését veszélyeztető hatások minél korábbi felismerésére és a szükséges intézkedések megtételére alapszik. Gyermek-és ifjúságvédelmi felelősről feladatai a következők:

- 1) Összehangolja a pedagógusok és az iskolával kapcsolatban álló szakemberek (iskolaorvos, védőnő, gyógypedagógus) által ellátott gyermek- és ifjúságvédelemmel kapcsolatos feladatokat.
- 2) Folyamatosan tájékoztatja a tanárokat, szülőket és diákokat a gyermekvédelmi munkához kapcsolódó rendelkezésekről; havi rendszerességgel fogadóórákat tart.
- 3) Külön figyelemmel kíséri a veszélyeztetett és hátrányos helyzetű gyermekeink fejlődését - a tanév eleji felmérés alapján javaslatot dolgoz ki támogatásukra és pedagógiai gondozásukra. Ennek megvalósulását folyamatosan figyelemmel kíséri.

- 4) Tájékoztatja a szülői kollégiumot a gyermekvédelmi tevékenységekről, szervezi a gyermekvédelemhez kapcsolódó munkát segítő szülők tevékenységét.
- 5) Az osztálytanítókkal közösen figyelemmel kíséri a beiskolázást.
- 6) Szükség esetén védő-óvó intézkedéseket kezdeményez, és végigkíséri ennek folyamatát is.
- 7) Segítséget nyújt az osztálytanítóknak a hatóságok felé szükséges környezettanulmányok és pedagógiai jellemzések elkészítésében.
- 8) Folyamatosan figyeli az iskolai hiányzásokat, megteszi a szükséges felszólításokat.
- 9) Állandó kapcsolata van a gyermekvédelmi munkát segítő hivatali és civil szervezetekkel.

A gyermek- és ifjúságvédelem szorosan összefügg az egészségvédelemmel, hiszen a szociális jól-lét nélkül nem képzelhető el az egészséges fejlődés sem, ezért az egészségnevelési programunkban leírtak a gyermekvédelemmel kapcsolatosan is irányadóak.

Az osztálytanító szerepe a gyermekvédelemben éppoly kulcsfontosságú, mint az egészségnevelésben. A rendszeres családlátogatások, fogadóórák alkalmával vagy az osztállyal végzett munka során fontos észrevételeket tehet, melyek egyébként talán rejtve maradnának az iskola előtt. A gyermekvédelmi felelős segítségével, a vele való konzultáció után pedig megteheti a szükséges intézkedéseket.

Iskolánk a tanterv mellett a világ többi Waldorf-iskolájához hasonlóan a Rudolf Steiner által megfogalmazott szociális hármas tagozódás alapelveire épül. Ennek lényege: szabadság a szellemi életben, egyenlőség a jog területén és testvériség a gazdasági szférában. Ezeknek az alapelveknek a szem előtt tartásával és a lehetőségekhez képest minél teljesebb megvalósításával egy jól működő, pedagógiai programját érvényesíteni tudó Waldorf-iskola rendkívül fontos preventív feladatot lát el a gyermekvédelem területén is. Ha szükség is van gyermekvédelmi intézkedésekre, akkor sem csak a szükséges adminisztráció adatait látjuk, hanem a gyermeket és családját is. Iskolánkban a szülők - és nemcsak az egy osztályba járó gyerekek szülei - jobban ismerik egymás problémáit egy állami fenntartású iskolához képest, hiszen az iskola fenntartásában, építésében a szó szoros értelmében óriási szerepük van, s ennek kapcsán mindenki lehetőségeihez mérten együttműködik a többiekkel. A közös iskolai munkák mellett az iskolai ünnepeken is találkoznak szülők és pedagógusok, erősítve kapcsolatukat és ezzel a bizalmi légkört, ami amellet, hogy az egész iskolai élet szempontjából alapvetően fontos, a gyermekvédelem kapcsán is előnyös, mert lehetővé teszi az esetleges problémák korai feltárását és kezelését.

VII. sz MELLÉKLET: A ZALAI WALDORF ÓVODA, ÁLTALÁNOS ISKOLA ÉS ALAPFOKÚ MŰVÉSZETOKTATÁSI INTÉZMÉNY FOGYASZTÓVÉDELEMMEL KAPCSOLATOS TEVÉKENYSÉGE

1. Jogi háttér

Az **Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ)** 1985-ös **Fogyasztóvédelmi Irányelveiben** leszögezte, hogy minden állampolgár fogyasztóként a következő alapvető jogokkal rendelkezik:

- a. az alapvető szükségleteik kielégítéséhez való jog
- b. a veszélyes termékek és eljárások ellen való tiltakozás joga
- c. a különböző termékek és szolgáltatások közötti választás joga
- d. a megfontolt választáshoz szükséges tények ismeretének joga
- e. a jogos panaszok tisztességes rendezéséhez való jog
- f. az egészséges és elviselhető környezetben való élethez való jog
- g. a kormány irányelveinek meghatározásába és végrehajtásába való beleszólás joga
- h. a **tájékozott és tudatos fogyasztóvá váláshoz szükséges ismeretek és tudás elsajátításához való jog.**

Az Országgyűlés 1997. december 15-én fogadta el a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvényt, melynek első része V. fejezet 17.§-a rendelkezik a fogyasztók oktatásáról. E törvény írja elő a fogyasztók oktatásának szükségességét a fogyasztóvédelmi jogszabályok megismerése céljából. A törvény szerint a fogyasztók oktatása alapvetően állami feladat, amelyet az oktatási intézmények, a Fogyasztóvédelmi Felügyelőség és az érdekvédelmi szervezetek együttműködve teljesítenek.

Az EU 2002-2006 közötti időszakra szóló V. fogyasztóvédelmi akcióterve alapján a Kormány kidolgozta a középtávú fogyasztóvédelmi politikáját, melynek prioritásai az élelmiszerbiztonság, valamint az elektronikus kereskedelem és a lakossági szolgáltatások (pénzügyi és biztosítási) területe.

A fogyasztóvédelemről szóló törvénynek, valamint az EU jogharmonizációs követelményeknek is eleget téve a 2003. évi LXI törvénnyel módosított Köznevelési törvényben (1993. évi LXXIX törvény) is megjelenik a fogyasztóvédelem oktatása.

A Kormány 243/2003.(XII. 17.) számú rendeletével kiadott Nemzeti alaptanterv (Nat) értelmében a helyi tanterveknek biztosítani kell, hogy az egyes tantárgyak sajátosságaihoz igazodva a tanulók elsajátíthassák a fogyasztóvédelemmel összefüggő ismereteket, felkészüljenek azok gyakorlati alkalmazására. Kiemelt fejlesztési feladat a Nat-ban a felkészülés a felnőtt életre, amelyben a fogyasztói kultúra kialakítása is jelentős szerepet kap.

2. A fogyasztóvédelmi oktatás célja

“A fogyasztóvédelem célja a fogyasztói kultúra fejlesztése, és a tudatos kritikus fogyasztói magatartás kialakítása és fejlesztése a tanulóknak”(Nat). A cél elérését a fenntarthatóság, azon belül a fenntartható fogyasztás fogalmának kialakítása, elterjesztése és a fenntarthatóságnak a mindennapi életünkben fogyasztóként való képviselete jelenti. A tanulók hatékony társadalmi beilleszkedéséhez, az együttműködéshez és a részvételhez elengedhetetlenül szükséges a szociális és társadalmi kompetenciák tudatos, pedagógiaiilag megtervezett fejlesztése. Olyan szociális motívumrendszerek kialakításáról és erősítéséről van szó, amelyek gazdasági és társadalmi előnyöket egyaránt hordoznak magukban.

Fogyasztói magatartásunk sokféle hatás mentén, a szociális tanulás útján alakul, fejlődik. A tudatos fogyasztóvá válás és az ennek megfelelő magatartás kialakítása hosszú, sokoldalú folyamat. Ennek során az egyén megismeri a fogyasztási javakat és szolgáltatásokat, megtanulja, hogyan viselkedjen a piaci viszonyok között, hogyan legyen képes fogyasztói érdekeinek érvényesítésére a természeti erőforrások védelme mellett. A fogyasztói mintáknak a fenntarthatóság irányába történő fejlődése szempontjából a nevelés-oktatás különösen nagy jelentőségű.

3. Pedagógiai programunk fogyasztóvédelemmel kapcsolatos részei

Éppúgy, mint az egészségnevelés és a környezeti nevelés - a fogyasztóvédelem is áthatja tantervünket. Hatékony fogyasztóvédelmet nem az ismeretek pusztán intellektuális úton való szulykolásával, hanem állandó szociális neveléssel lehet elérni, mely növeli annak az esélyét, hogy a felnövekvő gyermekek saját értékrendjüket tudják követni - egyáltalán, hogy rendelkezzenek ezzel az értékrenddel - és ne váljanak külső hatások rabjaivá. Véleményünk szerint minden olyan fogyasztóvédelmi oktatás - nevelés, mely nem szervesen illeszkedik az adott tantervbe, pusztán kényszer szülte megoldás és hatását tekintve jóval alatta marad a hozzá fűzött elvárásoknak.

E tekintetben is idézhetők a Waldorf-pedagógia alapvető feladatai:

- megteremteni azokat a feltételeket, amelyek minden gyermek egészséges fejlődéséhez szükségesek,
- képessé tenni a gyermekeket arra, hogy felismerjék saját lehetőségeiket, és
- olyan képességeik kibontakozását elősegíteni, melyek a társadalomba való beilleszkedésükhöz szükségesek.

A Waldorf-tanítók a ma fiataljait úgy nevelik és tanítják, hogy a társadalom más tagjaival együtt szabad közösséget legyenek képesek alkotni, megfelelően a kor kérdéseinek, kihívásainak. A fiatalokat szabadságra és önálló felelősségtudatra "iskolázza", vagyis olyan individuumokat kívánunk nevelni, akik szabadságukkal felelősen képesek bánni, akik szociálisan érzékenyek.

A nevelés központi feladata mindazonáltal, hogy megerősítse az 'én'-t, minden egyes gyermek szellemi magját. A nevelés során azt próbáljuk elősegíteni, hogy az 'én' olyan képességeket alakítson ki, melyek segítségével kifejezheti önmagát, illetve szociálisan érzékeny viszonyt alakíthat ki a világgal és a többi emberrel.

A gazdálkodás és házépítés epocha során a diákok megismerkednek az alapanyagok átalakulásának folyamatával, alapvető gazdasági ismereteket szereznek. Tapasztalják a gazdasági tevékenységekben rejlő kölcsönös függőséget (a gazda a traktorgyárral áll kapcsolatban, a gyár pedig az acélművekkel és más nyersanyag kitermelő cégekkel) és a hozzájuk szükséges összetett kapcsolatrendszer (bankok, biztosítások, jogi vonatkozások, reklám, egészségvédelem, környezetvédelem, háttérkutatások stb). A gyakorlati élethez kötött matematikai példák a szociális és erkölcsi éberséget erősítik. A magyar nyelv és irodalom tantárgy nem pusztán a kommunikációs készségeket fejleszti, hanem az emberi kapcsolatokat is segít tudatosabbá tenni. Más gondolatainak pontos idézése, egy üzleti levél megírása olyan feladat, mely a tárgyra koncentrálni, objektivitást hangsúlyozza, formát és pontosságot igényel. Az 5. osztálytól kezdődő történelemtanítás többek között bemutatja a társadalmi formák változásait, a kialakuló szociális kapcsolatformákat és a gazdasági formák változásait. Ezenkívül különösen nagy számban találhatóak a fogyasztóvédelemmel

kapcsolatos témakörök a Természetrájk és biológia, Honismeret és földrajz, Kertművelés tárgyakban. (Ld. Helyi tanterv).

Az egészségnevelési programban leírtakhoz hasonlóan az osztálytanító szerepe óriási az egészséges fogyasztói magatartás kialakulásában, minden gondolata, szava és cselekedete mintaként szolgál a gyermekek számára. Nagyon fontos ezért (is), hogy gondolat, szó és tett összhangban legyenek egymással a tanári munka során.

Az iskolának, éppúgy, mint minden más területen, a fogyasztóvédelemmel kapcsolatosan is együtt kell működnie a családdal, és viszont. A Waldorf-pedagógia, valósuljon meg bármennyire is a lehető legjobban, csak az otthoni környezet támogató voltaival érheti el célját, az önálló, felelősen dönteni képes emberré való nevelést. Fontos, hogy az iskola mellett a család is óvja a gyermeket a világból rázúduló, fogyasztásra ösztönző információáradattól, melynek legfőbb közvetítője a média.

A Waldorf-pedagógia szerint a 7 - 14 éves korig terjedő időszak - tehát az általános iskolás kor - túlnyomórészt az akarati és érzelmi nevelés időszaka. A média közvetítésével a gyermekhez eljutó negatív hatások akaratában és érzéseiben bénítják, így akarati és érzelmi világa nem lesz stabil. Az ezzel párhuzamosan túl korán felébresztett intellektus nem tudja ellensúlyozni ezt a hatást, sőt, további ártalmakhoz vezet. A családnak és az iskolának a lehető legszorosabb összefogására, együttes munkájára van szükség ahhoz, hogy a gyermekekből ne könnyen manipulálható, irányítható bábok, hanem saját egyéniséggel rendelkező, önálló felnőttek váljanak.

Készült az Oktatási Minisztérium segédanyagának felhasználásával